HADTUDOMÁNY

A MAGYAR HADTUDOMÁNYI TÁRSASÁG FOLYÓIRATA

A TARTALOMBÓL

A nemzetközi terrorizmus elleni harc

A katonai védelem modernizációja

A fogyasztói logisztika fejlesztése

Az információs műveletek modelljei

A tisztipálya-választás motívumai

A minősített információk védelme

A katasztrófavédelem információs rendszere

Az afganisztáni légi hadműveletek

Tudományos szimpózium a magyar 56 nemzetközi jelentőségéről

NATO Védelmi Akadémia

A komplex villamos rendszerek elemzése

A társaság hírei

A Hadtudomány repertóriuma 1991-2001

XII. évfolyam

2002/1.

A tanulmányok szerzői

Dr. Bimbó József nyá. ezredes,
a hadtudomány kandidátusa

Endrődi István pv. ezredes,
doktorandusz

Dr. Jároscsák Miklós ezredes,
PhD

Kanyó Lászlóné szociológus,
egyetemi adjunktus

Kassai Károly őrnagy,
doktorandusz

Dr. Kőszegvári Tibor nyá. vezérőrnagy,
az MTA doktora

Dr. Móricz Lajos nyá. ezredes,
az MTA doktora

Dr. Munk Sándor ezredes,
a hadtudomány kandidátusa

Dr. Oroszi Antal nyá. ezredes,
a hadtudomány kandidátusa

Dr. Pekó József nyá. ezredes,
egyetemi docens

Dr. Szabó A. Ferenc egyetemi tanár,
a történelemtudomány kandidátusa

Ifj. Szabó Miklós rendőr őrnagy,
a Rendészeti Akadémia ig. h.

Varga Mihály nyá. alezredes,
újságíró

Vasóczki Zsuzsa,
a NATO Védelmi Akadémia
fakultás tanácsadója

Dr. Zsigmond Gyula mérnök,
főiskolai adjunktus

A Magyar Hadtudományi Társaság folyóirata

Felelős kiadó:
SZABÓ JÓZSEF,
a társaság elnöke
A folyóirat szerkesztőbizottsága

Elnök:
NAGY LÁSZLÓ,
a társaság alelnöke

Elnökhelyettes:
HORVÁTH ISTVÁN
főszerkesztő

Tagjai:
Ács Tibor,
Barna Géza,
Bertalan György,
Gáspár Tibor,
Kovács Tibor,
Opál Sándor,
Pataky Iván,
Pekó József,
Turák János,
Várhegyi István.

Szerkesztőbizottság és kiadó:
1581 Budapest,
Hungária krt. 9–11.
Tel.: 432-9000/29-684 mellék
A mellék HM vonalon
közvetlenül hívható.

Levélcím:
1581 Budapest, Pf. 15.

Internetcím:
http:/www.zmne.hu/kulso/mhtt

Nyomdai előkészítés
és gondozás:
BAUSZ Kft.

Nyomtatta:
Nagy és Társa Kft.

ISSN 1215-4121

HADTUDOMÁNY

A MAGYAR HADTUDOMÁNYI TÁRSASÁG FOLYÓIRATA

XII. évfolyam 1. szám 2002. március

Tartalomjegyzék

HADTUDOMÁNY–HADÜGY

Kőszegvári Tibor — A nemzetközi terrorizmus elleni harc katonai feladatai 3

Pekó József — A haza katonai védelme modernizációjának alapkérdései 15

Jároscsák Miklós — A fogyasztói logisztikai rendszer fejlesztésének irányai 30

Munk Sándor — Az információs műveletek típusai és modelljei 45

VEZETÉS–KIKÉPZÉS

Kanyó Lászlóné — A tiszti hallgatók pályaválasztásának néhány jellemzője 57

Kassai Károly — A minősített információk és adatok védelme 64

RENDVÉDELEM

Endrődi István — Katasztrófavédelmi információs rendszer 71

FÓRUM

Móricz Lajos — Van múltja és jövője a hadtudománynak! 79

Bimbó József — Az Afganisztán elleni légi hadművelet 81

Szabó A. Ferenc — Tudományos szimpózium a magyar 56 nemzetközi jelentőségéről 86

Zsigmond Gyula — A komplex villamos rendszerek minőségszemléletű elemzéséről 91

Ifj. Szabó Miklós — Entebbe ostroma 94

Vasóczki Zsuzsa — NATO Védelmi Akadémia 100

Oroszi Antal — Honvédelmi reformok, haderő-átalakítás 104

A TÁRSASÁG HÍREI

Akadémiai székfoglaló 105

Hadtudományi konferencia (Varga Mihály) 106

A társaság intézőbizottságának üléséről 110

2001. évi pályázati eredmények 110

Pályázati felhívás a 2002. évre 111

Megalakult a társaság 23. szakosztálya 112

Élő történelem a Komáromi Erődben 112

REPERTÓRIUM

A Magyar Hadtudományi Társaság 1991–2001 között megjelent kiadványainak repertóriuma 113

Kőszegvári Tibor

A nemzetközi terrorizmus elleni harc katonai feladatai

Az emberiségét fenyegető veszélyek között a 2001. szeptember 11-i terrortámadás hívta fel figyelmet a terrorizmus elleni harcra. A szerző – aki több éve foglakozik a jövő század kihívásaival, a lehetséges veszélyek, közöttük a terrorizmus kérdéseivel, – az alábbi cikekkében áttekintést ad a nemzetközi terrorizmus jellemzőiről, főbb módszereiről, erőriől és szervezeteiről, vázolja a terrorizmus elleni harc katonai feladatait és utal a Magyar Honvédség felkészítésének irányaira.

Az Amerikai Egyesült Államok elleni terrortámadások kíméletlensége és áldozatainak nagy száma megrázta a fejlett világot. Az Oszama bin Laden és követői által meghirdetett újabb terrortámadások lehetősége, valamint a biológiai fegyverként alkalmazható, lépfenével fertőzött postai küldemények által okozott megbetegedések és halálesetek rettegésben tartják nemcsak az észak-amerikai kontinens, hanem a többi földrész, különösen Európa lakosságát.

Az amerikai törvényhozás és az elnök által válaszként elrendelt katonai műveletek méretei, erői és eszközei felhívták a hivatásos katonák és a biztonságpolitikai szakértők figyelmét a terrorizmus elleni fellépés olyan módszereire, melyek korábban ismeretlenek voltak, vagy soha nem alkalmazták azokat.

Magyar kormányzati körökben és a hivatásos katonák által is elfogadott volt az a törvényben is rögzített elv, hogy a terrorizmus elleni fellépés nem tartozik a Magyar Honvédség feladatai közé. Ez a kitétel az elmúlt években és évtizedekben magyar vonatkozásban logikusnak tűnt, mivel hazánkban ez ideig csak egyetlen esetben fordult elő terrortámadás a Budapesten átutazó és Izraelbe tartó orosz zsidókat szállító busz ellen a ferihegyi repülőtérre vezető úton. Ennek elkövetőit még ma is keresi a rendőrség. A többi, a rendőrség által „terroristaellenes akciónak" nevezett rendőri intézkedés pedig nem terroristák ellen, hanem közönséges bűnözők, bankrablók és a szervezett bűnözés különböző szereplői ellen irányult. Vagyis *hazánkban ez ideig a terrorizmus nem jelentett közvetlen veszélyt a lakosságra és az állami intézményekre.* Ennek következtében nem is épült ki az a védelmi rendszer, amelynek rendeltetése a terrorizmus elleni hatékony fellépés.

Az új helyzet, a nemzetközi terrorista szervezetek korábban nem tapasztalt agresszív támadásai a fejlett demokráciák ellen, szükségessé teszik, hogy hazánk is

felkészüljön az ilyen típusú veszélyek elhárítására. Ezt elősegítve a tanulmányban – a nemzetközi terrorizmus fogalmából kiindulva – arra kívánok választ keresni, hogy a terrorizmusnak milyen erői és eszközei vannak, mik a történelmi előzményei és milyen katonai erőkkel és eszközökkel kell felvenni a harcot ellene.

A nemzetközi terrorizmus fogalma, jellemzői, főbb módszerei, erői és eszközei

A terrorizmus nem a 21. század szülötte. Minden korban alkalmaztak – *egy határozott politikai (ideológiai, vallási) cél elérése érdekében* – olyan erőket, eszközöket és módszereket, amelyek rendeltetése a megfélemlítés, a rettegés és a pánik előidézése volt.

Ősi kínai mondás így határozta meg a terrorizmus lényegét: *„Ölj meg egyet, hogy megfélemlíts tízezret!"*

A megfélemlítési szándék mögött mindig meghatározott ideológia található, melyet a politikai (állami vagy nacionalista), vallási vagy etnikai (törzsi) ellentétek táplálnak és a szemben állókra irányuló akciók rendszerint kíméletlen módszerekkel és eszközökkel kerülnek végrehajtásra. *A szakirodalomban használt terminológiai* fogalmak is a terrorizmusnak ezeket a jellemzőit emelik ki és határozzák meg.

Mivel az utóbbi időben az Amerikai Egyesült Államokban következtek be a nemzetközi terrorizmus legdurvább és legkegyetlenebb támadásai, ezért célszerű először az amerikai szakkönyvekben található fogalmakat bemutatni.

Az Egyesült Államok védelmi minisztériuma által kiadott szakkönyvekben a következő fogalmak találhatók a terrorizmusra:

1. „Az erő vagy erőszak törvénytelen (jogtalan) felhasználása egyes személyek vagy tulajdontárgyak (objektumok) ellen, hogy a kormányokat vagy társadalmakat a politikai, vallási vagy ideológiai célok elérésére kényszerítsék vagy megfélemlítsék." (Department of Defense of Military and Associated Terms, JOINT PUB 1–02, Washington, 1989. december 1.)
2. „A törvénytelen erőszak vagy avval való fenyegetés előre kiszámított alkalmazása félelemkeltés céljából; a kormányok vagy társadalmak arra való kényszerítése vagy megfélemlítése, hogy a terroristák politikai, vallási vagy ideológiai céljaikat elérjék." (DoD O–2000.12H „Combatting Terrorism Program", Washington, DC. 1993. február 19.)

A brit tudományos körök a terrorizmus alábbi meghatározását fogadták el: „Az erőszak, vagy az erőszakkal történő fenyegetés felhasználása, különösen politikai célokért." (Forrás: Oxford Advanced Learner's Encyclopedic Dictionary, Oxford University Press, Oxford, 1992.)

A német Duden szótár[1] meghatározása szerint a terror: a félelem és rémület szisztematikus terjesztése erőszakos akciók útján (politikai célok elérése érdekében); a terrorizmus: a kitűzött (politikai) célok elérése és megtartása terror útján.

Magyar katonai szakértők a terror fogalmát az alábbiak szerint definiálták: „Terror, megkülönböztetés nélküli támadás: minden olyan erőszakos cselekmény, vagy azzal való fenyegetés, amelynek elsődleges célja, hogy rettegést keltsen a polgári

1 Duden Deutsches Universalwörterbuch, p. 1527., Dudenverlag, Mannheim-Leipzig, 1996.

lakosság körében." (Hadtudományi Lexikon 1324. old., Magyar Hadtudományi Társaság, Budapest, 1995.)

A felsorolt fogalmakból és meghatározásokból, majd minden forrásnál kivehető az erőszak alkalmazása és a félelemkeltés a politikai vagy más célok elérése érdekében. A magyar Hadtudományi Lexikon megfogalmazása kissé leszűkítve a terrorizmus fogalmát a polgári lakosságra gyakorolandó rettegés keltésére korlátozza. Ez így nem fogadható el, hiszen az esetek zömében a terrortámadások fő célpontjai a kormányok, az állami, katonai vagy gazdasági intézmények voltak és várhatóan a jövőben is ezek lesznek.

A terrorizmus minden korban támaszkodott az erőszakra, a félelemkeltésre és a kitűzött célok lehető legeredményesebb elérésére. *Az elmúlt évszázadokban végrehajtott terrorista akciók* rendszerint egyes állami vagy egyházi vezetők ellen irányultak, célként tűzve ki azok meggyilkolását, ezáltal az uralkodó családok és egyházi körök megfélemlítését. A terrorakcióban is rendszerint egy vagy néhány mindenre elszánt terrorista vett részt és a támadást különböző eszközökkel éles tárggyal (tőr, reszelő), kézi lőfegyverrel vagy robbanóanyaggal hajtották végre. Ilyen támadásnak volt áldozata Erzsébet osztrák császárné, Ferenc Ferdinánd főherceg, II. Sándor orosz cár. Mi, magyarok ilyen jellegű akciónak értékelhetjük Matuska Szilveszter által a biatorbágyi vasúti híd felrobbantását 1931-ben.

A modern kori terrorizmus a technikai haladással lépést tartva és annak vívmányait kihasználva egyre váratlanabb és pusztítóbb hatású akciókra képes. A terrorszervezetek az egész világot behálózó informatikai és híradó rendszerek segítségével szinte másodpercek alatt képesek fontos információkat szerezni a támadásra kijelölt személyekről és objektumokról, valamint kapcsolatot tartani a más kontinensen tartózkodó terroristákkal.

A korszerű légi közlekedés eszközeinek igénybevételével órák alatt képesek több ezer kilométernyi távolságról megközelíteni a terrortámadás célpontjait, illetve az akció után gyorsan elhagyni a támadás területét (országát).

A 20. század második felében, a rendszerint egyes terroristák által végrehajtott akciókat, felváltották az önálló terrorszervezetek, gyakran nemzetközi terrorszervezetek által végrehajtott terrortámadások.

Megjelentek az államok által támogatott és az államok által irányított terrorszervezetek is. Elegendőnek tűnik ennek kapcsán utalni a különböző arab, palesztin, líbiai, szíriai, iraki és északi terrorszervezetekre (lásd később az ismertebb terrorszervezetek felsorolását). Az ezek által végrehajtott terrorakciók veszélyessége, személyi és anyagi veszteségek nagysága messze felülmúlta a korábbi korok terrorista akció által okozott károkat.

A terrorszervezetek mindig olyan struktúrában működnek, amely alkalmazkodik ahhoz a környezethez, amelyben a terrorakciókat tervezik végrehajtani.

A terrorszervezetek rendszerint sejtekből épülnek fel. Az egyes sejtek, kisebb akciócsoportokban, egymástól elkülönülve, a részükre meghatározott speciális feladatot hajtsák végre. Ezek lehetnek: felderítés, elhárítás, logisztikai támogatás és terrortámadások.

A sejtszerű felépítés védi a terrorszervezet egészét és az egyes terroristákat is. Egy terrorista fogságba esése, lebukása vagy árulása esetén csak a sejt néhány

A nemzetközi terrorszervezet lehetséges felépítése

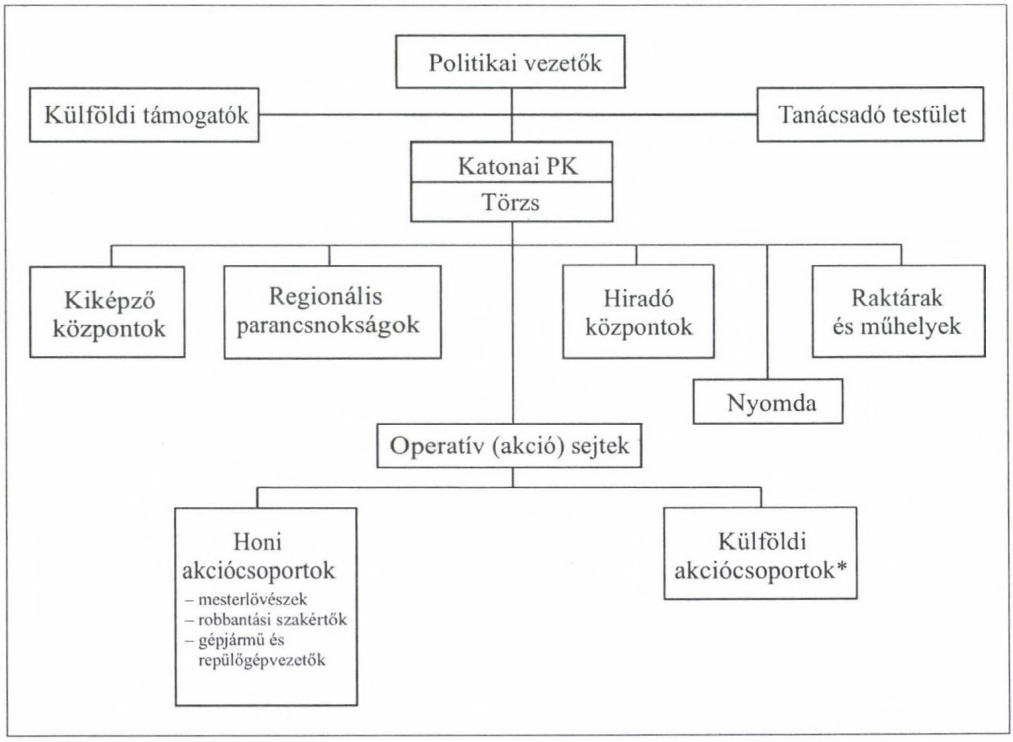

tagja válik ismertté és ezáltal veszélyeztetté. Néhány terrorszervezet többfunkciós sejteket működtet, amelyek több feladat végrehajtására képesek, míg más terrorszervezetek csak a tervezett akciók előtt állítják össze a megfelelően felkészített csoportot.

Mivel a terroristák, általában, velük szemben álló (ellenséges) környezetben tevékenykednek, rendkívüli gondot fordítanak a biztonságra és titoktartásra.

A nagyobb nemzetközi terrorista szervezetek, amelyek állománya több száz vagy több ezer fős, rendszerint egy központi és több regionális parancsnoksággal rendelkeznek. (Lásd a fenti ábrát!)

A regionális parancsnokság irányítja az adott földrajzi térségben tervezett akciókat végrehajtó operatív és támogatósejteket. A kisebb terrorszervezetek, amelyek állománya nem haladja meg az 50 főt, rendszerint csak egy parancsnoksággal rendelkeznek, amely közvetlenül irányítja az összes operatív és támogatósejt akcióit.

Egyes európai terrorszervezetekre (pl. a német RAF-ra – Rote Armee Fraction –, vagy az olasz Vörös Brigádokra) jellemző volt az, hogy az akciókat, amelyek rendsze-

* A külföldi akciócsoportok személyi állománya rendszerint csak az akció idejére kerül összevonásra. Addig „alvó" szerepet töltenek be.

rint NATO-parancsnokságok, tábornokok és tisztek, valamint politikusok és üzletemberek ellen irányultak, kollektív (4–5 fős) vezetőség irányította, amely lehetővé tette azt, hogy az egyes vezetők lebukása után is folytatódtak a terrorakciók.

A terrorakciókat igen gondos tervező- és szervezőmunka után, a lehető legrövidebb idő alatt, igen határozattan hajtják végre.

A terrorakció célját (személyek vagy objektumok) olyan eszközökkel és fegyverekkel támadják meg, amelyek garantálják a biztos megsemmisítést. Egyes személyek (államférfiak, gazdasági vezetők, stb.) likvidálását nagy távolságról leadott célzott lövéssel (ahogyan Kennedy elnököt meggyilkolták 1963 novemberében), vagy távirányítású aknacsapda felrobbantásával (ahogyan több amerikai és francia tábornokot és tisztet likvidálták 1960 és 70 között).

Az utasszállító repülőgépek, hajók, vonatok és gépkocsik elleni terrortámadások leggyakrabban használt eszköze a robbanóanyag (rendszerint Semtex, vagy C–4 típusú plasztik robbanóanyag), a kézigránát vagy a kézből indítható rakéta (Stinger, Igla, RPG–7, stb.).

A nemzetközi terrorszervezetek a támadások eszközeként gyakran használják a robbanóanyaggal szerelt gépjárműveket (ahogyan ezt tették Libanonban 1983-ban az ott ENSZ-feladatot teljesítő amerikai tengerészgyalogos erők elhelyezési körlete elleni támadáskor vagy 1993-ban a New York-i World Trade Center elleni robbantásos terrorakciónál), illetve robbanóanyaggal töltött csónakokat (mint a Cole nevű amerikai hadihajó elleni támadásnál az adeni kikötőben 2000 október 12-én).

A felsorolt terrortámadási eszközöknél sokkal hatásosabbak és veszélyesebbek a tömegpusztító (ABV-) fegyverek, amelyek feltehetően a jövőbeni terrorakciók eszközei lesznek. Meg kell jegyezni, hogy közülük a biológiai fegyver bevetésére (bár még nem bizonyított a bevetést végrehajtó személy vagy szervezet) már sor került az Egyesült Államok és néhány más állam területén a lépfenével (antraxszal) fertőzött postai küldemények formájában.

A terrorizmus elleni harc katonai feladatai

A nemzetközi terrorszervezetek által az elmúlt évtizedben végrehajtott terrorakciók – amelyek leginkább az Amerikai Egyesült Államok lakosságát, kormányszerveit és fegyvereit erőit érintették, de majdnem hasonló mértékben sújtották az Egyesült Királyság, Spanyolország és Oroszország területét is – felhívták a kormányok figyelmét arra, hogy megfelelő védelem létrehozása szükséges a terrorakciók és a terrorszervezetek ellen.

A szakértők bevonásával végrehajtott elemzőmunka alapján megállapították, hogy a növekvő terrorveszély miatt a lehető legrövidebb idő alatt ki kell jelölni azokat az erőket, amelyek hatékonyan vehetik fel a harcot a terrorizmus ellen. A kutatások azt igazolták, hogy a terrorizmus elleni harcot nemcsak a védelem, hanem a támadás eszközeivel és módszereivel is folytatni kell. Megállapították, hogy az igen erős és nagy létszámú terrorszervezetek (ilyen az al-Kaida, az Oszama bin Laden által vezetett szervezet is) elleni harcot ki kell terjeszteni a terroristák honára, a bázisokra, a kiképző- és toborzóközpontokra, valamint a vezető személyekre és az őket támogató országokra egyaránt.

A nagy távolságra lévő, védett objektumokban települő, korszerű fegyverekkel rendelkező terrorszervezetek elleni harcra csak a modern fegyveres erők erre a feladatra kiképzett és felkészített alakulatai alkalmasak. Erre a feladatra korszerű felderítési eszközök, harci repülőgépek, hadihajók és különlegesen kiképzett katonák kellenek.

Az amerikai, a brit, a francia és az olasz kormány rövid idő alatt kijelölte azokat a katonai erőket, amelyeket már bevetettek vagy hamarosan bevetnek először az al-Kaida, majd a többi nemzetközi terrorszervezet ellen.

Itt célszerű felvetni azt a szakmai problémát, hogy *hazánkban miért nem a honvédséget, hanem a rendőrséget bízta meg a kormány a terrorizmus elleni harccal* és utalt ki a BM részére 19 milliárd forintot a feladatra való felkészülés támogatására.

Véleményem szerint a terrorizmus elleni harcot a rendvédelmi szervek számára nem lehet feladatul szabni, mert azok nem rendelkeznek:

- hadászati és hadműveleti, tehát nagy hatótávolságú felderítőerőkkel és -eszközökkel;
- légvédelmi felderítő- és célleküzdő eszközökkel a légi járművek elleni harchoz;
- csapásmérő eszközökkel a terrorista bázisok, kiképző központok és más terrorista szervezeti objektumok megsemmisítéséhez;
- olyan nagy létszámú harcos alakulatokkal, amelyek bevethetők a terrorcsoportok ellen.

Hadd fejezzem ki *magánvéleményemet* ezzel kapcsolatban. Úgy vélem, hogy a BM állománya, a rendőrség, valamint a készenléti rendőrség állományából kijelölt kis létszámú alegység, amely a médiában mint „kommandó" szerepel, valószínűleg nem alkalmas arra, hogy a nemzetközi terrorizmus tervezett akciói ellen eredményesen lépjen fel.

Ezen véleményemet a következő tényekre alapozom. *Először:* a nemzetközi terrorista szervezetek által végrehajtandó akciók megszervezése rendszerint a célországon kívül kerül végrehajtásra, ahonnan a rendőrség nem tud felderítési adatokat beszerezni; *másodszor:* a terrorista támadás olyan eszközökkel és járművekkel (pl. utasszállító repülőgép) kerül végrehajtásra, melyek elhárítására a rendőrség nincs felkészülve a megfelelő védelmi fegyverek hiányában; *harmadszor:* a nemzetközi terrorszervezetek támadása egy időben több cél ellen irányulhat (lásd: 2001 szeptember 11-én a New York, Washington és feltehetően Camp David elleni támadást), amelyek elhárítására a rendőrség szintén képtelen a megfelelő nagyságú erők és gyorsan manőverező védőfegyverek hiányában; *negyedszer:* a terrortámadások megelőzése feltételezi a nemzetközi terrorista szervezetek bázisai, vezetési és kiképző központjai elleni akciókat is, amelyekre a rendőri állomány nincs felkészítve; *ötödször:* a rendőrség állományában nincsenek olyan szakemberek és eszközök, amelyek alkalmasak a sugárzó, biológiai és vegyi harcanyagok felderítésére és hatástalanítására. Ilyen szakemberekkel, szakalegységekkel és eszközökkel csak a haderő rendelkezik.

Véleményem kialakításában, természetesen, jelentősége van a különböző fejlett nyugati országokban elfogadott és gyakorlatban is alkalmazott elvnek, mely szerint: a *nemzetközi terrorizmus elleni harc a fegyveres erők alapvető feladata.* Ezt igazolják a többek között a NATO 1999 áprilisában elfogadott stratégiai koncepciója és az Amerikai Egyesült Államok nemzeti katonai stratégiája is.

A NATO stratégiai koncepciójának 24. pontja megállapítja azt, hogy: „...A szövetség biztonsági érdekeire hatással lehetnek más, szélesebb körű kockázatok is, mint a ter-

rorizmus, a szabotázs...", majd a szövetség katonai erőinek főbb feladatait részletező 53. pontjában előírja azt, hogy: „... h.) a szövetség védelmi felépítményének rendelkeznie kell a szövetség lakosságát, területét és haderejét fenyegető ABV fegyverek és hordozóeszközeik elterjedése elleni hatékony védekezés képességével. A katonai erő, a válaszadási képességek és a megerősített védelem arányos keverékére van szükség; i.) a *szövetség katonai erőit, infrastruktúráját meg kell védeni terrorista támadásokkal szemben...*"[2]

Az Amerikai Egyesült Államok nemzeti katonai stratégiája[3] az USA biztonságát *fenyegető veszélyek közé sorolja a terrorizmust.* A stratégia arra is utal hogy a nukleáris háború veszélye megszűnt és kialakulóban van egy stabilabb, békésebb világ. Ugyanakkor fennmaradt egy sor bizonytalansági tényező, melyek közül néhány potenciálisan és komolyan veszélyezteti az Egyesült Államok biztonságát. Ezek közül kiemelkednek: a regionális veszélyek; az aszimmetrikus kihívások; a transznacionális (nemzetek feletti) fenyegetések és az előre nem látható (kiszámíthatatlan) veszélyek.

Az új amerikai katonai stratégia a terrorizmust az aszimmetrikus kihívások közé sorolja. A fegyveres erők, az elnök és a Kongresszus felhatalmazásával készen állnak arra, hogy önállóan vagy a partnerekkel együtt fellépjenek a nemzetközi terrorizmus ellen honi területen vagy külföldön egyaránt.

A NATO és az Egyesült Államok stratégiai koncepciói egyértelműen utalnak a nemzetközi terrorizmus elleni katonai feladatokra. A nemzetközi terrorizmusnak az egyes országok és a NATO biztonságára gyakorolt fokozódó veszélyére hívta fel a figyelmet az a nemzetközi tanácskozás is, amelyet 2001. november 8-án tartottak a magyar Országgyűlés házában.

A tanácskozás során felszólalt *Guido Venturoni tengernagy,* a NATO Katonai Bizottságának elnöke is. A tengernagy arra figyelmeztetett, hogy az Egyesült Államok ellen szeptember 11-én végrehajtott terrortámadás után, a terrorizmus elleni küzdelem feladataiból adódóan *a NATO-ra új kötelezettségek hárulnak, megfelelő lépéseket kell tenni tevékenysége átalakítására.* Felhívta a figyelmet arra, hogy *a szövetségnek az eddiginél hatékonyabban kell felkészülnie a nukleáris, a biológiai és a vegyi fegyverek elleni védelemre, az ilyen fegyverrel végrehajtott támadás következményeinek gyors felszámolására.*

A tengernagy szerint, a NATO-nak fel kell számolnia az „európai korlátokat" és fel kell készülnie arra, hogy az eredetileg meghatározott területen (a washingtoni szerződés 5. és 6. cikke – a szerző megjegyzése) kívül is képes legyen a szükséges katonai műveletek végrehajtására.[4]

A múlt század 90-es éveiben kidolgozásra kerültek olyan amerikai kézikönyvek, amelyek részletesen taglalták a fegyveres erők feladatait a terrorszervezetek és terroristák akciói elleni felkészülés során. Ezek közül, az USA védelmi minisztérium által kiadott kézikönyv[5] alapján a négy legfontosabb katonai feladatra utalok:

– felderítés;

---

2 A szövetség stratégiai koncepciója, Washington, 1999 április 23–24., NATO tükör-Dokumentáció, 1999 nyara.

3 National Military Strategy of the United States of America, 1997., CJCS, Washington.

4 Magyar Honvéd, 2001. november 16., 1. old.

5 DoD Directive O–2000, DoD Combatting Terrorism Program 1993, Washington D. C.

– a veszély elemzése;
– biztonsági – műveleti, személyi és fizikai – védelmi rendszabályok foganatosítása;
– a bevetendő erők felkészítése műveleti kiképző központokban;

Ezek a feladatok, elsősorban arra a helyzetre vonatkoznak, amikor a katonai vezetők és objektumok elleni terrortámadás veszélye áll fenn. Érthető, hogy egy 1993-ban kiadott kézikönyv még nem tartalmazhatta azokat a feladatokat, amelyeket a nemzetközi terrorszervezetek ellen harcoló katonai erők napjainkban hajtanak végre Afganisztánban vagy a Föld más régióiban.

A nemzetközi terrorizmus ellen felhasználható katonai erők

Amikor a terrorista szervezetek és akciók ellen felhasználható katonai erők kijelölésére vállalkozunk, mindenekelőtt abból kell kiindulni, hogy a terroristák az esetek zömében rendkívül elszánt (gyakran fanatikus) és jól kiképzett személyek, akiknek akcióit alaposan előkészítik, megtervezik és váratlanul hajtják végre. Tehát az ellenük bevetendő erők katonáinak is hasonló, de ha lehet, még jobb feltételekkel kell rendelkezniük.

A terroristák támadásainak célpontját képező fejlett államok fegyveres erőinek állományában vannak ilyen katonák. Ezek a katonák a különleges hadviselési erők különböző alakulatainál teljesítenek szolgálatot. Ilyen alakulatok majd minden fejlett állam fegyveres erőinek struktúrájában megtalálhatók.

Mindazon államok, amelyek fegyveres erejébe *különleges hadviselési csapatokat szerveztek,* arra törekszenek, hogy ezeknek a csapatoknak a személyi állománya mindenkor készen álljon a legszélsőségesebb körülmények között is a meghatározott feladatok végrehajtására. Ezeket a katonákat felkészítik, hogy éjjel és nappal, sivatagi forróságban vagy sarkköri dermesztő hidegben, lakott vagy lakatlan térségekben, vízen, szárazföldön és a levegőben is képesek legyenek eredményesen tevékenykedni. Az ilyen viszonyok közötti feladat eredményes végrehajtására alkalmas katonák toborzása, kiképzése és megfelelő ellátása rendkívül költséges, ezért csak a nagyhatalmak és a gazdag országok tartanak állandó készenlétben ilyen erőket. Az Amerikai Egyesült Államok, az Egyesült Királyság (Nagy-Britannia), Olaszország, Franciaország és Oroszország is nagy gondot fordít a különleges hadviselési erők fenntartására és folyamatos korszerűsítésére.

❑ *Az Amerikai Egyesült Államok fegyveres erejének mindhárom haderőnemében vannak szervezetszerű különleges hadviselési alakulatok.*

A szárazföldi haderőnél különleges erők (Special Forces), ranger, különleges – műveleti repülő, lélektani hadviselési és polgári ügyi – alakulatok találhatók. Ezek az alakulatok igen széles körű harci lehetőségekkel rendelkeznek. Részt vesznek a kiképzésben, hadműveletekben és a belső rend helyreállításában, segítik a baráti országok védelmi felkészülését, továbbá humanitárius segítséget nyújtanak a válságkörzetekben. Ezek az erők a terrorizmus elleni harcban is képesek eredményesen tevékenykedni.

A légierő állományához a különleges hadműveleti repülő-alegységek tartoznak, amelyek végzik a különleges erők légi szállítását, biztosítják az utánpótlást, valamint lélektani hadviselési és tűztámogatási feladatokat hajtanak végre.

A haditengerészet különleges hadviselési erőit a SEAL-csoportok és az azokat szállító alegységek és a különleges hajóegységek képezik. Ezek az erők rajtaütéseket, felderítőakciókat, járőrözést, a parti ellenség bénítását, a partraszállítási hídfő felderítését és megjelölését, valamint más speciális feladatokat hajtanak végre.

Külön említést érdemel a *Delta Force megnevezésű alakulat,* amelynek fő feladata a terrorizmus elleni harc. Ezt a kb. 800 fős állománnyal rendelkező egységet a múlt század 80-as éveiben állították fel Fort Braggban (Észak-Karolina állam). Az alakulat szervezetét és feladatait a legszigorúbb titokként kezelik. Csupán annyi szivárgott ki alkalmazásáról, hogy bevetését általában légi úton tervezik és a légi szállítóeszközöket a floridai Eglin légi támaszpontról biztosítják a Delta Force katonái számára.

A felsorolt erők hadműveleti vezetését mind háborús, mind békefeladatok végrehajtása során az 1986-ban felállított összhaderőnemi vezetési szerv, az USA Különleges Hadműveleti Parancsnoksága végzi – bár azok továbbra is megmaradnak a haderőnem alárendeltségében. Ez a parancsnokság az elnök és a Vezérkari Főnökök Egyesített Bizottsága utasításainak megfelelően tervezi a különleges erők alkalmazását.

Az amerikai különleges hadviselési alakulatok nagy része napjainkban Afganisztán vagy a szomszédos államok területén tartózkodik és végzi az al-Kaida terrorszervezet megsemmisítésére, valamint Oszama bin Laden elfogására tervezett műveleteket.

❑ *Nagy-Britannia fegyveres erői állományában is fontos szerepet töltenek be a különleges hadviselési csapatok.* A második világháborúban a német Wehrmacht által megszállt Nyugat-Európa tengerparti objektumai ellen, valamint az észak-afrikai hadszíntéren a német és az olasz csapatok hátában hajtottak végre felderítő- és diverziós akciókat.

A világháborút követően is fenntartották a *különleges rendeltetésű erőket, amelyek mind a szárazföldi erők (SAS-ezredek), mind a haditengerészet (commando)* állományában megtalálhatók. Ezek a speciálisan kiképzett katonák sikeresen tevékenykedtek, mind a Falkland-szigeteken, mind az Arab-öbölben lefolytatott hadműveletekben. Jelenleg a boszniai válságtérségben tartózkodik több tucat SAS-katona azzal a feladattal, hogy foglyul ejtse és a hágai nemzetközi bíróság elé állítsa a háborús bűnösöket. A SAS-ezred zöme Afganisztán területén tevékenykedik. Fő feladatuk Oszama bin Laden foglyul ejtése.

❑ *Olaszország is rendelkezik különleges rendeltetésű katonai alakulatokkal,* amelyek alapvető rendeltetése a felderítés és a diverziós akciók végrehajtása az ellenség hátában. Az utóbbi években e feladatok mellett előtérbe került a nemzetközi békeműveletekben való részvétel is. Így megjelentek az olasz különleges erők egységei Libanonban, Szomáliában és Albániában is. A Szomáliában bevetett Folgore-dandár katonái ellen eljárást indítottak a helyi lakossággal szembeni kegyetlenkedések miatt.

Az olasz fegyveres erők állományában három, különböző rendeltetésű különleges alakulat található. Az első a szárazföldi haderő alpesi dandára, amelynek feladata a határok védelme a magashegyi körzetekben. Az alpesi dandár katonái kiváló fizikai adottságokkal rendelkeznek, különösen a sziklamászás és a sízés terén.

A második különleges rendeltetésű alakulat, a San Marco-zászlóaljharccsoport a haditengerészethez tartozik. Fő feladata a partraszállási műveletekben való részvétel, a

hídfő felderítése, fontos parti objektumok birtokbavétele vagy rombolása. A San Marco-zászlóalj harccsoport katonái már 1982-ben bekapcsolódtak a nemzetközi békefenntartási akciókba is, amelyek során 1984-ig Libanonban végeztek meghatározott feladatokat.

Az olasz fegyveres erők *harmadik különleges rendeltetésű alakulata a Folgore-ejtőernyősdandár,* ennek állományában található egy, az amerikai Special Forces mintájára kiképzett különleges zászlóalj, amelynek alaprendeltetése az ellenség hátában folytatandó felderítés és diverziós akciók végrehajtása. A háború idejére meghatározott alapfeladat mellett egyre gyakrabban kerül sor olyan békefenntartó és békekikényszerítési feladatokra (pl. Szomáliában és Albániában), melyekre az első lépcsőben a Folgore-dandár erőit vetik be.

❑ *Franciaország fegyveres erőinek állományában is komoly erőt képviselnek a különleges rendeltetésű alakulatok.* Ezek közül első helyen kell említeni a francia *idegenlégió* mintegy 8000 katonáját, akik, mind kiképzésüket, mind felszerelésüket illetően, alkalmasak a terrorizmus elleni sikeres harctevékenységre. Rajtuk kívül a szárazföldi erők állományában két *légideszantezred* és két *helikopter-zászlóalj* áll bevetésre készen különleges hadviselési feladatokra, ideértve a terroristák elleni harcot is.

❑ *Oroszország fegyveres erőinek állományában is jelentős nagyságú különleges rendeltetésű alakulat található.* Mind a szárazföldi csapatok, mind a haditengerészet rendelkezik olyan különlegesen kiképzett és felszerelt egységekkel és alegységekkel, amelyek fő feladata az ellenség hátában végzendő felderítés és fontos objektumok megsemmisítése. Ezen alakulatok orosz megnevezése *Szpecnaz* (szpecialnoe naznacsenie = különleges rendeltetés), amelyet a nemzetközi sajtó is széleskörűen használ.

Bár az orosz fegyveres erők struktúrájában jelentős változások történtek az elmúlt néhány évben, és jelenleg is folyik egy haderőreform, annyi mégis ismert, hogy a szárazföldi csapatok állományában továbbra is mintegy 7 dandárba szervezett, 20–25 ezer főnyi különleges rendeltetésű erő van. *Minden hadsereg egy zászlóalj és minden front* (katonai körzet) *egy dandár* (esetleg ezred) *nagyságú Szpecnaz-erővel rendelkezik.*

A Szpecnaz-egységek katonáinak kiképzésénél felhasználják az afganisztáni harcok tapasztalatait, de keresik az alkalmazás új formáit és módszereit is. Megbízható nemzetközi sajtóközlemények tudósítottak arról, hogy ezek az egységek egyre gyakrabban kerülnek bevetésre a belső, polgárháborús konfliktusokban. Így történt ez 1991-ben Litvánia elszakadása törekvéseinek meggátlása céljából, valamint a csecsenföldi polgárháborúban is. Emellett a Szpecnaz-katonák megjelentek az ENSZ különböző békefenntartási műveleteiben is.

Az orosz haditengerészet jelenleg 5–10 ezer főnyi, különlegesen kiképzett Szpecnaz-katonával rendelkezik a tengerészgyalogság állományában. Ezek a katonák század és zászlóalj nagyságú alegységek harcrendjében az ellenség part menti erői és objektumai ellen kerülnek bevetésre. Béke idején ezek az alegységek belső konfliktusok vagy nemzetközi békeműveletek során is felhasználhatóak.

Nem zárható ki az, hogy az amerikai katonai vezetés felhasználja az Afganisztánban harcolt orosz katonák tapasztalatait és orosz Szpecnaz-tanácsadókat is igénybe vesz az Afganisztán területén folyó katonai műveletekben.

A tanulmányban leírtak *összegezéseként az alábbiak megfogalmazását tartom szükségesnek:*

- a terrorizmus nem a modern kor terméke. A korábbi történelmi korokban is hajtottak végre terrorcselekményeket, de ezeket általában az egyes személyek elleni támadások jellemezték;
- a terrorizmus lényege a félelem- és pánikkeltés a legváratlanabb helyen és módon végrehajtott terrorakciók segítségével;
- a nemzetközi terrorizmus a 2001. szeptember 11-i kíméletlenül kegyetlen akcióival a terrorizmus újabb vonását mutatta meg, amely nemcsak az Amerikai Egyesült Államok lakosságát, hanem az egész haladó világ közvéleményét is megdöbbentette és arra késztette, hogy keményen fellépjen a terrorizmus ellen;
- a nemzetközi terrorizmus akciói nem zárhatók ki a jövőben sem, sőt, a tömegpusztító fegyverek bevetésével és széles körű alkalmazásával egyre nagyobb veszteségekre és pusztításra kell számítani a fejlett demokráciákban;
- a nemzetközi terrorszervezetek igen fejlett struktúrával rendelkeznek, amelynek fontos elemei a vezető szervek, a kiképzőbázisok, az operatív (akció-) csoportok és a külföldön telepített, ún. „alvócsoportok". A terrorizmus elleni harcot minden elemre kiterjedően meg kell szervezni;
- az operatív (akció-) csoportok állományát ideológiailag alaposan „megdolgozott", fizikailag és szakmailag jól felkészített, a legkorszerűbb harceszközök kezelésére kiképzett terroristák képezik. Az így felkészített terroristacsoportok elleni sikeres harcot csak a tökéletesen felkészített és felszerelt katonák képesek megvívni;
- a fejlett demokráciák (az Amerikai Egyesült Államok, az Egyesült Királyság, Franciaország, Olaszország stb.) a nemzetközi terrorszervezetek elleni harcra a légierő és a haditengerészeti erők által támogatott különleges hadviselési alakulatokat jelölték ki és vetették be. A rendvédelmi szervek csak a honi területen kerülnek alkalmazásra;
- hazánkban is fel kell készülni a nemzetközi terrorszervezetek elleni konkrét műveletekre. Ezt a feladatot a Magyar Honvédség Vezérkarára kellene bízni, melynek szervezése és irányítása alatt kerülne sor a legjobban kiképzett és felszerelt, gyorsreagálású alegységek ilyen jellegű műveletekre történő felkészítésére. Szükségesnek látszik a tapasztalatok gyors átvétele az amerikai, a brit, a francia és az olasz különleges hadviselési erőktől, ennek érdekében a kijelölt magyar alegység- (szakasz- és század) parancsnokok mielőbbi beiskolázása az említett erők iskoláiba és kiképző központjaiba;
- a magyar rendvédelmi szervek feladata továbbra is az ország belterületén való tevékenység látszik célszerűnek, mivel nincsenek felkészülve az országhatáron kívüli bevetésre, erős terrorszervezetek jól kiképzett és korszerű harceszközökkel felszerelt terroristái elleni harcra;
- az MH Vezérkarának rövid idő alatt ki kellene dolgozni a nemzetközi terrorizmus elleni harc alapelveit; utasítást kellene kiadni az érintett alegységeknek a kiképzés és felkészítés speciális követelményeit illetően, a kormánynak pedig fel kellene terjeszteni a Magyar Honvédség terrorizmus elleni harcra történő felkészítéséhez kapcsolódó igényeket és javaslatokat.

A tanulmányban leírtak zömében a szerző magánvéleményét tükrözik. A szerző gondolatébresztőnek szánta írását és várja a szakemberek véleményét a leírtakkal kapcsolatban.

Az ismertebb terrorszervezetek

- Al-Kaida (iszlám fundamentalista);
- Hezbollah (arab);
- Fekete Szeptember (arab);
- LARF = Libanoni Fegyveres Forradalmi Frakció (arab);
- Palesztin Felszabadítás Népi Frontja (arab);
- Al-Saika (arab);
- Hamasz (arab);
- ETA (baszk);
- IRA (északír);
- RAF = Vörös Hadsereg Frakció (német);
- Forradalmi Sejtek (német);
- Brigada Rosso = Vörös Brigádok (olasz);
- OAS (francia);
- ELA = Forradalmi Népi Front (görög);
- GRAPO = Az Antifasiszta Ellenállás október 1-jei csoportja (spanyol);
- Macheteros (Puerto Rico-i);
- Népi Felszabadítás Erői (salvadori);
- Fényes Ösvény (argentin–perui);
- Aum Shinrikyo = Aum Legfelsőbb Igazság (japán).

FELHASZNÁLT IRODALOM

A Magyar Köztársaság alkotmánya, Magyar Közlöny, 1990 augusztus 24.

Az 1993. évi CX törvény, Magyar Közlöny, 1993 december 27.

A XXI. századi hadviselés, ZMNE Doktori Iskola, egyetemi jegyzet, 2000

Az Országgyűlés 94/1998. (XII. 29.) OGY határozata a Magyar Köztársaság biztonság- és védelempolitikájának alapelveiről, Magyar Közlöny, 1998. december 29.

A szövetség stratégiai koncepciója, Washington, 1999. április 23–24, NATO-tükör Dokumentáció, 1999. nyár

National Military Strategy of the United States of America, 1997. CJCS, Washington

Terrorism: US Policy Options, 1993, Congressional Research Service

America Under Attack, Newsweek, Extra Edition, 2001. szeptember

Terry White: Eliteverbände der Welt, Motorbuch Verlag, 1998., Stuttgart

Kőszegvári Tibor: A jövő század hadviselése és a különleges erők; Hadtudomány 1997/4. sz. 45–58. old

Pekó József

A haza katonai védelme modernizációjának alapkérdései

A közelmúltban kialakult, szövetségen belülivé vált biztonsági helyzetünkben mindenképpen indokolt volt a „Magyar Köztársaság honvédelemének egészét érintő stratégiai felülvizsgálat" elvégzése. A stratégiai felülvizsgálat a honvédség helyzetére és NATO-követelmények szerinti átalakítására koncentrált, és stratégiaváltáshoz vezetett haderőfelfogásunkban. A szerző véleménye szerint azonban a vizsgálat nem foglalta magában a haza katonai védelmének újragondolást igénylő kérdéskört, vagyis azt, amelynek érdekében elsősorban szükséges a honvédség NATO-konform honvédelmi szervezetté átalakítása és korszerűsítése. Ezért – és a haderőreform sikere érdekében is – nem tűrhet további halasztást a honvédelem stratégiai felülvizsgálatának továbbvitele és az átalakítások kiterjesztése a honvédelem többi, mindenekelőtt a haza katonai védelme területeire. A szerző a védelmi modernizáció elvi alapjait elemzi, majd arra alapozottan a haza katonai védelme korszerűsítésének alapkérdéseit vizsgálja az általa felvázolt védelmi koncepció alapján.

Magyarország NATO-taggá válásával a szövetség közös védelmének keretei közé került a haza katonai védelme. Ez a körülmény és az országot érhető külső fegyveres veszélytényezők – már korábban bekövetkezett – alapvető megváltozása *stratégiaváltást követel a nemzeti hatáskörű katonai védelemben is.* Ehhez elsőként a honvédelem – korábbi – „háborúközpontú" stratégiáját kell teljeskörűen felváltani *az ország új biztonsági helyzetének megfelelő védelmi stratégiai koncepcióval* és az arra épülő honvédelmi gyakorlattal. Ez pedig megköveteli az állam katonai nézeteit összegző alapdokumentumok – mindenekelőtt az alkotmány és a tervezett nemzeti katonai stratégia – további honvédelem-szempontú módosítását, nemkülönben a vonatkozó katonai doktrínák és alapszabályzatok pontosítását.

Magyarország katonai biztonsága és védelme – haderőreformot is meghaladó – modernizációjának szükségessége egyre szélesebb körben nyilvánvaló, megoldási módja és több tartalmi kérdésének reális megválaszolása azonban még várat magára. Ennek elősegítése céljából az első ütemben több kérdést célszerű tisztázni és megválaszolni. Többek között:

- milyen stratégiai célokat követve szükséges szavatolni a haza szövetségben megvalósuló katonai védelmét és korszerűsítését;

- mi képezheti a honvédelmi modernizáció tartalmát; hogyan biztosítható a katonai védelem és a haderő átalakításának és korszerűsítésének összhangja;
- mit kell tenni a haza katonai védelme stratégiai koncepciójának korszerűsítése érdekében, Magyarország új biztonsági helyzetében;
- a biztonsági környezet értékelésének milyen következtetései biztosíthatják a katonai védelem békeidejű előkészítését és stratégiai feltételrendszerének garantálását;
- melyek lehetnek a haza katonai védelmének alapesetei, továbbá hogyan szükséges szavatolni és megszervezni a védelmet az egyes alapesetekben;
- hogyan célszerű átépíteni a haderő-alkalmazás stratégiáját, korszerűsíteni a béketervezést és az ország fegyveres védelmének tervét;
- mit kell tenni a haza katonai védelmének további korszerű – alkotmányi, törvényi és nemzeti katonai stratégiai – szabályozása és a katonai doktrínák korszerűsítése érdekében.

Ezen írás a felvázolt kérdéskörhöz kapcsolódva, abból néhány fontos stratégiai kérdés vitaalapot adó felvetésével és vizsgálatával kívánja elősegíteni a haza katonai védelmének szükség szerinti újragondolását és modernizációját.

A katonai biztonsági és a védelemi modernizáció céljai

A haza katonai védelmének szavatolásához, szervezéséhez és feltételeinek biztosításához általános kiindulási alapul szolgálnak az állam – alkotmányban, törvényben és nemzeti stratégiákban meghatározott – honvédelmi céljai, alapelvei és követelményei, mint a *honvédelem politikai stratégiája.*[1] Mivel Magyarország védelmi feltételei lényegesen megváltoztak, az állam a honvédelmet ma már újragondolt biztonság- és védelempolitikai koncepció szerint szavatolja. Ily módon szükségszerűen megváltozik *az állam katonai stratégiai koncepciója* is, amelyet parancsoló szükségszerűséggel követnie kell a haza katonai védelme újragondolt megszervezésének és feltételei biztosításának.

Az állam katonai stratégiai koncepcióját legtömörebben a – védelempolitikai alapelveket is mintegy magába ötvöző – katonai biztonsági célok összegezik a katonai védelem és a haderő megszervezése, építése, ma pedig átépítése és modernizációja számára. Az állam *katonai biztonsági céljai* – a honvédelem politikai stratégiájának megfelelően – az alábbiak lehetnek:

- a NATO-tagállamok közös védelmének keretei között *szavatolni és szükség esetén katonai erővel is megvédeni Magyarország nemzeti értékeit és érdekeit* – függet-

1 Általános elvi értelemben a *honvédelem politikai stratégiája* az állam honvédelmi politikai koncepciója, a honvédelem szavatolását, szervezését és építését meghatározó célok, alapelvek és követelmények összessége. Az állam honvédelmi politikájának jellegét, lényegét, az ország katonai biztonsága és védelme állami szavatolásának módját és legfontosabb feltételeit összegzi az állami és a katonai felső vezetés védelmi gyakorlata számára. Számunkra ma a honvédelem politikai stratégiáját – az Országgyűlés 94/1998. (XII. 9.) OGY határozata a Magyar Köztársaság biztonság- és védelempolitikájának alapelveiről alapokmány „politikai charta" jelleggel, általános módon fejezi ki. Ma ez képezi alapját az állam katonai stratégiai koncepciójának, melyet majd a nemzeti katonai stratégia dokumentuma részletez.

lenségét, szuverén államiságát, területi épségét, lakosságát, szellemi és anyagi javait – *minden lehetséges külső fegyveres fenyegetéssel és veszéllyel szemben;*
- *biztosítani a honvédség korszerű képességét és hadrafoghatóságát,* amely szavatolja a haza – fegyveres veszéllyel arányos, a NATO-védelem részeként megvalósuló – katonai védelmét, a vállalt szövetségi és más nemzetközi katonai kötelezettségek teljesítését;
- méltányosan *hozzájárulni a szövetség tagállamainak* katonai biztonságához és *kollektív védelméhez a* washingtoni szerződés 5. és 6. cikkelye és a vállalt szövetségi kötelezettségek szerint;
- *elősegíteni térségünk és Európa katonai biztonságát,* az állam biztonságpolitikai céljainak elérését, a fegyveres válságok és konfliktusok nemzetközi katonai védelmi kezelését.

A vázolt katonai biztonsági célok középpontjában a haza szövetségben megvalósuló katonai védelmének szavatolása és az ehhez szükséges haderőképesség és hadrafoghatóság biztosítása áll. Ezen célok és az azokkal összhangban – a nemzeti katonai stratégiában – meghatározandó védelmi alapelvek adhatnak általános kiindulási alapot a haza katonai védelmének megszervezéséhez és stratégiai előfeltételeinek biztosításához. A védelem modernizációjának jellege és tartalma azonban konkrétabb célok meghatározását is igényli, melyhez a haza katonai védelmét alapvetően meghatározó tényezőkből célszerű kiindulni. A haza katonai védelmére ma lényeges átalakító hatást két tényező gyakorol. Az egyik a védelem szövetség keretei közötti szavatolása és szervezése, a másik az ország átalakult és módosuló térségi biztonsági környezete és annak lehetséges fegyveres veszélytényezői.

Ennek megfelelően a haza katonai védelme minden fontos kérdésének, így a védelmi modernizációs célok eldöntésekor is abból célszerű kiindulni, hogy államunk az ország katonai biztonságát és védelmét a NATO-védelem keretei között, annak részeként és segítségével, egyidejűleg az ahhoz való hozzájárulással szavatolja. Ily módon NATO-tagságunk alapjaiban változtatja meg egyrészt a *katonai védelem szavatolásának, szervezésének és a haderő alkalmazásának módját,* másrészt a védelem által megkövetelt *haderő- és más stratégiai előfeltételeket.* Ebből következően parancsoló szükségszerűség a *haza katonai védelmének összhangba hozása a szövetség térségünkre vonatkozó kollektív katonai védelmével,* annak tervekben meghatározott stratégiájával.

A védelem konkrét – tervekbe foglalt – megszervezésére és az alkalmazott stratégiára – a védelemszavatolás és -szervezés szövetségi meghatározottságán túl – döntő hatással vannak az ország biztonsági környezetének fegyveres veszélytényezői. Ezzel összefüggésben külön is kiemelendő: az ország katonai biztonságát és védelmét – a megváltozott biztonsági környezetben – garantálni kell minden lehetséges külső fegyveres fenyegetéssel és veszéllyel szemben. Ez pedig szükségessé teszi a *haza katonai védelme stratégiai koncepciójának, és arra alapozottan a védelem haderő- és más feltételeinek megfeleltetését a fegyveres veszélyek jellegének, nagyságának és veszélyességi fokának.*

A katonai biztonsági célok és a haza katonai védelmének újragondolást igénylő – körvonalazott – alapvető területei, behatárolják a *védelmi modernizáció főbb céljait,* amelyek lehetnek:

- *összhangba hozni a haza katonai védelmének szavatolását és megszervezését a szövetség térségünkre vonatkozó kollektív védelmével* és a vállalt katonai védelmi kötelezettségekkel, a nemzeti hatáskörben önállóan és a szövetség hadszíntéri haderő-csoportosításába beépülten végrehajtandó feladatokkal;
- *biztosítani a haza katonai védelme stratégiai koncepciójának megfelelését* az országot érhető *külső fegyveres veszélyek jellegének és tartalmának,* a béketervezés és az ország fegyveres (katonai) védelmi tervének korszerűségével;
- hozzáigazítani a haza katonai biztonsága és védelme *haderő- és más stratégiai előfeltételeit az átalakított védelmi stratégia szerinti haderő-tevékenységekhez;*
- biztosítani a védelmi modernizáció és a haderőreform összhangját a haza katonai védelmének stratégiai koncepciója alapján.

A védelmi modernizáció tartalma

A védelmi modernizáció céljai átfogják a haza katonai védelme szavatolásának, szervezésének és stratégiai feltételei biztosításának azon területeit, ahol átalakításokra és korszerűsítésekre van szükség. Ezáltal mintegy kijelölik a védelmi modernizáció irányait, egyidejűleg behatárolják tartalmi keretét is. A katonai védelem területein végrehajtandó átalakítások és korszerűsítések szűkebb értelemben a védelem szavatolásával, megszervezésével és a haderő alkalmazásával kapcsolatosak, tágabb értelemben pedig ezenkívül magukban foglalják a védelem haderő- és más stratégiai előfeltételeinek, valamint ezek alkotmányi, törvényi, stratégiai és doktrinális szabályozásának modernizációját is. Ennek megfelelően a *haza katonai védelme átfogó* – a haderőt és más honvédelmi feltételeket is magába foglaló – *modernizációjának tartalmát képezheti:*

a.) a honvédelem alkotmányi, törvényi és nemzeti stratégiai szabályozásának módosítása, a haza katonai védelme stratégiai koncepciójának a meghatározása;

b.) a haderő alkalmazási stratégiájának átépítése;

c.) a katonai védelem előkészítésének átalakítása: a védelmi tervezés és az ország fegyveres (katonai) védelmi tervének korszerűsítése; a katonai védelem állami irányítási és katonai vezetési rendszerének átalakítása; az ország területrészei és infrastruktúrája hadműveleti előkészítésének átépítése;

d.) a katonai védelem haderőszükségletének átalakítása és korszerűsítése: a haderő szervezeti-strukturális átalakítása, alkalmazását biztosító katonai rendszerek és a haditechnika korszerűsítése és fejlesztése; a humánreform végrehajtása;

e.) a katonai erő békehelyzetből védelmi helyzetre és állapotra átállításának korszerűsítése: a magasabb készenlétbe helyezés és mozgósítás, a hadműveleti szétbontakozás, a csapatok és az anyagi eszközök átcsoportosítása rendjének és módjának átalakítása;

f.) a katonai doktrínák és alapszabályzatok – szükség szerinti – módosítása a haza katonai védelme követelményeinek megfelelően.

A haza katonai védelmének átfogó modernizációja alapvetően érinti a védelem „saját oldalának" minden lényeges területét. Ezzel összefüggésben külön is hangsúlyozandó: a védelmi modernizációnak három, kiemelten fontos területe van. Az egyik a

honvédelem állami szabályozása és arra alapozottan a haza katonai védelmének stratégiai koncepciója, a másik a katonai védelmi tevékenységek rendszere, a harmadik pedig a védelmet megvalósító haderő. *A haza katonai védelmének stratégiai koncepciója a honvédelmi célokért folytatott haderő-tevékenységek és azok stratégiai feltételrendszerének meghatározója, a haderő pedig a katonai védelem végrehajtója szerep- és feladatkörét tölti be.* Ezt az objektív körülményt döntő módon szükséges figyelembe venni a honvédelem és a haderő-átalakítás végrehajtására vonatkozó döntések meghozatalakor.

A haza katonai védelme, mint a haderőreform meghatározója

Az ország katonai biztonsága és védelme közvetlen módon függ a haderőtől és annak a haza katonai védelme igényei szerinti szavatolásától. A védelem szövetségi kerete, jellegének és tartalmának lényeges változásai mindenképpen kikényszerítették volna a haderő átalakítását, függetlenül annak helyzetétől és költségvetési finanszírozhatóságától. A korszerű katonai védelem ugyanis megköveteli, hogy a *haderő, de a védelem más stratégiai feltételrendszere is feleljen meg a katonai műveletek és tevékenységek követelményeinek.* Ez azt jelenti, hogy a haderőt és alkalmazását biztosító katonai rendszereit, a csapatok területi elhelyezését (diszlokációját), a védelmi tervezést, a védelmi tevékenységek előzetes előkészítését, a stratégiai tartalékképzést és minden más fontos védelmi rendszabályt összhangba kell hozni a katonai védelem elgondolása és terve szerinti haderő-tevékenységekkel. Tömörebben fogalmazva a *haza katonai védelmének haderő- és más stratégiai szükségleteit hozzá kell rendelni a védelem alapelgondolása szerinti katonai feladatokhoz.*

A katonai védelem korszerű haderő-szükségletének szavatolása – rendkívüli jelentősége miatt – *külön koncepció és terv szerint, a haderőreform keretében, majd az azt követő hosszabb távú haditechnikai fejlesztéssel* valósulhat meg. A haderőreform és -fejlesztés azonban csak akkor lehet sikeres, ha az teljeskörűen megfelel a katonai védelem követelményeinek, a haderő rendeltetésszerű feladatainak és – várható – alkalmazásának. Mindenképpen hangsúlyozandó: a haza katonai védelmének stratégiai alapelgondolása szerinti harc- és hadműveleti feladatok és tevékenységek, határozzák meg elsődlegesen a haderőreformmal és -fejlesztéssel kialakítandó új haderőt. Mindebből következően *alapkövetelmény a katonai védelmi modernizáció és a haderőreform összhangjának a biztosítása, a haza katonai védelmének stratégiai koncepciója alapján.*

Az így megvalósuló haderőreform a haderőre, mint honvédelmi szervezetre és rendszereire, rendeltetésének megfelelően lesz átalakító hatással. Közvetlenebbül katonai védelmi jellegűvé alakul át a haderő állománya és összetétele, készenléte és hadrafoghatósága, a csapatok területi elhelyezése, de minden egyes katonai rendszere is, a haderő készenléti rendszerétől a logisztikai rendszerig bezárólag.

A folyamatban lévő haderőreform – a honvédség válságos helyzete, költségvetési finanszírozhatósága és a NATO-kötelezettségek miatt – megelőzte a haza katonai védelme szükség szerinti átalakítását és modernizációját. (A modernizáció elvi alapvetése: lásd az 1. sz. ábrát!) Ezért a továbbiakban az *egyes reformdöntések meghozatalakor kell biztosítani a katonai védelem és a haderő átalakításának és modernizációjának összhangját.* Ehhez azonban a „fáziskésésbe került" katonai védelem megújítását erőteljesebben célszerű kibontakoztatni, külön koncepció és terv alapján.

A honvédelmi modernizáció elvi alapvetése *1. ábra*

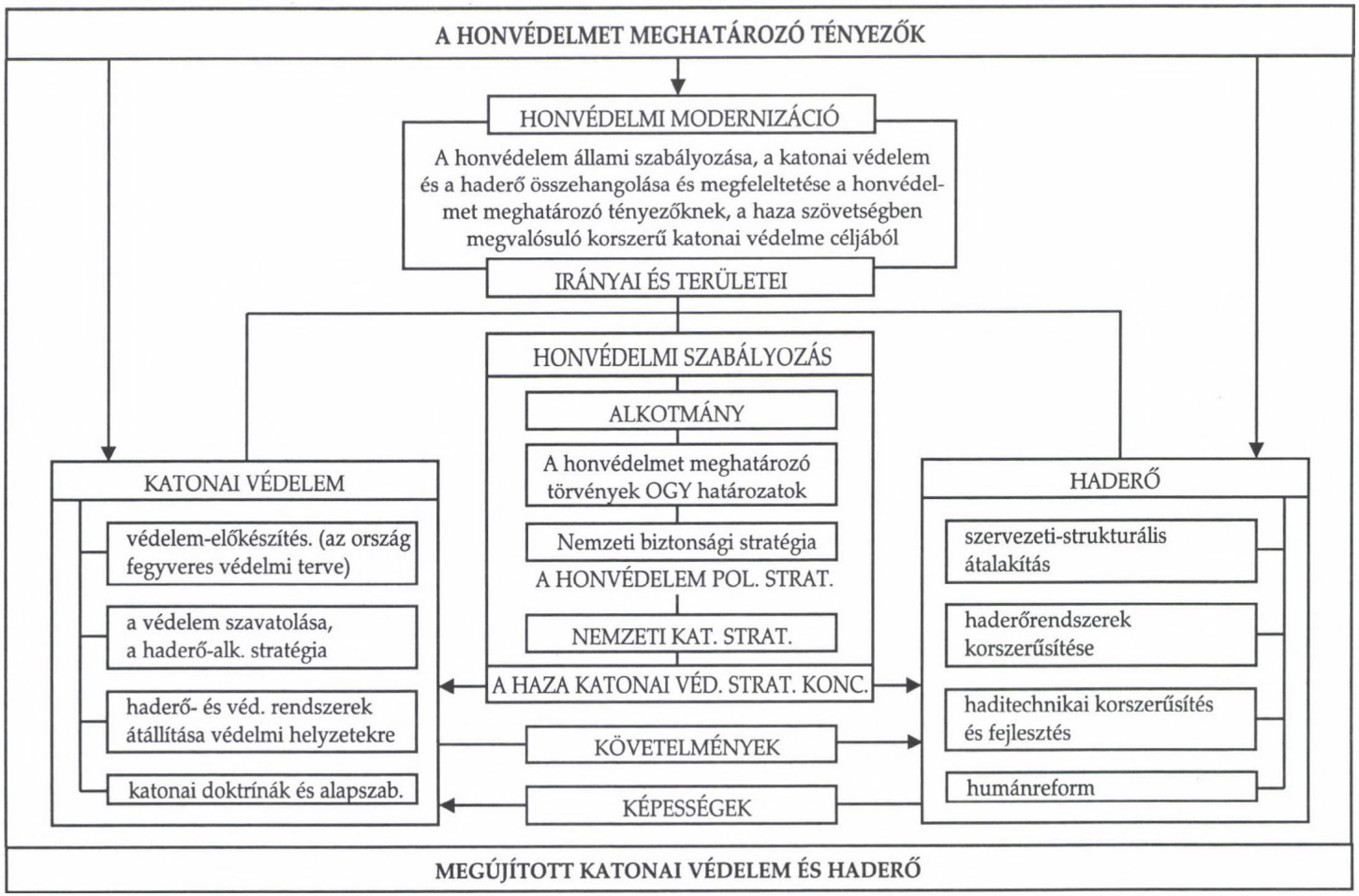

A haza katonai védelme stratégiai koncepciójának tartalma

Magyarország katonai védelmének folyamatos szavatolása, szervezése és építése – így annak modernizációja is – feltételezi az állam katonai nézet- és követelményrendszerének összegzését nemzeti katonai stratégia dokumentumában. Ezt az alapokmányt – összhangban a honvédelem korszerűsített alkotmányi, törvényi és más jogi szabályozásával – az állam katonai stratégiai koncepciójaként célszerű megalkotni és időszakonként korszerűsíteni oly módon, hogy annak *központi elemét képezze a haza „szövetségesivé" vált katonai védelme és az azt végrehajtó NATO-konform haderő szavatolása.* Az így meghatározott és a gyakorlatban jól alkalmazható védelmi alapokmány töltheti csak be az állam katonastratégiai eszközének szerepét, s mint ilyen, a honvédelem, a szövetségesi kötelezettségek és a nemzetközi válságkezelő műveletekben való részvétel szervezésének általános meghatározója lehet az állami és a felső szintű katonai vezetés védelmi gyakorlatában.

Mindazonáltal a haza katonai védelmének célirányos előkészítése, haderő- és más feltételeinek szavatolása megköveteli *az állam* – alapokmányban összegzett – *stratégiai koncepciójának a haza katonai védelmére történő konkretizálását, védelemstratégiai elgondolásának körvonalazását.* Ez azt jelenti, hogy a nemzeti katonai stratégia dokumentumát követve, a honvédelem értékeléseire alapozottan ki kell alakítani a *haza katonai védelmének stratégiai koncepcióját*, a védelem békeidejű előkészítése – megtervezése, megszervezése – és stratégiai feltételrendszerének szavatolása céljából. A stratégiai koncepciónak – az állam és a katonai felső vezetés védelemre vonatkozó alapelgondolásának – választ kell adnia:

a.) a biztonsági környezet fegyveres veszélytényezői értékelésének főbb katonai védelmi következtetéseire;

b.) a haza katonai védelmének stratégiai céljaira, nemzeti és szövetségi szavatolásának, a haderő alkalmazása stratégiájának meghatározására, a haderő fő feladataira és a védelem kidolgozásának változataira;

c.) a határbiztosítás és -védelem, a terület- és légtérvédelem, a kiemelten fontos állami és katonai objektumok védelmének megszervezésére;

d.) a haderő és a védelemben részt vevő más szervek, szervezetek és rendszerek békehelyzetből védelmi helyzetre történő differenciált átállításának megszervezésére;

e.) a határőrség, a fegyveres rendvédelmi szervek és a honvédelmi rendszer nem katonai elemei – a honvédelmi vezetés és közigazgatás, a védelemgazdaság, a polgári védelem és a lakosság – igénybevételének megszervezésére;

f.) a védelem állami irányítása és katonai vezetése rendjére;

g.) a szövetséges csapatok fogadásának és fedező biztosításának megszervezésére és velük, valamint a védelemben részt vevő és azt támogató csapatokkal és szervekkel való együttműködés rendjére.

A stratégiai koncepció kialakításának alapját képezheti: a haza katonai védelmét meghatározó külső és belső tényezők megítélése, a nemzeti és szövetségi stratégiai alapokmányok számbavétele, majd ezekre alapozottan a katonai védelem alapeseteinek, a védelem szavatolási módjának és a haderő alkalmazása stratégiájának a meghatározása. A koncepció kialakításának kiindulópontja a fegyveres veszélytényezők honvédelem-centrikus meghatározása.

A fegyveres veszélytényezők megítélésének főbb következtetései

A biztonsági környezet fegyveres veszélytényezőinek értékelése alapján határozható meg a katonai védelem előzetes előkészítése, feltételrendszerének állami és katonai szavatolása. Ebből a célból az értékelés következtetéseinek választ kell adniuk a haza katonai védelmét kikényszerítő fegyveres veszélytényezőkre, mint az ország katonai biztonsági kihívásaira és kockázataira. Külön is kiemelendő: a katonai védelem előzetes előkészítése az országot érhető fegyveres veszélyformák anticipálását, előrevételezését követeli meg, hogy meghatározhassuk a tervezéshez szükséges védelmi helyzetek alapeseteit, a haderő alkalmazásának – veszélyekhez adekvát – stratégiáit, a védelem haderő- és más előfeltételeit. Ehhez értékelni kell az európai és benne térségünk katonai biztonsági helyzetét, alakulásának tendenciáit; a számba vehető veszélyforrásokat és az azokból kialakulható fegyveres válságokat és konfliktusokat; és meg kell határozni a védelem lehetséges alapeseteit.

A szövetség stratégiai koncepciója szerint – a biztonsági környezetben végbement pozitív fejlemények és szövetséget fenyegető nagyméretű *hagyományos agresszió (háború)* rendkívül alacsony valószínűsége ellenére – egy ilyen fenyegetés kialakulásának *lehetősége hosszú távon fennáll.* A szövetséget – így hazánkat is – érhető valós veszélyek ma azonban sokkal inkább regionális konfliktusokból, a szövetség területén kívüli válságokból, valamint a tömegpusztító fegyverek és hordozóeszközeik elterjedéséből eredhetnek. Európában a szövetség perifériáján regionális válságok alakulhatnak ki, melyek fegyveres konfliktusokhoz vezethetnek. Szomszédos országokra – köztük NATO-tagállamokra – átterjedve ezek a konfliktusok a szövetség katonai biztonságát veszélyeztetik. Európa keleti és délkeleti térségeiben a háborús küszöb alatti fegyveres veszélyek regionális háborúba is eszkalálódhatnak.

Magyarország katonai védelmét kikényszeríthetik: az országot érhető alapvető külső fegyveres veszélyek és a hatásukra kialakult fegyveres típusú rendkívüli helyzetek[2] A fegyveres veszélyformák jellegüknek és méretüknek megfelelő fegyveres fenyegetettségi, veszély- és konfliktushelyzeteket okozhatnak helyi, térségi vagy országos méretben. Az ország ellen számba vehető fegyveres veszélyeket és védelmi helyzeteket alapul véve, *a haza katonai védelmére sor kerülhet:*

- a szomszédos országból fegyveres cselekmények áttevődésének közvetlen veszélye vagy bekövetkezése esetén, a határ menti térségben kialakult időszakos fegyveres fenyegetettségi és veszélyhelyzet megelőzése, illetve kezelése céljából;
- az ország elleni külső fegyveres konfliktus, illetve annak közvetlen veszélye hatására létrejött fegyveres fenyegetettségi és az azt követő fegyveres konfliktushelyzet (korlátozott hadihelyzet) eseteiben, azok megelőzése és elhárítása céljából;

2 *Rendkívüli helyzet:* az országnak a fegyveres, civilizációs vagy természeti veszély hatására kialakult különleges helyzete és állapota, olyan létezési módja, amikor a védelmi rendszer szükség szerinti alkalmazása, valamint rendkívüli hatalomgyakorlás (rendeleti kormányzás) érvényesül.

- az országra kényszerített fegyveres konfliktus korlátozott háborúba eszkalációjának közvetlen veszélye (háborús fenyegetettségi helyzet), illetve a háború (háborús helyzet) eseteiben, azok védelmi kezelése céljából;
- valamely NATO-országot ért külső fegyveres fenyegetettség vagy támadás eseteiben, amikor a szövetség tagállamai a washingtoni szerződés alapján megteszik a szükséges katonai intézkedéseket.

A haza katonai védelme lehetséges alapeseteinek állami és katonai védelmi kezelése céljából *megelőző védelmi és fegyveres védelmi helyzeteket és állapotokat* (minősített helyzetek és állapotok) célszerű az alkotmányban az alkotmányreformmal meghatározni. Ezek alkotmány szerinti kinyilvánítása és kihirdetése adja meg a jogalapot mint „alkotmányi engedélyt" az állami rendkívüli intézkedések és a katonai védelem előkészített rendszabályainak az ország fegyveres védelmi terve szerinti bevezetésére.

A védelem szavatolásának megszervezéséről

Államunk a haza katonai védelmét – biztonság- és védelempolitikai stratégiájának, valamint az Észak-atlanti Szerződés 3. cikkelyének megfelelően – két alappillérre építi: egyfelől nemzeti önerejére, másfelől a szövetség tagállamainak kollektív védelmére. Ebből következően a védelem szavatolását meg kell feleltetni a nemzeti hatáskörben önállóan és a NATO-tagállamok haderő-csoportosításába beépülten szervezett haditevékenység feltételeinek és következményeinek. Ehhez pedig egyértelművé szükséges tenni: *a haza katonai védelmének mely részét kell nemzeti hatáskörben* – viszonylag önállóan – *garantálni és szervezni, illetve mely védelmi alapesetekben kényszerülünk* a washingtoni szerződés 5. és 6. cikkelye alapján *igénybe venni a szövetség közös védelmét.*

Ebből a célból a honvédelem helyzetértékelésére alapozottan – a katonai védelem lehetséges alapeseteiből kiindulva – meg kell határozni a fegyveres veszélyek megelőzésének, illetve elhárításának védelmi szükségletét és ehhez a haderőfejlesztéssel kialakítandó képességeit. A védelem alapesetei szerinti haderőszükségletek és a meglévő, illetve a kialakítandó haderőképességek összevetése alapján határozhatók meg Magyarország katonai védelmének – a védelem alapesetei szerint differenciált – szavatolási módjai, a megkövetelt haderő-tevékenységek és hadműveleti intézkedések. Azokban az alapesetekben amikor a védelmi szükségletet a nemzeti haderőképesség kielégíti, a védelmet – a szövetség védelmének keretei között – önállóan kell szavatolni. Olyan esetekben pedig, amikor a hatékony védelemhez nem rendelkezünk elegendő katonai erővel és képességgel, a szövetség közös védelmét kell igényelni.

Magyarország katonai védelmi szükségleteit, a biztosítható haderőképességet és a washingtoni szerződésben foglalt kölcsönös kötelezettségeket és lehetőségeket alapul véve, a védelem szavatolásának előzetes megszervezéséhez az alábbi következtetések vonhatók le:

a.) Az ország katonai biztonságának békeidejű szavatolása és a katonai védelem szervezése – szövetséggel egyeztetett – *nemzeti hatáskörű feladat.* Önállóan szükséges szavatolni és szervezni:

- a haderő készenlétének és hadrafoghatóságának fenntartását az ország területe és légtere szuverenitásának állandó jellegű szavatolását, a külső katonai felderítés és meglepés elhárítását, illetve kizárását;

- a személyi állomány harci felkészítését és kiképzését a védelem szavatolása és megszervezése, illetve a szövetség kollektív védelme követelményeinek megfelelően;
- a békehadrendről és -állományról a mozgósítással kiegészített hadrendekre és állományra történő fokozatos – a védelem igényei szerint differenciált – áttérést;
- a haza katonai védelme békeidejű előkészítését, hadműveleti intézkedéseinek megtételét, az országban alkalmazásra tervezett szövetséges csapatokkal a közös védelmi tevékenység és az együttműködés feltételeit;
- a szövetség közös védelméhez való méltányos hozzájárulást, a nemzetközi konfliktusmegelőző és válságkezelő műveletekben való – korlátozott – részvételt.

b.) A szomszédos ország(ok)ból a fegyveres cselekmények áttevődésének közvetlen veszélye vagy bekövetkezése esetén, *a határ menti térségben kialakult fegyveres fenyegetettségi és veszélyhelyzet védelmi kezelését önállóan kell szavatolni, a haderő kijelölt békeállományával.* Erre az esetre a készenléti erők és a válságkezeléshez szükséges katonai rendszerek veszéllyel arányos alkalmazását célszerű tervezni oly módon, hogy a kijelölt csapatok és rendszerek képesek legyenek azonnal ellátni válságkezelési feladataikat. Biztosítani kell, hogy az azonnali reagálású erőkből – a helyzettől függően – 1–3, korszerű eszközökkel ellátott és megerősített önálló zászlóalj-harccsoportnyi készenléti erő létrehozható és bevethető legyen. Ebben a védelmi esetben a szövetség részéről az itt lévő csapatrészek és katonai rendszerek – mindenekelőtt a stratégiai felderítés és az integrált légvédelmi rendszer elemei – szükség szerinti közreműködésével lehet számolni.

c.) A határ menti térségben lehetséges fegyveres konfliktus esetére a katonai védelmet döntően önállóan, a reagálóerőkre alapozva – az itt lévő szövetséges csapatrészek és katonai rendszerek támogatását igénybe véve – *célszerű tervezni.* Ebben az esetben a fegyveres konfliktusnak azzal a változatával célszerű számolni, amikor a fegyveres válsághelyzet elmélyül és az állami szervezéssel katonai konfliktussá eszkalálódik. Az így kialakult *konfliktus* – mint korlátozott célú és méretű légi–földi katonai összeütközés – *további eszkalációjának esetére stratégiai előrelátással igényelni kell a szövetség közös védelmét.* A kért katonai segítség mértéke döntő módon függ majd a térségben kialakult biztonság- és védelemstratégiai helyzettől és a magyar haderő harc- és hadműveleti képességétől. *A haderő rendeltetés szerinti fő feladatai és hadműveleti képességei közötti összhang megteremtésével,* jelentős haditechnikai fejlesztésekkel, célirányos felkészítéssel és kiképzéssel *a korlátozott hadihelyzetben kért katonai segítség minimálisra csökkenthető.* Ennek szükségességét nemcsak az elemi nemzeti érdek indokolja, hanem az is, hogy az igényelt segítség megérkezésének jelentős az időigénye.

d.) A NATO-tag Magyarországnak ellene indított katonai támadással (agresszióval) hosszabb távon – 15–20 éven belül – sem kell számolnia. A határ menti térségben lehetséges fegyveres konfliktus *korlátozott háborúba történő eszkalációjának valószínűsége is minimális. Erre az esetre a haza katonai védelmét a szövetség kollektív védelmére szükséges alapozni* oly módon, hogy a haderő a háború esetére meghatározott hadiállományával beépül a szövetség hadszíntéri haderő-csoportosításába. A kialakult háborús fenyegetettségi és a hadi helyzet eseteire, a védelmi feladatok szervezése az érintett *szövetséges parancsnokság preventív védelmi elgondolásának megfelelően, a magyar haderő alkalmazásának nemzeti elgondolása és terve szerint történhet.*

A haza katonai védelmének stratégiai megszervezése *2. ábra*

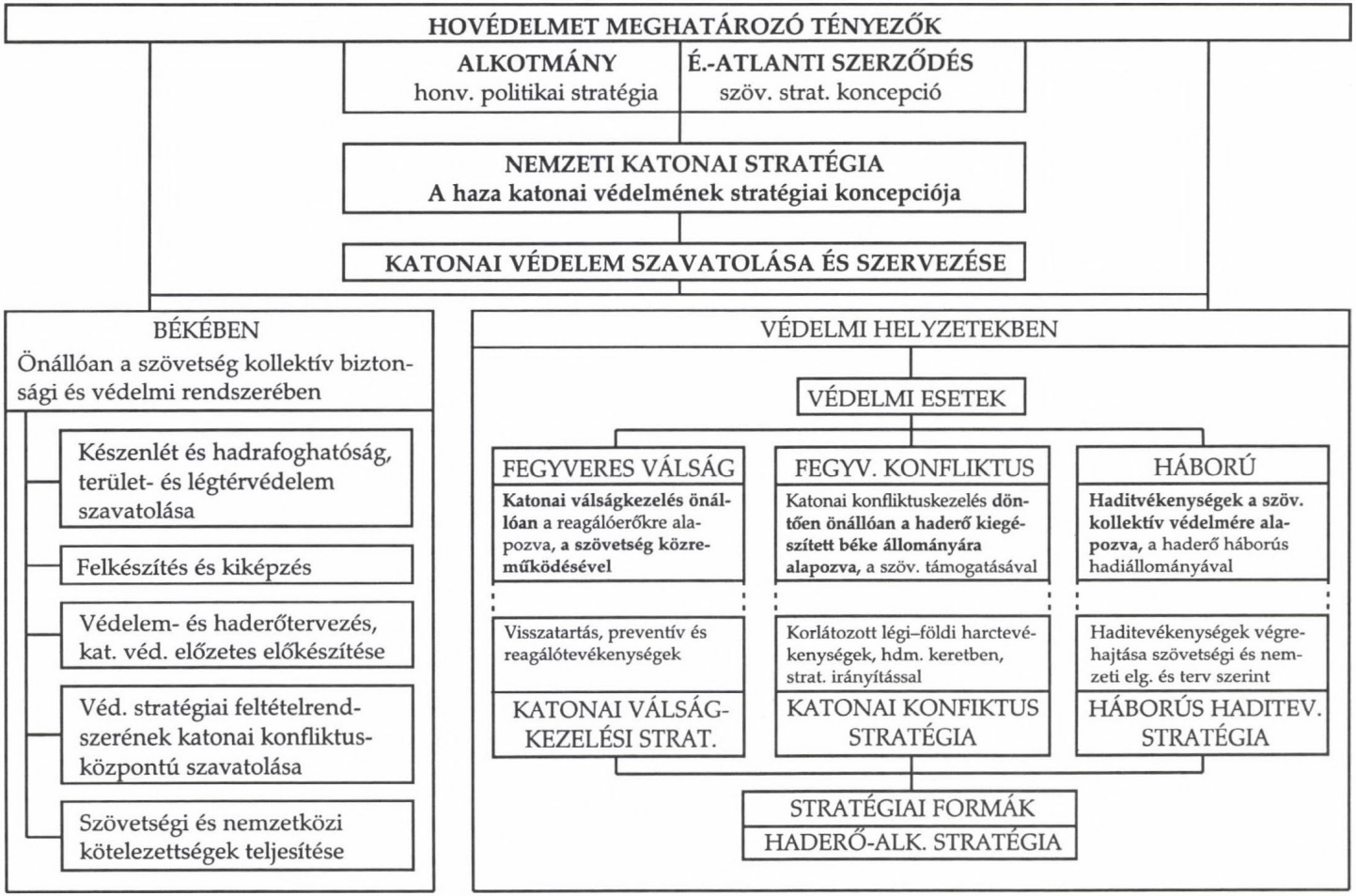

e.) Valamely NATO-tagállamot ért külső fegyveres támadás (katonai agresszió) esetén az ország katonai biztonsága és védelme érdekében – a kialakult biztonság- és védelemstratégiai helyzettől és a NATO-tanács döntésétől függően – *a fegyveres konfliktusra vagy a háborús veszélyhelyzetre vonatkozó állami és katonai intézkedések* veszéllyel arányos *bevezetésére kerülhet sor.* Erre az esetre békében nem szükséges külön előzetes hadműveleti intézkedéseket előkészíteni.

A haza katonai védelme garantálásának lényeges kérdése: *haderő és más stratégiai feltételrendszerének a védelmi tevékenységek várható igényei szerinti biztosítása.* Mivel az országot érhető háború valószínűsége hosszabb távon is minimális szintre csökkent, a védelem stratégiai feltételei szavatolásának irreálissá vált háború-központúságú gyakorlatát fel kellett, illetve kell váltani a fegyveres konfliktusra épülő gyakorlattal. Ez a honvédelem szavatolása számára azt jelenti, hogy a *katonai védelem haderő- és más stratégiai feltételeit, az országot érhető fegyveres konfliktust kiindulási alapnak tekintve szükséges biztosítani.* Az így meghatározott haderő a fegyveres konfliktus háborúba eszkalálódásának esetére – a háborús veszélyhelyzet kialakulásának várhatóan jelentős időtartama alatt – mozgósítással és kiegészítéssel felfejleszthető a hadiállapot megkövetelte állományra. A fegyveres konfliktus haderőszükségletét sem szükséges – Magyarország új katonai biztonsági helyzetében – teljes egészében a békeállományra alapozni. Az értékelések azt mutatják: *elegendő békeállományként fenntartani a fegyveres konfliktus védelmi kezeléséhez szükséges állomány mintegy kétharmadnyi részét,* majd azt a fegyveres válsághelyzetben mozgósítással kiegészíteni a korlátozott hadihelyzet védelmi feladataihoz szükséges tartalékos állománnyal és haditechnikával.

A haderő-alkalmazás stratégiájának korszerűsítése

A haza katonai védelmének sikere döntő módon függ a haderő alkalmazásának formáitól és módjaitól, melyket a haderő-alkalmazás stratégiája fejez ki. Mivel a katonai védelmet közvetlenül meghatározó tényezők – a védelem „veszély- és saját oldala" – lényegesen megváltoztak, a haderő alkalmazását is hozzá kell igazítani a lehetséges haditevékenységek új feltételeihez és követelményeihez. Ez azt jelenti, hogy a *haderő-alkalmazás alapvető formáit* – támadó és védelmi tevékenység – és azok *megoldási rendjét és módját meg kell feleltetni a veszéllyel arányos és sikeres védelem állami és szövetségi stratégiai koncepciójának, Magyarország katonai védelme lehetséges alapeseteinek és a haderő harc- és hadműveleti képességeinek.*

Mivel az ország katonai védelmének lehetséges alapesetei lényeges eltérést mutatnak, a haderőt is a védelem alapesetei szerint differenciáltan, a veszélyformák jellegének, tartalmának és veszélyességi fokának megfelelő – preventív vagy reagáló – módon kell alkalmazni. Ehhez a korábbi, *a háború haditevékenységeinek megfelelő egypólusú haderő-alkalmazási stratégiát teljeskörűen fel kell váltani* az ország „szövetségesivé vált", sajátos térségi katonai biztonsági helyzetének, külső fegyveres veszélytényezőinek és a haderő képességeinek megfelelő, *a védelem lehetséges alapeseteihez adekvát többpólusú stratégiával.* Ennek megfelelően a haderőt három – egymástól elkülönített, de egymásra épülő – stratégia szerint célszerű alkalmazni. Ezek: a katonai válságkezelés, a fegyveres konfliktus, valamint a háború haditevékenységeiben való részvétel haderő-alkalmazási stratégiái.

A határ menti térségben kialakult időszakos fegyveres fenyegetettségi és veszélyhelyzet védelmi kezelése a *katonai válságkezelés stratégiájának* alkalmazását indokolja. Az e stratégia szerinti haderő-tevékenységek célja, hogy visszatartsa, illetve megakadályozza a szomszédos országban vagy országok között kialakult fegyveres konfliktus hatásainak áttevődését országunkba, és megszüntesse a határterületen és légtérben az időszakos fegyveres fenyegetettségi és veszélyhelyzetet.

A katonai válságkezelés magában foglalhatja: a felderítés és a határbiztosítás rendszerének szükség szerinti aktivizálását, a légi és a földi meglepés kizárását biztosító fokozott intézkedések bevezetését; a külső fegyveres csoportok, repülő- és más harceszközök harci akcióinak elhárítását, a határ- és légtérsértések felszámolását; az ország határ menti területe és légtere igénybevételének megakadályozását; a tömeges migráció katonai feltartóztatását; a katasztrófák következményei elhárításának támogatását és más, az élet- és vagyonbiztonságot szolgáló intézkedések megtételét. Mindezek kikényszeríthetik a haderő készültségi erőinek és egyes rendszereinek veszélyarányos és preventív harci alkalmazását is. Ehhez a kijelölt erőknek célszerű felvenni az államhatár biztosításának rendszerében a korlátozott alkalmazáshoz szükséges *katonai válságkezelési helyzetet.*

A fegyveres konfliktussal fenyegetett védelmi helyzetben, illetve fegyveres konfliktus esetén, a katonai védelmet a *katonai konfliktus haderő-alkalmazási stratégiájára* célszerű alapozni. Ez a stratégiaforma arra hivatott, hogy visszatartsa a határ menti térségben kialakult fegyveres válság eszkalációját, illetve a haderő korlátozott alkalmazásával felszámolja a határ menti térségben állandósult fenyegetettségi és az azt követő fegyveres konfliktushelyzetet. Ebben a védelmi helyzetben a haderő-tevékenységek tartalmát képezheti: a felderítés, a határ- és légtérvédelem, valamint a területvédelem rendszereinek aktivizálása az – érintett – államhatár térségében a veszélyeztetett irányokban; a reagálóerők átcsoportosítása és részeinek szétbontakoztatása a határvédelem körzetében; a légierő széttelepítése és a légvédelem rendszerének – szükség szerinti – átszervezése; a határ- és légtérvédelem és a reagáló főerők – sajátos támadó és védelmi – harctevékenységei; a fő védőerők részleges mozgósítása, a reagálóerők megerősítése és támogatása.

A fegyveres konfliktus haderő-alkalmazási stratégiája arra épülhet, hogy a katonai konfrontációra, összeütközésre a fegyveres válsághelyzet eszkalációjaként kerülhet sor, és azt a *haderő korlátozott alkalmazása és sajátos légi–földi harctevékenységek összessége jellemzi. Alapvető tartalmát képezik a reagáló főerők hadműveleti keretben, állami és katonai stratégiai irányítással végrehajtott harctevékenységei.* A konfliktus további eszkalálódásának esetére – megfelelő előrelátással – sor kerülhet a fő védőerők alkalmazásának közvetlen előkészítésére is. A fegyveres konfliktus elmélyülésekor azzal célszerű számolni, hogy a haditevékenység fő feladatát a haderő fő védőerői, majd a szövetség átcsoportosított erői veszik át.

A fegyveres konfliktus háborúba eszkalációjának közvetlen veszélye (háborús fenyegetettségi helyzet), illetve háború eseteiben a haderőt a *háború haditevékenységeinek stratégiája* szerint kell alkalmazni. Mivel ilyen védelmi helyzetekben az állam a haza katonai védelmét a szövetség közös védelmére alapozza, a magyar haderő alkalmazása is a kollektív védelem – térségünkre konkretizált – elgondolására épülhet. A kapott védelmi feladat végrehajtásának megtervezése és megszervezése – megítélésünk sze-

rint – nemzeti hatáskörben, a szövetség által jóváhagyott elgondolás szerint történhet. Háborús veszélyhelyzetben és hadiállapot idején a haderő végrehajtja az ezen időszakra vonatkozó – szövetséggel egyezetett – hadműveleti intézkedéseket, a védelmi tevékenység közvetlen előkészítését, majd az ország fegyveres (katonai) védelmi terve szerinti haditevékenységét.

A három – javasolt – haderő-alkalmazási stratégia lényegét tekintve a *haderő veszélyekhez adekvát alkalmazásának egymásra és a fegyveres tevékenységek eszkalációjára épülő nemzeti katonai védelmi koncepciója.* A haderő későbbi alkalmazásának közvetlen előfeltételeit a folyamatban lévő védelmi tevékenységek időszakában – megfelelő előrelátással – szükséges szavatolni oly módon, hogy alkalmazni lehessen a legcélszerűbb haderő-tevékenységi formákat. Külön is kiemelendő: a katonai válságkezelés és a fegyveres konfliktus haderő-alkalmazási stratégiája megköveteli a sikeres védelmet garantáló preventív jellegű harctevékenységi formák széles körű alkalmazását és az ehhez szükséges haderőképesség szavatolását. Fontos annak biztosítása is, hogy a haderő a fegyveres konfliktus eszkalálódásának esetére növelni tudja védelmi képességeit, majd a szövetség haderő-csoportosításába beépülve képes legyen hadműveleti jelentőségű feladatok végrehajtására a haza katonai védelmében.

A haderő harc- és hadműveleti tevékenységének sikere jelentős mértékben függ a *katonai doktrínák és szabályzatok* – a haza katonai védelmét középpontba állító – modernizációjától. A katonai doktrínák korszerűsítésekor hadászati szinten a két haderőnemet jelentő átalakított és kisméretű haderő, hadműveleti szinten a haderőnem, harcászati szinten a harcoló csapatok reális és valós „doktrínaszükségletét" célszerű figyelembe venni és kielégíteni. A doktrína-korszerűsítés lényeges követelménye a NATO-doktrínák viszonyainknak megfelelő adaptálása

Következtetések és ajánlások

1. Magyarország biztonsági helyzetének alapvető megváltozása és a honvédelem szövetségi kerete *stratégiaváltást és átfogó modernizációt* indokol a haza katonai védelme feltételrendszerének szavatolásában. Ennek kiindulóalapját képezheti a *honvédelem alkotmányi, törvényi és nemzeti stratégiai szabályozásának megfeleltetése* az ország szövetségesivé vált biztonsági és védelmi helyzetének, a *katonai védelem stratégiai követelményeinek.* Módosítani és a honvédelem gyakorlata számára egyértelművé szükséges tenni az állam – csak „politikai charta" jelleggel kinyilvánított – *honvédelmi politikai stratégiáját,* majd arra alapozva okmányba foglalni, illetve korszerűsíteni a nemzeti biztonsági és a katonai stratégiát. Mindezekre épülve célszerű kialakítani a *haza katonai védelmének stratégiai koncepcióját* a védelem stratégiai feltételrendszerének szavatolása és megszervezése céljából. A koncepció lényegét a – védelmi alapelveket is kifejező – *katonai stratégiai célok* összegezik a védelem és a haderő megszervezése és építése, ma pedig átépítése és modernizációja számára. A stratégiai célok középpontjába szükséges állítani a haza – fegyveres veszélyekkel arányos – szövetségben megvalósuló katonai védelmét és az ehhez szükséges korszerű haderő szavatolását.

2. A védelmi modernizáció arra irányulhat, hogy *összhangot teremtsen a haza szövetségben megvalósuló katonai védelme és stratégiai feltételrendszerének szavatolása között, az*

állam – korszerűsített – *katonai stratégiai koncepciója alapján.* Mivel a haderő-átalakítás megkezdése megelőzte a katonai védelem modernizációját, az *egyes reformdöntések meghozatalakor szükséges összhangot teremteni a katonai védelmi és a haderő-modernizáció között.*

3. Magyarország katonai védelmének békeidejű – előzetes – előkészítése, haderő- és más stratégiai feltételrendszerének célirányos szavatolása szükségessé teszi a *haza katonai védelme stratégiai koncepciójának* – nem nyilvános – meghatározását. Ez a koncepció *az állam és a katonai felső vezetés katonai védelmi alapelgondolásának körvonalazását jelentheti* a haderő alkalmazásának előzetes stratégiai előkészítése céljából, melyet a védelmi tervezés konkretizál az ország fegyveres védelmi tervének megalkotásával. A stratégiai koncepció lényegi részét képezheti: a fegyveres veszélytényezők honvédelem-központú következtetéseinek, a védelem stratégiai céljainak, nemzeti és szövetségi szavatolási módjának és a haderő-alkalmazás stratégiájának a meghatározása.

4. *Az ország katonai biztonságának békeidejű szavatolása és a katonai védelem szervezése* – szövetséggel egyeztetett – *nemzeti hatáskörű feladat.* A haza katonai védelmét a védelem lehetséges alapesetei szerint differenciáltan, a fegyveres cselekmények eszkalációját is feltételezve célszerű szavatolni és megszervezni. *A fegyveres válsághelyzet katonai feladatait a haderő készenléti erőire, a fegyveres konfliktus védelmi kezelését pedig a reagáló főerőkre szükséges alapozni,* a szövetség közreműködését, illetve támogatását figyelembe véve. *Háború esetén* azzal célszerű számolni, hogy az *országvédelem a szövetség kollektív védelmére alapozódik, a magyar haderő nemzeti szervezésű alkalmazásával.* A haza katonai védelme haderőszükségletének és más stratégiai feltételeinek szavatolását, a fegyveres konfliktust kiindulási alapnak véve szükséges szavatolni és megszervezni.

5. *A haderő alkalmazásának stratégiáját meg kell feleltetni a katonai védelem* alapeseteinek, a veszéllyel arányos preventív és reagáló haditevékenység *stratégiai feltételeinek és követelményeinek.* A haderőt a védelem egyes alapeseteiben veszélyarányosan kell alkalmazni az országvédelmi stratégiai célok érdekében. A katonai doktrínák korszerűsítésekor a doktrinális elvrendszert meg kell feleltetni a haderő preventív és reagáló jellegű alkalmazásának, a fegyveres válság és konfliktus eseteiben, valamint korlátozott háború idején.

FELHASZNÁLT IRODALOM

A Magyar Köztársaság alkotmánya és alkotmánytervezete (AEB/2/ 1998.)

Az Országgyűlés 94/1998.(XII. 29.) OGY határozata a Magyar Köztársaság biztonság- és védelempolitikájának alapelveiről.

T/256. sz. törvény: a Magyar Köztársaságnak az Észak-atlanti Szerződéshez csatlakozásáról és a szerződés szövegének kihirdetéséről.

A szövetség stratégiai koncepciója; elfogadták az Észak-atlanti Tanács Washingtonban 1999. április 23-án és 24-én tartott értekezletén részt vett állam- és kormányfők.

Ajánlások a Magyar Köztársaság katonai stratégiájához (az MHTT tudományos konferenciájának vitaanyaga); Hadtudomány, 1998/1. sz.

A katonai védelem stratégiai alapkérdéseiről; Hadtudomány, 2000/1. sz.

A katonai doktrína-korszerűsítés elvi hátteréről; Hadtudomány 1999/1. sz.

Nem háborús jellegű katonai műveletek doktrínája (IP 3–07. sz. OOTW)

61/2000. (VI. 21.) OGY határozat a Magyar Honvédség hosszú távú átalakításának irányairól.

Jároscsák Miklós

A fogyasztói logisztikai rendszer fejlesztésének irányai

A Magyar Hadtudományi Társaság Kutatás – 2001 pályázatán I. díjban részesült „A Magyar Honvédség fogyasztói logisztikai rendszerének fejlesztési irányai a NATO-konform működés és a nemzeti érdekérvényesítés összehangolása tükrében" című pályaműben a szerző átfogó értékelést ad a katonai logisztika jelenlegi helyzetéről, majd abból és az elérendő képességekből kiindulva sokoldalúan alátámasztott megoldási lehetőségeket ajánl a strukturális átalakítás, a készletképzés, raktározás, a gazdálkodás, a nemzeti támogatás, valamint a képzés és a szakmai vezetés előmozdítására. Az alább közölt cikkben kivonatosan a fogyasztói logisztika fejlesztési irányaira vonatkozó javaslatokat adjuk közre.

A több évtizedes hagyománnyal rendelkező, MH szolgálatfőnök jogállásával megvalósuló ágazati működési rendet korszerűsíteni szükséges, amelynek útja elmozdulást jelent a NATO logisztikai funkciók szerint felépített működési rendje felé.

A fogyasztói logisztika funkcionális rend szerinti működése nem tagadja a különböző szakmák, szakterületek és azok művelőinek a létjogosultságát, csupán az ez ideig minden tagozatban érvényesülő ágazati önállósodásokat töri meg azáltal, hogy az ellátási, technikai kiszolgálási és javítási, mozgatási és szállítási, költségvetési (gazdálkodási), valamint szolgáltatási funkciók körébe helyezi az érintett szakterületeket és azok képviselőit. A szakterületek és a szakmák képviselői tehát nem tűnnek el és nem oldódnak fel a funkcionalitásban, hiszen egy-egy logisztikai szakterület értő, tanult és felkészült művelői képesek megvalósítani az adott szakanyagellátás tervezését, szabályszerű és törvényes felhasználásának, elszámolásának irányítását, továbbá csak az adott technikai eszköztípusokra, fajtákra szakosodott mérnöki, illetve technikai állomány képes szabályszerű üzemeltetést tervezni, szervezni és irányítani, valamint a javítási feladatokat előkészíteni vagy végrehajtani. Ugyanez a szakmai függetlenség igaz a közlekedési biztosítás és szállításszervezés feladatrendszerének megvalósítóira.

A fogyasztói logisztika funkcionális blokkjain belül tehát szaktisztek, illetve szaktiszthelyettesek helyezkednek el, akik saját szakterületük tervezési, szervezési, gazdálkodási, szabályozási és ellenőrzési feladatait – természetesen szintenként dif-

ferenciáltan – egy funkcionálisan integrált szakmai vezetés követelményei szerint, az adott funkcionális blokk szakmai vezetőjének felelőssége mellett hajtják végre.

A funkcionális logisztikai – működési rend elméleti megközelítés szerint – nem a logisztikához tartozó szakmák működését csorbítja, hanem azzal szemben – az ágazati működéshez képest – egy átrendeződést és minőségi profiltisztítást jelent, valamint egy koncentrált vezetési szisztémát eredményez, ami alatt a következők értendők:

Átrendeződés: A különböző logisztikai szolgálati ágak szükséges létszámú és állományú tagjai, mint törzsbeosztottak elfoglalják helyüket az adott funkcionális blokkon belül, amely által megszűnik a logisztikai ágazatok különállása és önállósága. Az átrendeződéssel a volt szolgálatfőnökségek vezetési és irányítási funkciói feleslegessé válnak és az adott szaktisztek (későbbi képzés változásával szaktiszthelyettesek) a funkcionális blokkon belül tervezési, szervezési, szabályozás-előkészítési, elemzési, ellenőrzési tevékenységeket fognak végezni. A szükséges gazdálkodási, illetve működéshez kötődő szabályozásokra a funkcionális blokkok vezetői és azok szolgálati elöljárói rendelkeznek jogosultsággal.

Profiltisztítás: A funkcionális logisztikai működés legnagyobb lehetősége az összekuszálódott és erősen kevert, valamennyi szakterületen egyaránt megjelenő feladatrendszerek közötti rend kialakításában nyilvánul meg. Egyik oldalról megoldja, hogy a különböző funkcionális blokkokban kizárólag a személyi állomány ellátásához, a technikai eszközök üzemeltetéséhez, üzemben tartásához, valamint az ingatlanállomány és katonai objektumok fenntartásához kapcsolódó szakmai tevékenységek folyjanak és a blokkok szakállományának ne kelljen fejlesztési, kiképzési, szervezési és más járulékos feladatokkal foglalkozni, amelynek szervezeti hátterét viszont a funkcionális blokkokat vezető szervben szükséges megteremteni. Másik oldalról kialakul az a rend, mely szerint az ellátó blokk magában foglalja valamennyi szakanyagellátás tervezését, szervezését, gazdálkodási feladatait a fegyvertől, lőszertől a technikai eszközökön és a technikai fenntartási anyagokon keresztül, a hadtáp anyagokon át egészen a közlekedési, humán, térképészeti, kiképzéstechnikai, állandó híradás-, meteorológiai szakanyagokig bezárólag. A technikai kiszolgálási és javítási blokk szakállománya valamennyi rendszerben lévő haditechnikai eszköz, hadtáp- és más technikai eszköz üzemeltetésével és üzembentartásával kapcsolatos feladatokat fogja végezni. Ezáltal eltűnnek a korábbi rendszert végigkísérő átfedések, átjárhatatlan kereszteződések.

Koncentrált vezetés: A korábbi, közel 20 szakmai ágazatra szétaprózódó, legalább háromszintű vezetéssel szemben a különböző tagozatokban egységesen 4–5 funkcionális blokk vezetése és az azokat blokkokat összefogó logisztikai vezetés alkotná a kétszintű vezetési rendszert. A vezetési szintek számának csökkenése mellett ez a vezetési szisztéma kiszolgálja a vezetéssel szemben támasztott, legkorszerűbb operativitásra, rugalmasságra, előrelátásra, egyszerűségre irányuló követelményeket is.

Ezen túlmenően lényegesen átláthatóbbá és követhetőbbé válna a szakmai irányítás rendszere, mivel a parancsnoki feladatszabás és követelménytámasztás lebontása az elöljáró logisztikai vezető szerv részéről az adott 4–5 funkcionális területre vonatkozna, ahonnan a szakmai irányítás szabályzói indulnának ki a végpontok felé.

A fogyasztói logisztika elgondolt működési rendjének leírása

A csapatok és intézetek teljes körű logisztikai támogatására irányuló folyamatok szervezésében és végrehajtásában a HM–HVK Logisztikai Csoportfőnökség, az MH Összhaderőnemi Logisztikai és Támogató Parancsnokság, a haderőnemi és csapatlogisztikai szervezetek érintettek. Ezen szervezetek feladatrendszere a különböző szintű tervezéshez (műveleti, haderőtervezés, szervezeti fejlesztés, működési követelményekkel összefüggő doktrinális feladatok), szabályozáshoz, a valós logisztikai támogatás (logisztikai gazdálkodás) irányításához és végrehajtásához kapcsolódik.

A fogyasztói logisztika működési rendje

A HM – HVK Logisztikai Csoportfőnökség irányító szerepet tölt be a szakmai működés alapjául szolgáló elvek és követelmények kialakításában. Összefogja a logisztikai szervezeti fejlesztések koncepcionális kidolgozását, a haderőtervezésen belüli és a haderőfejlesztések szakmai tartalmához kötődő feladatok megfogalmazását, továbbá felügyeli a meghatározott elvek és követelmények haderőnemi szintű érvényesítését. Kapcsolatot tart a NATO és a Honvédelmi Minisztérium logisztikai szervezeteivel, bizottságaival, irányítja és felügyeli a szakállomány utánpótlását, tanintézeti oktatását. Együttműködik a honvédelmi feladatok felsőszintű tervezésében és szervezésében érintett vezérkari blokkokkal, valamint a polgári szervezetekkel.

A HM–HVK Logisztikai Csoportfőnökség a logisztikai gazdálkodás felsőszintű irányítási és koordinálási feladatai kivételével – részt vesz a katonai logisztikai feladatokra vonatkozó vezérkari döntés-előkészítésben. Szakmai tevékenységét közvetlenül a HM védelemgazdasági helyettes államtitkár felügyeli, míg szakmai feladatait a HM–HVKF irányítása mellett hajtja végre. További léte szükséges és szakmailag megkérdőjelezhetetlen.

Az MH Összhaderőnemi Logisztikai és Támogató Parancsnokság szakmai blokkjai (főnökségek és szolgálatfőnökségek) kettős funkciót látnak el. Egyrészt a honvédelmi tárca egészére tervezik és szervezik a logisztikai támogatás megvalósítását, ehhez a rendelkezésre bocsátott költségvetési források elosztását, ágazaton belüli felhasználásának irányítását, illetve azok elszámolását végzik, ugyanakkor funkcionális áganként – anyagnem-felelősi jogkörben – szakmai szabályozást folytatnak. Másrészről a különböző logisztikai szakterületeket integráló funkcionális blokkok szabályozási és szakmai felügyeleti jogosultságuk révén, ellátási-fenntartási felelősségükből adódóan szakmai ráhatást gyakorolnak a haderőnemi szintű és a csapatlogisztika szakterületi vezetői tevékenységére, valamint a központi logisztikai szervezetek feladatainak végrehajtására.

Alaprendeltetésével összefüggésben osztatlan felelősséggel végzi a HM szervekre, szervezetekre és az MH hadrendi elemeire irányuló logisztikai támogatás felső szintű tervezését, szervezését, annak megvalósulásának ellenőrzését, továbbá a központi logisztikai szervezeteken keresztül a csapatok és intézetek közvetlen ellátását, szolgáltatási igényeinek kielégítését. Végrehajtja az éves (kétéves) logisztikai költségvetés ágazati szakterületekre történő elosztását a normatív kiadások, valamint a haderő-fejlesztési programok ütemezett részeinek fedezése érdekében.

Szakállományával részt vesz a vezérkari szintű haderőtervezésben (műveleti tervezésben), a készenlét fokozásával és a minősített időszaki logisztikai feladatokkal kapcsolatos tervezésben és a jóváhagyott tervek alapján – a HM–HVKF-i intézkedéseknek megfelelően – szakmai intézkedésekkel szabályozza a tervekben foglaltak végrehajtását. Ezeken túlmenően mint felelős szintű logisztikai vezető szerv honvédségi szinten összefogja és koordinálja a logisztikai gazdálkodási tevékenységet, felügyeli a jóváhagyott logisztikai előirányzatok felhasználását, összesíti az időszakos gazdasági beszámolójelentéseket és elszámol a tárca illetékes vezetőjének a logisztikai gazdálkodás helyzetéről.

Szakállományával részt vesz továbbá a haderő-fejlesztési programok kialakításában, a haditechnikai fejlesztések és a hozzájuk kapcsolódó beszerzések előkészítésében, a rendszeresítési és rendszerbeállítási tevékenységek folytatásában, valamint végzi a kifejezetten szakmai programok tervezését és közvetlenül irányítja azok megvalósítását.

Széleskörűen együttműködik a honvédségen belüli vezető szervekkel, a NATO logisztikai bizottságaival és ügynökségeivel, továbbá a honvédség logisztikai támogatásában érintett nemzetgazdasági szervezetekkel. Szakmai tevékenységét a HM–HVK Logisztikai Csoportfőnökség felügyeli, míg a honvédelmi tárca egészére kiterjedő logisztikai támogatási tevékenységét a HM–HVKF közvetlen irányítása mellett végzi.

A haderőnemi vezető szervek (parancsnokságok) Logisztikai Főnökségei szervezetét alkotó tervező (műveleti) és a szakágak képviselőit magukba integráló funkcionális blokkok egyfelől a parancsnoki és az elöljárói szakmai követelmények alapján megtervezik és előkészítik a haderőnemi logisztikai szervezetekre háruló feladatok végrehajtását, másfelől szabályozzák, felügyelik és szakirányítják a haderőnemi alárendeltek logisztikai támogatását. Alapvető funkcióik mellett ellátják a haderőnemi parancsnok döntéseinek szakmai előkészítését, ugyanakkor szoros együttműködést valósítanak meg a haderőnemek között és az MH Összhaderőnemi Logisztikai és Támogató Parancsnoksággal.

Az A–4 és a G–4 jelű blokkok tevékenységének jellemzője továbbá az alárendeltek logisztikai (gazdálkodási) jelentéseinek összegzése, az értékelések és elemzések elvégzése, valamint részvétel a parancsnoksági feladatok végrehajtásában. Ezen feladatok végrehajtásához szakmai tervekkel, adattárakkal és operatív nyilvántartásokkal rendelkeznek. Felelősségük kiterjed az elöljárói szakmai intézkedések betartatására, a szabadkézi beszerzések és a logisztikai gazdálkodási folyamatok felügyeletére, a dandár, az ezred logisztikai szervezeteinek folyamatos szakirányítására. Mindezekkel összhangban, mivel haderőnemi szintű készletek és haderőnemi közvetlen logisztikai szervezetek nem lesznek, ellátási és működtetési felelőssége megszűnik, a logisztikai gazdálkodásban betöltött szerepe a monitoring tevékenységre szűkül.

A haderőnemi Logisztikai Főnökségek képessége lehetővé teszi a törzskari bedolgozások előkészítését, a haderőnemi logisztika műveleti és más szakmai tervek kidolgozását, valamint a szakmai alárendeltek irányítását, tevékenységük felügyeletét. Az A–4, G–4 logisztikai főnökök szakmai elöljárója a HM–HVK logisztikai csoportfőnökei, míg a funkcionális blokkvezetők szakmai elöljárója az MH Összhaderő-

nemi Logisztikai és Támogató Parancsnokság üzemeltetési, ellátási, elhelyezési és közlekedési főnöke (szolgálatfőnöke).

A központi logisztikai szervezetek (ellátó központok, MH Katonai Közlekedési Központ) közvetlenül végzik a csapatok, intézetek ellátását, részükre a szükséges technikai eszközök, felszerelések, anyagi készletek biztosítását. Ennek érdekében – a jelenleg még széttagolt és gazdaságtalanul működtethető raktárkomplexumokba – átveszik a beszerzési tervek szerinti eszközöket és készleteket, betárolják azokat; folyamatosan vezetik a központi nyilvántartásokat; feldolgozzák a csapatok, intézetek soros, illetve soron kívüli igényléseit, melyek alapján készleteznek; kiadáshoz előkészítik, majd kiadják az adott mennyiségű anyagokat, és a folyamatokat átfuttatják a nyilvántartásokon.

Az anyagok, illetve a technikai eszközök eljuttatása a felhasználás helyére – a hagyományos rend szerint – továbbra is a kiszállítás, illetve a vételeztetés módszerével történik.

A központi ellátó szervezeteket közvetlenül szakirányítják az MH Összhaderőnemi Logisztikai és Támogató Parancsnokság szervezetébe tartozó főnökök (üzemeltetési, ellátási, közlekedési), akik egyben szakmai elöljárói is az érintett szervezetek állományának. A központi ellátó szervezetek vezetői szakmai elöljárói jogkörrel nem rendelkeznek, viszont együttműködésre kötelezettek az ellátandókkal, valamint a tevékenységüket elősegítő nemzetgazdasági szervezetekkel.

Harmonizáció a NATO logisztikai rendszereivel

A fogyasztói logisztika rendszerének fejlesztéséhez már nem elegendő csupán a nemzeti céloknak, a haderő-fejlesztési programoknak és a katonai feladatoknak megfelelni, a fejlesztés megköveteli, hogy a csapatok (különösen a felajánlott erők, valamint a béketámogató , békefenntartó tevékenységekben részt vevő kontingensek) logisztikai alegységei, valamint azok támogatási rendszere képes legyen NATO szövetséges erők logisztikai környezetébe illeszkedni, illetve ott eredményesen működni. A multinacionális logisztikai környezetben, a nemzeti támogatás nyújtása esetén elengedhetetlen a feladatok szakmai vonatkozásainak egyeztetése, a támogatási folyamatok összehangolása, a folyamatos együttműködés és bekapcsolódás a jelentési rendszerbe.

A NATO szövetséges erők logisztikai rendszereihez igazodás: a harmonizáció a NATO alap- és irányelvek átvételét, alkalmazását, a logisztikai funkciók szerinti szervezeti felépítést és működtetést, a NATO szakmai STANAG-k átvétele feltételeinek megteremtését, a doktrinális kiadványokban rögzített eljárásmódok alkalmazását, az anyagosztályok kialakítását, a készletképzés elveinek érvényesítését, az üzemeltetési rendszer átalakítását, a NATO jelentési rendszer átvételét jelenti.

A funkcionális működési rendre áttéréssel NATO-konform megoldás születne, ami az együttműködési szintek, feladatok és területek összehangolását tenné lehetővé. Ugyanakkor a funkcionális csoportosításban fontos szerepet kapnának a szakmák, szakterületek művelői, akik személy szerint továbbra is részt vehetnének a különböző szintű NATO-bizottságok, -csoportok munkájában és fő feladatként végeznék a funkcionális blokkon belüli átfogó – a tervező-szervező tevékenységtől a szakmai szabályzók előkészítéséig – szakági tevékenységüket. Ez az áttérés egyben a logisztikai vezetési rendszer minőségi átalakulását is jelentené, minek leglényegesebb

pontja és döntő feltétele – HM-szinttől egészen a csapattagozatig – a szolgálati ágak önállóságának és privilégiumainak megszüntetése.

A jelenleg csaknem 20 anyagellátási ágazat változtatása – NATO-anyagszabályok rendszeréhez közelítése – egyben a kialakult ellátási felelősség és ellátási rend megváltoztatását is jelenti. Éppen ezért a kérdés nem csupán az, hogy hány fajta anyagosztályos rendre térünk át, hanem az is, hogyan alakítsuk az új ellátási rendet és hogyan érvényesítsük az ellátási lehetőségeket.

Alapul véve a NATO-elveket és a legtöbb NATO-szövetségesnél alkalmazott anyagosztályba sorolási rendet, valamint a nemzeti sajátosságaink érvényesítését, a következő csoportosítás jelentheti a probléma megoldását:

I. Anyagosztály: élelmezési anyagok, ruházati cikkek, személyi felszerelések és egészségügyi szakanyagok.

II. Anyagosztály:állománytáblás technikai eszközök és a hozzájuk tartozó fenntartási anyagok (páncélos- és gépjármű-technikai eszközök, légi járművek, műszaki gépek, híradó berendezések, közlekedési technika).

III. Anyagosztály: üzemanyagok.

IV. Anyagosztály: erődítési és álcázási, felderítő, vegyivédelmi, térképészeti, meteorológiai, kiképzéstechnikai, elhelyezési és humán-szakanyagok.

V. Anyagosztály: lőszerek, rakéták és robbanóanyagok.

A fenti csoportosítás NATO-konform, biztosítja a szükséges átjárhatóságot és lehetővé teszi az egységes tervezést, ugyanakkor alapul szolgál a szervezeti és vezetési integráció végrehajtásához. Az integráció kettős mozgatórugóját a logisztika funkcionális felépítése és azon belül az anyagosztályok szerinti belső csoportosítás képezi. Az újonnan kialakítandó anyagosztályokkal egységes rendszerbe kerülhet a készletképzés és a készletképzés tervezése, amiknek feladatai szintén sürgető igényűek, továbbá összefüggenek a jelenlegi termékazonosítási szisztéma átalakításával. Ez a feladat konkrétan a rendszerbe kerülő és a rendszerben maradó technikai eszközök és anyagok NATO-kódok szerinti átalakítását jelenti, amelyben az anyagosztályoknak különös jelentőségük van.

A készletképzési harmonizáció feladata azt jelenti számukra, hogy a szövetséges erők részére megállapított készletképzési elvek szerint újólag végezzük el a személyi állományhoz, technikai eszközökhöz, valamint a haderő által megoldandó feladatokhoz illeszkedő, illetve azokból következő készletszintek megállapítását. Ennek alapja az adott kötelékek 30 napi működéséhez elegendő, feladatai végrehajtását fedező, illetve azok szükségletét biztosító készletszintek megállapítása, azok megfelelő lépcsőzése a személyi állománytól, technikai eszközöktől az alegységeken át egészen a dandár-, ezredszintekig. A készletképzés feladatainak elvégzése feltételezi a nemzeti haderő NATO-parancsnokságokkal egyeztetett alkalmazásának pontos ismeretét, különösen a NATO felajánlott erőkre vonatkozóan, továbbá a főerők washingtoni szerződés 5. cikkelye szerinti tevékenységét illetően.

Ahhoz, hogy a készletképzés NATO-elvei szerint elvégezhessük a haderő lépcsőzött és összkészletének számvetését, szükség van az 1 napi átlagfogyasztás értékének pontos meghatározására, ami a különböző anyagnemenkénti készletszintek meghatározásának számvetési alapegységét képezi. Ez a feladat is rendkívül sürgető igénnyel jelentkezik, hiszen több mint kétéves NATO-tagságunk óta a felajánlott

erőkre és a főerőkre vonatkozóan egyaránt a megváltozott alkalmazási feladatokból levezetett készletszintek meghatározása és adott helyszíneken történő megalakítása a tét. A haderő átlag 30 napos működését biztosító készletszintek kialakításán és megalakításán túlmenően gondolni kell a stratégiai tartalékok meghatározására, továbbá a veszteségpótlás, valamint a háborús helyreállítás készleteinek mennyiségi kijelölésére, biztosítási formáinak szerződéses lekötésére.

A technikai eszközök üzemeltetési rendszerének átalakítása a NATO-elvek, eljárásmódok alkalmazása mellett elsősorban a nemzeti haderőn belül lecsökkent fenntartási és javítási képességek által meghatározott pályán mozog. A korábbi szervezeti feltételekkel és képességekkel alátámasztott technikai kiszolgálási rendszer (1–6 Tk) egymásra épülő folyamatai ma már a javítókapacitások teljes haderőre vonatkozó végleges csökkenése miatt nem működhetnek.

Ez azt jelenti, hogy a haderőn belül a szakjavításra, üzembentartásra megmaradt erőforrásokkal lehet csak számolni és csak a megmaradt kapacitások bázisain lehet a képességeket összegezni. *Valójában a technikai kiszolgálás három tagozatra összpontosulhat:*

- a csapatok (dandár, ezred, önálló zászlóalj) üzemeltető állománya, illetve javítóműhelyei,
- az MH Összhaderőnemi Logisztikai és Támogató Parancsnokság alárendelt központi javító szervezetei,
- a Honvédelmi Minisztérium javítási profilú részvénytársaságai,

melyek közül csapattagozatban az üzemeltetés és a kisjavítás szintjéig terjedő hibaelhárítás, alkatrészcserével történő javítás, továbbá az időszakos karbantartás feladatai oldhatók meg, míg a központi javító szerveknél a középjavítás és az ipari szintű javítások, felújítások feladataihoz rendelkezzenek feltételekkel. Javítókapacitások tekintetében mindhárom tagozat lehetőségei rendkívül behatároltak, ami a létszámviszonyokból következik. A haderőn belüli szakjavítási képességek nagyarányú beszűkülése miatt egyetlen mozgástér a nemzetgazdaságban rendelkezésre álló lehetőségek kihasználásának irányába mutat. Ezek a lehetőségek kiterjeszthetőek a harcjárműveken, valamint a speciális eszközökön kívül valamennyi technikai eszközfajta javítására úgy, ahogyan már több év óta kedvező tapasztalatokat hoz a gépjárművek, az üzemanyagszaktechnikai eszközök, élelmezési szaktechnikai eszközök, közlekedési szaktechnikai eszközök, híradó- és műszaki berendezések javítása, illetve szervizelése nemzetgazdasági bázisokon.

A NATO jelentési rendszeréhez csatlakozás a közös műveletekben történő részvétel esetén elengedhetetlen követelmény, amire a nemzeti haderő logisztikai szakállományának egy része a különböző nemzetközi gyakorlatok során, illetve a felkészítés rendszerében az alapismereteket már megszerezte. A felsőszintű logisztikai vezető szerveken belül, sőt haderőnemi tagozatban is megkezdődött a NATO jelentési rendszerébe illeszkedés technikai feltételeinek kiépítése, a gyakorlatban azonban még a KFOR/SFOR-kötelékben működő kontingenseink sem kapcsolódtak be a NATO rendszeres jelentési rendszerébe.

A NATO jelentési rendszerébe különösen a műveleti területeken feladatokat végreahjtó kontingenseink, a NATO-nak felajánlott katonai szervezetek, valamint a befogadó nemzeti támogatásban érintett katonai szervezetek, szakmai vezetőszervek bevonása indokolt.

A NATO MC 55/3 készlettervezési irányelvei szerint a csapatoknak legalább 30 napi önálló működést lehetővé tevő készletekkel kell rendelkezniük, amelynek alapja az egynapi átlagfogyasztás *„Days of Supply (DOS)"* számvetési alapegysége. A meghatározott készletszinteket már békeidőben fenn kell tartani. Különösen érvényes ez a műveleti területen tevékenykedő kontingenseinkre, valamint a NATO-nak felajánlott katonai szervezetekre. Lényegi pontja a készletképzés kérdéskörének az alkalmazási alapok tisztázása mind a felajánlott erőkre, mind a főerőkre vonatkozóan. A célorientált, illetve az erőkifejtésorientált készlettervezési módszerek mindegyikénél szükség van a csapatok által megoldandó feladatok jellegének ismeretére, amelyhez hozzárendelve a csapatok állománytáblás paramétereit, valamint a norma szerinti járandóságokat, többfajta megközelítésben kidolgozásra kerülhet a megalakítandó készletszintek belső tartalma.

Az új NATO-elvek szerinti készlettervezési rendszerben nem kizárólag a logisztikai vezető szervek (törzsek) feladata jelentkezik, abban a hadműveleti és alkalmazó szerveknek döntő szerepük van. Csak a haderőtervezéssel, az alkalmazásokkal együtt, azokra építve indítható el az új készletek kialakításához kötődő számvetési mechanizmusok átalakítása, a javadalmazásokon alapuló számvetési rendszer, aminek lényege, hogy a különböző szakanyagokból, szaktechnikai eszközökből és felszerelésekből a haderő béke- és minősített időszaki feladatai ellátásához megfelelő minőségben az előírt mennyiség álljon rendelkezésre.

A jelenlegi logisztikai vezetők NATO-szaktanácsadók által is támogatott elgondolása szerint a csapatoknál 7 napra elegendő, 7 napi önállóságot biztosító készletek kerülnének megalakításra, míg a 30 napos előírt készletszint fennmaradó részét a központi logisztikai tagozat raktárai tárolnák. Az új készletképzési elvek szerint számított mennyiségek tároló- és szállítókapacitás vonzata csak később válik ismertté. A számvetések elvégzése után derül ki, hogy a csapatoknál megalakítandó 7 napi készletmennyiség elfér-e a meglévő raktárakban, illetve azok mobilizálásához elegendőek-e a rendszeresített szállítóeszközök.

Ugyanez a helyzet a központi raktárak vonatkozásában is fennáll, azzal a különbséggel, hogy a 23 napi készletmennyiség honvédségi tárolásban és nemzetgazdasági bázisokon osztható meg. A megosztást befolyásolhatja a meglévő raktárkapacitások terjedelme, továbbá a diszponáltatás gyorsasága és biztonsága. Különösen az üzemanyagkészletek és az élelmezési anyagok vonatkozásában van jelentősége a nemzetgazdasági tárolásnak a raktárkapacitás hiánya, illetve az időszakos frissítések elvégzése miatt. A célszerűség is azt diktálja, hogy a központi raktárak túlterhelése, beruházásigénye helyett a 23 napi készletekből, valamint a stratégiai tartalékokból a nemzetgazdaság lehetőségeire alapozzunk és ahol az ésszerű, illetve lehetséges (lőszer, robbanóanyag, veszélyes anyagok kivételével), megosszuk a készletek tárolását.

Csapat- és központi logisztikai szervezetek kialakítása

A különböző tagozatokra háruló logisztikai támogatási feladatokból kiindulva, a NATO-konform működés elveit és követelményeit szem előtt tartva szükséges lenne mind a logisztikai vezető szervek, mind a végrehajtó egységek és alegységek szervezeti fejlesztését végrehajtani.

a.) Logisztikai vezető szerveken belül

Alapvető szervezeti fejlesztési cél a NATO logisztikai funkcióknak megfelelő vezetési csoportosítások kialakítása a dandár-, a haderőnemi és a központi logisztikai tagozatban. Ezzel összefüggésben előrelépést csak az öröklött, régi szolgálatfőnöki irányítási rendszer lebontása jelentene, ami nem járna együtt a szakterületek tanult művelői mellőzésével, hanem a különböző logisztikai szakmák felkészült szakállománya a funkcionálisan kialakított csoportosításokon belül gyakorolná a szakmát és végezné az adott területen jelentkező szakfeladatok tervezését, szervezését és koordinálását. A funkcionális blokkokon belüli szakterületek képviselőit, a funkcionális blokkok általános logisztikai és szakterületeket művelő állományát a blokkvezető mint egyszemélyi parancsnok vezetné, gyakorolva az adott funkcionális területen az ellátásért, illetve az üzemeltetésért való felelősséget. Az MH Összhaderőnemi Logisztikai és Támogató Parancsnoksága funkcionális blokkvezetői szakmai elöljárói jogkört gyakorolnának a haderőnemi, valamint a dandár (ezred) logisztikai funkcionális blokkok (műveleti központok) vezetői irányába, ami tiszta vezetési profilt eredményezne, mivel a szolgálati jogkör egyértelműen az adott szint parancsnoki (főnöki) beosztást betöltő személy kezében maradna.

b.) A csapatlogisztikai szervezetek vonatkozásában

Ha alapul vesszük a békeidőszakban hagyományosan jól működő *csapat–központi* tagozat közvetlen ellátási (logisztikai támogatási) lánc kiterjesztését a minősített időszakokra is, akkor a jelenlegi csapatlogisztikai szervezetek szakmai alegységeit meg kell erősíteni, képességeiket meg kell növelni olyannyira, hogy

- képesek legyenek a 7 napi önálló működést lehetővé tévő készletek tárolására, valamint azok mobilizálására,
- különösen a minősített időszaki feladatok terén biztosítsák az adott szervezet alegységekre koncentrált teljes körű logisztikai támogatását,
- legyenek képesek a technikai eszközök teljes skáláját átfogó szakjavítások elvégzésére.

Mindezek érdekében a zászlóaljak logisztikai századait úgy kell kialakítani, hogy szervezetükben az ellátó-, szállító-, szakjavító-alegységek – a zászlóalj állományának és feladatainak függvényében – kellő képességekkel és a zászlóalj teljes körű logisztikai támogatását biztosító kapacitásokkal legyenek felruházva. A zászlóaljak logisztikai önállóságának biztosítása a feladatok sikeres végrehajtásának alapvető feltétele. E mellett a dandár (ezred) logisztikai zászlóaljának szervezete a dandárszintű készletek (2 nap) tárolására, szállítására hívatott, továbbá végeznie kell a dandár közvetlen szervezeti elemeinek ellátást, valamint a dandár javítóműhelyének lehetőségeit (kapacitásait) igénylő szakjavításokat.

A csapatok logisztikai önállóságát biztosító szakmai szervezetek mellett a lekötött nemzetgazdasági források, szolgáltatások igénybevétele, valamint a központi logisztikai tagozat bevonható erőforrásai együttesen alkotják a támogatás hétterét. Az egységes szervezési elveknek megfelelően a zászlóaljak logisztikai századához logisztikai szakaszok, a dandár logisztikai zászlóaljában logisztikai századok megne-

vezésű szervezeti elemek szerepelnének. Az integrált megnevezésű szervezeti elemen belül természetesen már szakfeladat rend szerinti bontásban megjelennének a tároló-, szállító-, élelmezési-, üzemanyag-, ruházati ellátóalegységek, a javító és technikai kiszolgáló állomány.

c.) Haderőnemi tagozatot érintően

Mindkét haderőnem NATO-felajánlott katonai szervezeteinek nemzeti támogatása érdekében, valamint a haderőnem logisztikai lehetőségeinek, beavatkozási képességének biztosításához elengedhetetlen és szükségszerű egy meghatározott terjedelmű logisztikai erő/szervezet fenntartása.

A feladatok és a logisztikai működtetés rendszere egyaránt igényli, hogy a *haderőnemi tagozat* rendelkezzen logisztikai támogatásra képes szervezettel, amelynek állományába:

- szállító- és szállítmánykísérő- köteléket,
- közúti komendánsalegységet,
- szakjavító- és vontatószervezetet

célszerű szervezni. A létszámában nem jelentős, de feladatorientáltan szervezett logisztikai támogatószervezettel mindkét haderőnem logisztikai önállósága növelhető, melyen túlmenően az is meghatározó szempont, hogy az ellátást és támogatást minél inkább közelítsük a feladatokat végrehajtó zászlóaljakhoz, ezredekhez, dandárokhoz.

Meggondolandó kérdés a haderőnemi tagozat bevonása a készletképzés lépcsőzésébe, azzal összefüggésben annak megítélése, hogy szükség van-e haderőnemi készletekre és azoknak mennyi legyen a terjedelme. A jelenlegi konkrét helyzet elemzése alapján levont következtetések arra utalnak, hogy szükség van haderőnemi szintű készletekre, amelyek rendeltetése egyrészt a NATO-felajánlott erők érdekében létrehozott nemzeti támogató elem feladatainak megoldása, másrészt a haderőnem beavatkozását lehetővé tevő tartalékok megalakítása. A haderőnem készletei, döntéstől függően, 1–3 napi tevékenységet biztosítanának, amely illeszkedne a készletképzés rendszerébe.

Tekintettel a haderőnemek csapatainak alkalmazására, minősített időszaki tevékenységére, mindenképpen indokolt, hogy a haderőnem ne maradjon logisztikai támogatóképesség nélkül, amely konkrét szervezetre bontott elgondolása szerint a szárazföldi haderőnemnél *egy logisztikai ezred,* a légierő haderőnemnél *egy logisztikai zászlóalj* nagyságú szervezeti elem megalakítása, illetve hadrendben tartása válik szükségessé. A haderőnemi logisztikai egységek létszámfedezete, technikai eszközszükséglete a jelenlegi szervezetek bázisán biztosítható, ugyanakkor a haderőnemi logisztikai képességekkel feladat és felelősség is párosítható.

d.) Központi logisztikai tagozatban

A már hadrendbe állított és részben funkcionálisan integrált ellátóközpontok időlegesen képesek a logisztikai támogatás rendszerében rájuk háruló – döntő jelentőséggel bíró – feladatok végrehajtására. Az ellátóközpontok vezető szervei a fejlesztés kívánt irányába mutatóan, ágazatcsoportos rend szerint kerültek kialakításra, így

azokon csak a funkcionális logisztikai vezető szervek kialakításával összefüggésben, de nem kardinális mértékben szükséges változtatni.

Döntő jelentőségű változtatások szükségesek viszont a központi raktárak vonatkozásában, mely változásokat két, egymást követő ütemben célszerű elindítani.

Első ütemben a végrehajtott modellezés függvényében egy vagy kétlogisztikai központot kellene kialakítani, ahol valamennyi – nem veszélyes kategóriába tartozó – anyagféleség (élelem, ruházat, műszaki, vegyi, híradó-, repülőműszaki és más szakanyagok) tárolása, anyagmozgatása, raktári nyilvántartása megtörténne.

A második ütemben a központi lőszerraktárak, robbanóanyag- raktárak, üzemanyag- raktárak centralizálására kerülhetne sor, amelynek két útja képzelhető el. Egyik megoldás szerint vagy a legjobb állapotban lévő és a legnagyobb kapacitású raktárainkat fejlesztenénk fel, a másik megoldást pedig a már tisztázott és a haderő kialakulásával hosszabb távon stabilizálható készletek ismeretében új létesítmények kialakítása jelentené. Ismerve a központi raktáraknak az ország területén széttagolt elhelyezését, megközelíthetőségét, berendezéseinek és felszereléseinek elavultságát, a korszerű raktári anyagmozgatási és nyilvántartási rendszerek befogadására való alkalmatlanságát, mindenképpen indokolt a „toldozgatás-foltozgatás" helyett a központi készletek tárolási ügyét a korszerűsítés irányába elmozdítani. Ez egyet jelent a sok apró, kapacitásban korlátozott, elavult épületállománnyal és raktári berendezésekkel bíró központi raktárak kiváltásával, miáltal a széttagolt objektumok rendkívül költséges fenntartási igénye, valamint pazarlóan nagy kiszolgáló állományszükséglete a korszerű anyagmozgató és nyilvántartó rendszerek alkalmazásával, valamint a helyőrségek számának jelentős csökkentésével racionalizálható és gazdaságosabbá tehető.

A nemzeti támogató képességek javítása

A fogyasztói logisztikát érintő *nemzeti támogató képesség* javításának feladata egyrészt a NATO-felajánlott katonai szervezetek érdekében működtetett nemzeti támogató elem szervezetet, szervezeteket érinti, másrészt a szövetséges erők befogadó nemzeti támogatása terén fennálló kötelezettségünk logisztikai tartalma megvalósítási feltételeinek létrehozását jelenti.

Feladatunk, hogy a honi területtől távol, műveleti területeken tevékenykedő csapataink anyagi készleteinek, technikai eszközeinek, felszereléseinek és egyéb szükségleteinek utánpótlása céljából olyan nemzeti támogató elemet hozzunk létre, amelynek szervezete három, önálló működésre képes blokkból tevődik össze. A szervezet első lépcsője a műveleti területen lévő mögöttes zónában, a fogadó létesítmények közelében települ és képességei kiterjednek a hazai forrásokból érkező küldemények átvételére és eljuttatására a műveleti területen lévő csapatok logisztikai szervezeteihez. A szervezet második lépcsője a szállítási, szállítmányképzési feladatot hajtja végre, míg a harmadik lépcsőt az anyaországban a készletezést, szállítmányképzést tervező-szervező és végrehajtó állomány alkotja.

A nemzeti támogató elem vázolt összetétele, állományának kialakítása és felszereltségének nem csupán az országhatár közelében megoldandó feladatokra kell képességgel bírnia, hanem meg kell felelnie a felajánlott erőink támogatásának NATO-parancsnokság alatti bárhol történő alkalmazása esetén.

Megerősítve a szervezeti fejlesztés fejezetrészben rögzítetteket, mindenképpen indokolt haderőnemi alárendeltségben elhelyezni és működtetni a szárazföldi haderőnem és a légierő-haderőnem felajánlott erői nemzeti támogatására hivatott logisztikai szervezeteket. Ezeknek a nemzeti támogatóelemeknek kell készletezniük és tárolniuk a felajánlott erők 7 napos csapatkészletén felül fennmaradó 23 napos működést lehetővé tévő készleteket. Ez általános NATO-kritérium és mindenkori ellenőrzési szempont, amelyet ajánlatos komolyan venni.

A nemzeti támogató képesség javításának másik része a hazánk területén átvonuló, illetve országunkban feladatokat végrehajtó szövetséges erők részére történő segítségnyújtás, melynek katonai logisztikai feladatai az erők katonai objektumokra koncentrált fogadása, mozgatásuk irányítása, közúti komendáns biztosítása, ellátási rendszerük kiépítésének elősegítése, a logisztikai erőforrások és létesítmények szabad kapacitásainak rendelkezésre bocsátása, a fogyasztói logisztikára tartozó igényeik teljesíthetőségének megválaszolása területekhez kötődnek.

Tény, hogy a szövetséges erők washingtoni szerződés 5. cikkelye szerinti, illetve 5. cikkelyen kívüli műveletei esetén számítanak a fogadó ország segítségnyújtására, azon belül a fogyasztói logisztika által nyújtható lehetőségek kihasználására. Az eddigi „éles" NATO-műveletek, valamint a hazánkban lefolytatott NATO-gyakorlatok és rendezvények tapasztalatai mind azirányba mutatnak, hogy szükség van a katonai (fogyasztói) logisztikán belüli befogadó nemzeti támogató képesség és annak szervezeti háttere megteremtésére.

A képességek oldaláról szállítási, vontatási, szállítmánykísérési, közúti komendánsbiztosítási, laktanyaobjektumok logisztika létesítményei igénybevételi feladatainak teljesítéséről van szó. A szükséges képességek szervezeti hátterének megteremtése minimálisan egy logisztikai zászlóalj szintű kötelék létrehozását és fenntartását igényli, amely mind béke-, mind minősített időszakban összekötő kapcsot képezhet a nemzetgazdasággal, illetve tevékenyen bekapcsolódhat a szövetséges erők részére nyújtandó támogatásba.

A szövetséges erők különféle feladatait befogadó nemzeti támogatásban részt vevő logisztikai szervezetet célszerű nem önálló hadrendi elemként működtetni, hanem egy centrális helyen diszlokáló és összetett logisztikai támogatási feladatra szakosodott szakmai szervezetbe beépíteni. E célra legjobban megfelelő a központi logisztikai tagozat részét képező, Budapest helyőrségben diszlokáló támogató ezred.

A 2183/1999 Kormányhatározat logisztikai támogatásra vonatkozó célijai között központi helyet foglal el a haderő tehermentesítésének feladata minden olyan logisztikai szaktevékenységtől, amelynek fedezete, illetve igénybevételi lehetősége a nemzetgazdaság különböző szférájában biztosítva van. *A nemzetgazdaság erőforrásaira támaszkodás, azok bevonása a logisztikai támogatás rendszerébe* az üzemanyag és élelmiszerek polgári beszállítása, a laktanyafenntartás, az őrzésvédelem, a mosatás és különböző szolgáltatások igénybevétele tekintetében hosszabb ideje működő és kedvező tapasztalatokat hozó rendszer, amelynek további kiszélesítésére még számos lehetőség kínálkozik.

A személyi állomány élelmezési ellátása, a technikai eszközök feltöltése hagyományos üzemanyaggal, egyes technikai eszközök javítási hátterének biztosítása (sze-

mélygépjárműpark, közlekedési technikai eszközök, hadtáp-szaktechnikai eszközök), szállítási szolgáltatások megrendelése vonatkozásában további lehetőségek vannak a nemzetgazdasági szféra fokozottabb bevonására, azáltal a honvédség személyi állományának, technikai eszközeinek átcsoportosítására olyan lefedetlen feladatokra, mint például a nemzeti támogatóképesség kiépítése.

Fontos azonban figyelembe venni, hogy a nemzetgazdasági szolgáltatások igénybevételére teljeskörűen csak a béke időszakában kerülhet sor, ami csak a béke- állomány létszámának átcsoportosíthatóságát vonja maga után. Minősített időszakban szükség van a honvédség saját mobilitásának és harci körülmények közötti ellátásának biztosítására szervezetszerű szakállománnyal, szakmai szervezetekkel. Tekintettel kell lenni arra is, hogy lőszerek, robbanóanyagok, egyéb veszélyes kategóriába tartozó anyagféleségek tárolása, szállítása még békeidőszakban sem terhelhető át a nemzetgazdaságra.

Azt is látni kell azonban, hogy a nemzetgazdasági szolgáltatások megváltása lényegesen költségigényesebb, mint a támogatószervezetek hadrendben tartása: a szakmai követelmények, normák és előírások érvényesítését a nemzetgazdasági vállalkozások számára meg kell fizetni és számítani lehet a mindenkor alakuló piaci hatások gyakori árnövelő tényezőjére.

A fogyasztói logisztika vezetése

A fogyasztói logisztika vezetési hierarchiájának élén a *HM–HVK Logisztikai Csoportfőnökség* kell hogy álljon. Ennek a szervezetnek helyzeténél, jogállásánál és alaprendeltetésénél fogva olyan szerepe van, amely kiterjed a fogyasztói logisztika egésze működését meghatározó elvek és követelmények kidolgozására, a szervezeti fejlesztések koncepcionális meghatározására, a fogyasztói logisztika kialakított rendszere működésének felügyeletére. Ez a szerepkör egyértelműsíti, hogy a fogyasztói logisztika vezetője a HM–HVK logisztikai csoportfőnöke, aki jogosult mind az MH Összhaderőnemi Logisztikai és Támogató Parancsnokság, mind a haderőnemi logisztikai szervezetek kialakításának véleményezésére, a szakmai működés elvi eljárásrendjének szabályozására, a szakállomány felkészítési és utánpótlási rendszerének kialakítására. A HM–HVK logisztikai csoportfőnökök jogosultságát a haderőtervezés és haderőfejlesztés szakmai feladatainak meghatározásán, az összhaderőnemi logisztikai doktrína kidolgozásán, szakmai intézkedések kiadásán keresztül gyakorolja és érvényesíti.

Az *MH Összhaderőnemi Logisztikai és Támogató Parancsnokság* vezetésének alapvető feladata a tárcaszintű logisztikai támogatás végrehajtásának tervezése, szervezése és a központi logisztikai tagozat irányítása. A szervezet különleges tevékenysége a logisztikai gazdálkodás szabályozási, koordinációs feladatainak ellátása. A szervezet parancsnokának felelőssége kiterjed a csapatok és intézetek békeidejű logisztikai támogatásának folyamatosságára, annak érdekében a szakmai feladatok tervezésére, a szakirányítás megvalósítására, valamint a központi logisztikai szervezeteket érintően a szolgálati elöljárói jogkör gyakorlására a funkcionális logisztikai területeken.

A *haderőnemi logisztikai főnökségek* (A–4, G–4) a szakmai elöljáró-, szabályozó- és szakirányító tevékenységük alapján felelősek a haderőnem egészére kiterjedő szak-

A fogyasztói logisztikai vezető szerveinek funkcionális csoportosítása (elvi vázlat)

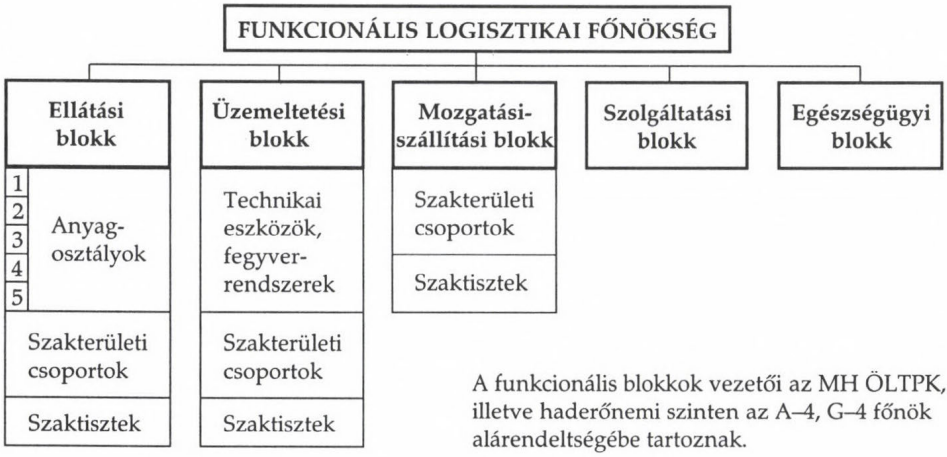

A funkcionális blokkok vezetői az MH ÖLTPK, illetve haderőnemi szinten az A–4, G–4 főnök alárendeltségébe tartoznak.

mai szabályozás és szakirányítás végrehajtásáért. Ehhez a funkcionális rend szerint felépített szakmai szervezet elemei biztosítják a lehetőséget. A haderőnemi logisztikai főnökök szakmailag a HM–HVK logisztikai csoportfőnöknek vannak alárendelve, míg a funkcionális blokkok vezetői az MH Összhaderőnemi Logisztikai és Támogató Parancsnokság funkcionális szakmai szervezetei vezetőinek szakmai alárendeltségébe tartoznak.

A fentiekben felvázolt szakmai vezetési szisztéma egyértelmű felelősségi és jogviszonyokat teremt a különböző szintű logisztikai vezető szervek között, melyek alapján és keretében már viszonylag könnyebben el lehet végezni a hatáskörök elosztását. Ebben a vezetési elgondolásban mindhárom meghatározó logisztikai vezetési tagozat a helyére kerülhet, miáltal helyreállhat a teljes fogyasztói logisztikai rendszer működőképessége.

*

Az elgondolt változtatási javaslatok a felhalmozódott problémák elsődleges és azonnali kezelésére irányulnak, de némely területen kitekintést nyújtanak az előttünk álló 8–10 éves tervciklusban megoldandó feladatokra, amelyek súlyukat tekintve alapjaiban érintik a fogyasztói logisztika megreformálását. Erre tekintettel egyik szem előtt tartandó követelmény, hogy a küszöbön lévő átalakításokat egy rendszerben egy vezetés által koncentráltan és komplexen kezelve szükséges elindítani úgy, hogy a végrehajtandó feladatok ütemezetten, egymásra épülve – egy átmeneti időszakot biztosítva – kerüljenek végrehajtásra.

FELHASZNÁLT IRODALOM

AJP–4 (Végleges) Szövetséges Összhaderőnemi Logisztikai Doktrina (a HVK Logisztikai Főcsoportfőnökség kiadványa, 1999)

MC 319/1 Végleges A NATO Logisztikai Alap- és Irányelvei (HVK Logisztikai Főcsoportfőnökség kiadványa 1999)

NATO Logisztikai Kézikönyv (a HVK Logisztikai Főcsoportfőnökség kiadványa 1998)

1993. évi CX. törvény a honvédelemről (MK. 1993/188. sz.)

MC 334/1 A fogadó nemzeti támogatás (HNS), NATO alap- és irányelvei (fordítás) (HM Elektronikai Logisztikai és Vagyonkezelő RT kiadványa 2001.)

Főbb NATOp-arancsnokságok közös (BI–MNC) hadműveleti direktívája a Többnemzetiségű Logisztikai Parancsnokság (MNLC) tervezésére és aktivizálására (HVK Logisztikai Főcsoportfőnökség kiadványa 1998)

Előterjesztés a kormány részére a befogadó nemzeti támogatás tervezésének és előkészítésének feladatairól (tervezet) (Ikt. szám: VKT–318/1999)

COOPERATIVE SUPPORT 2000. GAMEBOOK (Balatonkenese 2000. november 08–14.)

Dobó Péter vőrgy.: A Magyar Honvédség logisztikai rendszere modernizációjának néhány kérdése (1. rész) (Katonai Logisztika, 2000. 4. sz.)

Jávor Endre nyá. ezds.: A nemzetgazdasági támogatás lehetőségei és feltételei a befogadó nemzeti támogatás keretében (ZMNE Hallgatói Közlemények 2000. 171. old.)

A HVK Védelmi Tervezési Főcsoportfőnökség feljegyzései a logisztikai szervezetek helyzetéről a stratégiai felülvizsgálat tükrében.

Munk Sándor

Az információs műveletek típusai és modelljei

Csak információs támadás és védelem?

A katonai műveletekre alapvetően jellemző konfliktushelyzetekben az információs fölény kikvívása és fenntartása érdekében információs tevékenységeket, műveleteket kell végrehajtani, amelyek négy alapvető csoportját a saját képességek növelésére irányuló támogató műveletek és az azok megóvására irányuló védelmi műveletek; a szembenálló felek képességeinek csökkentésére irányuló támadó műveletek; valamint a környezet saját szempontból kedvező befolyásolására irányuló véleményformáló műveletek képezik. A szerző az információs fölénnyel összefüggő alapelveket és azok fontosabb jellemzőit egy korábban megjelent cikkében (a Hadtudomány 2001. évi 3. szám) vázolta.

A katonai műveletek eredményességét jelentős mértékben befolyásoló, az alapvető katonai képességeket megalapozó, támogató és erősítő információs fölény, illetve az ennek kivívására irányuló információs hadviselés fogalma először 1992 decemberében jelent meg az Egyesült Államok Védelmi Minisztériumának egy szigorúan titkos utasításában, majd ezt 1995 szeptemberében követte az információs hadviselés első nyílt minősítésű meghatározása[1]:

„Az információs fölény kivívása a szemben álló fél információi, információs folyamatai és információs rendszerei befolyásolására, illetve a saját információk, információs folyamatok és információs rendszerek védelmére irányuló tevékenységek összessége."

Bár egy, már 1994-ben megjelent tudományos jelentés is felhívta a figyelmet az információs fölény kivívását szolgáló más jellegű tevékenységek létére és jelentőségére[2], a hazai és nemzetközi tudományos kutatás az eddigiekben elsősorban a hagyományos és mai felfogású támadó és védelmi jellegű összetevőkre, eljárásokra

1 DoD Directive S–3600.1 „Information Warfare", majd ezt követően egy C3I helyettes államtitkári, ASD(C3I) kiadvány – ismerteti [Fredericks].

2 Az „information in warfare" rendeltetése, hogy az információkat időben és megbízhatóan eljuttassa arra a helyre, ahol szükség van rá. Magában foglalja az információk gyűjtését, feldolgozását, valamint elosztását és az Egyesített Vezérkar 1992-ben kibocsátott „C4I for the Warrior" jövőképében foglaltak szinonímájának tekinthető (Defense Science Board jelentése, amelyet ismertet [Fredericks]).

és eszközökre irányult. Lényegesen kevesebb figyelem összpontosult az információs fölény saját információs képességek növelésével, illetve a meglévő képességek hatékonyabb kihasználásával történő biztosításának vizsgálatára. Többek között e szűk értelmezés bővítése érdekében jelent meg az Egyesült Államok szárazföldi haderejének 1996-ban kiadott szabályzatában[3], majd terjedt el később az információs műveletek fogalma.

A katonai alkalmazás szempontjából e témakörben megítélésünk szerint – bár a hadtudományi szakirodalomban találkozhatunk a tudásfölény, vezetési fölény kifejezésekkel is – az információs fölény fogalma képezi a súlypontot. Az informatikai alkalmazások, illetve az ezekben megtestesülő tudásösszetevők általános rendeltetése a vezetés és működés támogatása, amely a 21. századi katonai műveletek esetében mindenekelőtt az információs fölény kivívásához történő hozzájárulásuk révén realizálódik.

A fentiekben megfogalmazottaknak megfelelően jelen publikációban annak a vizsgálatára kerül sor, hogy milyen műveletek, tevékenységek megvalósításával érhető el az információs (tudás-, vezetési) fölény? Mindezekre azért is szükség van, mert ezen kérdéskörök, illetve ezek egyes összetevői megítélésében a nemzetközi szakirodalom nem egységes és a kapcsolódó magyar hadtudományi publikációk köre is rendkívül szűkös.

Az információs műveletek típusai

A kitűzött célok elérését elősegítő információs fölény[4] kialakítása és fenntartása a dinamikusan változó környezetben aktív tevékenységeket is igényel, ennek megfelelően az információs fölénnyel párhuzamosan találkozhatunk az információs műveletek (information operations) és az információs hadviselés (information warfare) összetartozó kifejezéseivel és azok definícióival:

„Az információs műveletek a döntéshozókat befolyásoló, politikai és katonai célkitűzések megvalósítását támogató tevékenységek, amelyek más felek információi, információs folyamatai, vezetési (C2), híradó és informatikai (CIS) rendszerei befolyásolására, ugyanakkor a saját információk és információs rendszerek felhasználására és védelmére irányulnak." [NATO, 2001][5]

„Az információs műveletek a szemben álló fél információi és információs rendszerei befolyásolására, illetve a saját információk és információs rendszerek védelmére irányuló tevékenységek." [USA Egyesített Vezérkar, 2000][6]

„Az információs műveletek a katonai információs környezetben végrehajtott folyamatos (had)műveletek, amelyek a (had)műveletek bármely fajtájában történő

3 FM 100–6, Information Operations.

4 A szerzőnek az információs fölénnyel kapcsolatos véleményét egy korábbi publikáció – Információs fölény, tudásfölény, vezetési fölény – tartalmazza.

5 AJP–01(B) Allied Joint Doctrine. Ratification Draft 1. – 14–1. o.

6 Joint Pub 1–02, DoD Dictionary of Military and Associated Terms, 221.o.; Joint Pub 3–13, Joint Doctrine for Information Operations (Glossary), GL–7. o.

előnyszerzés érdekében biztosítják, növelik és védik a *saját erők képességét az információk gyűjtésére, feldolgozására és felhasználására;* az információs műveletek magukban foglalják a globális információs környezettel kapcsolatos tevékenységeket, valamint a szemben álló fél *információs és döntési képességei*[7] kihasználását, vagy korlátozását." [USA Szárazföldi Haderő, 1996][8]

„Az információs műveletek az információk és információs rendszerek felhasználására, védelmére vagy támadására irányuló tevékenységek, amelyek magukban foglalják a hadműveleti információfeldolgozást (information–in-warfare) és az információs hadviselést is." [USA Légierő, 1998][9]

„Az információs hadviselés a válsághelyzetben és konfliktusok során végrehajtott, szemben álló fél vagy felek elleni konkrét célok elérését biztosító vagy támogató információs műveletek összessége." [USA Egyesített Vezérkar, 2000][10]

„Az információs hadviselés az információs fölény elérése érdekében végrehajtott, a szemben álló fél információi, információalapú folyamatai, információs rendszerei és számítógépes hálózatai befolyásolására, illetve a saját információk, információalapú folyamatok, információs rendszerek és számítógépes hálózatok védelmére irányuló tevékenységek összessége." [USA Szárazföldi Haderő, 1996][11]

„Az információs hadviselés a saját információs rendszer integritásának, jogtalan felhasználás, rongálás és megsemmisítés elleni védelmére, ugyanakkor a szemben álló fél információs rendszere felhasználására, rongálására és megsemmisítésére, valamint az erők alkalmazása során információs előnyök elérésére irányuló tevékenységek összessége." [USA Szárazföldi Haderő, 1995][12]

„Az információs hadviselés a saját információk és információs rendszerek védelmére, illetve a szemben álló fél információi és információs rendszerei támadására és befolyásolására végrehajtott információs műveletek összessége." [USA Légierő, 1998][13]

Bár az itt ismertetett egyes definíciókban még előfordul eltérés az információs műveletek és az információs hadviselés fogalmai közötti viszony értelmezésében, mára már viszonylag egységesen elfogadott az a nézet, hogy *az információs művelet a tágabb és az információs hadviselés a szűkebb fogalom.* Ezzel egyetértve jelen kutatás is arra az értelmezésre épít, hogy – a későbbiekben részletesebben tárgyalt – információs műveletek a (had)műveletek minden fajtájában és minden időszakban (békében, válság, illetve konfliktus idején) folynak, míg az információs hadviselés műveletei tulajdonképpen csak a két utóbbiban (válság illetve konfliktus esetén).

---

7 Egy korábbi dokumentumban (TRADOC Pam 525–69, Concept for Information Operations, 1995) a kiemelt részek helyett még „a parancsnoki vezetési ciklust és a feladat-végrehajtást", illetve az „információs és döntési rendszerei" megfogalmazások szerepelnek.

8 FM 100–6, Information Operations (Glossary) – GL–7 .o.

9 AFDD 2–5, Information Operations (Glossary) – 41. o.

10 Joint Pub 1–02, DoD Dictionary of Military and Associated Terms, 221.o.; Joint Pub 3–13, Joint Doctrine for Information Operations (Glossary), GL–7. o.

11 FM 100–6, Information Operations – Glossary, GL–8. o.

12 TRADOC Pamphlet 525–69, Concept for Information Operations.

13 AFDD 2–5, Information Operations (Glossary) – 42. o.

Az információs fölény elérését biztosító tevékenységek, műveletek rendszerezésével a szakirodalomban számos helyen és eltérő tartalommal találkozhatunk. Ezek közé tartoznak többek között az alábbiak:

„Az információs fölény három forrása:

- a vezetés, amely lehetővé teszi, hogy tudjuk: hol vagyunk a harci térben és képessé tesz a (had)műveletek szükséges időben és gyorsasággal történő végrehajtására;
- a felderítés, amely az ellenség elhelyezkedésének ismeretétől az ellenséges erőforrások helyének ismeretéig terjed – valósidőben és az „egy lövéssel történő megsemmisítéshez" szükséges pontossággal;
- az információs hadviselés, amely különböző pontokon (szenzorok, kommunikáció, feldolgozás és vezetés) pusztítja az ellenséges információs rendszereket, ugyanakkor védi a saját hasonló rendszereket." [USA Nemzetvédelmi Egyetem, 1997][14]

„Az információs fölény a felderítésben, a vezetésben, a híradásban és az informatikában (C4) elért fölény, amely az információs műveletek segítségével érhető el." [USA Egyesített Vezérkar, 2000][15]

„A vezetési hadviselés definíciójában megtalálható két alapvető összetevő (C2–támadás és C2–védelem) mellett egy harmadik kategóriát alkot az információs technológia integrálása a fegyverrendszerekbe, azok »okossá«[16] tétele. Így a három összetevő megnevezése információs támadás, információs védelem és információs fejlesztés (information-attack, protect és enhance)." ... „Az információs fejlesztés célja, hogy pontos és átfogó képet biztosítson a parancsnok számára a harci térről, elősegítse a környezet értelmezését." [Gortler, 1995][17]

„Az információs hadviselésnek ki kell terjednie egy adott félnek az aktuális, vagy potenciális ellenfelekkel szembeni »versengése« három, egymással nagymértékben összefüggő szférájára:

- a szemben álló fél (felek) döntéshozatali struktúrái és folyamatai elleni támadó tevékenységekre;
- a saját döntések meghozatalát és hatását biztosító képességek védelmére;
- az információk saját célok érdekében történő létrehozásának és felhasználásának a szemben álló félnél (feleknél) nagyobb hatékonyságára." [RAND Corporation, 1997][18]

Az ismertetett definíciókkal és megállapításokkal részben megegyezően, részben egyesekkel ellentétben az információs fölény kialakításának és növelésének négy alapvető, formális logikai úton is levezethető lehetősége megítélésünk szerint a következő:

- a saját információs képesség növelése, optimális kihasználása;

---

14 Libicki: Information Dominance.

15 Information Assurance Through Defense in Depth, 2000 – 4. o.

16 Smart weapons, „okos" fegyverek.

17 Gortler: Understanding Information Power and Organizing for Victory in Joint Warfighting.

18 Rothrock: Information warfare. Time for some constructive scepticism?

- a saját információs képesség káros külső hatások elleni védelme;
- a szemben álló fél információs képességének csökkentése, korlátozása;
- illetve a további szereplők saját fél számára kedvező befolyásolása.

Ezt a felosztást szemlélteti az *információs műveletek modellje*[19], amelyet a alábbi ábra tartalmaz.

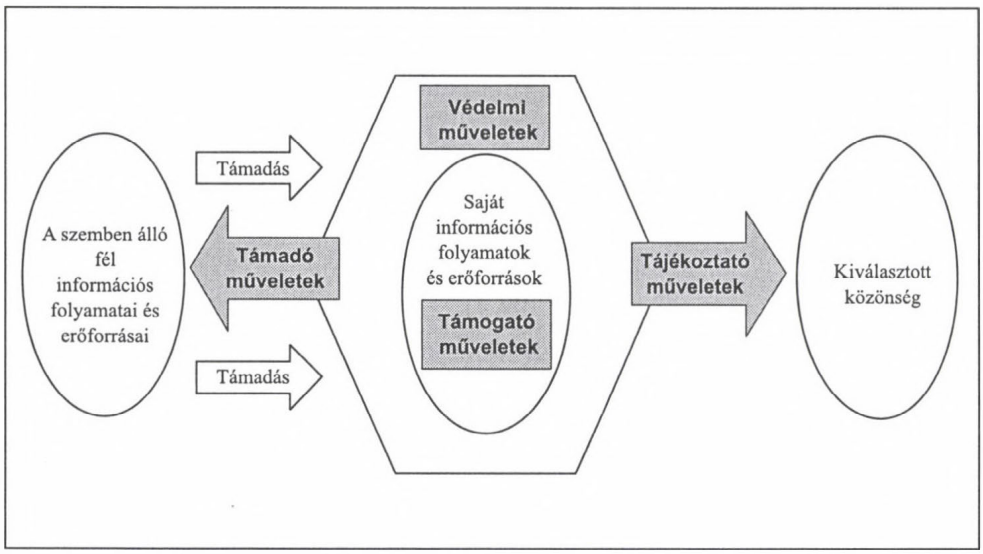

A felsorolt összetevők közül az első és utolsó tevékenységcsoport önálló létezése, szerepének megítélése és megnevezése a szakirodalomban korántsem egyértelmű, a két középső tartalmában és megnevezésében azonban a szakirodalom gyakorlatilag egységes álláspontot képvisel:

„A támadó információs műveletek (offensive information operations) alárendelt és támogató képességek és tevékenységek integrált, a felderítéssel egymást kölcsönösen támogató alkalmazása a szemben álló fél döntéshozói befolyásolására meghatározott célok elérése vagy elősegítése érdekében. Összetevői közé tartoznak többek között a hadműveleti biztonság, a megtévesztés, a lélektani műveletek, az elektronikus hadviselés, a fizikai megsemmisítés, a speciális információs műveletek és magában foglalhatja a számítógép-hálózati támadásokat." [USA Egyesített Vezérkar, 2000][20]

„A védelmi információs műveletek (defensive information operations), eljárások, műveletek, a személyzet és technológia integrációja és koordinációja az információk és információs rendszerek védelmére. E műveletek az információs védelem (information assurance), a fizikai védelem, a hadműveleti biztonság, a megtévesztés és a lélektani műveletek elleni tevékenység, az ellenfelderítés, továbbá az elektroni-

19 Készült a Concept for Future Joint Operations hasonló tartalmú ábrája részeinek felhasználásával.
20 Joint Pub 1–02, DoD Dictionary of Military and Associated Terms – 329. o.

kai hadviselés és a speciális információs műveletek megvalósításával kerülnek végrehajtásra." [USA Egyesített Vezérkar, 2000][21]

A két további összetevő közül az információs színtér szereplőinek a saját fél számára kedvező irányban történő befolyásolásához általában a (tömeg)tájékoztatási, illetve civil–katonai kapcsolatokhoz tartozó tevékenységeket sorolják, míg a saját információs képességek növeléséhez kapcsolódó tevékenységcsoport meghatározását önálló megnevezéssel a szakirodalom csak a következő formákban tartalmazza:

- „A »hadműveleti információfeldolgozás« (information-in-warfare) a légierőnek a katonai műveletek minden fajtájában biztosítandó globális helyzetismeretére irányuló – integrált felderítő, megfigyelő (ISR) erőforrásaira; információgyűjtő és elosztó tevékenységeire; valamint globális navigációs és helymeghatározó, időjárási helyzetnyilvántartó és kommunikációs lehetőségeire alapozott – kiterjedt képességeit foglalja magában." [USA Légierő, 1998][22]
- „Az információalapú hadviselés (information-based warfare) rendeltetése a katonai célkitűzések elérésének támogatása az információs erőforrások leghatékonyabb alkalmazásával." [USA Nemzetvédelmi Egyetem, 1998][23]

A fenti megállapításokat elemezve látható, hogy az információs fölény elérését biztosító tevékenység alapvető összetevői közé az információgyűjtő, feldolgozó és elosztó tevékenységek tartoznak, amelyeket más – a korábbiakban már bemutatott – megfogalmazások a felderítés és a vezetés (vezetéstámogatás) vagy a „releváns információk és információs rendszerek" formájában próbáltak meghatározni. E tevékenységrendszer megnevezésére – a jellegzetesen válság- és konfliktushelyzetekben alkalmazott „hadviselés" utótagú kifejezés helyett – megítélésünk szerint a támogató információs műveletek kifejezés bevezetése célszerű.

Az információs fölényt biztosító műveleteknek ki kell terjedniük a teljes kognitív folyamatra, amelynek során a rendelkezésre álló információk és információs képességek hozzájárulnak a hatékony döntések meghozatalához. Ennek során el kell különíteni e folyamat korábban már említett szintjeit: az információkat, az ismeretet és a megértést. Valaki ugyanis rendelkezhet információkkal valamiről anélkül, hogy azt összességében vagy részleteiben ismerné és ismerhet valamit (akár nagyon jól is) anélkül, hogy értené annak lényegét vagy következményeit: különösen annak a konkrét körülményekkel kapcsolatos kölcsönhatásait. Nem ugyanaz sokat tudni valamiről és (meg)érteni azt.

Az információs műveletek bonyolultságát fokozza az a – korunkat jellemző aszimmetrikus veszélyeztetésekből következő – tény, hogy egy fejlett hadseregnek képesnek kell lennie a szemben álló felek esetleg sokkal fejletlenebb információs (döntéshozatali) struktúráinak és képességeinek támadására, ugyanakkor a saját fejlett képességeinek és infrastruktúrájának védelmére a viszonylag egyszerű, de jelentős károkat okozni képes fenyegetésekkel szemben.[24]

---

21 Joint Pub 1–02, DoD Dictionary of Military and Associated Terms – 128. o.

22 AFDD 2–5, Information Operations – 2. o.

23 Waltz: Information Warfare Operations and Principles – 107. o.

24 Részletesebben lásd Rothrock: Information warfare. Time for some constructive scepticism?

A támadó és a védelmi információs műveletek bonyolultságát számos ellentmondás is növeli, amelyek feloldása nem egyszerű feladat. A támadó műveletek esetében például dönteni kell aközött, hogy egyes ellenséges vagy semleges információforrásokat kihasználni érdemes, vagy megsemmisíteni, akadályozni. A védelmi tevékenységek esetében talán még nagyobb ellentmondás: itt kényelmes és hatékony használat áll szemben a sebezhetőséggel és a védelem magasabb „költségével".

Nem kevésbé bonyolult a saját információfeldolgozási és döntéshozatali struktúrák és folyamatok relatíve nagyobb hatékonyságának biztosítása. Még ha el is tekintünk az egymás információs képességei elleni közvetlen támadásoktól, e képességeknek az időbeni, eredményes döntések meghozatalához történő hatékony felhasználása akkor is nagyon bonyolult probléma.[25] E feladat megoldása elsődlegesen tudományos kihívás és csak másodsorban technikai probléma. A katonai műveletek vezetése (de általában a vezetés) olyan (szak)tudásigényes folyamat, amelynek hatékony támogatását, az e téren elérhető fölény kivívását elsősorban tudásalapú – bár természetesen a rendelkezésre álló technikai lehetőségeket optimális mértékben kihasználó – megoldásokkal, módszerekkel lehet biztosítani.

Az elmondottak alapján az információs fölény elérését biztosító alapvető tevékenységi formákat a következőkben az alábbi tartalommal definiáljuk és használjuk:

Az információs műveletek a katonai információs környezetben végrehajtott, az információs fölény kialakítására és fenntartására irányuló műveletek, amelyek a saját információs képességek optimális kihasználására és védelmére; a szemben álló felek információs képességeinek korlátozására, valamint az információs környezet saját fél számára kedvező befolyásolására irányuló tevékenységeket foglalnak magukban.

A támogató információs műveletek olyan információs műveletek, amelyek a saját fél információszükségletei kielégítésére irányulnak.

A védelmi információs műveletek olyan információs műveletek, amelyek a saját fél információi, információs folyamatai és erőforrásai káros külső behatások elleni védelmére irányulnak.

A támadó információs műveletek olyan információs műveletek, amelyek a szemben álló fél (felek) információi, információs folyamatai és erőforrásai megsemmisítésére, akadályozására vagy befolyásolására irányulnak.

A véleményformáló információs műveletek olyan információs műveletek, amelyek az információs környezet (had)műveletben közvetlenül nem érintett szereplőinek a saját fél számára kedvező befolyásolására irányulnak.

Támogató információs műveletek és informatikai alkalmazások

A szakirodalomban a saját információs képességek növelésére irányuló tevékenységekkel kapcsolatban eddig gyakorlatilag nem merült fel a „művelet" kifejezés alkalmazása. Az ide sorolható felderítő feladatok esetében már elfogadott ugyan a „felde-

25 Mindezt jelzi a korábban már említett információalapú hadviselés (information-based warfare) fogalmának bevezetése és elterjedése az USA Nemzetvédelmi Egyetemén folyó oktatásban.

rítő műveletek" kifejezés használata[26], ezek hatóköre azonban csak az „idegen nemzetekre, ellenséges vagy potenciálisan ellenséges erőkre és elemekre, valamint az aktuális, vagy lehetséges műveletek területeire vonatkozó információk"-ra[27] terjed ki, amelyek csak egy részét alkotják a katonai vezetés, a katonai műveletek információszükségleteinek. Ezzel szemben eddig nem tekintették „műveleteknek" a saját és együttműködő felekre vonatkozó információk összegyűjtésére, illetve a szükséges információk előállítására és továbbítására irányuló vezetéstámogató – informatikai és híradó – tevékenységek rendszerét.

A katonai műveleteket napjainkban még sok tekintetben az információs – ezen belül mindenekelőtt a vezetési és vezetéstámogatási – tevékenységek, folyamatok előre meghatározott és szabályozott, lényegében a hierarchikus vezetési struktúrához illeszkedő, alapvetően az adott tartalmú harci okmányok továbbítására épülő rendje jellemzi. Ezt a rendszert csak kisebb mértékben egészítik ki, illesztik az aktuális helyzethez, szervezethez és feladathoz például az összekötő csoportok (személyek) tevékenységei és a rajtuk keresztül áramló információk.

A katonai műveletek e hagyományos információs rendszerében csak a kiemelt jelentőséggel bíró információk áramlanak térben és időben viszonylag szabadon; jutnak el rövid idő alatt mindazon helyekre, ahol felhasználásuk szükséges és lényeges mértékben hozzájárul a művelet sikeréhez. Az úgynevezett rutininformációk ezzel szemben csak az információáramlás előre szabályozott rendjében mozognak, és általában akkor is csak azokra a helyekre, amelyeket a harci okmányok tervezett elosztási rendje előre meghatároz. Emellett az egyes információk kiemelt jelentőségének azonosítása sincs minden esetben biztosítva, hiszen ezt a jelenlegi rendszerben előzetesen a különböző szabályozók, egy adott aktuális helyzetben pedig – a vezetési folyamat egy adott fázisában – a parancsnok által meghatározott információs követelmények determinálják. Ez a rendszer tehát nem biztosítja kellő rugalmassággal a hozzáférés lehetőségét a helyzettől függően fontossá váló és a szervezeten belül valahol már rendelkezésre álló információkhoz.

Az információs képességek optimális kihasználására irányuló tevékenységrendszer formálisan nem illeszkedik ugyan a (had)művelet kifejezés jelenleg elfogadott értelmezéséhez[28], de a közeljövő, illetve a későbbi időszak katonai műveletei esetében már lényegében alig fog különbözni a definícióban konkrétan említett más tevékenységi területektől. Az információs korszak hadseregei esetében ugyanis a műveleteket végrehajtó – jellemzően többnemzetiségű, különböző haderőnemekhez tartozó és nem katonai – együttműködő szervezetek (szervezeti elemek) rendelkezésére álló információk, információs erőforrások és képességek már oly mértékben lesznek heterogének, hogy ezek összehangolása, összehangolt felhasználása sokrétű

26 Joint Pub 1–02, DoD Dictionary of Military and Associated Terms – 228. o.

27 AAP–6, NATO Glossary of Terms and Definitions – 2–I–5.o.

28 (Had)művelet (operation): Katonai tevékenység, illetve hadászati, harcászati-hadműveleti, kiszolgáló, kiképzési vagy katonai igazgatási feladat végrehajtása; a harc megvívásának folyamata, beleértve a kitűzött célok eléréséhez szükséges erő-eszközmozgatást, utánpótlást, támadást, védekezést és manővereket. [AAP–6, NATO Glossary of Terms and Abbreviations – 2–O–2. o.]

és nagyszámú, előzetesen megtervezhető és helyzetfüggő információs tevékenység végrehajtását fogja igényli.

Ma – amikor valójában kevés haderő rendelkezik kiterjedt információs képességekkel – e tevékenység szerepe viszonylag még csekély, de már korunk műveleteiben is érzékelhető a terület jelentőségének növekedése és egyre jobban kirajzolódnak jövőbeni szerepének körvonalai. A katonai műveletet végrehajtó csoportosítások, valamint az azokat létrehozó szereplők rendelkezésére álló információk és információs képességek a 21. századi hadviselésben, illetve műveletekben már olyan döntő jelentőségű erőforrást képviselnek, amelynek optimális hasznosítása csak szervezeti szintű információkezelés – információmenedzsment, információgazdálkodás – esetén lehetséges.

A támogató információs műveletek rendeltetésének, alapvető feladatainak és sajátosságainak meghatározása, végrehajtási rendjének és eljárásainak kialakítása a hadtudományi, ezen belül a katonai informatikai kutatás előtt álló olyan bonyolult és nagy volumenű feladat, amelynek megvalósítása kívül esik e konkrét kutatómunka céljain és értelemszerűen meghaladja ennek lehetőségeit. Ennek megfelelően a következőkben kizárólag a támogató információs műveletek alapvető céljaira támaszkodva elemezzük az informatikai alkalmazások és azok tudásösszetevőinek ehhez kapcsolódó szerepét.

Az informatikai alkalmazások az információs műveletek minden fajtájában lényeges – természetesen típustól függő – szerepet játszanak, de mindenekelőtt a saját információs képességek növelésének alapvető, egyre növekvő jelentőségű eszközei. Az emberi tényezők, a műveletekben részt vevő katonai vezetők és szakemberek szaktudása és tapasztalatai mellett az informatikai alkalmazások formájában megtestesülő információk és más tudásösszetevők alkotják ugyanis a információs képességek egyik legfontosabb összetevőjét. E képességek növelése és ezzel az információs fölény kivívása informatikai alkalmazások nélkül ma már gyakorlatilag elképzelhetetlen.

Az informatikai alkalmazások a katonai műveleteket végrehajtó csoportosítások, szervezetek vezetését és működését az információs folyamatok egyes tevékenységeinek támogatásával vagy automatizált megvalósításával segítik; az információs fölény megteremtését és fenntartását elsősorban a hozzáférhető információk körének és minőségének bővítésével, valamint az információs tevékenységek hatékonyabb megvalósításával, többek között a jövőre vonatkozó jobb minőségű előrejelzések és tervek hatékonyabb, gyorsabb kialakításának támogatásával biztosítják.

A „hagyományos" katonai informatikai támogatás alapvetően három pillérre – a funkcionális (szakterületi) informatikai alkalmazásokra; az általános célú, törzsmunkát támogató (irodaautomatizálási) alkalmazásokra; valamint az ezek hátterét és alapját képező informatikai infrastruktúrára – *épült és épül még napjainkban is.* Az egyes funkcionális informatikai alkalmazások napjainkban egy adott szakterület alapvető információs folyamatainak, tevékenységeinek támogatása érdekében – egy vagy több vezetési szintre kiterjedő – információs rendszerek részeként, egyre növekvő mértékben más információs rendszerekkel (szakterületi vagy általános célú), alkalmazásokkal együttműködve nyújtják szolgáltatásaikat.

A katonai műveletek hatékony támogatásához, az információs fölény megszerzéséhez és fenntartásához tehát az emberek és informatikai összetevők között az adott feladathoz és helyzethez illeszkedő, rugalmas – a nyers alapadatoktól a magas fokon szintetizált tudásösszetevőkig terjedő – információáramlásra van szükség. A katonai műveleteket ezzel szemben ma még általában egyedi – többségükben önálló vagy más rendszerekkel statikus módon „összehuzalozott" – informatikai rendszerek és alkalmazások, valamint ilyeneket használó, nagy létszámú törzsek és ennek következtében kötött, rugalmatlan információáramlások jellemzik.

Az egyes funkcionális információs rendszerek (alrendszerek), illetve az ezek részét képező, viszonylagos önállósággal rendelkező informatikai alkalmazások közötti kapcsolatokat – még egy adott állam haderején, sőt annak egyes haderőnemein belül szintén – ma is nagyrészt a kezelt, felhasznált információkkal kapcsolatos, kisebb-nagyobb fogalmi eltérések és ebből következően a tartalmi interoperabilitás[29] hiánya, vagy alacsony szintje jellemzi. Az informatikai rendszerek, alkalmazások közötti interoperabilitás biztosításának napjainkban alapvetőnek tartott feltételei közé tartozik az alkalmazott fogalomrendszerek (ontológiák) összehangolására alapozott egységes adatmodellek, szabványos adatok, valamint az ilyen adatokat hordozó szabványos üzenetformátumok használata.

Az informatikai alkallmazások közötti tartalmi interoperabilitás a NATO C3 interoperabilitási elvei szerint[30] funkcionálisan négy formában, négy szinten valósulhat meg:

- *strukturálatlan adatok* (csak ember által értelmezhető) *cseréje* (pl. kötetlen szöveg);
- *strukturált adatok cseréje* manuális és/vagy manuális elemeket (pl. összeállítás, fogadás vagy elosztás) is tartalmazó automatizált adatkezelés segítségével;
- *automatizált adatmegosztás* (pl. adatreplikáció);
- *valódi információmegosztás*, az információ univerzális értelmezésének megteremtése kooperatív alkalmazások segítségével.

A legmagasabb szintű interoperabilitás feltétele tehát a közös, illetve az együttműködés érdekében kialakított és egyeztetett fogalomrendszer megléte.

A katonai műveletek során felhasznált informatikai alkalmazások (alkalmazáskomponensek) közötti tartalmi interoperabilitási adatok és üzenetformátumok előzetes szabványosításával történő biztosításának jelenlegi módszere a tapasztalatok szerint több szempontból sem alkalmas e cél megfelelő szintű elérésére. Megítélésem szerint – két legfontosabb ok egyike magában a szabványosítás lehetséges módszerében, a másik az információs színtéren bekövetkező változásban rejlik.

A szabványosítási folyamat – jellegéből következően – időben viszonylag hosszadalmas, a szabványok egyes összetevőinek kialakításához és elfogadásához szükséges idő az alkalmazási terület kiterjedésétől, illetve az alkalmazásban érintett sze-

29 (Műveleti) interoperabilitás: rendszerek, egységek és csoportosítások képessége arra, hogy szolgáltatásokat nyújtsanak más rendszereknek, egységeknek és csoportosításoknak vagy fogadjanak azoktól, illetve e szolgáltatások cseréjével képesek legyenek hatékonyan együttműködni. [Joint Pub 1–02, DoD Dictionary of Military and Associated Terms – 233. o.]

30 NATO C3 Technical Architecture, NC3 COE – 40. o.

replők számától jelentős mértékben függ, ezek növekedésével együtt a lineárist meghaladó mértékben nő. A szabványosítás eredményei a hagyományos informatikai alkalmazások esetében megfelelő hatékonysággal és maradéktalanul csak az új fejlesztések esetében érvényesíthetők. Ennek megfelelően a katonai informatikai területen folyó szabványosítási törekvések eredményei is jellemzően több lépcsőben, többéves időszak után válnak széleskörűen alkalmazottá. Ebben az időszakban tehát fokozatosan csökkenő részaránnyal, de léteznek még az adott szabványokat nem vagy csak részben érvényesítő alkalmazások, amelyek tudásösszetevői így nem vagy csak részben hozzáférhetők más alkalmazások számára.

Az előzetes szabványosítás jelenlegi formájában csak egy adott nemzeti haderőn, illetve egy szövetségi rendszeren belül valósítható meg és értelemszerűen nem vagy csak jelentős korlátozásokkal érvényesülhet eltérő nemzetek haderői, illetve katonai szervezetek és más kormányzati vagy nem kormányzati szervezetek által használt informatikai alkalmazások esetében. A 21. század elején a katonai vezetésnek viszont növekvő mértékben dinamikus és bizonytalan környezetben egyre bonyolultabb szituációkkal és egyre változatosabb feladatokkal, például nem háborús műveletek végrehajtásával kell megbirkóznia. Ezen feladatok legtöbbjének végrehajtására ma már jellemzően különböző koalíciós partnerektől származó és különböző haderőnemekhez tartozó integrált erők (Combined Joint Task Forces) kerülnek felállításra.

Az ilyen többnemzetiségű összhaderőnemi műveletek támogatása érdekében a különböző szövetséges erők számos informatikai alkalmazását és az ezek által biztosított adatforrásokat kell napok vagy órák alatt (előzetes szabványosítás hiányában is) interoperábilis módon összekapcsolni. Az egyes – esetleg első alkalommal „találkozó" – alkalmazásokból, alkalmazáskomponensekből adott esetben anélkül kell felépülnie egy összehangolt informatikai rendszernek, hogy ehhez informatikai fejlesztéssel foglalkozó szakemberek (programozók) hetekre vagy hónapokra kiterjedő munkája lenne szükséges (lehetne mód).

Az adott műveletet támogató informatikai rendszer szolgáltatásainak (alkalmazásainak) a hatékonyság érdekében a konkrét területre (hadműveleti területre, harcmezőre, harctérre) és feladatra szabottaknak kell lenniük, ugyanakkor kellően rugalmasan kell tudniuk támogatni a helyzet alakulásában, a műveletben részt vevő erők összetételében, a hozzáférhető informatikai rendszerek és adatforrások körében vagy a rendelkezésre álló számítási kapacitásban és kommunikációs sávszélességben bekövetkező változásokhoz, valamint a parancsnoki célkitűzésekhez és elgondolásokhoz igazodó – ideális esetben automatikus – alkalmazkodást (újrakonfigurálódást). Az egyes alkalmazáskomponenseknek egymás mellett, a számítási, kommunikációs és adaterőforrásokat megosztva – sokuknak folyamatosan, nagy megbízhatósággal és védetten – kell működniük a különböző informatikai környezetekben.

Az egyes alkalmazások (alkalmazáskomponensek) közötti hatékony együttműködés feltételeit hosszú távon csak ezen alkalmazások információs képességeinek (lényegében tehát tudásösszetevőinek), illetve az ezek alapját képező fogalomrendszereinek autonóm és dinamikus egyeztetése biztosítja, ami várhatóan mindenekelőtt az intelligens ágensek együttműködő rendszerének formájában megvalósított alkalmazások, illetve a korábbi alkalmazások ilyen jellegű képességekkel kiegészítése esetén lesz lehetséges.

Az informatikai alkalmazások az információs fölény saját képességek növelésével történő kivívásának alapvető eszközei. A 21. század információs színterét a hagyományos „monolit" alkalmazások helyett már a magas fokú autonómiával rendelkező (közöttük is egyre bővülő mértékben az intelligens) tudásösszetevőik alapján elkülönített alkalmazáskomponensekre, illetve ezek együttműködésére épülő alkalmazások jellemzik majd. Az ezen alkalmazáskomponensek közötti rugalmas és hatékony együttműködés – információ- és információs szolgáltatás-csere – feltételét alapvetően az általuk megtestesített tudásösszetevők előzetes (lehetséges mértékű) egységesítése, szabványosítása mellett mindenekelőtt ezek helyzetfüggő, autonóm összehangolásának képessége fogja biztosítani.

Mindezekből levonható az a következtetés, hogy a katonai vezetésben, a katonai műveletek során felhasznált tudásösszetevők tartalmi vizsgálata lényeges feltétele ezek informatikai alkalmazások formájában történő hatékony megjelenítésének; ezen alkalmazások autonóm, együttműködő komponensekre (intelligens ágensekre) célszerű tagolásának; és lényeges hozzájárulás az információs fölény kivívása feltételeinek megteremtéséhez, célszerű eszközei és módszerei meghatározásához.

FELHASZNÁLT IRODALOM

C4I for the Warrior, „The Joint Vision for C4I Interoperability" – Joint Chiefs of Staff, 1998. jan.

Brian FREDERICKS: *Information Warfare: The Organizational Dimension.* – Institute for National Strategic Studies, 1996.

FM 100–6, Information Operation. – Headquarters Department of the Army, Washington, 1996. augusztus 20.

AJP–01(B) Allied Joint Doctrine. Ratification Draft 1. – NATO Standardization Agency, 2000. szept.

Joint Pub 1–02, DoD Dictionary of Military and Associated Terms – Joint Chiefs of Staff, 2000. június 14.

Joint Pub 3–13, Joint Doctrine for Information Operations – Joint Chiefs of Staff, 1998. október 9.

TRADOC Pamphlet 525–69, Concept for Information Operations – US Army Training and Doctrine Command, Fort Monroe, 1995. augusztus 1.

Air Force Doctrine Document 2–5, Information Operations. – United State Air Force, 1998. augusztus 5.

Martin C. LIBICKI: *Information Dominance* (In. Strategic Forum, Number 32, November 1997) – National Defense University, Institute for Strategic Studies.

Information Assurance Through Defense in Depth – Joint Chiefs of Staff, 2000. február.

Fred W. GORTLER: *Understanding Information Power and Organizing for Victory in Joint Warfighting* – Marine Corps Command and Staff College, 1995. május 31.

John ROTHROCK: *Information Warfare: Time for Some Constructive Skepticism?* – (Chapter 9, In Athena's Camp) – John Arquilla – David Ronfeldt (szerk.): In Athena's Camp: Preparing for the Conflict in the Information Age – RAND Corporation, 1997.

Concept for Future Joint Operations. Expanding Joint Vision 2010 – Joint Chiefs of Staff, 1997. máj.

Edward WALTZ: *Information Warfare Principles and Operations* – Artech House, Boston–London, 1998.

AAP–6(V), NATO Glossary of Terms and Definitions (English and French). Modified Version 02. – NATO Military Agency for Standardization, Brussels, 2000. augusztus 7.

NATO C3 Technical Architecture, Volume 5, NC3 Common Operating Environment (NCOE). Version 1.0. – ISSC NATO Open Systems Working Group, 1999. július 30.

Kanyó Lászlóné

A tiszti hallgatók pályaválasztásának néhány jellemzője

A katonai felsőoktatásnak komoly szerepe és felelőssége van abban, hogy a tisztikar tudományosan megalapozott, korszerű tudás birtokában legyen. Az oktatótevékenység azonban akkor eredményes, ha a befogadó közeg kellően involvált, azaz a hallgatók személyiségében sok pozitív emóciót vált ki, nagy motivációs energiákat mozgat. Ezért indokolt annak ismerete, hogy kik választják a tiszti pályát és az ahhoz vezető katonai felsőoktatást; milyen előzetes ismereteik vannak a tisztképző intézményről, az ottani követelményekről, iskolaválasztásuk mennyiben tekinthető a pályaidentifikáció kezdeti mutatójának. A szerző tanulmányában egy felmérésre alapozva e kérdések megválaszolására tesz kísérletet.

A pályaválasztás jellemzőinek megismerése céljából felmérést végeztünk a katonai vezető szakon tanuló 157 hallgató körében. A kérdőíves felmérés valamennyi hallgatóra kiterjedt. Adataink, következtetéseink e felmérésen alapulnak.

Elsőként a pályaválasztás idejét vizsgáltuk. A hallgatók csaknem mindegyike pontosan meg tudta jelölni azt az időpontot, amikor a katonai pálya mellett döntött. Tudjuk, hogy a pályaválasztás nem egyszeri aktus, hanem folyamat, amelyet különböző szerzők különböző szakaszokra tagolnak: eleinte kevés a racionális és tudatos elem, később pedig az egyén társadalmi háttere befolyásolja a végleges választást. Másodszor: az egyén folyamatosan revideálja korábbi döntéseinek körülményeit, illetve döntését szereti megalapozottnak (s nem ötletszerűnek) tekinteni. E torzító tényezőket csökkenteni lehet valamelyest, tökéletesen azonban nem rekonstruálhatjuk a döntési folyamat időintervallumát. A várható torzítás csökkentése céljából nem vizsgáltuk, hogy mikor merült fel először a katonai pálya választásának gondolata, hanem csak azt kérdeztük, mikor határozták el válaszadóink, hogy híivatásos katonák lesznek, vagyis mikor döntöttek véglegesen pályájuk mellett, azon kívül vizsgálatunkban nem konkrét évet, hanem időszakokat vettünk alapul.

A hallgatók 55%-a emlékezete szerint már általános iskolás korában elhatározta, hogy hivatásos katona lesz. A szakirodalom szerint a korai keletű pályaválasztás azoknál a foglalkozásoknál áll fenn, amelyekkel már fiatalon kapcsolatba kerülnek, és amelyek szerepviselkedése kifejezett. Különösen az emberekkel foglalkozó, hivatásjellegű pályák azok, ahol a pályaválasztás motivációinak magva gyermekkori azonosulási folyamatban épül be. Így az értelmiségi szakmák közül az orvosi, a pedagó-

gusi, az előadóművészi és fiúk esetében még a katonai pálya áll legközelebb a gyermeki világhoz. Ezekkel a legtöbb gyermek 6–8 éves koráig nagy valószínűséggel találkozik, és személyes tapasztalatot szerez a „szerep" gyakorlásáról. Más úton történik a személyes tapasztalatszerzés és közvetlen benyomás a katonai hivatás gyakorlásáról (kivéve talán a katonacsaládban felnövekvő gyermekeket), hiszen e „zárt" foglalkozás keretében történő tevékenységek a mindennapos nyilvánosságtól elzártan folynak. A tiszti szereppel való korai találkozás terepe a tömegkommunikáció és az irodalom (mese, vers, gyermekirodalom). Azaz a fiatal tapasztalata virtuális tapasztalat – anélkül, hogy ez tudatosulna benne.

Nem tudjuk kimutatni, de nem tartjuk kizártnak, hogy e pálya korai választásában a nemi szocializáció (a férfiszerepre való felkészülés és az ehhez kapcsolt tulajdonságok, mint pl.: a bátorság, lovagiasság, a fizikai erő demonstrálása) is szerepet játszik.

Aki nem általános iskolás korában döntött, az főleg a középiskola harmadik-negyedik évében határozott leendő pályájáról, illetve továbbtanulási irányáról. Nem számos a középiskola első-második évében történt pályaválasztás, de kevés azok száma is, akik a középiskola elvégzése után választották a pályát.

A megkérdezett 157 hallgatóból arra a kérdésre: mikor döntötte el, hogy a katonai pályára jelentkezik:

- általános iskolás korban 87,
- a középiskola első-második évében 19,
- a középiskola harmadik-negyedik évében 40,
- a középiskola után 11,
- nem válaszolt 1 fő.

Megnéztük *a pályáról és az iskoláról való előzetes ismeretek mértékét.* A szakirodalom a pályaválasztási döntést az egész pályafejlődés egyik legfontosabb szakaszának tekinti, mely implicite magában hordozza a pályaalkalmazkodás lehetőségét. Lényeges kérdés, hogy rendelkezik-e a fiatal megfelelő ismeretekkel, vannak-e elképzelései választott foglalkozásáról? A kívánatos pályáról szerzett tevékenység és követelmény ismerete ugyanis elengedhetetlen feltétele a későbbi pályaalkalmazkodásnak. Minél alacsonyabb az információs szint, annál nagyobb a valószínűsége annak, hogy a döntés ad hoc jelleggel, spontán, véletlenül, illetve kényszerből történik. Azok a fiatalok, akik teljesebb információkkal bírnak a döntés előtt az adott pályáról, nincsenek kitéve olyan csalódásoknak, mint akik csak felszínes vagy részinformációkhoz jutottak.

Vizsgálatunkban megkérdeztük: *milyen mértékű előzetes ismereteik voltak egyrészt a tiszti pályáról, másrészt a katonai főiskolai képzésről.* A válaszolók közel egyharmada (31,2%) elmondása szerint mindkettőről ugyanannyi ismerettel rendelkezett pályaválasztásakor, mint bármelyik középiskolás kortársa. Nem járunk messze az igazságtól, ha feltételezzük, hogy ez általános ismereteket jelentett. Hiányzott az adott foglalkozási szerep összetevőinek tisztázottsága: a hivatásgyakorlás főbb csomópontjairól, az elsajátítandó ismeretek rendszeréről és szintjéről, valamint a személyiséggel szemben támasztott követelmények együtteséről való informálódás.

Közel negyven százalékuknak volt kortársaiknál alaposabb ismerete a pályáról és a tanintézetről. Amennyiben adekvát volt választásuk, úgy körükben nagyobb eséllyel számolhatunk az egyén és pálya potenciális megfelelésével, azaz a pályaalkalmassággal.

Amikor külön-külön vizsgáltuk a pályáról, valamint az iskoláról való előzetes ismereteket, azt találtuk, hogy a tiszti pályáról inkább rendelkeznek alaposabb ismeretekkel, mint az oktatási intézményről (22,9%). Mindössze 7 fő (4,5%) mondta, hogy az iskoláról bírt több ismerettel, s nem a pályáról. Ha csak a pályát tekintjük, akkor a válaszoló 157 hallgatóból 96 fő vallotta, hogy pályaválasztásakor középiskolás társainál több ismerettel bírt. Ez kifejezetten pozitívan értékelendő tény. (A más értelmiségi foglalkozásokat választó fiatalok előzetes pályaismerete hasonló százalékos arányt mutat, vagy gyengébbet.). Ugyanakkor e pozitívum nem párosul a pályához vezető képzésről való hasonló tájékozottsággal. Ez esetünkben azt jelenti, hogy a 157-ból 86 fiatal úgy kezdte meg tanulmányait, hogy nem ismerte az iskola sajátosságait, a civil tanintézettől eltérő vonásait. Ez az ismerethiány később számos félreértés vagy csalódás forrása lehet.

A főiskolai képzés előtt milyen ismeretei voltak?	*Az iskoláról, %*	*A tiszti pályáról, %*
Mint bármelyik középiskolásnak	23,6	5,2
Több, mint általában a középiskolásoknak	4,5	22,9
Mint bármelyik középiskolásnak mindkettőről	31,2	31,2
Több, mint általában a középiskolásoknak mindkettőről	38,2	38,2
Összesen	*97,5*	*97,5*
Nem válaszolt	2,5	2,5
Mindösszesen	*100,0*	*100,0*

Megnéztük, hogy a középiskola jellege befolyásoló hatással van-e a pályaválasztás idején birtokolt információk mennyiségére. Nem találtunk lényeges különbséget a szakközépiskolában, illetve a gimnáziumban végzettek között. Mindkét iskolatípusból érkezett hallgató fele tartozott azok közé, akik ugyanannyi ismerettel rendelkeztek mind a pályáról, mind az iskoláról, mint bármelyik középiskolás fiatal. A különbséget a volt katonai kollégisták jelentették, a 68 kollégista közül mindössze 5 fő mondta ugyanezt. Ez a működtetett katonai kollégiumok szerepét jelzi a pályáról és a katonai felsőoktatásról való informálásban.

Milyen iskolában végezte középfokú tanulmányait?	*A főiskola előtt milyen ismeretei voltak az iskoláról, %*				*Összesen*
	1.	*2.*	*3.*	*4.*	
Szakközépiskola	26,7	50,0	6,7	16,6	100,0
Gimnázium	27,3	52,7	5,5	14,5	100,0
Katonai kollégium	20,6	7,4	2,9	69,1	100,0
Összesen	*24,2*	*32,0*	*4,6*	*39,2*	*100,0*

1. Mint bármelyik középiskolásnak a főiskoláról
2. Mint bármelyik középiskolásnak mindkettőről
3. Több, mint általában a középiskolásoknak a főiskoláról
4. Több, mint általában a középiskolásoknak mindkettőről

Milyen iskolában végezte középfokú tanulmányait?	*A főiskola előtt milyen ismeretei voltak a pályáról, %*				*Összesen*
	1.	*2.*	*3.*	*4.*	
Szakközépiskola	10,0	50,0	23,3	16,7	100,0
Gimnázium	5,5	52,7	27,3	14,5	100,0
Katonai kollégium	2,9	7,3	20,7	69,1	100,0
Összesen	*5,2*	*32,0*	*23,6*	*39,2*	*100,0*

1. Mint bármelyik középiskolásnak a tiszti pályáról
2. Mint bármelyik középiskolásnak mindkettőről
3. Több, mint általában a középiskolásoknak a tiszti pályáról
4. Több, mint általában a középiskolásoknak mindkettőről

Felmerült a kérdés, hogy *az előzetes információ mennyisége összefügg-e a korai pályaválasztási döntéssel,* vagyis aki már általános iskolás korában döntött leendő pályájáról, az teljesebb körű információt gyűjtött-e össze a pályához vezető képzésről? Nem találtunk szoros összefüggést a két változó között. A 86 fő – aki már általános iskolás korában eldöntötte pályáját – közel 60%-a rendelkezett nagyobb ismerettel. Ám ezek több mint 90%-a katonai kollégista volt, s mint láttuk, a kollégium játszott szerepet a bővebb ismeretek megszerzésében. A korai pályaválasztás tehát nem jelenti minden esetben a pálya iránti fokozott érdeklődést, a mind teljesebb információ megszerzésére való törekvést, hogy elkerülhető legyen a későbbi csalódás. A fiatal megelégszik elhatározásának pillanatnyilag domináns motivációjával (ami lehet egy romantikus filmélmény), s mintegy azt dédelgetve, nem kutatja jövendő társadalmi környezetét. Majdan a katonai oktatásba (illetve a pályára) kerülve várja elképzelését megvalósulni.

A pályához, valamint az iskolához való ragaszkodás mértékére tudunk következtetni annak vizsgálatával, hogy a fiatal jelentkezett-e más felsőoktatási intézménybe, s ha igen, hova jelentkezett elsődlegesen. E mutatóval a szándék erősségét (eltökéltségét) tudjuk érzékeltetni, de a ragaszkodás okát nem. Az általános iskolás korukban pályát választók 70%-a kizárólag tanintézetünkbe jelentkezett, 15%-a más katonai tanintézetbe is (a Bolyai János főiskolai karra), és 5%-a a Rendőrtiszti Főiskolára is jelentkezett. Összességében a 157 hallgatóból 91 fő nem jelentkezett máshová, kizárólag ebbe az intézetbe kérte felvételét. Ez eltökélt pályaválasztásra enged következtetni, feltételezhetnénk, hogy ők mindenáron tisztek szeretnének lenni.

Azonban ha megvizsgáljuk a középiskola jellegét is, akkor az iskolához való ragaszkodás okáról árnyaltabb képet kapunk.

A csak hozzánk jelentkezettek 53%-a katonai kollégista volt, és ez a tény determinálta az ő pályaválasztásukat. E külső kényszerítő ok jelenlétére vezethető vissza, hogy aki közülük nem ide, az jórészt a Bolyai János főiskolai karra adta be jelentkezését.

A másik nagy tábor a szakközépiskolában tanultak közül került ki, háromnegyed részük kizárólag tanintézetünkbe jelentkezett. E tényt azonban nem lenne helyes teljes egészében a pálya vonzásának tulajdonítani. Feltételezhető, hogy voltak, akik úgy érezték: a szakközépiskolai tanulmányaik során nem szereztek versenyképes tudást, így azt nem is tették próbára más felsőoktatási intézménybe jelentkezéssel. Ugyanakkor, mivel tovább szerettek volna tanulni, az ide történő felvételt

Mikor döntötte el, hogy katonai pályára jelentkezik	*Jelentkezett-e más felsőfokú intézménybe is? %*				*Összesen*
	Nem	*Bolyai J. főisk. karra*	*Rendőrtiszti Főiskolára*	*Civil tanintézetbe*	
Általános iskolás korban	69,7	15,1	4,7	10,5	100,0
A középiskola első–második évében	47,3	5,3	5,3	42,1	100,0
A középiskola harmadik–negyedik évében	45,0	–	10,0	45,0	100,0
A középiskola elvégzése után	36,4	–	–	63,6	100,0
Összesen	58,3	9,0	5,8	26,9	100,0

látták biztosabban elérhetőnek. E feltételezést támasztja alá, hogy a szakközépiskolából érkezettek 20%-a válasza szerint pályaválasztásának elsődleges motivációja, hogy tovább akart tanulni. Bizakodóbbak lehetünk a további közel 80% pályakötődése felől, akik – elmondásuk szerint – a katonai felsőoktatást azért választották, mert elsősorban hivatásos katonák szeretnének lenni. Esetükben arról (a szakirodalomban ismert tényről) lehet szó, hogy a szülők úgy vélik: a gimnázium túl nagy kockázatot jelent, míg a szakközépiskola a megszerezhető szakma által biztonságosabbnak tűnik a bizonytalan munkaerő-piaci kilátások közepette. A felsőfokú továbbtanulást nem zárják ki, de nem mernek kizárólag rá építeni. Ezért a tiszti pálya iránt érdeklődést mutató, azt választani készülő gyermeket a szakközépiskola felé orientálják, hogy esetlegesen a sikertelen továbbtanulás esetén is úgymond „maradjon szakma a kezükben". Ezért e fiataloknál a szakközépiskola utáni pálya- és iskolaválasztás tulajdonképpen az eredeti cél realizálását is jelentheti.

A pályájukról később döntők esetében mást mutat az iskolához való ragaszkodás vizsgálata. Akik a középiskola elvégzése után döntöttek, azok 64%-a, akik a középiskola évei alatt döntöttek, azok 42–45%-a első helyen civil felsőoktatási intézménybe jelentkezett. Legnagyobb az arányuk (53%) a gimnáziumban végzettek körében. Tekintettel arra, hogy a gimnáziumot azok választják, akik tovább kívánnak tanulni, másrészt mivel a gimnáziumnak nincs „kimenetele", érthető, hogy a mindenképp tovább tanulni kívánó fiatal több helyre is pályázik, mintegy bebiztosítva magát. A civil felsőoktatási intézménybe is jelentkező fiatalnál a katonai felsőoktatás nem feltétlen jelent kényszerválasztást. Erre enged utalni, hogy a 42 hallgatóból, akik civil iskolába is jelentkeztek, 28 fő elmondása szerint elsősorban hivatásos katona szeretne lenni. Mivel más foglalkozással is kacérkodtak, kipróbálták tudásukat az ottani felvételin. Esetleg civil iskolai végzettséget szerezve, a polgári életből mint képzett szakember lépett volna a honvédség kötelékébe. Természetesen nem zárható ki a kényszer vagy kizárásos alapon történő választás sem: amikor a felvételi eredmény miatt az eredeti elképzelés meghiúsult, vagy a szülők anyagi helyzete az iskoláztatás költségterheiben korlátot jelent így a célok és lehetőségek összevetése, azaz egy racionális „költség–nyereség"-számítás döntötte el végül az iskolák közötti választást.

Erre enged utalni a következő táblázat adatsora. Ha összevonjuk az „igaz" és „nem igaz" oszlopokat, akkor elmondható, hogy a hallgatók 2/3-át érdeklődés vezet-

te a tanintézetbe, 85%-át a hivatásra való felkészülés. Ugyanakkor 58%-uk igaznak mondta, hogy az iskolába kerülés egyik oka a szülők anyagi helyzete, illetve – mint ahogy a korábban már szóltam róla – a katonai felsőoktatás egyben mobilizációs csatornát jelent.

Mennyire érzi igaznak önmagára nézve a következő kijelentéseket?

	Egyáltalán nem igaz	*Inkább nem igaz*	*Inkább igaz*	*Teljes mértékben igaz*	*Nem tudom*
Azért jöttem erre az iskolára, mert itt az engem pillanatnyilag leginkább érdeklő dolgokat sajátíthatom el.	Fő 20 % 12,7	30 19,1	66 42,0	38 24,2	1 0,6
Azért jöttem erre az iskolára, mert itt megkapom a választott hivatásomra való felkészüléshez szükséges szakmai ismereteket.	Fő 4 % 2,5	18 11,5	72 45,9	61 38,9	– –
Azért jöttem erre az iskolára, mert ez sokkal kisebb anyagi terhet jelent a szüleimnek, mint ha civil felsőoktatásban vennék részt.	Fő 26 % 16,6	38 24,2	57 36,3	34 21,7	– –
Azért jöttem erre az iskolára, mert ez jelenti számomra az ugródeszkát ahhoz, hogy az általam vágyott társadalmi körökbe bejussak.	Fő 30 % 19,1	47 29,9	48 30,6	30 19,1	– –

Összegezve, a felmérés tapasztalatai azt mutatják:

- a katonai felsőoktatás választása a fiatalok egy részénél a tiszti szerep virtuális tapasztalatán alapul,
- többnyire kevés információval rendelkeznek az oktatási intézményről a pályaválasztási döntés időszakában,
- számolnunk kell a kizárásos alapú iskolaválasztás révén bekerült – pályakötődés nélküli – hallgatókkal is.

Mindezek miatt indokoltnak látjuk:

- a tanintézetről, annak sajátosságairól, az itt folyó képzésről, az elsajátítható tudásanyagról, valamint a személyiséggel szemben támasztott követelmények együtteséről való nagyobb körű információszerzés biztosítását a pályaválasztás előtt álló fiatalok körében,
- ennek egyik eszköze lehet a katonai felsőoktatás nyitottságának további szélesítése a civil társadalom felé,
- figyelembe véve a fiatalok információszerző szokásait, jobban ki kell használni a tájékoztatást szolgáló csatornákat, illetve újakat kell keresni,
- az intézmény a maga eszközeivel segítse a fiatal pályaorientációját, valamint, hogy a tiszti foglalkozás előzetes egyéni interpretálása valósághű legyen.

FELHASZNÁLT IRODALOM

Csirszka János: Pályalélektan; Gondolat Kiadó, Bp. 1966.

Rókusfalvy Pál: Pályaválasztás, pályaválasztási érettség; Tankönyvkiadó, Bp. 1969.

Goffman, Erving: A hétköznapi élet szociálpszichológiája; Gondolat Kiadó, Bp. 1981.

Dancs István: A pályamotivációt befolyásoló tényezők vizsgálata a szakoktatásban; Akadémiai Kiadó, Bp. 1989.

Ritoók Pálné: Személyiségfejlesztés és pályaválasztás; Tankönyvkiadó, Bp. 1986.

Szabó János: A tiszti pálya a munka világában: foglalkozás vagy hivatás; 1995.

Róbert Péter: Egyenlőtlen esélyek az iskolai képzésben; Szociológiai Szemle 1991.

Gazsó Ferenc és Stumpf István (szerk.): Vesztesek. Ifjúság az ezredfordulón; Budapest, 1995. Ezredforduló Alapítvány.

Kozák Gyula: Család–iskola, továbbtanulás; Tankönyvkiadó, Bp. 1980.

Róbert Péter: Differenciálódás, konvergencia és sokféleség a felsőoktatásban; Szociológiai Szemle 1997. 2. sz.

Schultz, Theodore W.: Beruházás az emberi tőkébe; Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Bp. 1983.

Kassai Károly

A minősített információk és adatok védelme

A szervezetek vezetése és működése egyre összetettebb információs műveleteket igényel. Ezek a műveletek bizalmas gazdasági adatokat, politikai szándékokat, banki és egyéb információkat érintenek; a fegyveres erők esetében pedig gyakran pusztító kapacitások fölötti uralmat jelentenek. A szerző cikkében – a téma fontosabb alapfogalmainak definiálnia mellett – azt vizsgálja, hogy néhány hazai és külföldi forrás mit tekint fontosnak a minősített adatok és információk kompromittálódása területén.

Az információk és adatok illetéktelen személyek általi megismerése azaz kompromitálódása olyan veszély, ami általánosságban ismert ugyan, de a téma bizalmassága miatt mégis kevéssé feldolgozottnak tekinthető, így néhány szűkebb és tágabb gondolatmenet alapján szükség van a téma rövid áttekintésére.

Az államtitokról és a szolgálati titokról szóló törvény így rögzíti az illetéktelen személy fogalmát: *„aki minősített adat megismerésére nem jogosult"*. A titokbirtokos szerv vezetőjének biztosítani kell a minősített adat útjának követhetőségét, titoksértés esetén a felelősség megállapíthatóságát. Államtitkot képező minősített adat elvesztése, és illetéktelenek által történő megismerése esetén tájékoztatnia kell a belügyminisztert és a minősítőt.

A rejtjeltevékenységről szóló kormányrendelet szerint a rejtjelfelügyelet gondoskodik a rejtjeltevékenység biztonságáról, annak veszélyeztetése esetén intézkedik a biztonság helyreállítása érdekében. Aki a rejtjeltevékenységgel kapcsolatban szabálytalanságot, rendellenességet észlel, köteles azt az irányító rejtjelfelügyeletnek jelenteni. A rejtjelbiztonságot veszélyeztető eseményekről az Országos Rejtjelfelügyeletet haladéktalanul értesíteni kell.

A nemzetközi szerződés alapján átvett vagy nemzetközi kötelezettségvállalás alapján készült minősített, valamint a korlátozottan megismerhető adat védelmének eljárási szabályairól szóló kormányrendelet az értelmező rendelkezések között három, a témába vágó fogalmat határoz meg:

- *intézkedési terv:* amely az elveszett vagy az elvesztés, megsemmisülés veszélyével fenyegetett adat visszaszerzésének, megvédésének feladatait tartalmazza;

- *biztonság megsértése*: olyan cselekmény vagy mulasztás, amely ellentétben áll a minősített adat védelmének a titokbirtokosnál érvényes, továbbá a NATO vagy NYEU biztonsági szabályokkal;
- *veszélyeztetés:* ha a NATO, illetve NYEU minősített adat részben vagy egészben illetéktelen személy birtokába kerül vagy annak lehetősége fennáll.

A minősített adat biztonságának minden megsértését haladéktalanul jelenteni kell a nemzetbiztonsági felügyelet elnökének. A jelentésnek tartalmaznia kell a veszélyeztetett információ azonosításához szükséges adatokat, a kiadó szervezetet, a minősítést, a nyilvántartási számot, a biztonság megsértésének körülményeit, a veszélyeztetettség idejét (ismert vagy vélt időhatárait) és helyét, a veszélyeztetettség elsődleges okait, az elkövető adatait (ha ismert) és a megtett intézkedéseket. A felügyelet elnöke köteles az eseményt kivizsgáltatni, és a hatályos biztonsági előírásoknak megfelelő jelentési, illetve tájékoztatási kötelezettségének eleget tenni.

Az esetet kivizsgáló bizottságba csak olyan személyek oszthatók be, akik rendelkeznek a sérelmet szenvedett információ minősítésének megfelelő betekintési engedéllyel, vizsgálati tapasztalatuk van, és függetlenek a sérelemben közvetlenül érintett személyektől.

A NATO AAP-6 (V) szerint a biztonság (security) olyan állapot, amelyben meghatározott információk, anyagok, személyek, tevékenységek vagy egyéb létesítmények védve vannak kémkedés, szabotázs, felforgatás, és terrorizmus, valamint elvesztés, vagy jogosulatlan megismerés ellen.[1] *A kisugárzás biztonság védelmének (emission control) egyik célja minimalizálni az ellenség esélyeit a kisugárzások észlelésére és az összegyűjtött adatok kiértékelésére. A kommunikációvédelem* (communication security; COMSEC) rejtjelzés, átviteli utak védelme, kompromittáló kisugárzás elleni védelem és fizikai védelmi elemek alkalmazása, amelyek célja megakadályozni a jogosulatlan személyeket abban, hogy értékes információhoz jussanak bármelyik kommunikációs eszköz megfigyeléséből.

A kompromittált (compromised) kifejezés olyan minősített anyag, ismeret esetében alkalmazható, amelyik részben vagy teljesen felhatalmazás nélküli személyhez (vagy személyekhez) jutott vagy fennállt annak lehetősége.

A NATO *AAP–31* szerint a *vezetés védelme* (C2–Protect) rendszabályok alkalmazását jelenti a saját képességek fenntartásáért olyan ellenséges műveletek ellenében, amelyek célja e képességek felhasználásának megakadályozása, kihasználása, valamint befolyásolása, leértékelése vagy megsemmisítése.

A COMSEC előbbihez hasonló megfogalmazása mellett megjelenik *a számítástechnikai védelem* (computer security; COMPUSEC) fogalma, ami hardver-, firmver-, szoftvermegoldások alkalmazása, a számítástechnikai rendszer védelme és az információk jogosulatlan megismerése, manipulálása, módosítása, törlése vagy szolgáltatás megakadályozásának megelőzése érdekében. *Az információvédelmi* rendszabályok alkalmazása a híradó, informatikai és egyéb rendszerekben a feldolgozott, tárolt

1 A security kifejezés még tartalmazza a védelem megvalósításához szükséges rendszabályokat és az azért felelős szervezeteket is.

vagy továbbított információk bizalmasságának, sértetlenségének vagy rendelkezésre állásának szándékos vagy véletlen megszűnése ellen.

Az Egyesült Államok összhaderőnemi és haderőnemi doktrínái több területen eltérő nézőpontok szerint is foglalkoznak a kompromittálással, így e források fontosabb gondolatait is érdemes megismerni.

A JP–1–02 megfogalmazásában a kompromittálás annak ismerete, vagy feltételezése, hogy illetéktelen személy tudomására jutott minősített adat vagy anyag, berendezés, más fontos ismeret vagy fedett (rejtett) személy azonossága.

A JP 3–13 szerint az információs hadviselés (Information Warfare; IW) tervezéskor elemezni kell a kompromittálódás kockázatát, az ellenség által alkalmazható megtorló intézkedéseket, a járulékos veszélyeket, a környezetben az ellenséges hangulat elterjedését és az összehangolatlan vagy figyelmetlen közös információs hadviselési tevékenységét.

A támadó információs műveletekkel, technológiával, képzéssel és a felderítéssel szemben támasztott követelmények mellett alapvető fontosságú tényezők az információk és az információs rendszerek. Az Egyesült Államok fegyveres erői által használt információk, információs rendszerek és információ alapú folyamatok (C2, híradás és informatika, fegyverirányítás) védelmét tartalmuk értéke, a hozzájuk tartozó kompromittálódás, valamint az információkhoz történő hozzáférési lehetőség elvesztésének arányában kell kialakítani.

A kezdeti műveletek sikere érdekében nagy jelentősége van a meglepetésnek és a biztonságnak. Az erőket és információkat megfelelően rejteni, védeni kell, nehogy az ellenség megsejtse a szándékokat. A kompromittálódás is negatív hatással lehet az információs műveletek céljainak elérésére.

Az egyesített erők parancsnokának a többnemzetiségű erőkkel történő információmegosztás érdekében eljárásokat kell kialakítani anélkül, hogy minősített információ, hírszerző szolgálat, hírszerzési forrás vagy híradó és informatikai rendszer kompromittálódjon.

A védett információs környezet lényege a kockázatok logikus menedzselése. A kockázatmenedzsmentnek (risk management)[2] részt kell vennie minden védelmi információs hadviselési műveletben. A részvétel magában foglalja a szükséges védelmi rendszer kialakítását és az ellenfél támadó információs hadviselési műveleteire adandó válaszlépéseket, figyelembe véve az információs szükségleteket, azoknak az információknak az értéket, amelyek kompromittálhatók vagy a védett környezet megszűnése esetén elveszthetők, az információs rendszerek hiányosságait, a lehetséges ellenfél vagy természeti jelenségek esetleges fenyegetését és a védelem megvalósítására rendelkezésre álló erőforrásokat.

A megtévesztés fontosabb összetevői – a különböző kapacitások, célok, eszközök, szükséges visszajelzések – mellett szerepel a kockázat is. A megtévesztés is kompromittálódhat a katonai műveletekben részt vevő többnemzetiségű partnerek

2 A kockázat menedzsment célja fokozni a hadműveleti képességeket és teljesítményt elfogadható szintre csökkentve azok elvesztésének lehetőségét (Risk Management FM 3–100.12).

vagy az ellenfél által. Fontos vizsgálati szempont, hogy az ilyen kompromittálásnak milyen hatása lehet a szövetséges erők céljainak megvalósulására.

A *JP 3–13.1* így említi a technikai elemek *kompromittáló kisugárzás elleni védelmét (emission security)*, a COMSEC terület egyik feladatát: a COMSEC elemeként olyan módszerek összessége, amelyek célja illetéktelen személyek megakadályozása abban, hogy értékes információkat szerezzenek az adatok elfogása és a rejtjelző berendezés vagy a híradó-informatikai eszközök kompromittáló kisugárzásának analizálásával.

Az „emission security" kifejezésre még nincs elfogadott magyar kifejezés. Többen fordítják „kisugárzásbiztonságnak", amit azért nem tartok megfelelőnek, mert állapotot fejez ki, ami a védelmi tevékenységek eredményeképpen áll elő, nem pedig a védelmi feladatokat jelzi. Olvasható „kisugárzás elleni védelemnek" is, ami azért rossz, mert egy rádió-, rádiórelé eszköz, rádiótelefon vagy számítógép képernyő energia kisugárzása nélkül nem tudja ellátni feladatát. Én vagy a fenti vagy a „nem kívánt kisugárzás elleni védelem" kifejezést tartom alkalmasnak a fogalom jelölésére.

A JP 3–51 szerint az elektronikus hadviselés (Electronic Warfar; EW) koordinálásának lényege egy átfogó és jól kialakított tiltott frekvencialista és az elektromos kisugárzás felügyelete, ami lehetővé teszi az EW műveletek során a saját elektromágneses spektrum használatának kompromittálódás nélküli rugalmas felhasználását.

A *JP 3–53* szerint *a pszichológiai hadviselés* (Psychological Operations; PSYOP) műveleteinek tartalmát, üzenetét össze kell hangolnia felderítés elleni védelem, a katonai megtévesztés és a hadműveleti biztonság műveleteivel, biztosítva a nélkülözhetetlen titoktartást és azt, hogy a felderítés elleni műveletek ne kompromittálódjanak. A pszichológiai műveleteknek többek között a hatások felbecsülésével (beleértve a nem kívánt kompromittálódás hatását vagy az álcázó műveleteket) és a kompromittálódás hatásának korlátozásával vagy megakadályozásával kell támogatnia a felderítést.

A *JP 3–58* szerint *a katonai megtévesztés* (Military Deception) egyik fajtája az adminisztratív eszközök alkalmazása, amibe bele kell érteni a minősített dokumentumok megrendezett elvesztését vagy kompromittálását is.

A katonai megtévesztés tervezésének és végrehajtásának, valamint minden szintű parancsnok támogatásának biztosítania kell az érzékeny vagy minősített tevékenységek, képességek és szándékok véletlen kompromittálódásának megelőzését. A felhasznált megtévesztő eszközök és visszajelző csatornák még sikeres megtévesztés esetén is kompromittálódhatnak. Az eszközök és visszajelző csatornák kompromittálódásának kockázatát figyelmesen kell súlyozni a megtévesztő műveletek hasznával szemben. Minden megtévesztési tervnek fel kell készülnie a megtévesztési művelet befejezésére. Biztosítani kell a megtévesztő információk irányított, szabályos lezárását, beszámítva az előre nem látható, váratlan eseményeket is, amelyek a megtévesztő művelet idő előtti kompromittálódása miatt a művelet korábbi befejezéséhez vezetnek.

A JP 6–0 a *C4 rendszerek*[3] vezérelveinek ismertetésekor a biztonság és az információk védelme a fontosabb összetevők közé tartozik.

---

3 C4: Command, Control, Comunication and Computer.

A biztonság: A C4 rendszerek biztonsága olyan eszközöket foglal magába, amelyek biztosítják az információk és a C4 rendszerek védelmét (információvédelem, behatolások kimutatása, a negatív hatások elszigetelése, gyors reagálás a rendszer biztonságának visszaállítása érdekében).

Az információvédelem az információk és C4 rendszerek fontosabb részeinek (végberendezések, átviteli eszközök, kapcsolók, vezérlés) módszerek és technikai elemek által történő védelmét és egy integrált elemet jelent a parancsnok hatékony vezetése érdekében. Fontosabb feladatai a létesítmények fizikai védelme, a személyi védelem, a megtévesztés, az alacsony felderítési valószínűségű üzemmódok alkalmazása, a kisugárzás felügyelete, a COMSEC, a COMPUSEC, a C4 rendszer tervezése és az üzemeltetés felügyelete (védett átviteli rendszerek, kompromittáló kisugárzás elleni védelem), az információs technológiák sebezhetőségének mérséklése, a technológiai és eljárásbeli gyenge pontok elemzésére és felmérésére vonatkozó programok alkalmazása.

A JP 6–02 a C4 rendszer tervezésekor az egyik tényezőként említi a *szabványosítást*. A tervezőknek biztosítaniuk kell, hogy az eszközök felügyelete, a rendszer kialakítása szinkronban legyen a felhasználó szervezetekkel. Az egyesített erők parancsnokának követelményei szerint kialakított C4 rendszer nem lehet kompromittálva a felügyelet hiánya miatt vagy nem szabványos rendszerek, protokollok, eljárások vagy terminológia alkalmazása következményeképpen.

A támadások észlelésének igénye szoros együttműködést és összehangolt cselekvést kíván az információs rendszerek tervezői, gyártói, forgalmazói, adminisztrátorai, felhasználói, valamint a szolgáltatásokat biztosító, jogalkotó és hírszerző szervezetek között. Az információs rendszereket támadók műveleti sebessége meghaladhatja a humánmegoldásokat tartalmazó észlelési és válaszadási képességeket. A hatékony védelmi információs hadviselés érdekében elsődleges fontosságú automatizált módszerekkel felbecsülni az esemény súlyosságát (a rendszer sérülése, kompromittálódás, rosszindulatú program bejutása a rendszerbe) és csökkenteni azok negatív hatásait. A helyreállítás megkezdéséhez és a szükséges válaszlépések megtételéhez a támadások időbeni felderítése alapvető feltétel.

Az AFDD 2–5 szerint az *információs hadviselést fenyegető veszélyek* négy kategóriára bonthatók: kompromittálás, megtévesztés, szolgáltatás akadályozása/megszakítása, fizikai megsemmisítés. Mind a négy kategória kockázatot jelent azokra az önálló, vagy hálózatba szervezett fegyverekre és támogató rendszerekre, amelyek nagymértékben támaszkodnak információs rendszerekre. A fenyegetés származhat szervezett erőktől (pl. államok) vagy strukturálatlan ellenfelektől (pl. hacker).

A kompromittálás formája lehet rosszindulatú szoftver, rendszerbe történő illetéktelen behatolás, pszichológiai művelet, felderítő szervezet adatgyűjtése, technológia illetéktelen megszerzése vagy szoftverhiba.

Az FM 100–6 szerint a minőségi kommunikációs szolgáltatások biztosítása érdekében olyan eljárásokat kell alkalmazni, mint a konfiguráció menedzsment és az adatok, vagy információs műveletek gondatlanságból történő megsértését gátló megoldások.

Az automatizált információs rendszerek védelme érdekében az első lépés megérteni az ellenük irányuló fenyegetéseket, amelyek két fontos csoportra oszthatók: az adatok és információk kompromittálására és a szolgáltatások részleges vagy teljes akadályozására, rongálására.

A kompromittálás elleni harc legjobb eszköze a *képzés* és a hadműveleti biztonság területén a *szoros együttműködés* a rendszermenedzserek, operátorok és a felhasználók között.

Nincs tökéletes védelmi terv, valamint a védelmi, helyreállítási források is végesek. A hadműveleti utasításnak és tervnek tartalmaznia kell a védelmi feladatok sorrendjét.

Az *AR 380–5* az eddigiekhez képest részletesebben tárgyalja a kompromittálódással kapcsolatos feladatokat, így csak néhány fontosabb témakört emelek ki:

A bekövetkezett vagy lehetséges kompromittálást azonnal jelenteni kell a szervezet biztonságért felelős alrendszerének, és ha szükséges, a felügyelet nélküli minősített anyagot felügyelet alá kell helyezni. Az eset körülményeinek tisztázása egy *előzetes vizsgálat feladata, amely megállapítja:*

a.) nem következett be minősített információ kompromittálódása;

b.) bekövetkezett, de az ésszerűség határain belül nem feltételezhető, hogy a következmény nemzetbiztonsági veszélyeket rejt;

c.) bekövetkezett és feltételezhető, hogy fenyegeti a nemzetbiztonságot, vagy nem kiszámítható veszélyt jelent a nemzetbiztonságra.

Az előzetes vizsgálatnak a szabályzatban rögzített minimális információkat kell összegyűjtenie, jeleznie kell a várható helyreigazító és fegyelmi lépéseket, esetleg javaslatot kell tennie a további vizsgálatra, amelynek szintén rögzített feladatai vannak.

A kompromittálás eredményeként jelentkező veszteségek felbecsülését egy megfelelő eljárásokkal megalapozott, központilag irányított rendszernek kell végeznie. A rendszer egy központi adatbázisból és célirányosan kialakított programokból és projektekből áll.

Amikor minősített adatokhoz hozzáférési jogosultsággal rendelkező személy engedély nélkül távol marad munkahelyéről, a hiányzás időtartamával és az érintett minősített információ érzékenységével arányos vizsgálatot kell tartani. Ennek a vizsgálatnak ki kell mutatnia azokat a tevékenységeket, viselkedést, amelyek ellentétesek a nemzetbiztonság érdekeivel.

Ugyanígy öngyilkosság vagy annak kísérlete esetén tisztázni kell, hogy az ügynek van-e a minősített anyagokkal (adatokkal) kapcsolatos biztonsági vetülete (pl. az öngyilkosság előtt megsérült-e a biztonsági rendszer).

Minősített információ médiában történő jogosulatlan megjelenésének vagy egyéb módon történő felfedésének észlelésekor a fegyveres erők tagjának azonnal jelentést kell tennie. A jelentésnek tartalmaznia kell az érintett minősített adat azonosítási jegyeit, az eset körülményeit, a minősített információt közlő média pontos adatait.

Védelmi lépések szükségessége esetén a nemzetbiztonságra vonatkozó negatív hatások előzetes becslésére, az információ elterjedése mértékének jelzésére is szükség van, valamint a felelősökről is adatot kell szolgáltatni.

Az AR 380–53 szerint az információs rendszerek biztonsági monitorozása a saját hivatalos távközlés lehallgatása, olvasása, másolása vagy rögzítése, amelynek célja anyagot biztosítani az analízishez, amely lehetővé teszi a távközlési és automatizált információs rendszerek biztonsági fokának pontos megállapítását.

Az információs műveletek hatékonysága kiemelten veszélyeztethető. Elsődleges fenyegetései: kompromittálás, adatsérülés vagy információs művelet megszakadása.

Ezek a röviden kiemelt gondolatok jól mutatják, hogy szervezési, technikai vagy műveleti szempontból a kompromittálás eltérő feladatokat jelent a szervezetek és az egyének számára. Az információs műveletek egyaránt szolgálhatják az információs/vezetési hadviselés különböző szakterületeinek támadó és védő formáit. Az információvédelemnek a rögzítés nélküli információk, a hagyományosan vagy elektronikusan rögzített adatok illetéktelen személyek általi hozzáférését egyformán kell akadályoznia mindkét esetben.

A minősített adatok megismerésére törekedhet reguláris erő, terrorista szervezet, bűnözőcsoport, hacker vagy egy sértett elbocsátott alkalmazott egyaránt, nem engedhető meg tehát az egyoldalú védekezés.

A kompromittálás az információvédelem különböző területeit metsző fogalom, ami ellen a küzdelem csak akkor lehet sikeres, ha minden részterület a saját eszközrendszerével csatlakozik a minősített adatok és információk illetéktelen megismerés elleni védelméhez.

A biztonsági problémák esetében a megelőzés, a gyors reagálás és a károk csökkentése tekinthető kiemelt feladatnak. E feladatok mindegyikénél egyre nagyobb súllyal jelentkezik a számítástechnikai megoldások elterjedt használata.

A különböző szempontok szerinti megfogalmazások sokszínűsége bizonyítja az információs műveletek védelme érdekében a széles körű együttműködés szükségességét, a kockázathoz kötött védelmi feladatokat és a minden részletre kiterjedő képzést.

FELHASZNÁLT IRODALOM

1995. évi LXV. törvény az államtitokról és a szolgálati titokról

43/1994. (III. 29.) Kormányrendelet a rejtjeltevékenységről

56/1999. (IV. 2.) Kormányrendelet a nemzetközi szerződés alapján átvett, vagy nemzetközi kötelezettségvállalás alapján készült minősített, valamint a korlátozottan megismerhető adat védelmének eljárási szabályairól

Department of Defense Dictionary of Military and Associated Terms JP 1–02, 2001

Joint Doctrine for Command, Control, Communications, and Computer (C4) Systems Support to Joint Operations JP 6–0, 1995

Information Operation FM 100–6

Information Operations Air Force Doctrine Document 2–5, 1998

Department of the Army Information Security AR 380–5, 1998

Information Systems Security Monitoring AR 380–53, 1998 Washington

Joint Doctrine for Command and Control Warfare (C2W) JP 3–13. 1, 1996

Joint Doctrine for Electronic Warfare JP 3–51, 2000

Joint Doctrine for Employment of Operational/Tactical Command, Control, Communications, and Computer Systems JP 6–02, 1996

Joint Doctrine for Information Operations JP 3–13, 1998

Joint Doctrine for Military Deception JP 3–58, 1996

NATO glossary of communication and information systems terms and definitions AAP–31, 1998

NATO glossary of terms and definitions AAP–6 (V), 1998

Endrődi István

Katasztrófavédelmi információs rendszer

A 96/82 EK SEVESO II. az Európai Unió Tanácsa által megfogalmazott irányelv az EU jogharmonizáció környezetvédelmi fejezetének illesztéseként került kidolgozásra a katasztrófák elleni védekezés irányításáról és a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek elleni védekezésről szóló 1999. évi LXXXIV. törvény IV. fejezetében, valamint a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek elleni védekezésről szóló 2/2001. (I. 17.) Korm. rendeletben foglaltak alapján. A szerző a hivatkozott irányelv, törvény és rendelet szellemében a BM hatáskörében működő katasztrófavédelmi információs rendszer létrehozásának lehetőségeit vázolja fel.

Az elmúlt években bekövetkezett jelentős számú katasztrófa és veszélyhelyzet következtében fokozott figyelem kíséri a katasztrófavédelem mindennapi tevékenységét. Az 1999. évi LXXIV. törvény a katasztrófák elleni védekezés irányításáról, szervezetéről és a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek elleni védekezésről, és a polgári védelmi törvény, továbbá az érvényben lévő kormányhatározatok és rendeletek (pl. a 2/2001. kormányrendelet a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek elleni védekezésről) pontosan meghatározzák a katasztrófavédelem feladatrendszerét és tevékenységi körét. Mindezen feladatok és a katasztrófavédelemre felruházott hatósági és szakhatósági elvárások jelentős kihívás elé állították a BM Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóságot (BM OKF) és területi szerveit. A társadalom és a szakma által támasztott elvárások olyan komplex feladatrendszerek kidolgozását és működtetését követelik meg, melyek kizárólag akkor valósíthatók meg eredményesen, ha a kellő időben megfelelő mennyiségű és minőségű információ áll rendelkezésre a szükséges döntések meghozatalához.

Az elvárások teljesítéséhez indokolt egy integrált katasztrófavédelmi információs rendszer kiépítése és folyamatos működtetése, alapozva a katasztrófavédelem országos szintű informatikai hálózatára, a katasztrófavédelem meglévő és folyamatosan bővülő adatbázisaira, az üzemeltetett és a telepítendő monitoring rendszerek által szolgáltatott adatokra, a társszervek és intézmények katasztrófavédelemmel kapcsolatos adatbázisaira és a nemzetközi kapcsolatok és együttműködések keretében történő kölcsönös adatszolgáltatások adatbázisaira.

Felkészülés a veszélyes anyagokkal kapcsolatos ipari balesetek megelőzésére és elhárítására

Az országos katasztrófavédelmi információs rendszer megvalósításának folyamata az Európai Unió Tanácsa által megfogalmazott SEVESO II. irányelv megjelenésével jelentősen felgyorsult.

Az irányelv kidolgozását a veszélyes ipari balesetek (1974 Flixborough, Anglia – ciklohexán; 1976 Seveso, Olaszország – dioxin; 1986 Bázel, Svájc – peszticid) súlyos következményei indokolták. Az irányelv 2002-re várható további szigorítását motíválják még a 2000. évi nagybányai (Románia – cianid) és az enshedei (Hollandia) pirotechnikai anyagokkal történt katasztrófák.

A példaként felsorolt események veszélyes anyagok okozta rendkívül súlyos baleseti következményekkel jártak, amelyek az emberi életben, a természetben, a környezetben jelentős veszteségeket okoztak. A SEVESO II. irányelv magyarországi bevezetésénél komoly problémát okozott a környezetvédelmi fejezet. Az EU bizottság a magyar fél által benyújtott derogációs kérelmet nem tartotta tárgyalhatónak. Hosszú egyeztetések után – a derogáció visszavonásával, kiegészítő információk megadásával – végül a SEVESO II. teljesítését elfogadta.

Az irányelv olyan ipari, biológiai, mezőgazdasági, vegyi művelettel végzett tevékenységekre vonatkozik, amelyek ellenőrizhetetlenné válás esetén tömeges mértékben veszélyeztetik és károsítják az emberi egészséget, a környezetet, az élet- és vagyonbiztonságot. Azok a veszélyes üzemek, amelyek az irányelv hatálya alá esnek, kötelesek a veszélyes tevékenységüket és a baleseti veszélyt azonosítani, annak kockázatát elemezni, megfelelő irányítási rendszert kialakítani, a súlyos baleset káros hatását értékelni, a dominóhatást megállapítani és belső védelmi tervet készíteni. A hatóság és az önkormányzat az üzemen kívül – tehát a lakosságot és a környezetet veszélyeztető hatások megelőzése és elhárítása érdekében – külső védelmi tervet készít, feltüntetve a veszélyességi övezetet a településrendezési tervben, megjelölve az egyéni és társadalmi kockázat határait; megteremti a lakosság riasztási, figyelmeztetési, tájékoztatási és védelmi rendszerének feltételeit; biztosítja a – külső védelmi tervben meghatározott erőket és eszközöket a felderítés, beavatkozás, elhárítás, életmenés, mentesítés és helyreállítás során. A bekövetkezett eseményekről folyamatosan és rendszeresen – a megadott szoftver alkalmazásával – informálni kell az Európai Bizottságot. Az ENSZ EGB ipari baleseti (helsinki) egyezmény célja a súlyos balesetek országhatáron túl terjedő hatásainak megelőzése, a kölcsönös segítségnyújtás.

Mindkét jogszabály egy időben, 2002. január 1-jén lépett hatályba Magyarországon. A két nemzetközi jogszabály tartalmilag közel áll egymáshoz. A helsinki egyezmény részes felei vállalják az ipari balesetek megelőzésére, a felkészülésre, a védekezésre, a károk helyreállítására vonatkozó intézkedések megtételét. Az egyezményben foglaltak koordinálására hazánkban a Belügyminisztérium Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság Ipari Baleset-megelőzési Nemzeti Központját jelölték ki. A részes felek kapcsolattartó pontjaikon keresztül biztosítják az információcserét, az értesítést és a segítségnyújtást. A hivatkozott nemzetközi joganyagokban szereplő és a felsorolt feladatok hazai végrehajtása csak jól kiépített ipari baleseti-megelőzési és -elhárítási informatikai rendszer (IBMEIR) kialakításával lehetséges. A rendszernek tárolnia kell várhatóan közel 500 veszélyes üzem, raktár, telep biztonsági jelentésének összes

adatait, kockázatelemzési eredményeit, a veszélyességi övezet határait különféle mérgező anyagok, hőmérséklet, túlnyomás esetén; az egyéni és társadalmi kockázati rádiuszokat, a súlyos baleset esetére készített belső és külső védelmi terveket. A rendszernek meg kell tudnia határozni – rövid idő alatt (10 min.) – a bekövetkező baleset káros következményeinek hatásait, a terjedési irányt és területet országhatáron túlra is, az aktuális meteorológiai értékek figyelembevételével. Információt kell biztosítani a veszélyhelyzet alakulásról a lakosok részére – akiket a telepített szirénák működtetésével figyelmeztetni kell –, valamint a beavatkozásban részt vevők részére.

A káreset kiterjedése során koordinálni kell a szervezetek munkáját, információt kell biztosítani a hazai szakmai és politikai vezetők részére, szervezni kell a nemzetközi segítségkérést és az érkező egységek fogadását, munkájuk feltételeinek biztosítását. Szükség esetén a lakosság elzárkóztatását, kitelepítését, a környezet védelmét szolgáló értékelő elemzést kell végezni a döntések meghozatalához.

Az integrált katasztrófavédelmi információs rendszer létrehozása

Az előzőekből adódik, hogy célszerű és elengedhetetlen egy olyan központosított katasztrófavédelmi adatbázis létrehozása és naprakészen tartása – illetve az igényeknek megfelelő adatszolgáltatás biztosítása –, amely a fent említett feladatok és elvárások maradéktalan végrehajtását, a gyors döntés előkészítést biztosítja. Az adatbázis fő alappillére a katasztrófavédelem már meglévő információs adatbázisainak azon része, amely a katasztrófa megelőzésével, elhárításával és a helyreállítással összefüggő információkat és adatokat tartalmazza. A katasztrófavédelem nemzetközi kapcsolatai alapján, a kölcsönös információcsere révén az adatok és adatbázisok olyan széles skálája jelenne meg, amely jelenleg minden eddigi hazai gyakorlatot meghaladó szintű és minőségű rendszerré léptetné elő az így létrehozott katasztrófavédelmi információs rendszer egészét. A fent említett integrált katasztrófavédelmi adatbázis jelentős mértékben elősegítené és hatékonyabbá tenné az azonnali beavatkozó szervek tevékenységét, ezáltal az ország és a kormányzat hazai és nemzetközi megítélése is kedvezően alakulhatna.

Az integrált rendszer kiépítésénél figyelembe kell venni, hogy:

- az ágazati veszélyhelyzetet kezelő központok közötti adatcsere a nemzetközi és a szomszédos országok rendszereivel kompatibilis többcsatornás elektronikus információáramlás működtetése, egységes digitális térképi adatbázis használata elmarad a kor lehetőségeitől.
- Az EU nagyrégiós együttműködés keretében létrehozott riasztó-értékelő központok (pl. a Duna–Rajna–Majna segélyhívó, a Duna-völgyi vízminőségi riasztó-rendszer) lehetőségei ma még nincsenek kellő mértékben bevonva a hazai veszélyhelyzet-kezelés döntés-előkészítő rendszerekbe.
- A nemzetközi távérzékelési rendszer eredményeinek hasznosítása a káresemények felderítésében, a kárterület lehatárolásában meghatározó jelentőségű lehet.
- Indokolt a regionális – a veszélyeztetettség szerint differenciált felszereltségű – értékelő és kommunikációs központok működtetése a védelmi bizottságok mellett. Az eredményes beavatkozás alapfeltétele a megfelelő

észlelő, jelző, mérő, megfigyelő, riasztó, tájékoztató és értékelő rendszer létrehozása és üzemeltetése.

- Célszerű egységes monitoring rendszerbe integrálni a lakossági veszélyhelyzeti bejelentéseket; a helyi hatóságokhoz, rendvédelmi, mentő és felügyeleti szervekhez, önkormányzatokhoz, közüzemekhez beérkező jelzéseket; az ágazati mérőrendszerek észleléseit és az ezekből készített előrejelzéseket; a határokon átterjedő káreseményekről érkező figyelmeztetéseket; a környezetbiztonsági, védelmi, mérési információkat stb.
- Alapvető fontosságú az országos szintű monitoring rendszer kiépítésének meggyorsítása, a meglévők minőségi fejlesztése és ágazatközi egységes informatikai rendszer létrehozása. Ez lehetőséget ad a környezeti elemek (levegő, víz, talaj) állapotában bekövetkező változás időbeni előrejelzéséről szóló adatok vételére, a beavatkozások eredményességének megítélésére.
- Szükséges a levegőminőség-megfigyelő rendszer további kiépítése a kritikus veszélyeztetettségű területeken (pl. Miskolc, Százhalombatta, Kazincbarcika stb.). Különösen fontos az országos meteorológiai és vízrajzi észlelőrendszer korszerűsítése, a mérések kiterjesztése az adott térségben aktuális szennyező komponensekre. Hangsúlyos a jelenlegi radiológiai mérőhálózat további bővítése, különös figyelemmel az országhatáron túli veszélyeztető létesítményekre. Az ad hoc fellépő veszélyeztető források megjelenése indokolttá teszi mobil monitoring állomások létrehozását a veszélyes vegyi anyag-balesetek felszámolásának segítésére, a veszélyeztető hatások terjedésének folyamatos figyelemmel kísérésére. Meg kell vizsgálni az ágazatok által működtetett monitoring rendszerek adatai vételének és feldolgozásának feltételeit, lehetőséget kell teremteni ezek eljuttatására a katasztrófavédelem központi és területi szerveihez.

Feltétlenül a rendszer részeként kell kezelni a katasztrófavédelem és a feladatban közreműködő szervezetek meglévő adatbázisait és adathalmazait is. Ezek felsorolásától eltekintek, csupán jelzésértékkel említek meg néhányat: az AMAR rendszer; Arcview térinformatikai rendszer; RODOS valós idejű döntéstámogató rendszer; adatcsere-központban tárolt adatok; dunai információs és segélyhívó rendszer; tiszai információs és segélyhívó rendszer, balatoni információs és segélyhívó rendszer stb.

Az országos katasztrófavédelmi információs rendszer adatbázisának létrehozásánál az első lépés a meglévő adatvagyon felmérése, amelyre alpozva átfogó képet alkothatunk a meglévő információk mennyiségéről és minőségéről. Az adatbázis információira építve célszerű megyei, illetve regionális – a veszélyeztetettség szerint differenciált felszereltségű – értékelő és kommunikációs központokat létesíteni, működtetni a védelmi bizottságok mellett. Értelemszerűen az integrált rendszeren belül – és ez az igazi értéke – a bevont adatszolgáltatók, adatbázisok jelentős része (pl. a meteorológiai és vízrajzi monitoring rendszerek) más központi (állami, önkormányzati stb.) szervezetek feladatát képezi, azonban mint azt a 1988–2001. évi árvízek tapasztalatai bizonyítják, a kialakult helyzetben döntő jelentőségűek az általuk szolgáltatott információk, adatok. A hatékony és gyors válságkezelés az ágazati adatcserék végrehajtásával és rendszerek összekapcsolásával on line adatszolgáltatásokkal biztosítható. A katasztrófavédelem keretében megvalósítandó rendszer és az általa szolgáltatott adatok és információk

maradéktalanul kielégítenék a belső szakmai igényeken túl az ágazati szintű információcsere lehetőségét is. Sőt a kormány által megfogalmazott, az elektronikus kormányzatra vonatkozó tervekbe is beilleszthető lehet a kormányzati portál egy előre definiált szintjén a lakosság gyors és valós tájékoztatása érdekében.

Az adatbázis megvalósításának lehetőségei és elemei

A fejlesztés fő célja, hogy megteremtse a lehetőséget a jogszabályi előírások hatékony, gördülékeny teljesítésére, elősegítse a hatósági és önkormányzati felkészülést, a lakossági tájékoztatást és a környezet magas fokú védelmét a veszély- és katasztrófahelyzetek kezelése során. A rendszer által elérni kívánt célok:

- tegye lehetővé az érvényben lévő törvényi, rendeleti szabályozások és feladatok maradéktalan teljesítését;
- katasztrófa, vészhelyzet és a kárelhárítás esetén biztosítsa a gyors és hatékony adatcserét a megelőzésben, a kárelhárításban és a helyreállításban részt vevő állami szervek és a BM OKF között;
- egységes, a jogszabályi előírásokban megkövetelt tartalommal rendelkező biztonsági rendszer működjön, amelyben a jogosultsági szinteknek megfelelő hozzáférés biztosítása mellett a veszélyes üzemek elektronikus úton eleget tehetnek az adatszolgáltatási követelményeknek és kötelezettségeknek;
- megkönnyíteni az állami szervek és védelmi bizottságok veszély-, illetve katasztrófahelyzetek kezelésével kapcsolatos adatai kezelését, tárolását és azok feldolgozását.
- segíteni a hatósági engedélyezés folyamatát, szakértői rendszer szintű adatszolgáltatással;
- egyszerűsíteni a felügyeleti szervek, partnerek és az Európai Unió irányába kötelezően küldendő jelentések elkészítését és az adatszolgáltatást;
- lehetővé tenni a lakosság széles körű tájékoztatását egyrészt a kormányzati portálon keresztül, másrészt – a rendszer segítségével – levél formájában elkészített tájékoztató anyagok segítségével, illetve a média bevonásával.

Az adatbázis létrehozása, folyamatos naprakészsége jelentős előnyökkel szolgál mind az OKF mint illetékes hatóság, mind az OKF-fel kapcsolatban álló és a katasztrófavédelemben érintett, illetve közreműködő intézmények, szervezetek, vállalatok és nem utolsó sorban a polgárok számára.

Tekintsük át előnyeit! A megvalósítandó rendszer lehetővé teszi, hogy a BM OKF, a számára előírt tájékoztatási kötelezettségeinek maradéktalanul eleget tehessen mind felügyeleti és partnerszervezetei, mind az állampolgárok irányában. Ez a rendszer teljes mértékben megfelel az EU normáknak, így jelentős előnnyel szolgál a csatlakozási tárgyalásokhoz. Az önkormányzatok a kormányzati portálon keresztül hozzáférhetnek az általuk elkészítendő külső védelmi tervek kidolgozásához szükséges adatokhoz, amiből adódóan egyszerűsödnek a BM OKF ilyen jellegű adatszolgáltatási feladatai. Az önkormányzat által készített külső védelmi tervek és a veszélyes üzemek biztonsági jelentéseinek internetes publikálása megteremti a lehetőséget a média és a lakosság széles rétegeinek tájékoztatására, a veszélyeztetettséggel és a veszélyhelyzet-kezeléssel kapcsolatban, akár a helyi sajátosságok figyelembevételé-

vel is. A hatósági engedélyezés folyamatának támogatásával csökkenti a költségeit az üzemi, illetve veszélyes anyagok szállításakor bekövetkezett káreseményekkel kapcsolatos bírósági és jogi procedurákat, egyszerűsíti az eljárásokat. A megvalósítandó információs rendszer egyúttal támogatja az elektronikus kormányzati programban megfogalmazott célokat, azaz lehetővé teszi az elektronikus ügyintézést a hatósági jogkörrel összefüggő területeken, az önkormányzatok számára pedig a lakosság védelmével kapcsolatos elektronikus adatelérést és tájékoztatást. Hatékonyabbá teszi az OKF – mint illetékes hatóság – munkáját az adatok feldolgozásának könnyítésével, kereshetőségük, csoportosíthatóságuk megteremtésével és az elektronikus adatcsere lehetőségének biztosításával.

A katasztrófavédelmi információs adatbázisba bevonhatók az önkormányzatok, közigazgatási hivatalok; a felügyeleti szervek, partner cégek, az Európai Unió; a veszélyes tevékenységet folytató vállalkozások és az állami intézmények, szakhatóságok, együttműködő hatóságok, melyek közül csak néhányat – így a Műszaki Biztonsági Főfelügyeletet, a Honvédelmi Minisztériumot – az ÁNTSZ-t és a Környezetvédelmi Minisztériumot emelünk ki.

Az katasztrófavédelmi integrációs rendszer szervezésekor tisztázni kell a bevont és saját adatbázisokkal rendelkező állami, kormányzati és önkormányzati, illetve társadalmi intézmények, szervezetek bázisainak lehetőségeit. Az egységes katasztrófavédelmi rendszerbe integrálása a szükséges jogi szabályozások módosítását követően kölcsönös egyeztetések alapján valósítható meg.

Az 1999. évi LXXIV törvény IV. fejezetében előírt feladatok (SEVESO II.) informatikai biztosítása elgondolásának fölvázolásakor a már bizonyított szükségessége mellett abból indulok ki, hogy a BM OKF jelenlegi informatikai felszereltsége, eszközállománya nem megfelelő. Mi alapján jelenthető ki ez? A válasz egyszerű. A mai helyzet alapvetően az, hogy elszigetelt rendszerek és nagyrészt elavult egyéni számítógépek működnek az ország különböző területein. A gépállomány pedig jelentős mértékben elavult, számos esetben nem saját tulajdonú. Az eszközökön többé-kevésbé egyéni fejlesztések, applikációk futnak, amelyek nem alkalmasak távoli elérésre és adatfeldolgozásra, csupán lokális felhasználásuk lehetséges. Szervezetünk növekedésével tényszerűen együtt jelentkeznek az újabb és újabb problémák, amelyek elsősorban a belső ügyvitel folyamatos módosítását teszik szükségessé, ami utóbbinak költségei nem elhanyagolhatóak. Jelentős probléma a változások szüntelen nyomon követése. A rendelkezésre álló anyagi keret szűkössége miatt a géppark szinten tartása nehezen oldható meg, a fejlesztésről nem is beszélve.

A kormány az információs társadalom kialakítását [100/2000. (VI. 23.) Korm. rendelet] Magyarország versenyképessége szempontjából kulcsfontosságúnak tekinti. Közvetlen kormányzati feladattá minősíti az információs társadalom megvalósítását szolgáló, a közigazgatási, a gazdasági és a civil szervezetek közötti együttműködés segítését és támogatását. A fenti irányelvek és a katasztrófavédelem alaprendeltetésből fakadó feladatai megvalósítása érdekében elodázhatatlan egy olyan egységes katasztrófavédelmi információs rendszer létrehozása, amely képes megfelelni az információs társadalom elvárásainak és alapja lehet a civil társadalom információs igényeit is kielégítő majdani szolgáltató jellegű kommunikációs rendszernek. Az Internet legnagyobb mértékben a tájékoztatást, segíti elő. A katasztrófavédelmen

belül alkalmazott internettechnológia (az INTRANET) pedig elősegítheti az információs és döntéshozó központok összeköttetésének, csatlakozásainak megoldását. Elősegíti az információs csatornák minőségi és mennyiségi kapcsolatait a kormány, az országos információs központok, az államigazgatási szervek valamint a főigazgatóság (BM OKF) és a fővárosi, megyei igazgatóságok között. A technológiai hatékonyság növelési lehetőséget kínál az információkibocsátás, -feldolgozás és az információszervezés területén is.

A BM OKF rövid- és középtávú informatikai tervei

A rövid távú tervek kétéves intervallumot fognak át. A jelenlegi – és az előzőekben röviden vázolt – helyzetet anyagi források hiányában alapvetően nem tudjuk megváltoztatni. Ezért kidolgoztunk egy rövid és középtávú tervet, amely teljes mértékben összhangban van a szintén kidolgozás alatt álló katasztrófavédelmi stratégia célkitűzéseivel. Az OKF esetében abból a feltételezésből indulunk ki, hogy a telepítésre kerülő eszközök és rendszerek magas rendelkezésre állású, jelentős tartalékokkal rendelkező, magas MTBF (Maintanance Time Between Failures) értékű eszközök. Elsődleges feladat az OKF fővárosi és a megyei katasztrófavédelmi igazgatóságok lokális hálózatainak kialakítása a szükséges korszerű, távolról is menedzselhető eszközökkel. Létre kell hozni a BM előírásainak megfelelő technikai helyiségeket, amelyek alkalmasak a telefonközpontok, központi rendezők és szerverek elhelyezésére. Ezzel párhuzamosan szükségszerű az elavult telefonközpontok cseréje és egységesítése is. Ez esetünkben 17 helyszínen érinti a lokális hálózatokat és minden helyszínen (20) aktív eszközöket és a technikai helyiségeket jelenti. Megyei szinten 100 végpontos strukturált hálózat telepítésével a megyei igazgatóságok szakmai tevékenysége még bővülő létszámviszonyok mellett is hosszú távon biztosíthatja a hatékony munkavégzést. További fejlesztési feladat az aktív eszközök, lokális szerverek és néhány kiemelt munkaállomás szünetmentes tápellátási rendszerének megvalósítása. A megyei igazgatóságokon biztosítani kell helyszínenként legalább néhány párhuzamos behívást lehetővé tevő adatátviteli szolgáltatást. Meg kell kezdeni az egyes igazgatóságok és kirendeltségeik irodáinak felszerelését korszerű számítógépekkel és nyomtatókkal. Ez – igazgatóságonként 30 számítógéppel számolva – összesen 600 készüléket jelent. Fel kell újítani az OKF lokális hálózatát, legalább az aktív eszközök és a szerverek elhelyezése tekintetében, hiszen a jelenlegi eszközök nem menedzselhetőek, ami számos helyi jellegű probléma forrása lehet. A központi szerverek elhelyezése az OKF-en sem megfelelő. A telepítésre kerülő hálózati eszközökkel meg kell oldani az internetforgalom tartalomszűrését, a forgalompriorizálást és a lokális hálózat teljes körű, biztonságos üzemeltetését. Megfelelő menedzsment-szoftverrel biztosítani kell teljes körű felügyeletét, a trendek és a nem tipikus jelenségek folyamatos figyelését. A lokális hálózaton belül fokozott figyelmet kell fordítani a hálózati jogosultságok és hozzáférések állandó karbantartására.

Meg kell kezdeni az OKF országos hálózatának és a belső levelezőrendszer, az információáramlás struktúrájának kialakítását. Biztosítani kell a fejlesztések és az új körülmények között a megfelelő szakmai támogatottságot, a humán erőforrásokat. Ehhez speciális státuszok létrehozása lenne szükséges vagy outsourcingbe kell kiad-

ni a létfontosságú szoftver- és hardver elemek működtetését. Meg kell kezdeni az országos térinformatikai rendszer kialakítását, különös tekintettel a veszélyeztetett területekre. Ennek érdekében első lépcsőként olyan egységes alapszoftvert kell elfogadni, amely megfelel a napjaink és a közeljövő követelményeinek és legalább részben transzparens a ma használatos szoftverek felé.

További jelentős feladat a TETRA digitális trönkölt rádiórendszer, mint adatátviteli közeg integrálása a kialakított rendszerbe. Ebben az esetben valójában csak egy (vagy több) soros (vagy nagyobb sebességű) interfészről van szó, amely egyszerűen beroutolja az adott lokális hálózatba a távoli hívót. A szervezeten belüli papír- és faxforgalom a belső levelezőrendszer kialakulásával jelentős mértékben csökkeni fog, így jelentős megtakarítások érhetők el az OKF alá tartozó valamennyi intézmény rezsiköltségei esetében. Már az első lépcsőben célszerű létrehozni az OKF központi szerverét, amelynek becsült háttérkapacitása kb. 2–3 terabyte. Az igazgatóságok esetében a becsült tárolandó adatmennyiség kb. 100 Gbyte. A szerverek beszerzési költségét jelen pillanatban nehéz lenne meghatározni, de az már most látszik, hogy a központi szerver nem lehet PC alapú. A megfelelő mainframe kiválasztását gondos folyamatnak kell megelőznie.

A középtávú tervek szervesen illeszkednek a rövid távú és stratégiai tervekhez. Az időszak során be kell fejezni az országos hálózat kialakítását és az általános ügyviteli rendszer programozói-fejlesztési munkálatait, rendszerbe állítását, valamint a teljes állomány kiképzését az informatikai rendszer használatára. Az országos hálózat szolgáltatón keresztüli kialakítása néhány tízmillió forintra tehető. A jelentősebb kiadást ebben az időszakban már a hálózat felügyelete és fenntartása okozza. Mindezek közben feltétlenül gondoskodni kell a már elöregedett eszközök pótlásáról is. Meg kell kezdeni az adattárak feltöltését a szükséges, jelen pillanatban elérhetetlen adatbázisokkal és/vagy online kapcsolatok kiépítését az adott helyszínekre (vízügy, polgármesteri hivatalok, ÁNTSZ stb.), a megfelelő jogi háttér biztosításával. Ennek költségei jelen pillanatban még nem becsülhetők meg, ezt az adott pillanatban élő infrastruktúra és a társszervek lehetőségei fogják meghatározni. Fontos feladat az országos térinformatikai rendszer túlnyomó részének befejezése, a meglevő adatok folyamatos frissítése, karbantartása. A térinformatikai rendszer bekerülési költségét két tényező határozza meg: az OKF saját részesedése az adatok felvitelében, illetve a külső vállalkozók bevonása ebbe a tevékenységbe.

A másik fontos tényező a térinformatikai rendszerek méretarányának meghatározása, egységes platformra hozása. A középtávú fejlesztés során kell megvalósítani a második OKF-szerver integrálását és a szerver replikációját. A rendszer tervezésénél és a későbbi megvalósításánál is a fő szempont a már meglévő és könnyen illeszthető elemek integrálása. A katasztrófavédelem a fejlesztés során az integrált hang- és adatkommunikációs rendszer megvalósítását tűzte ki célul, melyre hatékonyan és főleg költségkímélő módon illeszthető a meglévő monitoring rendszerek struktúrája. Az illesztés egyik lehetséges formája lehet a MATÁV kiemelt biztonságú országos sávfeletti hálózatának használata. Ezen a hálózaton keresztül az IP technológia révén igen rövid idő alatt több ezer végpont adatai (vegyi üzemek monitoring rendszerbe kapcsolása, veszélyesanyag-szállítások nyomon követése, vízminőség figyelemmel kísérése stb.) megjeleníthetők a katasztrófavédelem integrált hálózatán keresztül.

Móricz Lajos

Van múltja és jövője a hadtudománynak!

A MHTT Hadtudomány néven ismert folyóirata az elmúlt évek során többször közölt olyan írásokat, melyek a hadtudománnyal, mint tudományterülettel, valamint annak különböző elméleti kérdéseivel foglalkoztak.

A hadtudomány kérdéseit érintették a Hadtudomány 2001/3 és a 2001/4-es számai is. Dr. Nagy László nyá. ezredes cikkében a Magyar Hadtudományi Társaság, dr. Várhegyi István nyá. ezredes pedig a védelemtudomány felvetődésével kapcsolatban érvelnek a hadtudomány jelentőségét megkérdőjelező gondolatok és nézetek megalapozatlansága ellen, mégpedig úgy, hogy nem tagadják a védelem más területeit vizsgáló tudományok létjogosultságát.

A következőkben a hivatkozott szerzők gondolatai további alátámasztásához utalok néhány, általam fontosnak tartott szempontra. A 20. században óriási fejlődésen átmenő tudomány sok új vonással és területtel gazdagodott. A mai tudományt az ismeretek szinte robbanásszerű halmozódása, az újabb tudományterületek kialakulása, a régebben műveltek gazdagítása, az egyes tudományterületek hálószerű összefonódása, az új kutatási módszerek térhódítása, a régiek továbbfejlődése és a tudományos kutatások szervezettségének nagymértékű emelkedése jellemzi. E robbanásszerű fejlődés ellenére a *különböző tudományokat és azokon belül a szaktudományokat továbbra is csak akkor tekinthetjük teljes értékűnek, ha:*

- világosan kirajzolódik kutatási területük,
- a kutatásuk tárgyával kapcsolatos ismereteik rendszerezettek,
- a kutatáshoz rendelkeznek megfelelő szakmódszerekkel,
- szakkifejzéseik korszerű gondolkodást tükröznek,
- a kutatáshoz és az ismeretek oktatásához megfelelő szakintézmények, tudományos fokozatosak állnak rendelkezésükre.

Ezek a feltételek a hadtudomány tekintetében már a 19. században megteremtődtek, a 20. században pedig dinamikusan fejlődnek. Mindezek alapján nyilvánvaló, hogy *teljesen jogtalan az a feltételezés, miszerint a biztonságtudományok és más tudományok jelentőségének növekedése következtében megrendült volna a hadtudomány helyzete.* Nyoma sincs semmiféle ilyen jellegű változásnak. Itt is az a folyamat érhető tetten, hogy a különböző tudományterületek közötti kapcsolatok és összefüggések jóval többszálúvá váltak, mint korábban. Új vizsgálandó területek nyíltak, új szaktudományok keletkeztek. Ezek a hadtudomány létét nem kérdőjelezik meg még

akkor sem, ha egyikük-másikuk „teljes értékű" tudománnyá válik. Például a Zrinyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem a hadtudomány mellett több tantárgyat is oktat és így készíti fel a tiszteket az előttük álló szakmai feladatok teljesítésére és egyeseket a tudományos életre.

Elméleti vizsgálódásaim alapján határozottan állítom, hogy teljesen *alaptalanok azok a nézetek, amelyek a hadtudományt a védelemtudományba kívánják beleágyazni,* vagy az utóbbival az előbbit felváltani. Az illetők nem fordítanak figyelmet arra, hogy a fegyveres küzdelem a hadtudományi kutatás tárgya, amit más tudomány nem képes korunkban és a jövőben sem lesz képes kutatni.

A hadtudományi kutatómunka is eltér a többi tudományétól, amit a védelemtudományt hirdetők nem gondolnak át elég megalapozottan. Az ő gondolkozásukat az is zavarhatja, hogy a közelmúltban a doktori képzésben a hadtudománytól elkülönítették a katonai műszaki tudományt. Ez azonban nem jelenti azt, hogy a hadtudományi témák kutatása során figyelmen kívül lehetne hagyni a fegyverekkel és a haditechnikai eszközökkel kapcsolatos összefüggéseket. Ez is alátámasztja azt, hogy a jövőben is olyan kutatásokat soroljunk terveink fő rovataiba, amelyek a hadtudomány komplex problémáival kapcsolatosak.

Abból következően, hogy már több évtizede kísérem figyelemmel a hadtudomány értelmezésével kapcsolatos írásokat, arra a meggyőződésre jutottam, hogy az időről időre hangot kapó bizonytalanságok oka a politika és a tudomány, különösen a hadtudomány és a hozzá hasonló tudományok és a politika közötti kapcsolatok nem egészen világos ismerete. Az közhely, hogy például a háború nem más, mint az erőszakos eszközökkel folytatott politika. Az sem vitatott, hogy a politika egyes céljai, tervei kidolgozásához számításba veszi és kikéri a tudomány segítségét. S az is előfordul, hogy a tudomány vet fel felszólítás nélkül és hoz a politika tudomására néhány olyan felismerést, amelyre a kutatómunka eredményeként jutott és figyelemre méltónak tart.

A politika és a tudomány kapcsolata a gyakorlatban bonyolultabban valósul meg, különösen az olyan témák esetében, amelyek a kérdések széles körét érintik, mint például a biztonság, a védelem, és a honvédelemmel kapcsolatos kérdések. A tudományos kutatók tapasztalata bizonyítja, hogy az egyes részletkérdések alapos kidolgozására van szükség, ami nem arra indítja őket, hogy sok összefüggés együttes vizsgálatára irányítsa figyelmüket, hanem a maguk területén tárják fel azokat a szempontokat, amelyeket a „nagy" kérdés megoldásához szükségesnek tartanak. Aligha található olyan tudományos kutató, aki abban lenne érdekelt, hogy az általa kutatott kérdéseket más tudományterületektől elszigetelve értékeljenek, de olyan sem, aki szükség esetén ne keresné az együttműködés lehetőségét. Ám az is természetes, hogy a hadtudományi megfontolások iránti figyelem felkeltését is fontosnak ítélik.

Bimbó József

Az Afganisztán elleni légi hadművelet

Az Egyesült Államok ellen 2001. szeptember 11-én végrehajtott, minden eddiginél súlyosabb terrortámadás után Bush elnök átfogó és hosszan tartó háborút hirdetett a nemzetközi terrorizmus felszámolására. Bizonyossá vált, hogy szervezett és összehangolt terrortámadásról van szó, mely mögött az Afganisztánban bujkáló Oszama bin Laden terrorszervezete áll – és ezeket az afgán tálib rendszer támogatja, ezért a terrorellenes háború első lépéseként döntés született a tálib rezsim felszámolására.

Az előkészületek szeptember 11-től október 7-ig, vagyis 26 napig tartottak A NATO minden tagállama kinyilvánította, hogy az Amerika elleni terrortámadásokat saját országa elleni támadásnak tekinti és kész részt venni a terrorizmus elleni háborúban. Ezt azonban katonai vonatkozásban az USA nem igényelte. Egyedül Nagy-Britannia vett részt ténylegesen néhány Tornado- és Harrier-típusú vadászbombázóval és helikopterekkel a légi tevékenységben.

A terrortámadások időpontjában már a térségben voltak:

- az Enterprise repülőgép-anyahajó az Arab-tengeren,
- a Carl Winson helikopter-anyahajó a Perzsa-öbölben,
- a Kearsarge helikopter-anyahajó a Földközi-tenger keleti medencéjében,
- a Kuvaitban és Ománban levő amerikai légi támaszpontokon F–15 és F–16 vadászbombázók, valamint KC–135-ös légi utántöltő repülőgépek állomásoztak,
- Diego Garcia szigeten B–52-es nehézbombázók és KC–135-ös légi utántöltő repülőgépek állomásoztak, amelyeket honi területről B–1B nehézbombázókkal egészítettek ki,
- a B–2-es „lopakodó" hadászati bombázókat ez alkalommal is – mint az Öböl-háborúban – USA területéről vetették be és oda is tértek vissza.

Közvetlenül a terrortámadás után a Kitty Hawk helikopter-anyahajó – fedélzetén különleges helikopteres deszantegységgel – elindult a japán partoktól az Indiai-óceán felé és október 17-én érkezett be az Arab-tengerre. Október 3-án Norfolk kikötőből kifutott a Theodore Roosewelt repülőgép-anyahajó és a Földközi-tengeren át a Perzsa-öbölbe hajózott. Nagy-Britannia az Ománi-öbölbe vezényelte az Illustrious repülőgép- és az Óceán helikopter-anyahajókat, melyek fedélzetén összesen kb 60 db repülőgép és harci helikopter volt. Az amerikaiak pedig folytatták Diego Garcíára a hadászati, Szaúd-Arábiába pedig a harcászati repülőgépek további áttelepítését.

Az afganisztáni tálib rezsim elleni légi tevékenységet néhány olyan tényező igen megnehezítette, melyek az Öböl-háború és a Jugoszlávia elleni légi háború körülményeitől is nagymértékben különböztek. Ezek:

1. *A nagy távolságok:* Kabul és Kandahár körzetének távolsága légvonalban: az Arab-tengertől 1100–1200 km, a Perzsa-öböltől, valamint a kuwaiti amerikai repülőterektől 1700–1800 km, a Földközi-tenger keleti medencéjétől 3000–3500 km, Diego García szigetétől 4500–5000 km. Ezért az ALCM és SLCM szárnyas rakétáknak hosszú repülési időre, a vadászbombázóknak ezenkívül bevetésenként többszöri légi utántöltésre volt szükségük.
2. *A környezet.* Az amerikai és angol repülgépek – bárhonnan indultak is – csak az Afganisztánnal szomszédos országok légterein keresztül közelíthették meg célpontjaikat. Ezek közül viszont egyedül csak Pakisztán járult hozzá (hallgatólagosan és bizonyos politikai-gazdasági ellenszolgáltatások fejében) az amerikai és angol harci gépek átrepüléséhez. A többi szomszédos állam csak humanitárius szállító gépek átrepülését engedélyezte.
3. *A terepviszonyok.* A magas (nem ritkán 6–7000 méteres) hegyek, szűk és mély völgyek nagyon megnehezítették a legkedvezőbb magasságokon és irányokból való rárepülést a célpontokra, valamint a precíziós önrávezetésű rakéták és bombák célba juttatását – de magát a célobjektumok légi felderítését is.
4. *A felderítés nehézségei.* Az amerikaiak – a fentiek miatt is – csak kevés és hiányos felderítési adathoz jutottak hozzá. Egyébként is a tálib katonai csoportokat és menetoszlopokat nagyon nehéz volt megkülönböztetni a civil menekülők folyamatos áradatától (ugyanazon ruházat, egyazon járművek stb.). Ezért a később ledobott amerikai és angol különleges kommandós csoportok egyik fő feladata volt a légi csapások célpontjainak felderítése, azonosítása, sőt – esetenként – kézi lézeres célmegjelölés a támadó gépek számára. (Ezek a csoportok állandó és közvetlen összeköttetésben voltak a légierővel). A harctevékenységek kezdő napján (október 7.) az amerikaiak egy újabb speciális felderítő mesterséges holdat bocsátottak fel a meglevő rendszer kiegészítésére – az ügynöki felderítést viszont Afganisztánban nem tudták kiépíteni.
5. *Az irányítás nehézségei.* Az amerikaiaknak az egész térségben nem volt földi telepítésű repülésirányító és koordinációs központjuk, sem földi lokátorállomásuk. A több országra és tengerre kiterjedő teljes légtér szemmel tartását, a repülések koordinálását, a támadó gépek (esetenként kis kötelékek) célra vezetését kizárólag a levegőben járőröző E–3 AWACS repülőgépekről kellett végezni. A térségbe sok ilyen gépet vezényeltek az USA-ból. Viszont az USA teljes légterében még mindig érvényben van a merényletek után bevezetett nagyon szigorú légtér-ellenőrzés, ezért – segítségképpen – a NATO saját E–3 AWACS gépeiből 5 db-ot Európából az USA-ba küldött október 8-án.

Mindezek együttes hatásaként a napi átlagos bevetések száma a legintenzívebb napokon is csak napi 80–100 volt, ami csupán egynegyede a Jugoszláviában végrehajtottaknak.

A legutóbbi helyi háborukban alkalmazottakhoz viszonyítva is *három új fegy-*

verfajtáról kell említést tenni, melyeket Afganisztánban alkalmaztak először.

1. A C–130 Hercules szállítógép átalakított változata, az AC–130 Sprecte földi támogató repülőgép, melynek fedélzetére 4 darab 40 és 105 mm-es ágyút építettek be. Ezeket október 16-tól kezdve vetették be, legalább négy ilyen repülőgép tevékenykedett omani, majd november 15-tól üzbegisztáni repülőterekről.
2. Az F–15E típusú gépek a bunkerek és barlangok bejáratai ellen GBU–28B típusú, lézervezérlésű bombákat alkalmaztak, melyek 3–4 betonfödémet törnek át vagy kb 5 méterre behatolnak a sziklába és ott robbannak. A bomba hossza 6,5 m, súlya 2,5 t, robbanótöltete 350 kg TNT. Ezeket október 18-án alkalmazták először (addig az F–15E típusú gépek nem vettek részt a tevékenységben).
3. A B–52-es nehézbombázók a barlangrendszerek ellen olyan új óriásbombákat alkalmaztak, melyeknek vastag és igen erős köpenyét kiselejtezett ágyúcsövekből alakították ki, így a hegyfalakba mélyen befúródva 6,8 t robbanóanyaggal szétvetették a barlangok egy-egy részét és olyan légnyomást produkáltak az egész barlangrendszerben, ami mindent és mindenkit elpusztított. Ezeket november 5-től kezdve alkalmazták (még 2002. január első felében is)

Légvédelem Afganisztánban

A tálibokat a mi fogalmaink szerinti szervezett, kiépített és egységes irányítás alatt levő légvédelmi rendszere nem volt. Légvédelmi fegyverzetük még a szovjet megszállás idejéből származott.

Vadászrepülők: A szovjetek mintegy 30 db MiG–21-es vadászgépet adtak az akkori afgán kormánynak, de hogy ezekből mennyi és milyen állapotban maradt mára, azt nem lehet tudni. Nincs adat arra, hogy az amerikai gépekkel szemben akár egy is felszállt volna közülük. Valószínűleg a még meglevők is mind elpusztultak a repülőtereket ért csapások következtében.

Légvédelmi tüzérség: Ugyancsak szovjet fegyverek voltak: 12,7 és 14,5 mm-es géppuskák, 23–27–57 mm-es gépágyuk (köztük az önjáró, négycsövű ZSzU–23–4 Silka légvédelmi gépágyuk), 85 és 100 mm-es légvédelmi ágyúk. Ezek állapota és holléte sem ismert. Az amerikai pilóták gyenge, szórványos légvédelmi tüzérségi tüzet észleltek főleg Kabul és Kandahár körzetéből, ezek teljesen hatástalanok voltak.

Légvédelmi rakéták: Ezek voltak a legveszélyesebbek. A szovjet SA–7 Sztrela, SA–13 és az amerikai FIM–92A Stinger típusú, vállról indítható légvédelmi rakétákkal rendelkeztek. (Ez utóbbiból kb. 200–300 db-bal az amerikaiak szerelték fel és képezték ki a szovjetek ellen harcoló tálibokat.)

Lokátorállomásaik: Ugyancsak régi szovjet típusúak voltak, de hogy mennyi és milyen típus, arról nincs adat. Mindenesetre a híradások lokátorok elleni csapásokról is beszámoltak.

A fenti bizonytalanságok ellenére az amerikai légierő részéről a harctevékenységek kezdetén a fő cél a légvédelem megsemmisítése volt. E mellett az amerikaiak *főleg két módszerrel semlegesítették a tálib légvédelmet:*

- a légi támadás első hullámában távolról indított ALCM és SLCM szárnyas rakétákkal a repülőterekre, a légvédelmi tüzérségi állásokra és a lokátorállomásokra mértek csapásokat;
- az első napokban a támadó repülőgépek kizáróleg éjjel tevékenykedtek, a

vadászbombázók 4000 m fölötti magasságban, a nehézbombázók pedig 8–10 000 m-es magasságokban. Ezzel elérték, hogy a tálibok légvédelme egyetlen támadó repülőgépet sem tudott lelőni.

Baleset következtében az amerikaiak két repülőgépet vesztettek. Egy B–1B típusú nehézbombázó-rakétahordozó repülőgép Diego García sziget közelében az Indiai-óceánba zuhant, személyzetét kimentették a tengerből. Egy KC–130 típusú légi utántöltő repülőgép Pakisztán északi részén hegynek ütközött, 7 fős személyzete életét vesztette.

A légi támadó tevékenység főleg az alábbiakra terjedt ki:

- a repülőterek, a légvédelmi tüzérségi állások, a lokátorállomások és a tálibok kommunikációs rendszerének megsemmisítésére;
- az al-Khaida és más terrorista szervezetek kiképzőtáborainak megsemmisítésére;
- légi támogatás az északi szövetség csapatai, valamint a déli törzsi csapatok tálibellenes harcához, előnyomulásukhoz Kabul, Kandahar és más központok elfoglalására, végső soron a tálib rezsim teljes felszámolására;
- a különböző terrorszervezeteknek menedékül, valamint fegyver- és lőszerraktárakul szolgáló barlangrendszerek bejáratainak és szellőzőnyílásainak megsemmisítésére, az igen kiterjedt bunker-, barlang- és alagút rendszer használhatatlanná tételére;
- az amerikai, angol és részben más nemzetiségű különleges kommandós csoportok tevékenységének légi támogatására.

A hadműveleteket irányító regionális parancsnok Tommy Franks amerikai tábornok volt.

A harctevékenységek lefolyása

Az amerikai légi és haditengerészeti erők 2001. október 7-én vasárnap, kabuli idő szerint 22.00-kor indították meg a légi hadműveletet Afganisztán ellen. *Az első csapást* kizárólag felszíni hadihajókról és tengeralattjárókról indított BGM–109 Tomahawk szárnyas rakétákkal mérték, melyek legelső célpontjai a repülőterek, légvédelmi tüzérállások, katonai vezetési pontok és a tálibok kommunikációs rendszerei voltak, ezen belül a legelső hullám Kabul és Kandahar repülőtereit érte. *A második nap éjjel* a Tomahawkok mellett az amerikai repülőgépek is bekapcsolódtak és a csapásokat a fenti célpontok további rombolása mellett kiterjesztették az al-Khaida terrorszervezet kiképzőtáboraira is Dzsalalabád, Herát és Konduz városoknál. Ezen belül a B–52H, a B–1B és a B–2 bombázók fedélzetéről AGM–86 típusú szárnyas rakétákat indítottak. A B–1B és a B–52H gépek Diego García szigetéről tevékenykedtek. A B–2 Spirit „lopakodó" bombázó rakétahordozó gépeket USA honi területről, a Montana államban levő Knob Noster légibázisról vetették be, és azok kétszeri légi utántöltéssel oda is tértek vissza. Ezek a gépek az 509. bombázórepülő-ezred állományába tartoztak és kizárólag csak Afganisztán légterén kívülről indított, AGM–86 szárnyas rakétákat alkalmaztak. Ugyanezen napon 22.00-től kezdték meg a B–52-ek a szőnyegbombázást a terrorista ki képző központokra.

Október 9-én az amerikai–angol légierő már nappal is támadott több mint 30 célpontot. Ezek: repülőterek, légvédelmi berendezések, csapatcsoportosulások és kiképző központok elsősorban Kabul, Kandahar, Dzsalalabad, Herat városokban és környékükön.

Ekkorra már a hadműveletben részt vevő amerikai erők a következők voltak: Törökország, Incirlik repülőtéren kb 40 db F–15 és F–16, Kuwaitban 25 db F–15 és F–16, Szaúd-Arábiában kb 150 db F–15 és F–16, az Ománi-öbölben (Enterprise repülőgép-hordozón) kb 75 db F–14 és F–18, a Földközi-tenger keleti medencéjében (Theodore Roosewelt repülőgép-hordozón) kb 60 db F–14 és F–18, és végül a Diego García szigeten kb 100 db B–52H és B–1B.

A következő napokban a légi támadótevékenység éjjel és nappal folyt, a súly fokozatosan áttevődött a tálib csapatokra, páncélos- és szállító harcjárművekre stb.

Október 18-án Ománból indult szállítógépekről amerikai ejtőernyősegységet dobtak le Kandahar mellett, az akciót a Kitty Hawk helikopter-anyahajóról felszállt harci helikopterek biztosították. Október 24-re valamennyi ismert terrorista kiképzőbázist lerombolták. Ezt követően a fő figyelmet a Kabul kapuihoz érkezett északi szövetséges erők légi támogatására fordították.

A légi tevékenység október 27–28-án érte el csúcspontját, napi 100 repülőgép-bevetéssel. B–52H és B–1B nehézbombázók szőnyegbombázták az északi szövetség csapatai előtt levő tálib állásokat Mozari-Sarif és Kabul ostrománál. Ezek segítségével a két legfontosabb várost az északi szövetség csapatai néhány nap múlva végleg elfoglalták.

November 5-től a B–52-sek immár géppárokban, szuperbombákkal támadták a barlangövezeteket és alagutháló-zatokat Dél-Afganisztánban.

Közben az amerikai légierő egy szokatlan feladatot is végrehajtott. A már elfoglalt Mazari-Sarifban levő Kalai Dzsani vályogerődben kb 500 elfogott tálib harcost őriztek. Ezek november 27-én felláz-adtak, őreiket lefegyverezték és kitöréshez készülődtek. A segítségül hívott amerikai légierő gépei az erődöt porig bombázták, az összes talib hadifogoly életét vesztette.

November 29-én minden eddiginél hevesebb légitámadást intéztek a még mindig tálib kézen levő Kandahar ellen. December 1-jén és 2-án a légierő fő tevékenysége a Dzsalalabad körzetében levő Tora Bora barlangerőd körzetére tevődött át.

December 6-án éjjel a pastu törzsi erők végre elfoglalták Kandahart, az amerikai különleges osztagok pedig a tálibok utolsó támaszpontját, a Tora Bora barlangerődöt. December 7-én reggelre gyakorlatilag véget ért a légi háború Afganisztánban. Így a légi hadművelettől – a későbbi szórványos bevetések – eltekintve kereken két hónapig tartott. De a nagy hegyek között, főleg Afganisztán keleti térségében, zárványszerűen még sok fegyveres tálib csoport maradt, melyek ellen a légi bevetések – esetenként a már említett óriásbombákkal – még 2002 januárban is folytatódtak.

A légi hadművelet és a különböző hovatartozású szárazföldi erők harca eredményeképpen a nemzetközi terrorizmus egyik fő bázisát, az afganisztáni tálib rendszert felszámolták. Afganisztánban átmeneti kormány alakult. De a Bush elnök által meghirdetett célnak, a nemzetközi terrorizmus teljes és végleges felszámolásának elérésétől még nagyon messze vagyunk.

Szabó A. Ferenc

Tudományos szimpózium a magyar 56 nemzetközi jelentőségéről

Az osztrák Nemzetvédelmi Akadémia 2001. október 8–10-én Bécsben nagyszabású nemzetközi szimpóziumot rendezett az 1956-os magyar forradalom és szabadságharc 45. évfordulója alkalmából a következő címmel: *Biztonságpolitika: Múlt–jelen–jövő. A magyar felkelés, az 1956. évi válság és Ausztria.* Még tudományos kutatóink körében sem tudatosult eléggé, hogy mekkora jelentősége volt az 1956-os magyarországi eseményeknek a nemzetközi biztonságpolitika szemszögéből. Erre utal, hogy viszonylag kevés intézményes kutatás és főleg kevés személyes, egyéni kutatói ambíció fordul történelmünk eme központi fontosságú eseménysora felé. Akiket Kissinger monumentális összefoglalása[1] – amely külön fejezetet szentelt a kérdésnek – nem győzött eddig meg erről, annak fel kellene figyelni a mostanihoz hasonló, nemzetközi rendezvények kapcsán erre. Nem véletlen, hogy Ausztriában még 45 év múltán is élénk a tudományos érdeklődés a téma iránt, mert ha a közvetlen nemzetközi előzményeket vesszük számba, akkor az 1955. május 15-én megkötött osztrák államszerződésnek döntő jelentősége volt abban, hogy hazánkban még a kommunista pártelit legfelső köreiben is megfogalmazódott a szovjet járom levetésének gondolata, a semlegesség koncepciója.

Nagy Imre, aki a fontos nemzetközi szerződés megkötése körüli időben szorult a politikai perifériára, néhány hónappal később fogalmazta meg *A nemzetközi kapcsolatok öt alapelve és külpolitikánk kérdése*[2] című tanulmányában, hogy *„A legcélravezetőbbnek látszik a haladó demokratikus és a szocialista vagy hasonló típusú, úgyszintén az öt alapelvet osztó más rendszerű országok egybehangolt külpolitikája és együttműködése a hatalmi tömbök politikája ellen, semlegesség vagy aktív egymás mellett élés alapján. Magyarországnak ezt az utat megkönnyíti földrajzi elhelyezkedése – a semleges Ausztria és a szocializmust építő országok, köztük a Szovjetunió, valamint az aktív egymás élés elvének alapján álló Jugoszlávia szomszédsága."*

A szovjet diplomácia irányítói nagyon jól látták ezt a kibontakozási

1 Henry Kissinger: Diplomácia; PANEM – GRAFO, Bp., 1996, 540-558. old.

2 Nagy Imre: „A magyar nép védelmében"; Vitairatok és beszédek, 1955-1956. Magyar Füzetek, Párizs, 1984., 236. old.

lehetőséget, s megelőzésére időzítették a Varsói Szerződés megkötését legalább egy nappal az osztrák államszerződés megkötése elé (1955. május 14.). Nyilvánvaló, hogy a formális katonai szövetség létrehozását nemcsak a nyugatnémet újrafelfegyverkezés indokolta, mint annak idején hangoztatták, hanem legalább annyira a közép-európai kis országok (Magyarország, Csehszlovákia, Románia) vágya a semlegességre, azaz a szuperhatalmi vetélkedésből való kimaradásra, s ezzel biztonságuk növelésére. A szovjet csapatok ugyanis azzal a nemzetközileg elfogadott okkal tartózkodhattak addig hazánkban és Romániában, hogy Ausztria megszállása miatt, az utánpótlási útvonalak biztosítására van szükségük ezekben az országokban támaszpontokra.

A szimpóziumot az akadémia parancsnoka, Ernest König tábornok nyitotta meg. Az akadémia vezetői a rendezvényt nagy figyelemmel követték, alkalmanként bekapcsolódtak a szakmai vitába is. Mellettük ki kell emelnünk Erwin A. Schmidl docens központi szerepét a tudományos konferencia megrendezésében. Fáradhatatlansága, nemzetközi kapcsolatai mind nyugati, mind keleti irányban, lehetővé tették, hogy a szakmai színvonal, a témák és a felkért előadók vonatkozásában biztosított legyen.

A szimpózium első blokkja a magyar válság hátterének történelmi eredőit tárgyalta. *Horst Haselsteiner* bécsi egyetemi tanár az osztrák–magyar kapcsolatokat a „kettősmonarchiától" kezdve elemezte. Kiemelte a sajátos államkonstrukció viszonylagos sikerességét, a két hatalmat gyakorló nemzet ellentmondásoktól ugyan nem mentes, de végül minden vitás kérdést rendezni tudó együttélését. Az előadást olyan élénk vita követte, hogy már-már attól kellett tartani: nem is jutunk el időben a megjelölt témához. *Zachar József*, az ismert hazai történész-hadtörténész az 1937 és 1956 közötti viharos két évtized magyarországi fejleményeit taglalta bő részletességgel és nagy lendülettel. A magyar forradalom talán legfőbb okát a nemzeti szuverenitás elvesztésében és a szovjet uralom kíméletlenségében jelölte meg. Plasztikusan érzékeltette, hogy az ország hogyan zuhant egyik katonai megszállásból a másikba és politikai rendszere hogyan vált totalitáriussá a második világháború utáni biztató kezdeményezések ellenére.

Varga László a felkelés 12 napjáról beszélt a külföldiek számára a történések megértéséhez nélkülözhetetlen eseményektől, a Rajk újratemetéstől a november 4-ét követő passzív rezisztencia hónapjainak vázolásáig. *Borhi László A felszabadítás stratégiája: az Egyesült Államok és a magyar válság 1956-ban* címmel adott elő. Mélyrehatóan elemezte az amerikai diplomácia sikertelenségének okait, kiemelve azt az alapvető ellentmondást, hogy a megszállt kelet-európai országok felé sugárzott amerikai propagandának mennyire nem felelt meg a konkrét segítő lépések hiánya a válság idején. Bizonyította, hogy az amerikai érdekek és a geopolitikai helyzet nem tették lehetővé katonai lépések megtételét. Hiba volt azonban – szerinte – a diplomácia maximális eszközeinek ki nem használása.

A negyedik magyarországi előadó által tartott előadásra másnap került sor. *Kiss J. László* az osztrák–magyar kapcsolatok 1956 utáni fejleményeit foglalta össze. Megállapította, hogy azok viszonylag hamar túljutottak a mélyponton, és különösen a Bruno Kreisky kancellársága alatti időszakban bizonyították: példamutató lehet a különböző társadalmi rend-

szerű országok együttműködése, ha megvan hozzá a kölcsönös érdekeltség és jóakarat.

A magyar előadók színvonalasan látták el feladatukat, mégis hiányérzetet keltett, hogy csak egyikük, Varga László kutatási témája volt 1956. Mivel elsősorban katonai-biztonsági kérdésekről volt szó, kár, hogy nem adott elő Horváth Miklós, aki az 1956-tal foglalkozó hazai kutatók közül a legnagyobb rálátással rendelkezik a témára, s az is, hogy a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem sem képviseltette magát előadással.

Nagy érdeklődést keltett, majd nagy sikert aratott két fiatal amerikai kutató hölgy, akik teoretikus kérdést választottak, amikor a semlegességi politikai lehetőségeire világítottak rá szuperhatalmi szembenállás körülményei között. Mindketten minőségi változást regisztráltak az európai biztonságpolitikában az osztrák államszerződés megkötése és a magyar forradalom semlegességi követelései nyomán. Ha a magyar felkelés el is bukott, a kontinens kis népeinek vágya a semlegességben megnyilvánuló biztonságra elősegítette az enyhülési politikát, ami sok-sok akadályon és visszaesésen keresztül mégiscsak jelen volt évtizedekig a világban és a legrosszabbat, egy totális harmadik világháború elkerülését elősegítette – állapította meg *Catherine C. Nielsen. Bianca L. Aldair* azon kevés nyugati kutató közé tartozik, aki kutatott is hazánkban, s ismeri a témával kapcsolatos primer magyarországi forrásokat. Az ő fő érdeklődési területe a térségben évtizede végbement rendszerváltozás ugyan , de mivel ennek számottevő előzményét találta meg az 1956-os válságban, szívesen fordult a téma felé. Kifejtette, hogy óriási hatással volt a magyarokra az osztrák államszerződés. A két nép közötti hosszú és szerves történelmi kapcsolatok nagyban erősítették az egymás iránti szolidaritást és a mintakövetés vágyát. Az utóbbi főleg a magyarokra volt jellemző az 50-es évek közepén. A mentalitás és a politikai kultúra rokonsága elősegítette az osztrákok részéről a forradalom leverése után kibontakozott szolidaritási mozgalmat.

A kiváló szervezésnek köszönhetően a nemzetközi kitekintés a témák és az előadók vonatkozásában egyaránt széles körű volt. A legtöbb előadó osztrák vagy magyar kapcsolatai révén kötődik ugyan a közép-európai régióhoz, de nemzetközi tapasztalatai nyomán egyébként is képes volt világpolitikai kontextusba helyezni megállapításait. A New Orleans-ból érkezett *Günter Bischoff* a hidegháború logikájának szemszögéből értekezett a magyar válság következményeiről. *Catherine Horel*, Párizsból, a magyar események elementáris franciaországi hatását vizsgálta. Beszámolt arról, hogyan törte el csaknem a francia kommunista párt gerincét a szovjet agresszió, s hogy a párizsiak, történelmi hagyományaiknak megfelelően mekkora tüntetéssel, s L'Humanité székházának elpusztításával reagáltak az eseményekre. Izgalmas és lebilincselő hadászati elemzést tartott a budapesti, varsói és szuezi események biztonságpolitikai összefüggéseiről *Hans-Rudolf Fuhrer, ezredes* a zürichi katonai akadémiáról. A lengyel *Bogdan Goralczik*, aki hazánkban is volt diplomáciai szolgálatban, a lengyel kérdés összefüggéseit ismertette a magyarországi eseményekkel. Nem feledkezett meg annak az évtizedek multán is megindító hatalmas népi szolidaritásnak a bemutatásáról, amely azokban a hetekben hazáját jellemezte. Hasonló következtetésre jutott, mint több hazai kutató: *a magyar 56 az első komoly rést ütötte a hatalmát lényegében addig zavartala-*

nul növelő Szovjetunió irányította szocialista világrendszeren. A két „renitens" nép, a magyar és a lengyel ezen a téren éppen úgy együtt működött, mint később, a 80-as és a 90-es évtizedfordulón.

Az egész délelőttöt töltötte ki az Osztrák Szövetségi Hadsereg 1956-os tevékenységével foglalkozó témablokk. A kérdés legismertebb kutatója, *Manfred Rauchensteiner professzor,* aki már több monográfiát is szentelt a kérdéskörnek, a legújabb kutatási eredményekről szólt *1956 késő ősze (Spätherbst, 1956)* címmel. Megállapította, hogy a szuverenitását nemrég elnyert Ausztria igen kényes külpolitikai helyzetbe került a magyar válság következtében. Voltak az eseményeknek olyan kritikus pillanatai, amikor csak kevésen múlt a szovjet beavatkozás. Az osztrák fegyveres erőknek nem sok esélyük lett volna egy általános szovjet katonai támadással szemben, mert nehézfegyverzettel nem rendelkeztek. Az 56-os őszi válság győzte meg az osztrák politikusokat, hogy még akkor is szükség van a fegyveres erő bizonyos szintjére, ha a semlegesség elsőszámú garanciája a nagyhatalmi megegyezésen nyugszik, mert a váratlan fejlemények – katonai erő híján – könnyen agresszióra csábíthatják az állig felfegyverzett szomszédokat vagy az azoknál tartózkodó idegen haderőt.

Kényes biztonsági helyzeteket sikerült rendezniük az osztrák határvidéken az állam vezetőinek, amikor több veszélyes határincidensre is sor került. Az osztrák fél tisztában volt felelősségével, ezért a menekülő magyar felkelőket és katonákat azonnal lefegyverezte, s az ország távoli, nyugati felébe internálta. Amikor néhány nappal a felkelés kitörése után az egykori magyar miniszterelnök, Nagy Ferenc Bécsbe érkezett, azonnal távozásra szólították fel. A fiatal, s még komoly fegyverzettel nem rendelkező osztrák haderő számára valóságos vizsgát jelentettek ezek a válságos idők. Az adott helyzetben a rendőrség és a határőrség teljes és megszakítás nélküli szolgálatára került sor a burgenlandi határvidéken. Ez utóbbi akkor vált igazán fontossá, amikor megindult a szomszédos Magyarországról a menekültáradat. *Hubert Speckner* az osztrák haderő helytállásának állomásait vette sorra. A rövid idő alatt több tízezresre duzzadt tömeget a határszéli falvak és városok iskoláiban, szállodáiban és nem utolsó sorban katonai és határőrlaktanyákban helyezték el. Nagy szolgálatot tettek az 1955-ben kiürített volt szovjet laktanyák. Traiskirchenben alakították ki a legnagyobb menekülttábort, ami aztán betöltötte funkcióját az 1968-as csehszlovák, majd a meg-megismétlődő lengyel válságok során is. Egyikük sem érte azonban el a magyar válság intenzitását, amit felfokozott, hogy kevéssel az államszerződés megkötése után robbant ki, amikor még nem alakult ki teljesen Ausztriában sem a közigazgatási, sem a katonai struktúra. Ehhez már mi tesszük hozzá, hogy ezek ellenére az osztrák fél, mert erős lakossági támogatást élvezett, példamutatóan helytállt. *A kis, szomszédos ország politikai vezetői és népe megértette a magyarok gondját, és ahol s amiben segíteni kellett, azt megtette. 200 ezer magyar fogadása, továbbutaztatása, köztük több mint 10 ezer végleges letelepítése jelzi ennek az áldozatkészségnek a mértékét.*

Az osztrák szövetségi haderő tevékenységének felidézése kapcsán került sor arra a beszélgetésre, amelyen a hadsereg korabeli tisztjei – azóta tábornokként megérdemelt nyugdíjukat élvező szemtanúk – vettek részt. Az idős hadfiak közül hatan megszólaltak, meghatódottan emlékeztek a megrázó válság hónapjaira. Ahogyan egyikük megje-

gyezte: Ausztria azóta sem élt át olyan válságot, mint ami akkor megrázta. A krízis azonban segítette államiságának megszervezését és világpolitikai küldetésének tudatosítását.

Nagy sikere volt a hallgatóság körében *Paul Lendvai* előadásának. A bécsi televíziós csatornák kedvelt kommentátora több osztrák–magyar kapcsolattörténettel, s magyar témával foglalkozó, nemzetközi, elismerést is aratott könyv szerzője–személyes emlékeit idézte fel a kommunista Magyarországról, a forradalomról és emigrációjáról. Pesties humorral fűszerezett poénjait többször tapssal honorálta a hálás közönség.

A példásan rendezett szimpózium arra kell hogy serkentse a magyar kutatókat, hogy hasonló tartalmas rendezvényeken *törekedjenek tisztázni a hatalmas nemzetközi visszhangot kiváltó 1956-os válság még tisztázatlan kérdéseit.* Ezek jórésze csak hazánkban, magyar kutatók segítségével lehetséges. Természetesen sok a fehér folt még nemzetközi téren is. Osztrák barátaink sem vállalkoztak például a rendkívül kényes és összetett jugoszláv reláció vizsgálatára. De több figyelmet érdemelne a román vonal kutatása is. Ma már tudjuk, hogy Magyarország mellett az ottani szimpatizánsokat érte a legsúlyosabb retorzió. Csaknem 30 embert, zömmel magyarokat végeztek ki, míg a börtönbe vetettek, s internáltak száma máig ismeretlen.

A bécsi szimpózium előadásai angolul és németül hangoztak el. Magyarul egy hang sem szólalt meg, pedig az Erste Bank dísztermében összegyűlt közönség jelentős része honfitársaink és a bécsi magyarok közül került ki. Kár...

A meghívottak október 10-én szakmai kiránduláson vettek részt. Az első állomás az 1989. augusztusi nevezetes, „határnyitogató" *Pán-Európa piknik* színhelye volt, ahol azóta szerény emlékhely épült. A két ország határőrségének vezetői visszaemlékeztek a történelmi pillanatra. A következő állomás az Irott-kő csúcsa volt. Az alatta található étterem teraszán az osztrák határőrség itteni alakulatának képviselői számoltak be a határ őrizetének mostani problémáiról, a zöldhatáron át folyó illegális mozgásról és az embercsempészetről. A csúcshoz érve megtekintettük az újjáépített kilátó falán azt az emléktáblát, amelyet az 1989. december 19-i osztrák–magyar határőrtalálkozó emlékére állítottak. A jelenlévő egykori résztvevők derűsen emlékeztek: akkor arra koccintottak, hogy az előző napon a kilátó tövében lezajlott határincidens szerencsés véget ért, nem sérült meg senki. Ugyanis magyar oldalról kirándulók és magyar határőrök vegyes csoportja tévedt át a határon, s csak az osztrák bajtársak erélyes fellépésére visszakozott.

A program utolsó, alkonyi programja a mogersdorfi múzeumban és emlékhelyen zajlott. Az 1664-ben itt folyt csatát mi szentgotthárdi ütközetként tartjuk számon. Az osztrákok a török terjeszkedés megállításának, a hősi honvédelemnek az emlékét tisztelik itt. Mi, magyarok inkább azt szoktuk megemlíteni, hogy ennek a győztes csatának a nyomán kötötték meg a Habsburgok azt a vasvári békét, amely újabb 30 évre konzerválta a török uralmat Magyarországon ahelyett, hogy a győzelem nyomán megkísérelték volna a törökök kiszorítását. Mindazonáltal a közös történelmünkről alkotott véleményeltérések ellenére úgy gondoljuk, a két szomszédos ország kutatói kiváló kapcsolatokat ápolnak. A magyar 56-nak a nemzetközi helyzetre és az osztrák biztonságra gyakorolt hatását felelevenítő szimpózium ezt bizonyította.

Zsigmond Gyula

A komplex villamos rendszerek minőségszemléletű elemzéséről

A komplex – azaz erősáramú és gyengeáramú alrendszereket tartalmazó – villamos rendszerek megfelelő kialakításhoz, üzemeltetéséhez rendkívül fontos a rendszer – lehetőleg már a tervezés időszakában elvégzett – minőségszemléletű elemzése. A katonai alkalmazású komplex villamos rendszerek esetében szükséges vizsgálatok nagyon gyakran speciális szaktudást feltételező teammunkával végezhetők el, van azonban néhány általános vonásuk is. A feladatok elvégzéséhez szükséges megfelelő szemlélet kialakítása a mérnöktiszt-képzést folytató intézmények egyik fontos feladata. Az ilyen jellegű szemlélet megalapozásának helye lehet például az oktatási rendszerben a minőségbiztosítással foglalkozó tantárgy. A minőségbiztosítás általános kérdései mellett feltétlenül célszerű a gyakorlatban is jól bevált, minél szélesebb körben használható, a villamosmérnöki szakterület igényeinek megfelelő módszerek alapelveit figyelembe venni. (A továbbiakban egy olyan módszer – a *zavarállapotok meghatározásának elve* – bemutatására kerül sor, amely eredetileg gyakorlati tervezési feladatok számára lett kidolgozva és már be van építve a ZMNE Bolyai János Katonai Műszaki Főiskolai Kar képzési rendszerébe.)

A komplex villamos rendszer nagyon sokszor valamilyen szolgáltató feladatot lát el. Egy szolgáltató rendszer működésének sikerességét alapvetően abból lehet lemérni, hogy az mennyiben felel meg a felhasználói követelményeknek. Ez az általános megfogalmazás tulajdonképpen a minőség fogalmának implicit – a minőséggel kapcsolatos szabványok szemléletét tükröző – meghatározása. Ilyen értelemben azonban a minőség a rendszert tervező, üzemeltető szakember számára nem egzakt, közvetlenül használható fogalom. Ezért a komplex villamos rendszerek minőségének megítéléséhez, az ezzel kapcsolatos feladatok egyértelmű megoldásához célszerű a *kulcstulajdonságok* fogalmának bevezetése és definiálása.

A kulcstulajdonságok olyan mérhető, vagy számítható adatok, paraméterek amelyek alapvető szerepet játszanak – adott feladat szempontjából – a rendszer minőségének megítélésénél. A kulcstulajdonságokat mértékeik jellemzik, és ezek vannak közvetlen kapcsolatban a szakemberek által befolyásolható paraméterekkel.

A kulcstulajdonságok ismeretében már figyelembe lehet venni a felhasználók által rögzített és ez alapján megfele-

lően ellenőrizhető egzakt szolgáltatási jellemzőket, azaz a kulcstulajdonságok mértékeit. A kulcstulajdonságok a különböző rendszerek esetében eltérőek lehetnek, azok mindig a rendszer jellegétől és céljaitól függenek. Fontos kulcstulajdonságú paraméter például az üzemi feszültség, amelynek a névleges értéktől való eltérése nagyban befolyásolja a rendszer megbízható üzemét, ezáltal annak minőségét. De hasonlóan fontosak lehetnek az EMC különböző összetevői is.

A szükséges feltételek, paraméterek meghatározása és az ezek névleges értékeit biztosító műszaki és szervezési megoldások kialakítása bonyolult, összetett feladat, amely nagymértékben függ a komplex villamos rendszer létrehozásának céljától, a rendszer *általános értelemben vett megbízhatóságát* (dependability) azonban minden esetben vizsgálni kell. Az általános értelemben vett megbízhatóságot a hibamentesség, a karbantarthatóság és a karbantartás-ellátás képessége határozza meg. Az alábbiakban a hibamentességgel foglalkozunk. A kiinduló feltétel az, hogy a komplex villamos rendszereket alkotó berendezések paraméterei megfeleljenek az általános szakmai előírásoknak és a speciális követelményeknek. Ezeknek a berendezéseknek a beszállítását ugyanis a megfelelő szervek ellenőrzik és koordinálják. A komplex villamos rendszerek azonban technikai környezetben üzemelnek. Ezzel a környezettel megfelelő módon kapcsolatot kell teremteni, és annak hatásait a szeparáció és a szelekció elveinek megfelelően értékelni kell, azaz meg kell határozni a technikai környezetből származó „külső" és „belső" zavarforrásokat.

A hibamentesség biztosításához szükséges vizsgálatok igen sokrétűek, összetettek, amelyeket csak rendszerszemléletű gondolkodással lehet megoldani. Ezt a munkát segíti a zavarállapot fogalmának definiálása.

A zavarállapot az elektronikai rendszer olyan állapota, amely a technikai vagy emberi eredetű – adekvátan meghatározható – zavarok hatására funkcióját már nem tudja ellátni.

A vizsgálatoknál azokat a technikai jellegű és egyéb (például emberi) zavarforrásokat kell figyelembe venni, amelyek befolyásolják a hibamentességet. Ezek elemzése még akkor is fontos, ha nem szerepelnek a megrendelő feltételrendszerében.

A zavarállapot definiálása lehetőséget ad a *zavarállapotok meghatározási elve* vizsgálati módszerének kialakításához, amelynek lényege az, hogy alkalmazásakor a vizsgálatokat két csoportra kell osztani.

Az egyik csoportba azoknak a zavarállapotokat létrehozó zavarforrásoknak a vizsgálatai, meghatározásai tartoznak, amelyeknél nem alkalmazunk megbízhatóságelméleti módszereket. Különösen fontos azoknak a zavarforrásoknak a vizsgálata, amelyek a rendszerek kulcstulajdonságú paramétereit befolyásolják.

A másik csoportba a megbízhatóságelméleti módszerekkel meghatározható kulcstulajdonságok kerülnek, ezek a „beszállító" által kötelezően megadott paraméterekből számíthatók. Ekkor tulajdonképpen a rendszer laboratóriumi körülmények közötti hibamentességi jellemzői kerülnek meghatározásra.

A hibamentességi vizsgálatok a komplex villamos rendszerek széles körénél alkalmazhatók, természetesen az aktuális zavarforrások, illetve a használhatóság és hibamentesség mérőszámainak figyelembevételével.

A *zavarállapotok meghatározásának elve* módszer alkalmazásához tehát meg kell határozni az adott komplex villamos rendszerben vagy azon kívül előforduló

meghatározó zavarforrásokat. Ezek nagymértékben függnek a rendszer tulajdonságaitól és a feladat jellegétől.

Erősáramú zavarforrások: Az ehhez a csoporthoz tartozó vizsgálatoknál azoknak az erősáramú villamos gépeknek, berendezéseknek a hatásait elemezzük, amelyek zavarforrásként veszélyeztethetik a hibamentességet. A feszültségesések vizsgálata, kialakulásuk okainak elemzése feltétlenül szükséges. Amennyiben a komplex villamos rendszerben teljesítményelektronikai eszközök (tirisztoros hajtások, egyenirányítók stb.) üzemelnek, feltétlenül el kell dönteni azt, hogy ezek milyen mértékben veszélyeztetik a biztonságos üzemet.

Automatizálási, szervezési módszerekkel megszüntethető zavarforrások: A komplex villamos rendszereknél (alrendszereinél) alkalmazott automatizálási és szervezési módszerek helyes megválasztásával, a feladat rendszerszemléletű megközelítésével nagyon sok hibalehetőséget (zavarforrást) ki lehet küszöbölni. Például egy komplex villamos rendszer telepítésekor a meghatározott paraméterekkel rendelkező közüzemi hálózati táppontot nem kell nagy költséggel átépíteni (ha egyáltalán erre lehetőség van), amennyiben a rendszerben lévő fogyasztók, kalickás forgórészű aszinkron motorok kapcsolásai megfelelő konfigurációban és időtényezők mellett történnek, így elkerülhetők az állandósult – és rövid idejű feszültségesések következtében esetleg kialakuló zavarállapotok. De ebbe a csoportba tartoznak a rendszer kialakításának, fejlesztésének időszakában alkalmazott – biztonságtechnikai szempontból is fontos – automatizálási módszerek (reteszelések, védelmek stb.).

Emberi hibákból létrejött zavarforrások: A komplex villamos rendszer energiaellátó rendszerének kialakításánál, üzemeltetésénél nagy gondot kell fordítani olyan zavarok megelőzésére, amelyeket emberi hibák okozhatnak. Az emberi hibákból adódó zavarok létrejöttét előírásokkal, egyeztetésekkel lehet megakadályozni (figyelemfelkeltés, szankcionálás stb.).

Az emberi hibákból létrejövő zavarok megelőzésénél különösen fontos az erősáramú szemlélet és gondolkodásmód. Ennek hiánya a rendszer kialakítójánál, üzemeltetőjénél beláthatatlan következményekkel járhat. Ezek egy része az üzemeltetés folyamán többnyire komoly költségekkel korrigálható, azonban az ilyen jellegű hibákból sok rejtve marad, amelyek váratlan időpontokban hoznak létre zavarállapotokat.

A használhatóság és a hibamentesség mérőszámai közül nagyon gyakran az *átlagos működés idő az első meghibásodásig (MTTFF)* és a *használhatósági tényező (A)* meghatározására van szükség. Ezek számításához célszerű a Markov folyamatok tulajdonságait felhasználó módszereket alkalmazni.

A katonai alkalmazású komplex villamos rendszerek tervezésénél, üzemvitelénél rendkívül fontos a feladatok rendszer- és minőségszemléletű megoldása. Jelen rövid írásban olyan – a mérnöki gyakorlat számára kifejlesztett – vizsgálati elv bemutatását próbáltam meg, amely jól használható a mérnöktiszt képzésen belül a minőségszemlélet megalapozására.

FELHASZNÁLT IRODALOM

Rádli T.–Zsigmond Gy.: Villamosmérnök-képzés a BJKMF-án. Hadtudomány, 1998/4. (75–81).

MSZ IEC 50 (191): 1992.

A szerzőnek a témában eddig megjelent több tanulmánya, cikke.

Ifj. Szabó Miklós

Entebbe ostroma

1976. június 27-én két német és két palesztin terrorista eltérítette az Air France AF139-es Athénból Párizsba tartó járatát, az *F–BVGG lajstromjelű airbus A300 B4-est.* A repülőgép, fedélzetén 246 utassal és 12 főnyi személyzettel az izraeli Tel-Avivból repült Párizsba, Athén érintésével. A görög főváros Hellinikon nemzetközi repülőterének akkoriban közismerten *laza biztonsági ellenőrzését** kihasználva a terroristák Athénban, a közbenső leszállóhelyen szálltak fel a gépre. A gépeltérítők vezetői – akik a Baader–Meinhof csoport tagjainak deklarálták magukat – gránátokkal, kézifegyverekkel voltak felfegyverezve és azzal fenyegetőztek, hogy felrobbantják a repülőgépet, amennyiben az airbus haladéktalanul nem változtat irányt Líbia felé. A másik két palesztin fegyveres a PFLP (Népi Front Palesztina Felszabadításáért) mozgalom tagja volt.

A követelésnek megfelelően az A300-as útirányt módosított, majd leszállt a Sidra-öböl partján fekvő líbiai nagyvárosban, Bengháziban, ahol több mint 6 órát vesztegeltek a forró betonon. A BVGG ezt követően újra a levegőbe emelkedett, rövid ideig keletnek repült, majd délkelet felé fordulva lassan beúszott Közép-Afrika országai fölé. Másnap hajnali 3 óra körül érték el *Uganda fővárosát, Entebbét.* A kiválasztott úticél nem volt esetleges, a leszállást követően újabb három terrorista csatlakozott az eredeti négyhez. Az egyre elcsigázottabb utasok hajnali háromtól délig a fedélzeten maradtak, majd kiszállították őket és beterelték a repülőtér régebbi, használaton kívüli utaspületébe.

A járat Athénból jövet még a Földközi-tenger felett volt, amikor az izraeli kabinet tudomást szerzett az akcióról. Haladéktalanul készültségbe helyezte a Sayeret Mat'kal nevű különítményt, amelynek magja az eltérített járat kiindulási pontján, a tel-avivi Lod repülőtéren állomásozott. A különítmény indu-

* Az egylépcsős szűrés elve alapján a 70-es és 80-as években, az athéni repülőtéren az átszálló utasok nem mentek keresztül utasbiztonsági vizsgálaton, mégpedig azon téves biztonsági megfontolásból, miszerint az indulóállomáson már megszűrték őket, az átszálló repülőteret pedig nem hagyták el. E felfogás hátránya, hogy kihasználva, a kijátszhatóbb biztonsági ellenőrzéseket foganatosító repülőtereket (pl.: Tripoli, Bejrút, Damaszkusz, Bagdad), a terroristák feljuthattak nemzetközi járatokra, ahonnan átszállással – a második lépcsős biztonsági szűrés hiányában – akadálytalanul juthattak fel tengerentúli vagy politikailag érzékenyebb (pl.: Tel-Avivból érkező) járatokra. Jó példa erre az EL AL repülőgépének 1968. novemberi megtámadása vagy jelen történetünk is.

lásra készen várta, hol száll le az airbus, ám nem kis bosszúságukra tudomásul kellett venniük, hogy a legrosszabb történt, ami nézőpontjukból történhetett, mert a repülőgép Líbia felé vette az irányt. Ennek megfelelően a csoport riadókészültségben várta végig a repülőgép benghazi tortúráját.

Időközben tőlük háromezer kilométernyire délre – teljesen váratlanul és a nemzetközi politikai életben még krízishelyzetek idején is szokatlan módon –, Entebbe repülőterén megjelent Idi Amin, Uganda akkori elnöke (diktátora), aki találkozott a túszokkal. Hangjában pátosszal és megrendüléssel kijelentette, hogy dolgozik a kiszabadításukon és a terminálban hátrahagy ugandai katonákat, akik majd biztonságukat szavatolják. Ugyanakkor a terroristákkal szemben tanúsított viszonya nem hagyott kétséget a felől, hogy valamilyen szinten együttműködik velük. A „védelmüket ellátó" ugandai katonák terroristáknak alárendt szerepe pedig nyilvánvalóvá tette, hogy sokkal inkább a túszok őrzésére, a fáradó terroristák erősítésére érkeztek.

Másnap kora délután a túszejtők hivatalosan ismertették követelésüket: késlekedés nélkül bocsássák szabadon 53 „szabadságharcos bajtársukat". Közülük negyvenen izraeli börtönökben töltötték szabadságvesztésüket, talán így érthető, hogy miért épp olyan repülőgépet térítettek el, amely utasainak egyharmada izraeli állampolgár vagy zsidó származású volt. A többi 13 „bajtárs" szétszórtan Franciaország, az NSzK, Svájc és Kenya börtöneiben volt fogva tartva. Ezen a napon 1976. június 29-ét írtunk. Fenyegetésük szerint: amennyiben követelésüket a megszólított nemzetek hatóságai nem teljesítik, úgy július 1-jétől megkezdik foglyaik módszeres kivégzését.

Közben Tel-Avivban Joshua Shani alezredes, az Izraeli Légierő egyetlen C–130-as (Hercules) repülőszázadának parancsnoka megkezdte az ugandai repülési terv kidolgozását. Nem volt könnyű feladat, ráadásul az Yitzhak Rabinvezette kabinetminiszterek is rendkívül eltérő álláspontot képviseltek a krízis megoldásának kérdésében. Maga a helyzet minden szempontból: földrajzilag, jogilag, politikailag is rendkívül bonyolult volt. Ha csak a száraz tényeket vesszük: a támadás célterülete tőlük több mint 3 500 kilométernyire volt, Afrika szívében, viszonylag ismeretlen területen. Számos – esetenként „nem baráti" – ország felett kell majd észrevétlenül elrepülni. A helyzet (nemzetközi) jogilag is „necces", mert bár a repülőgép utasainak legalább egyharmada zsidó volt (több ország, nem csak Izrael állampolgáraiként), sőt az is egyértelmű volt, hogy az akció ellenük irányult, maga az airbus azonban mégiscsak francia lajstromjelű, fedélzete tehát Franciaország területének minősült. És megint eltelt egy nap.

Június 30-ára a hírszerzés egyértelműen megerősítette, hogy Idi Amin ugandai elnök kollaborál a terroristákkal és esze ágában sincs komoly lépéseket tenni a túszok kiszabadítása ügyében. Ennek megfelelően a számításba vehető terveket válogató munkacsoport azonnal elvetette azt a korábban felmerült lehetőséget, hogy izraeli tengerészgyalogosok szabadítsák ki a túszokat, akik ezt követően megadják magukat az ugandai katonáknak. A terv „bukása" sokkal lesújtóbb felismeréshez vezetett, mint önmagában azon tény, hogy Uganda elnöki szinten elismerte az ártatlan civilek elleni erőszakot. Bármilyen terv is szülessék, annak tartalmaznia kell az Izraelbe történő biztonságos visszajutás

elemeit is. Az pedig nem bizonyult könnyű feladatnak.

Mivel – főképpen a kabineten belüli ellenzők miatt – a Rabin-kormány nem tudott dűlőre jutni és elfogadtatni a tervet, úgy tűnt, hogy a túszok erőszakos kiszabadításának lehetősége megszűnt. Másnap, július 1-jén a kormány felkészült a követelésben megnevezett köztörvényes foglyok szabadon bocsátására. A terroristák közben 100 utast szabadon bocsátottak, így a terminálépületben csak a zsidó utasok és a repülőgép személyzete maradt. Egyes források szerint az Air France gép személyzete – felelősséget érezve utasaik minden tagjáért – innentől kezdve önként vállalta fogságát, bár elmehettek volna. A hírre, miszerint Izrael beleegyezett a fogva tartott rabok szabadon bocsátásába, a terroristák július 4-ére halasztották az aznapi kivégzést.

Időközben a hírszerzés „rávetette magát" a szabadon bocsátott utasokra, akiktől fontos értesüléseket szereztek. Megerősítést nyert, hogy az ugandai katonák abszolút együttműködnek a túszejtőkkel, valamint megtudták, hogy a zsidó utasokat elkülönítették a többi utastól. Mivel a terrorakció valós célja egyre tapinthatóbban kezdett kirajzolódni – miszerint a túszokat megölik, bármi is történjék –, ismét látókörbe került a katonai akció lehetősége, mi több: elkerülhetetlensége.

A még mindig kidolgozás alatt lévő akció felelős parancsnoka, Dan Shomron dandártábornok tájékoztatta a Sayeret Mat'kal parancsnokát, Jonathan Netanyahu alezredest az akció tervéről. Az eredeti elképzelés szerint a kommandó személyi összetétele három bázisból: a Mat'kal embereiből, a Golán-fennsík elit tüzér csoportjából (Sareyet Golani), valamint ejtőernyősökből áll majd. Netanyahu azonban – akit az akció helyi parancsnokának szántak – meggyőzte a tábornokot arról, hogy sokkal hatékonyabb lenne egy nagy tűzerejű kisebb, mintegy 35 főből álló gyorsan mozgó csoport. Végül július 2-ára összeállt a végső támadási terv körvonala, amelyet a hírszerzéstől folyamatosan beérkező töméntelen adathalmaz legapróbb elemei szerint folyamatosan pontosítottak, „simítottak". Közben a Mat'kal emberei a repülőtéren a majdani helyszínhez hasonló – sebtében felállított – építményben gyakorolták egész nap a behatolást és a terep kiürítését addig, amíg mindenki pontosan és a meghatározott kereteken belül maradva nem teljesítette a rá szabott feladatot. A terroristák számát és fegyvereiket ismerték, a repülőtérről készült korábbi, 8 mm-es filmfelvételt pedig többször megnézték, hogy az igazi célterülettel mindjobban megismerkedjenek. Az egység gépjárművezetői pedig a repülőtér egy elszeparált végében gyakorolták a mozgó Hercules rampáján történő gyors kihajtást.

Július másodikát írunk. Az akcióban részt vevő csoport befejezte a gyakorlást, amelyet bemutattak Motta Gur tábornoknak, az Izraeli Védelmi Erők (IDF) törzsfőnökének, aki a sikeres „főpróba" láttán a miniszterelnöknek személyesen tett javaslatot a terv elfogadására, az akció azonnali megindítására. A művelet – amely talán parancsnokának nevéből – az *Operation Jonathan* fedőnevet kapta, az Air France 139-es járata eltérítésének hatodik napján, július 3-án a déli órákban indult. A kommandó és a személyzet utolsó eligazítását követően 13.20-kor a Herculesek négy gépből álló köteléke felszállt. A ködösítés végett először több indifferens irányba, majd a szovjet hajók, egyiptomi radarok „szemei" elől rejtet-

ten, alacsony magasságban délnek fordultak, hogy megtegyék a támadás helyszínéig tartó hét és fél órás utat.

Éjjel 22.30 körül érkeztek a Viktória-tó magasságába, ahol bontották az alakzatot és felkészültek a leszállásra. Mivel a C–130-as szállítógép meglehetősen nagy testű, mozgása nehezen marad rejtve a radarernyőn. Ezért a leszállást olyan észrevétlenül kellett végrehajtani, hogy a művelet a repülésirányítók radarján se jelenjen meg. Ennek kivitelezése rendkívüli odafigyelést és nagy rutint igénylő feladat. A repülőgép – alacsonyan, a radarok alatt körözve – egyszűen besodródott egy éppen leszálló British Airways jet mögé, és szorosan felzárkózva, leszálló- és pozíciófények nélkül sikeresen – és ami majdnem ennyire fontos: észrevétlenül – 23.00 órakor leszállt Entebbében. A mozgó repülőgépből kigördültek a gépjárművek köztük a Golani csoport, amely a sötét futópályán elhelyezte a mobil fényforrásokat a többi három Hercules leszállásának előkészítéseképpen.

Annak ténye, hogy egy ilyen komoly akció sikerrel végződhessen, óriási szerepe van a hírszerzésnek. Esetünkben is így volt, az izraeli hírszerző szervezet most túltett önmagán. Sikerült megszerezni Idi Amin elnöki gépkocsijának pontos típusát. A Herculesből pedig – ahogy az a futópályát elhagyva rágördült a bekötőpályára – kigördült Idi Amin fekete, elnöki Mercedesének pontos mása, ugandai lobogóval, ülésén tüzeléskész fegyverekkel az izraeli kommandó, ugandai egyenruhában. A terv az abszolút meglepetésre épült. Hogy ez nem teljesen így történt, arról a sors tehet, amely bebizonyította, hogy a leggondosabban, legprecízebben megtervezett akció sem tartalmazhat minden eshetőséget.

A három autóból álló konvoj – felkapcsolt lámpákkal – 60 és 70 kilométer/óra sebességgel közeledett a túszok elrejtésére szolgáló régi, használaton kívüli terminálépülethez, amikor egy ugandai járőrpár feltartóztatta őket. A konvoj Netanyahu alezredes utasítására lassítással megállást imitált, majd mikor az őrök precíziós lőtávolságon belülre kerültek, kiadta a tűzparancsot. Az egyik őrbe néma csendben fúródtak bele a hangtompítós Beretta lövedékei de a másik – akit elsőre elhibáztak – halála előtt leadott egy rövid sorozatot AK–47-eséből. A meglepetés tehát odalett, így a konvoj teljes sebességre kapcsolt, hogy elérjék a terminálépületet, mielőtt a terroristák kiderítik a lövöldözés okát. Ahogy elérték a terminálépületet, azonnal tüzet nyitottak az épület előtt értetlenül csodálkozó kormánykatonákra, köztük az egyik terroristára. A terroristát nem találták el elsőre, ő berohant az épületbe és hisztérikusan riasztani kezdett, hogy *ugandai katonák lőnek rájuk odakinn.*

Időközben a parancsnokhelyettes, Muki Betzer vezette osztag szembe került az első problémával, miszerint egy ajtó, amelyen keresztül a terv szerint be kellett volna jutniuk a terminálépületbe, egyszerűen nem volt ott. Itt vált ketté a mellettük „menetrend szerint" elviharzó Netanyahu és Betzer csoportja, mert az utóbbi más behatolási pontot keresett. Valahol itt történhetett az első hiba, a balsors valahol itt „hozta be" a szerencse eddig kovácsolt előnyét, mert bár a támadás meglepetesszerű volt, mégis már a kezdeti szakaszban elveszítette tervszerű összehangoltságát azzal, hogy Betzer osztaga nem támogathatta Netanyahu csoportját az azonos időben történő támadásban, mert ők még mindig a terminálba való bejutást keresték. Netanyahu alezredes már

az akció első szakaszában sebet kapott a pánikszerűen összevissza lövöldöző ugandai katonáktól, mely sérülésbe percekkel később bele is halt. A kommandósok – bár parancsnokuk elvesztése kissé megtörte lendületüket – szakértelmük és a helyszínhű gyakorlatozás eredményeként automatikusan dolgozva kezdték átláthatóvá tenni a területet. Néhányan a csoporttól leszakadva, egyénileg tevékenykedtek, többen egymást fedezve dolgoztak, de az egyre egységesebb képet festő terminál biztosítása a célegyenesben volt. A mérleg: három perccel az első Hercules leszállását követően a terep biztosítva volt, és a hét terroristából öt már halott volt. Munka közben folyamatosan héberül kiáltozva mindenkit a folyosó padlózatára fektettek.

A fizikailag és szellemileg végletekig kimerült túszok többen nem követték a kommandósok biztonsági utasításait és az átélt akció hatása alatt felálltak: hisztérikusan, sokkosan próbáltak védelmet keresni a kommandósok mögött. Két utast így sebesítettek meg.

Közben a VIP-várót ostromló kommandó a zárt ajtók miatt nem tudott azonnal bejutni a terembe. A váró ajtaját kézigránáttal robbantották be, amely könnyebben megsebesítette az egyik katonát. A váróban két férfit találtak, akik felemelt kézzel megindultak a kommandósok felé. A parancsnok nem adott tűzparancsot, az ellenállást nem tanúsító két közelgő férfiről pedig nem lehetett tudni, hogy túszok vagy terroristák-e. Ekkor az egyik katona észrevette a kézigránátokat tartó derékszíjat. Azonnal tüzeltek. A két férfi halott volt, mire estükben földetértek, egyikük kezéből pedig egy kézigránát gurult ki.

Velük tehát minden terrorista halott volt, így a (meg)menekülés útjában már csak az ugandai katonák álltak, akik közül néhányan az irányítótoronyban kerestek megfelelően biztonságos lőállást. Az időközben leszállt második Herculesből két páncélozott szállítójármű (PSzH) gördült ki, amelyek teljes sebességgel a torony felé dübörögtek, hogy segítséget nyújtsanak a két Land Rover mögött fedezékre lelt Mat'Kal kommandó egy részének, akiket a toronyból záporozó ugandai tűz szorított be. A Mat'Kal többi része biztosította a túszok beterelését és Netanyahu alezredes holttestének felvitelét a Herculesbe. Közben megérkeztek a PSzH-k, néhány jól irányzott csapással elcsendesítették a toronyból lövöldöző ugandai katonákat. A beérkező harmadik Herculesből újabb két PSzH csatlakozott az első kettőhöz. Egyikük módszeresen elkezdte rombolni az apronon álló nyolc ugandai MIG elfogóvadászt, hogy az evakuálás biztonságát a levegőben is biztosítsa. Ez idő alatt a Sareyet Golani, amelynek feladata a leszálló Herculesek biztosítása volt, védőerőt vont a menekülő csoport köré. Pontosan 15 perccel vagyunk az első Hercules leszállása után: a terroristák halottak, a túszok biztonságban vannak, a terület biztosítva. A kommandósok közben elkezdték a túszok számolását, amely egyáltalán nem bizonyult könnyű feladatnak. Túl azon, hogy egy elsötétített repülőgépen nehéz a hisztérikus emberek pontos megszámlálása, mindemellett több utassal birkózniuk is kellett, akik fejükbe vették, hogy visszamennek a terminálba, otthagyott vagy a menekülés hevében elveszített értékeik felkutatására. Végül 23.52-kor, nem egészen egy órával a támadás kezdetét követően 106 megmentett tússzal a fedélzetén felszállt az első C–130-as. Az első repülőgép felszállását követően megkezdődött a katonai erők visszavonulása is, melyet füstgránátokkal és időzített robbanószerke-

zetekkel fedeztek. Az utolsó izraeli Hercules 0.29 perckor emelkedett el Entebbe betonjáról.

A műveletben életét veszítette Jonathan Netanyahu alezredes, az akció helyszíni parancsnoka, és egy túsz, akit – szerencsétlenségére – előző este szállítottak be egy helyi kórházba, így nem is volt jelen az akciókor. Mivel az idős hölgy soha többé nem adott életjelet magáról, feltételezhető, hogy Amin titkosszolgálata végzett vele az elnök tehetetlen dühének következményeképpen, midőn részben a sikeres mentőakcióról, részben pedig katonái és légvédelme elpusztításáról értesülést szerzett.

1993-ban az Indokínai-félszigeten volt szerencsém együtt szolgálni a kenyai Bwanaidi-sal, akinek bátyja – mint repülésirányító – közreműködött az Izraeli Herculesek kenyai légtéren keresztül történő biztonságos „átvezetésében". A fenti tény miatt ez a történet számomra mindig is egy kicsit személyes marad.

Vasóczki Zsuzsa*

NATO Védelmi Akadémia

Róma egyik déli külvárosában, Cecchignolában található a NATO Defense College (NATO Védelmi Akadémia, a továbbiakban: NDC), ahol eddig alapítása óta 7000 hallgató végzett, s akik között mintegy húsz szerencsés magyar is koptatta a padokat. A cikk megírásának aktualitását az adja, hogy az iskola 2001 novemberében ünnepelte fennállásának 50. évfordulóját; valamint az a tény, hogy a 2002 februárjában kezdődő felsővezetői tanfolyam immár a 100. a sorban. Magyarországon viszonylag keveset tudnak annak az intézménynek a létezéséről, ahol évente négy magyar (hivatásos tiszt, polgári) képzése folyik.

Történelmi háttér

A NATO Defense College (NATO Védelmi Akadémia)[1] alapítására Dwight D. Eisenhower tábornok – a NATO első európai főparancsnoka, későbbi amerikai elnök – javaslata alapján került sor. Eisenhower tábornok felismerte egy új, különleges rendeltetésű, nemzetközi oktatási intézmény létrehozásának szükségességét és 1951. április 25-én így írt erről:

„...Elsődleges fontosságú követelmény, hogy olyan katonai és civil személyeket képezzünk, akiknek alapos ismereteik vannak az Észak-atlanti Szerződés védelmi állása kiépítésének szerteágazó problémájáról. A vállalkozás [a NATO megalapítása], amelybe belekezdtünk annyira új mindannyiunk számára, és a problémák, amelyeket felvet, oly mértékben különböznek azoktól, amelyekkel a tagállamok korábban találkoztak, hogy folyamatosan új megközelítések (új szemlélet kialakításának) megtalálásának és látószögünk szélesítésének szükségszerűségével szembesülünk. Ez azt jelenti, hogy folyamatosan olyan személyeket kell képeznünk, akik képesek az új környezethez alkalmazkodni, viszonylag rövid idő alatt képesek látókörüket kitágítani; alaposan és alapjai-

* A cikk szerzője 2000 januárjában csatlakozott Magyarország képviseletében az NDC akadémiai munkával foglalkozó munkatársaihoz, mint „faculty advisor". A megnevezés leginkább a magyar „szemináriumvezető"-nek felelhet meg. Feladata a munkacsoporttal való napi foglalkozás, az akadémiai program összeállításában való részvétel, egyes tanulmányi időszakok teljes körű megszervezése és lebonyolítása.

1 A NATO Védelmi Akadémiáról az alábbi honlapon szerezhetünk részletesebb információkat: http://www.ndc.nato.int

ban ragadják meg ezt a nehéz problémát ahhoz, hogy vállukra vehessék az új kihívással járó felelősséget."

Az Észak-atlanti Tanács elismerte a sürgető igényt és jóváhagyta a NATO Védelmi Akadémia alapítására vonatkozó javaslatot. *Az NDC 1951. november 19-én Párizsban megnyitotta kapuját* az 1. Felsővezetői Tanfolyam előtt. Az iskola 1966-ig Párizsban székelt, amikor is Franciaország kilépett a szövetség integrált katonai szervezetéből. Ekkor az intézmény Rómába költözött, ahol azóta is működik.

A jelen

A NATO Defense College a NATO legmagasabb szintű képzéssel foglalkozó intézménye, ahol a hallgatókkal szembeni követelmény az alezredes-ezredesi vagy ennek megfelelő civil beosztás és magas szintű angol nyelvtudás (NATO STANAG 3333 nyelvismeret).

Az intézmény a NATO szervezetében a Katonai Bizottság alárendeltségében működik, munkájáról és tevékenységéről a parancsnok ennek a bizottságnak jelent. Eisenhower tábornok javaslata az intézmény rendeltetésére az alábbiak szerint jelent meg:

„A NATO Defense College feladata és küldetése, hogy a szövetség hatékonyságához és kohéziójához hozzájáruljon, azáltal hogy olyan, katonapolitikai kérdésekkel foglalkozó, stratégiai szintű tanfolyamokat szervez, amelyek NATO és NATO-hoz kapcsolódó fontos munkakörökre kiválasztott tiszteket és hivatalnokokat készítenek fel feladatuk színvonalas ellátására."

Ebben a meghatározásban benne foglaltatik az a gondolat, hogy a jóbanrosszban együtt töltött közel fél év alatt a hallgatók megtanuljanak nemzetközi környezetben dolgozni, más nemzetek képviselőit, azok véleményét és álláspontját megérteni és tisztelni, kompromisszumokat kötni és konszenzust építeni. A NATO-ban ezt humán interoperabilitásnak nevezik.

Az NDC-nek félévente 75–80 hallgatója van, és maximum 82 lehet. A hallgatók a NATO minden országából (Izland kivételével) érkeznek, és tanfolyamonként 10 helyet a békepartnerségi országok résztvevői számára tartanak fenn. Magyarország félévente két hallgatót küldhet.

Az akadémiai munka

A hallgatók a féléves (egész pontosan 23 hetes) tanfolyam alatt nyelvképzésben és akadémiai képzésben részesülnek, két, egyenként közel háromhetes tanulmányúton vesznek részt, és lehetőségük van a szakkönyvtár, valamint a modern számítástechnikai eszközök használatára.

A nyelvképzés során a hallgatók angol, francia és olasz nyelveket tanulhatnak, 22 hét alatt mintegy 50–55 nyelvórán vehetnek részt. Azoknak, akik úgy érzik, hogy a tanfolyam előtt szükségük van egy kis nyelvi tréningre, az iskola négy-, illetve kéthetes, nyelvtudásfrissítő kurzust tart a tanfolyam megkezdése előtt.

Az első hivatalos tanfolyami napok egyikén a hallgatók írásbeli és szóbeli nyelvi felmérőn vesznek részt, ennek alapján döntik el, hogy ki melyik nyelvcsoportba kerül. Az anyanyelvi angolok, a francia vagy az olasz nyelv között választhatnak.

Az akadémiai program 10 tanulmányi periódusra oszlik, amit kiegészít egy nagylélegzetű írásbeli munka, az ún. tanulmányi projekt csoportos elkészítése.

A tanulmányi periódusok tíz átfogó témakört, ezen belül 4–8 témát ölelnek fel.

A tíz témakör az alábbi: stratégiai gondolkodás, a NATO szervezete és munkamódszerei, transzatlanti kapcsolat (európai /amerikai tanulmányút), az Euroatlanti biztonsági szerkezet és a nemzetközi intézmények, a NATO számára geostratégiai jelentőséggel bíró területek (két témakör), NATO a változó világban /IPOC[2], Európai kezdeményezések a biztonság területén (európai tanulmányút), világméretű biztonsági kihivások, tárgyalási és döntéshozási (konszezusépítő) gyakorlat, a NATO számára geostatégiai jelentőségű területek

A témák feldolgozását a hallgatók a részükre kiadott olvasmányok alapján, az előadás meghallgatását követő kérdés–felelet órában, illetve a reggeli és a délutáni szemináriumok keretében végzik 9–10 fős csoportokban. A csoportok a NATO bizottságainak munkamódszerét követik, minden hallgatónak lehetősége nyílik, hogy betöltse az elnöki pozíciót, illetve hogy más megbízatást vállaljon.

Az NDC a hallgatóknak lehetőségeket nyújt az olvasmányok összeállításával, előadók meghívásával, kutatási lehetőségek biztosításával, de a hallgatók egyéni hozzáállásán és ambícióján múlik, hogy mennyit hasznosítanak a felkínált lehetőségekből, és mennyire használják ki a munkától távol töltött, továbbfejlődésre szánt fél esztendőt. A hallgatók a tanfolyam végén értékelést kapnak a teljesítményükről és egy diplomát, amely tanúsítja, hogy elvégezték az NDC Felsővezetői Tanfolyamát.

A szervezet

Az NDC működtetését a tagállamok által delegált tisztek és civilek végzik, akik általában három évre érkeznek és anyagi ellátásuk a küldő ország felelőssége. Az NDC logisztikai működtetése részben olasz alkalmazottak (nemzeti támogatás keretében), részben pedig a NATO költségvetéséből fizetett NATO-alkalmazottak feladata.

Az NDC élén egy háromcsillagos tábornok áll, aki 2001 decemberéig német volt, ez év februárjától francia. Segítője a napi működtetésben egy kétcsillagos tábornok, az akadémiai programot pedig egy kétcsillagos szintű civil felügyeli.

Az akadémiai programon belül 20 faculty advisor osztozik a 10 tanulmányi periódus és az iskola egyéb tanfolyamainak és kutatási programjának (tábornoki tanfolyam, tartalékos tiszti tanfolyam, nemzetközi kutatói szeminárium, iskolaparancsnokok konferenciája) tanulmányútjainak megszervezésén és lebonyolításán, valamint a csoportok felügyeletén, két egycsillagos tábornok vezetésével. Ezenkívül munka folyik a távoktatásba való bekapcsolódás és a Békepartnerségi Konzorcium területén is.

Az NDC jövője

2001 szeptemberében, az iskola fél évszázados fennállása alkalmából rendezett ünnepségen Lord Robertson, a NATO főtitkára az alábbiakat mondta:

2 A hidegháború végére a szövetség gyorsan reagált, partnerséggel és együttműködéssel segítette a Varsói Szerződés korábbi tagállamait az átalakulásban. Ennek eredményeként megnyitotta oktatási intézményeit a Békepartner-országok előtt. A 6. kéthetes tanulmányi periódus egyben az Integrált Békepartnerségi/EBESz (Integrated PfP OSCE Course–IPOC) tanfolyam is, amelyre mintegy 20–30 új hallgató csatlakozik a felsővezetői tanfolyam hallgatóihoz.

„Amikor elfoglaltam a főtitkári széket, azt mondtam, három prioritásom van: képességek, képességek és képességek. ...És nemcsak a fegyveres erőkre gondoltam, hanem a képességek egy tág spektrumára, amely alapvetőnek bizonyulhat a társadalmainkkal szembeni új kihívásokkal való hatékony szembenézésben. ...Több előrelátó gondolkodásra és a biztonság területét érintő képzésre van szükség... azaz a stratégiai képzés forradalmára".

Majd így folytatta: *„...amikor a stratégiai képzés forradalmáról beszélek, akkor nem gondolok másra, mint hogy az akadémiai közösségnek ezekre az új, komplex és időnként megfoghatatlan kihívásokra kell összpontosítania figyelmét. Az akadémiai közösség az, amelynek van ideje és lehetősége hogy a messzi jövőbe nézzen és értékelje a megváltozott környezetet. Az akadémiai közösségnek van lehetősége, hogy továbbadja ezt az értékelést hallgatóinak, hogy azok – legyenek civilek vagy katonák – jobban felkészülhessenek a kihívásokra, amelyekkel bizonyosan szembe kell néznünk."*

Eisenhower tábornok gondolatai ma is aktuálisak és visszaköszönnek a NATO jelenlegi főtitkárának szavaiban. Nem kétséges: ahhoz, hogy fel tudjuk venni a harcot az ellenséggel, meg kell ismernünk az ellenséget és mozgató rugóit, bárki és bármilyen is legyen az. Ezt a célt szolgálja az NDC és bizonyos, hogy amikor a hallgatók visszatérnek országaikba, nemcsak a diplomájukat viszik magukkal, hanem a kiszélesedett látókörüket és a többi hallgató gondolataival megtermékenyített gondolkodásukat is. A küldő országok feladata és felelőssége, hogy jól használja a hallgatók által megszerzett és NATO-körökben jegyzett tudást.

Honvédelmi reformok, haderő-átalakítás Magyarországon 1848–1998

A Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem kiadásában a fenti címen egy fontos és hézagpótló tanulmánykötet jelent meg 2001 nyarán. Hat neves hadtudós kutatásai eredményei alapján egy-egy tanulmányban foglalta össze a szabadságharctól a jelenkorig eltelt, mintegy 150 év magyar honvédelmi reformjainak, haderőátalakításainak elméleti és gyakorlati kérdéseit, történéseit és tanulságait.

A tanulmánykötetben megjelent dolgozatok szerzői és témái:

1. Ács Tibor: Az 1848. évi törvények a nemzeti honvédelemről és a haderő átalakulása magyar honvédsereggé; (1948–1849);
2. Zachar József: Az osztrák–magyar véderőtörvény megalakítása és megújulása 1868–1898 között;
3. Szabó József János: Honvédelmi reformok, haderő-átalakítások Magyarországon 1900–1919;
4. Dombrády Loránd: Törekvések a magyar honvédség haderejének kialakítására (1920–1944);
5. Móricz Lajos: A magyar haderő átalakulásai az 1945–1959 közötti években;
6. Bognár Károly: A Magyar Néphadsereg, majd Honvédség fejlesztése, reformtörekvései és átalakítása 1959-től 1998-ig.

A szerzők dolgozataikban rámutattak arra, hogy az európai korszakos fejlemények, események és tendenciák mindig meghatározták az ország honvédelmének és haderejének szerepét, fejlődését. A bemutatott tények alapján jól érzékeltetik, hogy az 1848-tól 1998-ig eltelt 150 év alatt mindig társadalmi, gazdasági, politikai, nemzetközi és szövetségi problémákba ütközött a honvédelem, a haderő fejlesztésének, átalakításának ügye, és egy-egy korban azok figyelembevételével került megoldásra a hadügyi reform, s azok – a pozitív fejlődési tendenciák mellett – az esetek nem kis részében felemás hadügyi megoldásokhoz, nemegyszer hadügyi tévedésekhez vezettek.

Az összefoglaló tanulmányok számos új értékkel, hasznosítható tanulságokkal, új adatokkal és elemekkel, ismeretlen összefüggésekkel és hangsúlyokkal gyarapították az ismeretanyagot. Rámutatnak arra, hogy egy-egy időszakban milyen külső – nemzetközi, diplomáciai, szövetségi, katonai és más – tényezők, körülmények, valamint milyen belső – társadalmi, politikai, gazdasági, hadügyi és más – indítékok, okok határozták meg a hatalmon lévő körök, a mértékadó politikai irányzatok, pártok honvédelmi és haderő-fejlesztési elgondolásait, terveit.

A tanulmánykötet a ZMNE könyvtárában megtalálható.

Dr. Oroszi Antal

Akadémiai székfoglaló

A Magyar Honvédség tábornokai és tisztjei, valamint az értelmiségi munkakörben dolgozó polgári alkalmazottak közül sokan nagy örömmel értesültek arról, hogy a Magyar Tudományos Akadémia 2001-es közgyűlésén levelező taggá választott *dr. Szabó Miklós vezérőrnagy, a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem rektora 2002. március 5-én székfoglaló előadást tart.* Ezen a napon sokan keresték fel az Akadémia patináns épületét.

A Magyar Tudományos Akadémis dísztermét zsúfolásig megtöltő hallgatóság Szentes Tamás rendes tag, a Gazdaság- és Jogtudományok Osztály elnöke, rövid megnyitójában az esemény jelentőségét is hangsúlyozta, hogy 60 év óta most lett a magyar hadtudománynak akadémikusa.

Szabó Miklós *„Historia est magiszter vitae"* – felkiáltó- vagy kérdőjellel, Történelmi párhuzamok 60–70 év távlatában a hadseregszervezés egy szűk területére címmel tartotta meg előadását.

A jól ismert latin eredetű mondás érvényességét az előadás egyrészt állítja, márészt a Magyar Légierő háború előtti és alatti szervezési bakugrásaival, illetve a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem létrehozásával és működésével kapcsolatos ellentmondásos intézkedések tükrében megkérdőjelezi.

Ezt a véleményt a székfoglaló előadás kitünő képekhez fűzött, lényegre törő, szellemesen előadott érvekkel olyan meggyőzően indokolja, hogy a hallgatóság egy pillanatig sem kételkedik abban, hogy a történelmi tapasztalatok hasznosulnak a mi életünkben is. A hadseregszervezés területén nemcsak a második világháború előtt és alatt adott ki a vezetés több, nem eléggé megfontolt, sőt kapkodásokra utaló intézkedést, hanem a 20. század utolsó évtizede sem mentes ilyen hibáktól. A Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem története is bizonyítékokat szolgál erre.

Szabó Miklós akadémikus előadása iránti tetszését a hallgatóság hosszan tartó tapssal fejezte ki.

Az előadásoknak megfelelően, a székfoglalást követően az akadémiai osztály titkára ismertette az új levelező tag tudományos életrajzát, majd ezt követően az osztályelnök lezártnak nyílvánította az ülést.

Az ülést követően az előadás résztvevői melegen gratuláltak Szabó akadémikusnak és kifejezték egyetértésüket az általa előadottakról

A szerkesztő

Hadtudományi konferencia

A Magyar Hadtudományi Társaság a Respirátor Rt. támogatásával, az MHTT polgári védelmi szakosztály szervezésében 2001. november 29-én konferenciát tartott *A tömegpusztító (WDM–RBV) fegyverek elterjedésével együtt járó veszélyek elleni védelem, különös tekintettel a lakosság sebezhetőségére* címmel. Az egész napos rendezvényen 10 előadás hangzott el. Két alkalommal vita is lezajlott, amelyeken hozzászólók mellett a konferenciát levezető elnökök tettek kiegészítő és értékelő megjegyzéseket. Mivel az előadások egy különkiadványban megjelennek – tehát az érdeklődők részére teljes terjedelmükben hozzáférhetőkké válnak –, a szerkesztőség ezért rövid összegezésben tájékoztatja a tisztelt olvasót a történtekről és az elhangzott legfontosabb gondolatokról.

Megnyitójában *dr. Szabó József nyá. vezérőrnagy,* az MHTT elnöke abból indult ki – s ilyen tartalmú utalást az előadók is tettek –, hogy a biztonságot veszélyeztető fenyegetések, továbbá a NATO-tagságból adódó kötelezettségek teljesítésével járó feladatok vagy a szövetségen belüli együttműködés formáinak és módjainak az elemzései, értékelései a biztonság- és védelempolitikához kapcsolódó kutatások fő irányai közé tartoznak.

S mindezeket olyan körülmények között kell folytatni vagy kivitelezni – mint a bipoláris világrend összeomlása, a fenyegetettség sosem tapasztalt új formáinak a megjelenése, a nem katonai jellegű kihívások térhódítása, a haditechnika robbanásszerű fejlődése, az információs társadalom színre lépése stb. –, amelyek együttesen nemcsak igénylik, de ki is kényszerítik a hadtudomány megújulását, általában a tudományok jelentőségének a növekedését. De ebben az irányban fejti ki a hatását az a tény is, hogy Magyarországon a négyévenkénti kormányváltás eddig irányváltást is jelentett, emiatt is az MHTT stabilitást megtestesítő, a folytonosságot képviselő tevékenysége felértékelődik.

Miben ragadható meg e kikerülhetetlen folyamat lényege? Diszciplínánkban elindult az eddigi ismeretrendszer és a struktúra, terminológia átalakítása-átalakulása, egyúttal előtérbe került a hadtudomány komplex értelmezése. Örömmel állapíthatjuk meg: ahogy az egész társadalomban az egyes szakmák, kutatási területek a diszciplínaviták keretében, úgy a hadtudomány művelői a szakosztályok, tagozatok keretében felmérték-felmérik és rendszeresen áttekintik helyzetüket, s ezekre támaszkodva fogalmazzák meg reális tennivalóikat, illetve a vezetésnek szóló ajánlásaikat. *Ezek sorába illeszkedett a tömegpusztító fegyverekkel együtt járó veszélyek elleni védelmet és a lakossági sebezhetőséget középpontjába állító hadtudományi konferencia.*

A láncszemszerűen egymáshoz kapcsolódó előadások során *dr. Deák Péter,* az MTA doktora, a Biztonságpolitikai és Honvédelmi Kutatások Központja Alapítvány tudományos igazgatója az évtizedünkben jelentkező és ható aszimmetrikus kihívásokban megbúvó veszélyforrások természetét elemezte. *Kloczka Mihály* ezredes a BM Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóságának minősített időszaki feladatait taglalta, külön hangsúlyt helyezve a lakosság tömegpusztító fegyverek elleni védelmének a kérdéskörére. A tömegpusztító fegyverek proliferációjának (elterjedésének) lényegét és az abból fakadó veszélyeket dr. *Szternák György,* a ZMNE tanszékvezető professzora foglalta össze. A tömegpusztító fegyverek közül *dr. Bognár Botond,* a Gazdasági Minisztérium export-ellenőrzési vegyi és biológiai fegyvertilalmi iroda vezető-főtanácsosa a vegyi fegyverek és anyagok elterjedését vázolta fel. *Dr. Faludi Gábor* orvos ezredes, a HM Egészségvédelmi Intézet igazgatóhelyettese pedig arról szólt, milyen veszélyes az emberiségre nézve, ha terroristák kezébe kerülnének biológiai fegyverek és biológiai anyagok. Gondoljunk az antrax kapcsán Amerikában kialakult – és kisebb mértékben Magyarországon is megjelent – pánikra. Pedig ez a galád cselekedet (az antrax levélbeni terjesztése) szerencsére csak szórványosan – nem pedig egy hadműveleti terv részeként és tömegesen – került alkalmazásra.

Az ezt követő vita és az addigi előadóknak a hozzájuk intézett kérdésekre adott válaszaik igazolták, hogy *időszerű, egyúttal aktuális témát tárgyalt a konferencia.*

Dr. Pataky Iván nyá. ezredes, a hadtudomány kandidátusa, a Magyar Polgári Védelmi Szövetség alelnöke többek között hangsúlyozta: a tárgyalt veszélyekre a társaság polgári védelmi szakosztálya már két évvel ezelőtt fel-

hívta a figyelmet. A NATO-ban pedig már 1990-ben kezdtek kételyeket és aggodalmakat megfogalmazni a terrorral összefüggő veszélyek szaporodásával kapcsolatban. Vagyis nem volt minden előzmény nélküli a téma napirendre tűzése, még ha az indikátorszerepet a szeptember 11-ei terrortámadás töltötte is be. *Szeptember tizenegyedike óta ugyanis megváltozott a világ, s nyilvánvalóvá vált: új biztonsági koncepciókra, megoldásokra van szükség.* De ezt a változást durva és túlságosan erőszakos cselekmények – a WTC-ikertornyok teljes és a washingtoni Pentagon épülete egy részének lerombolása – ismerte fel a világ.

Nem érdektelen azonban rámutatni arra, hogy bár atombombát terrorista egyének és terrorista szervezetek nem tudtak ugyan sem megszerezni, sem előállítani, de létezik olyan módszer – alacsony technikai szintű megoldási mód (low-tech), amellyel az atomfegyverrel mért csapáshoz hasonló, azt megközelítő eredményt lehet elérni. A 900 km/óra sebességű utasszállító óriásgépeknek rakétakénti, e gépek 70–150 tonnányi üzemanyagának hagyományos robbanóanyagkénti felhasználását ezen módszer megnyilvánulásaként tarthatjuk számon.

A terroristák célja, mint azt azóta már tudjuk, nem minden esetben a látványos rombolás. Emlékezzünk a japán metróbeli mérges gáz alkalmazására. A halálesetek mellett tömegpánik is kialakult, s e gonosz terv kiagyalói éppen ezt akarták elérni. Vagy emlékezzünk a sajtótermékekből származó azon hírre, hogy csecsen bosszúállók (terroristák) a sűrűn látogatott moszkvai Izmajlovó park bejárata közelében olyan sugárzó céziummal teli, 15 kg-os tartályt helyeztek el, amely a háttérsugárzásnál, a megengedettnél többszörösen erősebb dózist bocsátott ki. Vagyis a gyanútlan járókelők ezreit érhette végzetes sugáradag. Így tehát atom-, hidrogén-, sőt neutronbomba-robbanás vagy atomerőmű-baleset nélkül is előidézhető a sugárártalom miatti tömeghalál.

S akkor még hátravan az erősen sugárzó anyag szétszórása közönséges robbanóanyag explodálása útján – ami ugyanúgy a „szegény ember atombombája", mint a robbanórakétaként felhasznált repülőgép – vagy a harmadik, negyedik, s még fejlettebb generációt alkotó közepes és nagy *pszichotronikus* eszközök. Az RTL Klub *Titkos fegyver* című filmje még csak arról adott hírt: a terroristák egy olyan – Szibériában eldugott és fellelt – szerkezet megkaparintására törekedtek, amely az emberi agyhullámok segítségével képes robbanások előidézésére. Angolszász újságok és könyvek – az utóbbiak magyar fordításban is – *a pszi-erőnek kézifegyverben vagy annál hatékonyabb rombolóeszközben való felhasználásáról egy évtized óta hírt adnak.* Vagyis a terrorizmus fegyverarzenálja széles skálájú, az ellenük indított küzdelem viszont még a kezdet kezdeténél tart.

A tanácskozás második felében sorra kerülő *Információvédelem* című előadásában *dr. Várhegyi István* nyá. ezredes, a hadtudomány kandidátusa hangoztatta: a tudomány képezi a fejlődés motorját, hajtóerejét. Vagyis a tudósok feltárják-bemutatják az utat-módot, a döntéshozóknak pedig a kutatás végzése helyett a részükre rendelkezésre bocsátott elképzelés halmazából csak ki kell választani a megoldást elősegítő döntést, és azért viselni a felelősséget. A döntéshozók felelősségének jelentőségét emelte ki akkor, amikor kijelentette: *a WTC-tornyok elleni terrortámadás fekete lyukat eredményezett, hiszen egy korábbi rossz döntés miatt a WTC-ikertornyok egyikére telepítették az adássugárzó eszközöket.* A tornyok összeomlásával azok is megsemmisültek és csak az internet működött tovább. Bebizonyosodott, hogy egy hatalomnak önmaga csalhatatlanságába és mindenhatóságába vetett hitét egy horribilisnek egyáltalán nem számító terrorfegyver is képes romba dönteni, kommunikációs csatornái működését blokkolni, gátolni. Az emberek védelme, az emberi életek és javak fokozott megóvása mellett tehát az információs környezet elemeit is komolyan kell kezelni.

Ide kapcsolódik *Kovács Lajos* nyá. ezredes BM-tanácsadójának a vitában elhangzott azon megjegyzése – amelyhez más-más megközelítésben többen is csatlakoztak –, hogy az 1996-ban a katasztrófaelhárításra vonatkozó törvény elfogadása óta az egész országra vonatkozóan intenzív gondolkodási folyamat indult el. A hogyan tovább kérdésre adandó válasz kidolgozása az arra hivatottak részéről magában foglalta azt a törekvést, hogy – a szűkös lehetőségekre vonatkozó információk birtokában – megismerjék: mit kell tenni és azt hogyan, milyen ütemezéssel kell végrehajtani. Ez másként azt jelenti: *létezik katasztrófavédelmi stratégia, amely nemcsak harmonizál a nemzeti biztonsági stratégiával, de perspektivikusan magában foglalja az előbbrejutás számunka lehetséges és kívánatos módozatait is.*

Ez utóbbinak – az előadók válaszadása során – *dr. Deák Péter* némileg ellentmondott, amikor kijelentette, hogy koncepciónk ugyan van, de azt még nincs mihez, hová illeszteni a nemzeti biztonsági stratégia hiányában. Pontosítás végett azonban megjegyezte, az eddig létező biztonságpolitikai alapelvek mindaddig stratégiai funkciót töltenek be, amíg ez az új nevű okmány elfogadásra és deklarálásra nem kerül. *Dr. Faludi Gábor* pedig azt vetette fel, hogy a katasztrófa-elhárítás egységes irányítására vonatkozó törvényben magának a katasztrófának a fogalma sem szerepel – emiatt e dokumentum olyan, amilyen –, de mégis ez képezte a cselekvés vezérfonalát. Ezt erősítette meg *Bertalanics Szilárd* pv. alezredes, azt hangoztatva, hogy a katasztrófavédelmi információs rendszer terén sikerült előrelépni: létezik monitoringrendszer; folyik az adatgyűjtés; kezd megvalósulni az adatcsere is.

Bíróné Ősz Julianna pv. alezredes arról számolt be, hogy a fővárosban már 270 gyakorlóriasztáson is túljutott az illetékes szervezet. Vagyis készülnek arra az eshetőségre, hogy elméletileg elkerülhetetlen a nagyszámú áldozat, ha bekövetkezik egy bioterrorakció Magyarországon. Ez utóbbi indokoltsága megtalálható volt *Gallai János* ezredes azon megállapításában, hogy korábban nem volt ismeretes olyan mértékű terrorakció, mint amilyen szeptember 11-én Amerikában bekövetkezett. *Kloczka Mihály* ezredes reagálásában pedig azt állapította meg, szükség van törvénymódosításra, de nem bizonyos fogalmak kidolgozatlansága vagy hiánya miatt, hanem azért, mert az ismert *tragikus terrorakció képében új, eddig nem ismert, nem érzékelt, elképzelni is nehéz helyzet alakult ki, s úgy tűnik, ez maradandó eleme lesz mindennapjainknak.* Hiszen nem tudjuk, hogy új terrorcselekmény mikor következik be; hol és hogyan fog lezajlani, s emiatt a fenyegetettségérzés állandóvá válik. Mintegy konklúzióként dr. Várhegyi István a reflexiójában arra hívta fel a figyelmet, hogy a téma – benne az információs környezeti veszélyforrás is – tíz éven belül rendkívül fontossá válik, ezért azt már most nagyon komolyan tanulmányozni kell.

Hogy hogyan végeztük, illetve végezzük ezt a tanulmányozást, arra viszont a konferencia második részében *dr. Sztanek Endre* nyá. ezredes elnökletével folytatódott előadásokban kaptunk példákkal illusztrált fogódzókat. *Fehérvári Pál*, a Környezetvédelmi Minisztérium főosztályvezetője *Az ország lakossága kollektív védelmének* (óvóhelyvédelem, kitelepítés) *jelenlegi állapota* című előadásában kitért arra, hogyan lehet azt az aggasztó helyzetet kezelni, amelyet Magyarországon az óvóhelyépítés negyed évszázados szünete idézett elő. Két életképes lehetőséget vázolt fel: előtérbe került az életvédelmi rendszer kialakítása a Metróban; továbbá olyan társadalmi igényeket kielégítő építményeket kell létesíteni, amelyek életvédelmi funkciókat – tehát többletigényeket – is ki tudnak elégíteni.

Dr. Farkas József professzor az *Egészségügyi ellátás problémái a tömegesen jelentkező sérültek ellátása esetén* című előadásában többek között arról a dilemmáról szólt, hogyan lehet és kell a *sok beteg – kevés egészségügyi dolgozó* ellentmondást a rendkívüli helyzetekben feloldani vagy áthidalni. Ugyancsak a gyakorlat oldaláról közelítette meg a problémakört *Bobák Pál*, a Respirátor Rt. minőségi és fejlesztési vezetője. *Egyéni védőeszközök a lakosság védelmében* című előadását a jelszavukul választott *Tetőtől talpig biztonság* jegyében járta körül. Ennek révén biztató képet nyertünk arról, hogy ez az 1928 óta működő – és Közép-Európa egyetlen légzésvédő készülékeket vizsgáló – intézet Magyarországon egyedüliként milyen légzésvédő készülékeket, védőruhákat gyárt, kínál a lakosság és a honvédség részére.

Az előadók sorát *dr. Pataky Iván* zárta. *A lakosság felkészítése a tömegpusztító fegyverek elleni védekezésre* című expozéjában a múlt – főként a második világháborúban Magyarországot ért bombázások – tapasztalatainak összefoglalása után azt a meghökkentő (mindazonáltal igaz) megjegyzést tette, hogy *ma a lakosságot felkészíteni nem lehet, hiszen nincs mire, így nincs előzetes riasztás sem. Vagyis nem tudjuk – legalábbis előre nem –, hogy ki, mivel, mikor és hol támad.* Ez azonban nem jelentheti azt, hogy ne rendelkezhetnénk átadható elemi (tehát megtanulható, elsajátítható) elsősegély-nyújtási vagy katasztrófa-elhárítási ismeretekkel.

Rámutatott továbbá arra: ha másban nem is, e területeken a világon mindenütt egyre fokozódó figyelmet fordítanak a lakosság – főként a tanulók – felkészítésére. A katasztrófaszervezet Svédországban például évente 200-300 ezer embert készít fel katasztrófavédelemre. Az USA-ban a tengeráraktól (cunamiktól) fenyegetett csendes-óceáni partvidéken

még a kisiskolásokkal is gyakoroltatják a riadót és a pusztító árhullámok ellen biztos helyre vezető menekülési útvonalak megismerését, bejárását. Magyarországon az iskolákban már három-négy éve folyik a felkészüléssel kapcsolatos ismeretek elsajátítása, sőt *az 1999. évi 77. törvény mindenkinek szavatolja a védekezéshez való jogot, a lakosságfelkészítő szöveges anyag pedig bárki számára hozzáférhető.*

Zárszavában *dr. Szabó József*, az MHTT elnöke azt emelte ki, hogy a honvédelemmel kapcsolatos olyan probléma került napirendre a konferencián, amely döntések, intézkedések, továbbá hasonló tanácskozások sorozatát igényli, illetve indikálja. A hadtudomány kutatói a maguk lehetőségei és keretei között ehhez járultak, járulnak hozzá ötleteikkel, megállapításaikkal, javaslataikkal.

Összegzésként a rendezvényről tudósítók örömmel állapíthatták meg:a résztvevők összetétele és az előadások, hozzászólások tartalma és irányultsága azt mutatta, nem senki földje (no man' s land) az a terület, amelyet a konferencia áttekintett. *Még a kritikai hangvételű észrevételekből is kiérződött a nobile officium, vagyis az: mindenki nemes kötelességének tartotta és tartja a helyzet áttekintését, a lehetséges – együttal továbbvivő – lépések vagy tennivalók körvonalazását, sőt meghatározását.* S mindez azért fontos, mert a hadtudósok társasága nem is kevésszer tapasztalta már, mekkora problémát okoz – s csak növeli ezek következményeinek nehezen felszámolhatósága –, ha azok mondják meg, hogy mit kell tenni, akik nem értenek hozzá, ámde ők vannak döntési helyzetben.

Ahogy az utóbbi 10-12 évben egyre gyakrabban hallunk az információs korszak, információs társadalom stb. fogalmakról, annak arányában egyre inkább meg kell tanulnunk a digitalizáció minden csínját–bínját. Ez teszi ugyanis lehetővé az információs fölény megszerzését. S erre nemcsak a fegyveres küzdelem, hanem a békeidőszak körülményei között, s a hadi terület mellett a polgári terület résztvevőinek, szereplőinek is szükségük van. Mindenekelőtt az adott helyzetet kell alaposan feltárni, konkrétumait megismerni.

Egy-egy konferencia, kollokvium, továbbá szűkebb körű hazai és nemzetközi tudományos tanácskozás is meg tudja mutatni az eredményeket és a fogyatékosságokat, ki tudja tapintani a szűk keresztmetszeteket, sőt ajánlásokat is tud tenni a hiányosságok felszámolására vagy a zajló folyamatok hatékonyabbá tételére. Ezek ezen a konferencián is megtörténtek. Mindezekkel szembesülhetnek mindazok, akik az elhangzott előadásokból készülő és egy későbbi időpontban megjelenő kiadványt majd kézbe veszik.

Az eddigiek azonban mégsem jelentik azt, hogy most már megnyugodhatunk. Mert tény ugyan, hogy hazánkban a legfrekventáltabb területeken a külső és a belső biztonsági rendszereket áttekintették és a szükségessé vált pontokon szigorították, az eddigi intézkedéseket s az azok alapját képező dokumentumokat felülvizsgálták, kiegészítették – vagy legalábbis az erre irányuló munkák első lépéseit megtették –, a közreműködők (állomány, személyzet) felkészítése és ellenőrzése is rendszeressé és szigorúbbá vált. Ámde annak tudatában, hogy egyetlen bolygónk van – élőhelyünk, a Föld –, ahol a hatások globálisak, még ennél is több kell.

A New York-i és washingtoni rombolás nyomán mindenütt megszülettek és megszületnek az e pusztítások, rombolások következtében előállt új helyzethez igazodó – azt kezelni tudó – védelmi módszerek és eljárások. *De még ennél is több kell!* Erősíteni kell a nemzetek közötti együttműködést, az arra hivatott – hírszerző, kémelhárító, tudományos és más – szolgálatok, szervek tevékenységének koordinálását. El kellene kezdeni a globális méretű veszélyforrások, a lehetséges veszélyek áttekintését, elemzését, hogy azokra felkészülhessünk és szükség esetén hatékonyan reagálhassunk.

Varga Mihály

A társaság intézőbizottságának üléséről

Január 21-én ülést tartott az MHTT intézőbizottsága, *napirenden az alábbi kérdések szerepeltek:* tájékoztató az elmúlt időszak fontosabb eseményeiről; a múlt év lezárásával, a beszámoló küldöttgyűlés előkészítésével kapcsolatos feladatok számbavétele; a társaság közhasznú szervezetté sorolásával összefüggő teendők; a szabadegyetemi előadássorozat eddigi mérlege és a második félévre vonatkozó szervezési feladatok; a 2001. évi gazdálkodás helyzetének értékelése és a tagdíjak emelésére vonatkozó javaslatok megbeszélése. Egyéb kérdések között szó esett a szakértői rendszer megújításáról, a szakértői kör bővítéséről, a kiírandó pályázatokról, a Tanárky-díjak okleveleinek kulturált formára történő cseréjéről.

A napirendre tűzött témák áttekintése, az elnök és az elnökhelyettesek részéről, illetve az azokhoz kapcsolódó kérdések, vélemények, majd a kialakított állásfoglalás az intézőbizottság részéről, gyakorlatilag *a beszámoló küldöttgyűlés előkészítését szolgálta.*

Az MHTT múlt évi munkájáról számot adó és a 2002. év feladatait, a társaság tevékenységének fő irányait meghatározó beszámoló, küldöttgyűlés írásos anyagának összeállítása a szakosztályok évzáró „jelentéseire" és az elnökhelyettesek mint területfelelősök értékeléseire épül. Ezért az elnök kérte az IB-tagjait és rajtuk keresztül a szakosztályok elnökeit, hogy mielőbb adjanak tájékoztatást a területükön folyó munkáról, problémákról és a jövőt illetően tevékenységük fő irányáról. A küldöttgyűlés – amelyre valószínűleg március végén kerül sor – előtt még egy IB- és egy elnökségi ülésre kerül sor, a beszámoló és a fontosabb döntések véglegesítése céljából.

2001. évi pályázati eredmények

A Magyar Hadtudományi Társaság 2001. évben szerződéses és jeligés pályázatot hirdetett. A pályázati felhívásra 10 pályázat érkezett. A haderőreform, a hadügy és a hadtudomány aktuális kérdéseit feldolgozó pályaművek közül hét színvonala megfelelt a kiírás követelményeinek.

A társaság elnöksége dr. Hajma Lajos nyá. ezds.: *A váratlanság és meglepés szerepe az USA haderőben;* dr. Pekó József nyá. ezds.: *A haza katonai védelme modernizációjának alapkérdései* és Seres György: *A magyar légierő korszerűsítésének néhány kérdése* című szerződéses pályázatokat fogadta el és támogatta.

A hét jeligés pályázat közül – a bírálók javaslatai, illetve a bírálóbizottság határozata alapján – négy pályamű szerzője kapott díjat:

Jároscsák Miklós ezds.: Az MH fogyasztói logisztikai rendszerének fejlesztési irányai a NATO-konform működés és a nemzeti érdekérvényesítés összehangolása tükrében – *I. díj;*

Háber Péter nyá. ddtbk.: A haderő-átalakítás néhány aktuális kérdése – *II. díj;*

Kadosa Péter: Bosznia-Hercegovina (BiH) gazdasági biztonságának értékelése – *III. díj;*

Bebesi Zoltán: Az iszlám terrorizmus a kábítószer tükrében – *különdíj.*

A díjazott tanulmányok rövidített (cikkesített) változatai, amennyiben azokat a szerzőik átdolgozzák, a *Hadtudomány*-ban megjelennek. Eddig a szerződéses pályázatok közül megjelent dr. Pekó József tanulmánya és Háber Péter, valamint Jároscsák Miklós jeligés pályaműve.

A beküldött pályaművek mindegyike megtekinthető az MHTT titkárságán.

A társaság elnöksége

A társaság pályázati felhívása 2002. évre

A társaság elnöksége a kutatási eredmények megjelentetésének elősegítése és a gyakorlatban is hasznosítható tanulmányok készítése céljából pályázatot hirdet.

A pályázaton a következő témaköröket tartjuk célszerűnek feldolgozni:

1. Stratégiai és katonai biztonság
2. Védelmi - és haderőtervezés
3. Doktrínák, alkalmazás, felkészítés, kiképzés
4. Nem háborús műveletek
5. Katonai vezetés
6. Logisztika
7. Haditechnikai és technológiai fejlesztés
8. Humánerőforrás – gazdálkodás és fejlesztés
9. Humán faktor és medicina
10. Társadalom és haderő

A pályázaton a társaság tagjai egyénileg vagy csoportosan, kifejezetten ezen pályázat céljára készített, eredeti – más helyen még nem publikált, egyidejűleg be nem nyújtott és ebben a formában nem publikált tanulmányokkal vehetnek részt. A pályázat lehet jeligés vagy szerződéses, terjedelme legfeljebb három ív. A pályamű a pályázati kiírásban szereplő vagy önálló kezdeményezés alapján választott téma kimunkálására irányul.

❑ A *jeligés pályázat* megőrzi a pályázó személyiségének anonimitását a pályamunka elbírálásának teljes befejezéséig. A pályázó személye tehát csak a pályamunkák elbírálása után válik ismertté.

A jeligés pályázat a pályázati kiírásban szereplő vagy önálló kezdeményezésű (általában nem komplex) téma kimunkálására irányul.

Elnyerhető díjak:

I. díj 80 000 Ft,
II. díj 60 000 Ft,
III. díj 35 000 Ft.

Az elnökség az egyes szakmai területek kiemelkedő alkotásait különdíjban részesíti.

❑ *A szerződéses pályázathoz* be kell adni a téma feldolgozására vonatkozó előtervet, amelyben meg kell jelölni: a választott témát, a kutatás célját, a vizsgálandó kérdéseket (szinopszis), továbbá a tartalom és a terjedelem függvényében a kutatáshoz kért összeget. A téma vizsgálata az előterv és az annak elfogadása alapján megkötött megbízási szerződés feltételei szerint történik.

A szerződéses pályázat előterve benyújtásának határideje: 2002. május 1.

Mind a jeligés, mind a szerződéses pályamunka benyújtásának határideje: 2002. október 15.

A pályázatokat lemezen, valamint két kézirati példányban kérjük beküldeni.

A pályaműveket az elnökség által felkért szakértők bírálják el.

A díjazott szerződéses vagy jeligés pályázatok hasznosításáról az MHTT a szerzők egyetértésével dönt. Az arra alkalmas pályázatok cikkszerű feldolgozás után a Hadtudomány című folyóiratban is közlésre kerülhetnek. A pályamunkák átadhatók továbbá a hasznosításban érdekelt szerveknek.

A társaság pályázati rendszerének célját, módját és a szükséges tudnivalókat az elnökség által jóváhagyott, a MHTT pályázati rendszere című leírás tartalmazza.

Budapest, 2002. március 10.

A Magyar Hadtudományi Társaság elnöksége

Megalakult a társaság 23. szakosztálya

A Magyar Hadtudományi Társaság *Csata- és hadszintérkutató szakosztálya február 28-án tartotta alakuló ülését.* A szakosztály létrehozását a Hadtörténeti Intézet és Múzeum munkatársai közül a történészek egy csoportja kezdeményezte.

Az alakuló ülés részvevőit *dr. Szabó József, az MHTT elnöke* köszöntötte, szólt a társaság céljairól, eddigi eredményeiről, törekvéseinek főbb irányairól. Ezt követően *dr. Négyesi Lajos hadtörténész* vázolta a megalakítandó szakosztály célját, tervezett feladatkörét és javaslatot tett a szakosztály vezetőinek személyére vonatkozóan. Az elnök, az alelnök és a titkár személyére vonatkozó javaslat után a részvevők *megválasztották:*

a társaság *elnökét: dr. Holló József* vezérőrnagyot, a HIM főigazgatóját,

alelnöknek: dr. Winkler Gusztávot, a BME professzorát,

titkárnak: dr. Négyesi Lajost és kijelölték azt a négy személyt – Somos Györgyöt, Lénárt Sándor őrnagyot, Varga Zsolt főhadnagyot és Tikk Bálintot, a ZMNE hallgatóját –, akik április 5-én küldöttként részvesznek a társaság éves beszámoló küldöttgyűlésén.

A szavazás után *a titkár ismertette a szakosztály éves programját,* mely szerint: öt szakosztályülést, egy konferenciát tartanak és az év közepén egyhetes kutatótábort szerveznek Szlovéniában. Dr. Winkler Gusztáv az alelnök a szakosztály érdeklődő tagjait meghívta a BME-hallgatók május 30-i terepgyakorlatára, melynek keretében a pilismaróti vár romjait mérik fel.

A szerkesztő

Élő történelem a Komáromi Erődben

A Hadtörténeti Intézet és Múzeum, a Magyar Huszár- és Katonai Hagyományőrző Szervezet – a Monostori Erőd Hadikultúra Kht., Komárom és Észak-Komárom önkormányzata és más hazai és külföldi szervezetek közreműködésével – 2002. évben rendezvénysorozat keretében – három különböző történelmi korszak feldolgozását tervezi. A rendezvénysorozat Komárom történetének, hadtörténetének, ezen belül hazánk történelmének jelentős szakaszait mutatja be egészen sajátos és látványos formában.

Elsőként, csatlakozva a Komáromi napok programjaihoz, *2002. áprilris 27-én* török kori eseményeket felelevenítve bemutatják a két, egykor szemben álló fél zenei és tánckultúráját, katonai egyenruháját, fegyverzetét, a kor szokás- és izlésvilágát.

Július 1-jén a Kossuth-év tiszteletére – az 1848–49-es forradalom és szabadságharc idejét felelevenítve – bemutatják a korszakra jellemző ruházatot, fegyverzetet, a honvédség fegyvernemeit – a gyalogságot, a lovasságot, a tüzérséget – és azok harci technikai módszereit.

Szeptember 14-én az Osztrák–Magyar Monarchia korszaka kerül a figyelem középpontjába, felvillantva a 19. század végi hadsereg hadgyakorlatainak egyik-másik jelenetét.

Mindhárom nap programjának kiemelkedő és látványos eseménye lesz a kor jellemző csataeseményeinek a felidézése.

A rendezvénysorozat programjának részleteiről érdeklődni lehet a Hadtörténeti Intézet és Múzeum munkatársánál: *Udovecz Györgynél* HM 22099/127 mellék

AZ MAGYAR HADTUDOMÁNYI TÁRSASÁG 1991–2001 KÖZÖTT MEGJELENT KIADVÁNYAINAK

REPERTÓRIUMA

Bevezető

Amikor a Magyar Hadtudományi Társaság elnöksége és a Hadtudomány Szerkesztőbizottsága döntött a 11. évfolyamát is megélt folyóirata repertóriumának a megjelentetéséről, az a cél vezérelt bennünket, hogy olyan kiadványt bocsássunk közre, amely gyakorlati segítséget nyújt, hasznos eszközként szolgál a hadtudomány művelői, illetve az iránta érdeklődők számára. Áttekintve a repertórium 862 folyószámát és az azt kiegészítő, mintegy 600 pótszámot – tehát a több mint 1400 címleírást – amelyek csaknem 7000 nyomdai oldal terjedelmű cikkeket, tanulmányokat, expozékat, hozzászólásokat stb. takarnak –, joggal állapíthatjuk meg, hogy az MHTT a katonaélet, a hadügy mindennapi problémáival, gyakorlatával, valamint a hadtudomány (mint az egyetemes tudomány egyik ága) elméleti, metodikai és metodológiai kérdéseivel egyaránt sokoldalúan foglalkozott.

Arra számítunk, hogy a tudományos kutatók, a szakirodalmi tájékoztatást végzők, a könyvtárosok s a bibliográfiai adatgyűjtésben jártas személyek mellett a tisztelt olvasók is haszonnal tudják a repertórium lapjait forgatni. Talán e pillanatban kissé elfogultnak tartanak véleményem miatt Kedves Olvasóim, de kérem, tartsanak velem a lapozgatásban-keresgélésben, és meggyőződhetnek állításom helyességéről.

S még egy megjegyzés. Mint ismeretes, az égen való könnyebb tájékozódás végett évezredek óta csillagképekbe osztják a csillagokat. Ennek analógiájára rendeztük el a repertórium anyagát. Vagyis a folyóirat rovatcímei alapján egy helyre csoportosítottuk az azonos tartalmú anyagokat, megtartva időbeli sorrendjüket.

A társaság kiadványaiban megjelenő anyagok címleírásai mellett a 425 szerző munkája alapján készített – három területre bontott – *névmutatók révén* is további értékes információkhoz juthatunk. Például: milyen gyakorisággal publikálnak a szerzők, milyen témákra orientáltak. A hivatkozások mutatói alapján pedig következtethetünk, a téma feldolgozottságára, színvonalára stb.

A tárgymutató egyrészt a hadtudomány és szakirodalma felosztását és a kutatók által keresett (kutatott) témák gyakoriságát követve az általunk legfontosabbnak ítélt és a vonatkozó anyagok áttekintése során „felajánlott" választás alapján, mintegy 300 fogalmat és az ezeket kiegészítő kétezernyi részfogalmat tartalmaz, megkönnyítve ezzel a konkrét témára, részkérdésre vonatkozó keresést.

Azzal a reménnyel bocsátottuk útjára ezt a repertóriumot és biztosak is vagyunk benne, hogy a hadtudomány művelői, illetve az iránta érdeklődők haszonnal tudják majd forgatni és segítségével könnyebben jutnak hozzá a számukra szükséges információhoz.

Varga Mihály,
a repertórium összeállítója

Technikai útmutató

Ez a repertórium a Hadtudomány című folyóirat könyvészeti leírásában feltüntetett és működésének 11 éve során megjelentetett 42 számában 5300 nyomdai oldalon szereplő, kb. 850 cikkének, valamint a folyóirat mellékleteként vagy közreműködésével megjelent 13 különkiadványában 1540 nyomdai oldal terjedelemben helyet kapott anyagainak az összesítője.

A repertórium felépítése

I. rész: Címleírások

Az anyagok bibliográfiai leírása. E részben a cikkek a folyóirat rovatai szerint elkülönítve, s az azonos rovathoz tartozók egy helyre összegyűjtve csoportosulnak. Ugyanakkor megtartották megjelenési időrendjüket és akkori sorrendjüket is. Minden cikk vagy cím folyószámot vagy sorszámot (862 esetben) – vagy a folyószámmal megjelölt anyag részletezését lehetővé tevő kiegészítő számot, alszámot (320 esetben) – kapott. Továbbá minden anyagnál (ahol egyáltalán lehetséges volt) feltüntettük a szerzőt, az alkotás címét, előfordulási-fellelési helyét és terjedelmét. Ez a gyors visszakeresést szolgálja.

II. rész: Különkiadványok, címleírások

Ebbe a részbe a társaság kiemelt rendezvényeinek anyagai kerültek, önálló sorszámokkal feltüntetve, a fórumok témáit, a kiadványok címeit, míg az azokban szereplő anyagokat (előadásokat, hozzászólásokat stb) egymástól elkülönítve alszámokkal jelöltük.

III. rész: A szerzőkre, a cikkekben hivatkozottakra és a földrajzi helyekre utaló névmutatók.

a., *A cikkek szerzői névmutatójában* a neveket szoros abcrendbe szedve úgy tüntettük fel, ahogy a megjelent anyagokban szerepeltek és visszautaltunk az első és a második részben feltüntetett sorszámokra.

b., *Az egyes cikkekben szereplők* (hivatkozott személyek) *névmutatója* az előbbi rendben azt szemlélteti, hogy a cikkek szerzői, írói publikált anyagaikban kikre és milyen gyakorisággal hivatoztak.

c., A névmutató harmadik részében – az I. részben adott sorszámokra visszautalással – arra kapunk választ, hogy a szerzők cikkeikben *milyen földrajzi helyekre* (országokra, kontinensekre, tájegységekre, városokra stb.) utaltak.

IV. rész: A betűrendes felépítésű tárgymutató

A mintegy 300 tárgyszó zöménél kb. másfélezer fellelési helyet, a tárgyszavak felénél pedig több mint kétezer magyarázó fogalmat is jelöltünk.

A fenti felépítésű repertóriumból – terjedelmi korlátok és egyéb okok miatt – a III./c. részt – a földrajzi mutatót és a IV. részt, a tárgymutatót teljes egészében kihagytuk. Gondoskodunk azonban arról, hogy az MHTT többszáz tagjának több mint tíz év alatt keletkezett produktumait, tudományos eredményét jól illusztráló és a kutatást segítő repertórium teljes anyagát hasznosítás céljából a szakkönyvtárak szerény kivitelezésben megkapják – a szerkesztők.

A Hadtudomány könyvészeti leírása

Megjelenési helye: Budapest

Megjelent:
1991-ben 2: 1. sz. 120 p., 2. sz. 120. p.
1992-ben 4: 1. sz. 128 p., 2. sz. 136 p., 3–4. sz. 160. p.
1993-ban 4: 1. sz. 126 p., 2. sz. 128 p., 3. sz. 128 p., 4. sz. 128 p.
1994-ben 4: 1. sz. 128 p., 2. sz. 132 p., 3. sz. 128 p., 4. sz. 124 p.
1995-ben 4: 1. sz. 128 p., 2. sz. 128 p., 3. sz. 132 p., 4. sz. 92 p.
1996-ban 4: 1. sz. 128 p., 2. sz. 128 p., 3. sz. 128 p., 4. sz. 136 p.
1997-ben 4: 1. sz. 128 p., 2. sz. 128 p., 3. sz. 140 p., 4. sz. 128 p.
1998-ban 4: 1. sz. 128 p., 2. sz. 128 p., 3. sz. 128 p., 4. sz. 128 p.
1999-ben 4: 1. sz. 132 p., 2. sz. 128 p., 3–4. sz. 188 p.
2000-ben 4: 1. sz. 136 p., 2. sz. 144 p., 3. sz. 136 p., 4. sz. 144 p.
2001-ben 4: 1. sz. 144 p., 2. sz. 132 p., 3. sz. 140 p., 4. sz. 140 p.

A 11 év során 42 szám jelent meg, továbbá 13 különkiadvány (melléklet, különszám, közös kiadás, más kiadása) összesen 1170 cikkel, anyaggal, 993 szerzőtől, szereplőtől 7000 oldal terjedelemben.

A szerkesztőség címe: 1581 Budapest, Pf.: 15, Hungária krt. 9–11. 22. ép. I.em. 53. sz. Az 1995/2. számtól a Pf., az épület, emelet és ajtószám nem használatos.

Kiadó: Magyar Hadtudományi Társaság

Szerkesztőbizottság:
(Az induló állományt tüntettük fel, majd jeleztük az évek múltával bekövetkezett változásokat.)

1991. 1. sz.: Dr. Simon Sándor (elnök), dr. Kőszegvári Tibor (elnökhelyettes), Horváth István, Molnár István (szerkesztők). Rovatvezetők: dr. Fülöp Imre (biztonságpolitika), dr. Pekó József (hadtudomány–hadügy), dr. Pataky Iván (fórum–társasági élet), dr. Szenes Zoltán (szemle), Lajtos Béla (reklámhirdetés). A szerkesztőbizottság további tagjai a szakosztályok képviselői.
1991. 2. sz.: Kibővült: dr. Opál Sándor (rendvédelem), Zimits Rezső (légvédelmi és repülő témakör, továbbá hírdetés, Lajtos Béla helyett).
1992. 1. sz.: Molnár István (elnök, főszerkesztő), Horváth István (elnökhelyettes, szerkesztő).
1992. 2. sz. Rovatvezetők: Balta Ferenc, dr. Barna Géza, Béres Endre, dr. Fülöp Imre, dr. Gáspár Tibor, dr. Opál Sándor, dr. Pataky Iván, dr. Pekó József, dr. Szenes Zoltán, dr. Turák János, Zimits Rezső.
1993. 1. sz. Horváth István elnök, főszerkesztő (Molnár István elhunyt), tagok: Balta Ferenc, dr. Barna Géza, Béres Endre, dr. Bertalan György, dr. Fülöp Imre, dr. Gáspár Tibor, dr. Opál Sándor, Orodán Sándor, dr. Pataky Iván, dr. Pekó József, dr. Szenes Zoltán, dr. Turák János, Zimits Rezső.
1994. 3. sz. Dr. Szabó József (elnök), Horváth István (elnökhelyettes, főszerkesztő), dr. Szenes Zoltán kimaradt.
1995. 3. sz. Dr. Czékus János (elnök).
1996. 1. sz. Balta Ferenc kimaradt.
1996. 3. sz. Orodán Sándor kimaradt.
1997. 1. sz. Új tag: dr. Ács Tibor.
2. sz. Ettől kezdve a doktori cím közlése az impresszumban a szerkesztőbizottságra nézve elmaradt.
3. sz. Új tag: Dr. Várhegyi István.

1998. 2. sz. Dr. Nagy László (elnök)
1999. 2. sz. Dr. Fülöp Imre elhunyt.
2000. 1. sz. Új tag: Kovács Tibor. Kimaradt: Béres Endre.
3. sz. Zimits Rezső elhunyt.

A Hadtudomány *szerkesztője,* az 1993. 1. számtól kezdődően *főszerkesztője:* Horváth István, *olvasószerkesztő:* Varga László, *tipográfiai tervező:* Bausz Sándor.

Nyomdai előkészítés, gondozás: BAUSZ Kft.

Nyomtatta: Borsodi Nyomda, Miskolc;
az 1992. 3–4. számtól: Statiqum Nyomda;
az 1994. 1. számtól: MHSZ Nyomda;
a 2000. 4. számtól: Nagy és Társa Kft.

A Hadtudomány kiadását 1997-től a Magyar Tudományos Akadémia,
1998-tól a HM Oktatási és Tudományszervező Főosztály is támogatja.

I. rész: Címleírások

VEZÉRCIKK – KÖSZÖNTŐ – MEGEMLÉKEZÉS – BESZÁMOLÓ

1. *Simon* Sándor: Beköszöntő – 1991. 1. sz. 3–4. p.
2. *Borsits* László: Közös munkával erősítsük az új honvédség megteremtésének tudományos alapjait – 1991. 1. sz. 5–8. p.
3. A Magyar Hadtudományi Társaság első országos tudományos konferenciájáról – 1991. 2. sz. 3–10. p.
4. *Ács* Tibor: 1848 márciusa és a honvédelem – 1992. 1. sz. 3–6 p.
5. *Iván* Dezső: A Magyar Hadtudományi Társaság 1992. évi közgyűléséről – 1992. 2. sz. 3–8. p.
6. *Ács* Tibor: A hadtudományi alkotásokért (Tanárky-díj alapítása) – 1992. 2. sz. 3–12. p.
7. *Lőrincz* Kálmán: Konfliktusmegelőzés, konfliktuskezelés, aktív védelem – 1993. 1. sz. 3–10. p.
8. *Móricz* Lajos: A Magyar Hadtudományi Társaság második országos hadtudományi konferenciájáról – 1994. 1. sz. 3–6. p.
9. A politika és a honvédelem (az MHTT megalakulásának 5. évfordulója alkalmából rendezett ünnepi fórum) – 1995. 4. sz. 1. p.
   - 9/1. *Szabó* József: A társaság megalakulásának körülményei, helyzete, eredményei és feladatai – p. 5–12.
   - 9/2. *Somogyi* Ferenc: A katonai tényező fontossága a magyar biztonságpolitikában – p. 13–16.
   - 9/3. *Fodor* István: A honvédelem rendszere és kapcsolata a politikával – p. 17–24.

   Hozzászólások
   - 9/4. *Piritiyi* Sándor: Az ország biztonsága és a katonai erő – p. 25–26.
   - 9/5. *Vámosi* Zoltán: Politika és válságkezelés – p. 27–29.
   - 9/6. *Hajma* Lajos: A Magyar Köztársaságot érintő lehetséges és valóságos veszélyforrások – p. 30–33.
   - 9/7. *Turák* János: Politika–gazdaság–honvédelem – p. 34–36.
   - 9/8. *Szabó* János: A politikai szféra és a hadsereg – p. 37–40.
   - 9/9. *Kovács* Jenő: Hadászat és geopolitika – p. 41.
   - 9/10. *Simon* Sándor: A belső és a külső veszélyek értelmezéséről – p. 42–46.
   - 9/11. *Szternák* György: A katonai veszélyeztetettségről – p. 47–49.
   - 9/12. *Siposné* Kecskeméthy Klára: A biztonságot fenyegető nem katonai jellegű kihívások – p. 50–51.
   - 9/13. *Csabai* Károly–Móricz Lajos: A honvédségi szervezetek átalakítását meghatározó tényezők – p. 52–57.
   - 9/14. *Sándor* Vilmos: A politika és a határőrség – p. 58–61.
   - 9/15. *Barta Vámos* László: A védelem integrált rendszeréről – p. 62–63.
   - 9/16. *Pintér* István: A honvédség szervezeti kultúrájáról – p. 64.
   - 9/17. *Harai* Dénes: Szellemi kompatibilitás, lojalitás, tolerancia, empátia – p. 65–66.
   - 9/18. *Nagy* Miklós: A hadtudomány arculatáról – p. 67–69.
   - 9/19. *Várhegyi* István: Eredményeink és a jövőnk – p. 70.
   - 9/20. *Fenyves* Péter: Új technológia a XX. század végén – p. 71–72.
   - 9/21. Bemutatjuk a Társaság Tanárky-díjasait – p. 73.
   - 9/22. A társaság szponzorainak köszöntő elismerése – p. 74–76.

9/23. Az MTA IX. Osztálya Hadtudományi Bizottságának beszámolója a magyar hadtudomány helyzetéről (1989–1995) – p. 77–91.

10. *Zachár* József: 1100 év a hon védelmében – 1996. 4. sz. 3–17. p.
11. *Kulcsár* Kálmán: A politikai rendszer és a magyar valóság – 1997. 2. sz. 3–20. p.
12. *Végh* Ferenc: A Magyar Honvédség reformja – 1997. 2. sz. 21–26. p.
13. A Magyar Tudomány Napja – 1997. 4. sz. 3–4 p. (Kulcsár Kálmán)
14. *Ács* Tibor: 1848 márciusa és a hadügy – 1998. 1. sz. 3–6. p.
15. A Magyar Hadtudományi Társaság kétnapos rendezvényéről – 1998. 2. sz. 3–12 p.
16. *Gyarmati* István: A haderőreform jövője, a honvédség közép- és hosszú távú perspektívája – 1998. 4. sz. 3–16. p.
17. *Martinusz* Zoltán: Felelősség és lehetőség – 1999. 1. sz. 3–12. p.
18. *Szabó* János: A haderőreform humánaspektusai – 2000. 2. sz. 3–12. p.
19. *Deák* János: A nemzeti katonai stratégia néhány aktuális kérdéséről – 2000. 3. sz. 3–14. p.
20. *Ács* Tibor: 175 éves a Magyar Tudományos Akadémia – 2000. 4. sz. 3–8 p.
21. *Horváth* István: A társaság rendkívüli küldöttgyűlése – 2001. 3. sz. 125. p.
22. *MHTT elnökség*: Az MHTT hadtudósai által tartandó szabadegyetemi előadássorozat programja – 2001. 3. sz. 126–128. p.
23. *MHTT elnökség*: A Korponay János-díj adományozásának szabályai – 2001. 3. sz. 129. p.
24. *Ács* Tibor: A szabadságharc kitüntetettjei és kitüntetései – 2001. 4. sz. 119–121. p.
25. *Várhegyi* István: Gondolatok egy cikk kapcsán – 2001. 4. sz. 122. p.

NEMZETI, BIZTONSÁGI ÉS KATONAI STRATÉGIA

26. *Háber* Péter: Tudományos konferencia a nemzeti katonai stratégiáról és integrációról – 1997. 4. sz. 3–4. p.
27. *Gyarmati* István: A Magyar Köztársaság érdekei és katonai stratégiája – 1997. 4. sz. 5–16. p.
28. *Dokumentum:* A NATO-csatlakozásról népszavazás döntött (Részletek az MK Kormányának szándéknyilatkozatából) – 1997. 4. sz. 22. p.

HADERŐREFORM

29. *Szabó* József: A honvédelem reformjának egyes kérdései – 2001. 1. sz. 3–17. p.
30. *Czoller* Ernő: Az euróatlanti integráció hatása a magyar haderőstruktúrára – 2001. 1. sz. 18–32. p.
31. *Pekó* József: A haderőreform stratégiai alapkérdéseiről – 2001. 1. sz. 33–48. p.

ZRÍNYI MIKLÓS NEMZETVÉDELMI EGYETEM

32. *Czékus* János: A katonai felsőoktatás modernizációja – 1996. 3. sz. 3–19. p.
33. *Szenes* Zoltán: A katonai felsőoktatás átalakításának koncepciója – 1996. 3. sz. 20–25. p.
34. *Ács* Tibor: Egyetem és előzmény – 1996. 3. sz. 26–28. p.

BIZTONSÁGPOLITIKA

35. *Kőszegvári* Tibor: Magyarország helye és szerepe Kelet- és Közép-Európa biztonságában – 1991. 1. sz. 9–16. p.
36. *Fülöp* Imre: A Magyar Köztársaság védelméről – 1991. 1. sz. 17–25. p.
37. *Radványi* Lajos: A kölcsönös bizalmatlanságtól a kölcsönös bizalom felé (tájékoztató) – 1991. 1. sz. 26–36. p.
38. *Pirityi* Sándor: Hadtudomány és biztonságpolitika (Az I. Országos Hadtudományi Konferencián elhangzott referátum) – 1991. 2. sz. 11–16. p.
39. *Szternák* György: Jugoszlávia válsága – 1991. 2. sz. 17–28. p.
40. *Csabai* György: A biztonság fogalmáról – 1991. 2. sz. 29–36. p.
41. *Nagy* László: Néhány gondolat a biztonsági vákuumról – 1992. 1. sz. 7–11. p.
42. *Szternák* György Mihály: A módosult NATO-hadászat biztonságpolitikai aspektusai a római csúcstalálkozó tükrében – 1992. 1. sz. 12–19. p.
43. *Szerkesztőség:* A katonai doktrínákkal kapcsolatos második bécsi szeminárium – 1992. 1. sz. 20–21. p.
    43/1. *Deák* János: A Magyar Köztársaság megváltozott helyzetéből fakadó biztonságpolitikai és honvédelmi alapelveiről – p. 22–24.
    43/2. Janus P. *McCarthy*: Új viszonyok az USA katonai stratégiájában – p. 25–28.
    43/3. Hans *Frank*: Németország biztonságpolitikájáról és fegyveres erőinek feladatáról – p. 29–31.
44. *Varga* József: A párizsi békeszerződés előkészítése időszakában megfogalmazott biztonságpolitikai elképzelések – 1992. 1. sz. 32–40. p.
45. *Csabai* György: A biztonság dimenziói és a biztonságpolitika új eszközei – 1992. 2. sz. 9–14. p.
46. *Bognár* Károly: A háború szerepének változása – 1992. 2. sz. 15–25. p.
47. *Szerkesztőség:* Megjegyzések „A háború szerepének változása" című cikkhez – 1992. 2. sz. 26–30. p.
48. *Fülöp* Imre: A független Ukrajna biztonság- és katonapolitikájáról – 1992. 2. sz. 31–40. p.
49. *Szerkesztőség:* A katonai doktrínákkal kapcsolatos második bécsi szeminárium (II. rész) – 1992. 2. sz. 41. p.
    49/1. Karel *Perl*: A Cseh és Szlovák Köztársaság katonai doktrínájának alapelvei – p. 41–43.
    49/2. Dimitru *Cioflina*: A Román Köztársaság biztonságpolitikája és védelmi katonai doktrínája – p. 44–45.
    49/3. Karl *Majcen*: Ausztria biztonságpolitikája és katonai doktrínája – p. 46–48.
50. *Hajma* Lajos: A Magyar Köztársaság biztonságpolitikájáról – 1992. 3–4. sz. 13–22. p.
51. *Nyári* Dezső: Biztonságpolitikai megfontolások – 1992. 3–4. sz. 13–22. p.
52. *Pirityi* Sándor: Húsz év távlatából: A SALT–I – 1992. 3–4. sz. 31–40. p.
53. *Szerkesztőség:* A katonai doktrínákkal kapcsolatos második bécsi szeminárium (III. rész) – 1992. 3–4. sz. 41. p
    53/1. Heinz *Hässler*: Svájc biztonságpolitikája és védelmi koncepciója – p. 41–43.
    53/2. Bengt *Gustafsson:* Svédország biztonságpolitikája és katonai doktrínája – p. 44–45.
    53/3. Jan *Klenberg*: A finn katonai doktrína – p. 46–48.
54. *Pirityi* Sándor: Oroszország: A „pólusigény" háttértényezői – 1993. 1. sz. 11–24. p.
55. *Nagy* László: Néhány gondolat a semlegességről – 1993. 1. sz. 25–36. p.
56. *Szerkesztőség:* A Magyar Köztársaság biztonságpolitikájának alapelvei – 1993. 2. sz. 3–6. p.
57. *Szerkesztőség:* A Magyar Köztársaság honvédelmének alapelvei – 1993. 2. sz. 7–12. p.
58. *Csabai* György: A biztonság és a gazdasági biztonság kapcsolata – 1993. 2. sz. 13–18. p.

59. *Szternák* György: A terrorizmus elleni harc időszerű kérdései – 1993. 2. sz. 19–24. p.
60. *Csabai* György – *Nagy* László: A válságkezelés lehetőségei napjainkban – 1993. 3. sz. 3–14. p.
61. *Kőszegvári* Tibor: Biztonság és információ-(hír-)szerzés – 1993. 3. sz. 15–18. p.
62. *Szerkesztőség:* A biztonságpolitikai és katonapolitikai helyzet évtizedünk végéig várható alakulása (a HM SVKI tanulmánya alapján) – 1993. 4. sz. 3–15. p.
63. *Bognár* Károly: A biztonság lehetséges modelljei Európában – 1993. 4. sz. 16–26. p.
64. *Kőszegvári* Tibor: NATO-csúcs 1994. január 10. (Partnerség a békéért) – 1994. 1. sz. 7–13. p.
65. *Nagy* László: Az európai integráció biztonságpolitikai dimenziói – 1994. 1. sz. 14–19. p.
66. *Fülöp* Imre: Oroszország katonai doktrínájának főbb tételei – 1994. 1. sz. 20–32. p.
67. *Simon* Sándor: Teljes jogú NATO-tagságot!? – 1994. 2. sz. 3–12. p.
68. *Nagy* Tibor: Partnerség a békéért – 1994. 2. sz. 13–20. p.
69. *Gyarmati* István: Európai biztonság és haderőreform – 1994. 3. sz. 3–14. p.
70. *Héjja* István – *Szternák* György: A válságok előfordulásának körülményei és kezelésük módozatai – 1994. 3. sz. 15–24. p.
71. *Pirityi* Sándor: NATO: Négy bebocsátás tanulságai – 1994. 4. sz. 3–14. p.
72. *Simon* Sándor: A békepartnerségről – 1994. 4. sz. 15–24. p.
73. *Bognár* Károly: Reálisan a NATO-tagságról – 1995. 1. sz. 3–14. p.
74. *Gyarmati* István – *Nagy* Zoltán: Az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet békefenntartó tevékenysége – 1995. 2. sz. 3–12. p.
75. *Bognár* Károly: A változó NATO, amelybe törekszünk – 1995. 3. sz. 3–14. p.
76. *Nagy* László: Oroszország és a NATO – 1995. 3. sz. 15–28. p.
77. *Csabai* György: Az új nemzetközi rend lehetséges modelljei – 1995. 3. sz. 29–34. p.
78. *Zimits* Rezső: Fórum a NATO-hoz való csatlakozásról – 1996. 1. sz. 3–13. p.
    78/1. *Matus* János: Érvei – p. 3.
    78/2. *Bányász* Rezső: A meggyőződése – p. 4.
    78/3. *Balogh* András: Magyarország lehetséges politikai lépései – p. 5–6.
    78/4. *Krausz* Tamás: Milyen érdekeknek felel meg?... – p. 7.
    78/5. A vitapartnerek reagálása egymás érveire – p. 8–9.
    78/6. Kérdések – p. 10–13.
79. *Szilágyi* Krisztina: Közép-európai alternatíva – 1996. 1. sz. 14–26. p.
80. *Endresz* Ernő: Az euróatlanti kapcsolat – 1996. 2. sz. 3–18. p.
81. *Kőszegvári* Tibor: A biztonságot fenyegető kihívások és veszélyek – 1996. 3. sz. 29–38. p.
82. *Szabó* János: A NATO-csatlakozás előkészítésének kommunikációs stratégiájáról – 1996. 3. sz. 40–52. p.
83. *Magyar* István: Haderőreformok az európai államok hadseregeiben – 1996. 4. sz. 17–29. p.
84. *Szilágyi* Krisztina: A közép-európai nemzetiségi problémákról – 1996. 4. sz. 30–46. p.
85. *Csapody* Tamás: Diagnózis és prognózis Magyarország NATO-tagságával kapcsolatban – 1997. 1. sz. 3–13. p.
86. *Bognár* Károly: Igent vagy nemet a NATO-tagságra – 1997. 1. sz. 14–24. p.
87. *Gyuricza* Béla – *Siklósi* Péter: A Magyar Köztársaság biztonsága az ezredfordulón – 1997. 2. sz. 27–42. p.
88. *Reményi* Gyula: NATO-tagság: történelmi felelősség a jó döntés és a következetes cselekvés – 1997. 3. sz. 3–12. p.
89. *Nagy* László – *Póti* László: A NATO és Oroszország – 1997. 3. sz. 13–30. p.
90. *Balogh* András: Ki lehet-e dolgozni a magyar katonai stratégiát – 1998. 1. sz. 7–15. p.

91. *Pirityi* Sándor: Az Oroszországi Föderáció nemzeti biztonsági koncepciója – 1998. 1. sz. 16–24. p.
92. *Konéta* György: Biztonság, nemzetbiztonság, biztonságpolitika – 1998. 1. sz. 25–32. p.
93. *Szilágyi* Krisztina: Nehogy az eszköz céllá váljon! – 1998. 2. sz. 13–30. p.
94. *Nagy* László: Gondolatok a nemzeti stratégiákról – 1998. 3. sz. 3–13. p.
95. *Csabai* György: A biztonság alapvető problémái az ezredfordulón – 1998. 3. sz. 14–22. p.
96. *Pirityi* Sándor: A NATO déli szárnya, ahová készülünk – 1998. 4. sz. 17–30. p.
97. Szerkesztőség: A Magyar Köztársaság biztonság- és védelempolitikájának alapelvei (OGY-határozat) – 1999. 1. sz. 13–17. p.
98. *Botz* László: A balkáni válság és kilátásai – 1999. 1. sz. 18–24. p.
99. *Pirityi* Sándor: Világrendváltás új erődoktrínákkal – 1999. 2. sz. 3–14. p.
100. *Hajma* Lajos: Visszatérhet-e a hidegháború? – 1999. 3–4. sz. 3–15. p.
101. *Nagy* László: A fegyveres erők funkcióinak globalizációja – 1999. 3–4. sz. 16–28. p.
102. *Matus* János: A stratégiai felülvizsgálatokról a demokratikus országokban – 1999. 3–4. sz. 29–34. p.
103. *Forgács* András: Görögország és a NATO, a görög nemzetbiztonsági stratégia – 2000. 1. sz. 3–14. p.
104. *Bognár* Károly: A hidegháború ára, a fegyverkezés terhei a világban – 2000. 1. sz. 15–26. p.
105. *Rácz* Lajos: Az európai biztonság néhány geostratégiai aspektusa – 2000. 2. sz. 13–19. p.
106. *Jávor* Endre: A biztonsági stratégia kidolgozása során érvényesítendő elvek és módszerek – 2000. 2. sz. 20–27. p.
107. *Szilvágyi* Tibor: A Nagy-Albánia-eszmerendszer – 2000. 2. sz. 28–38. p.
108. *Juhász* Dezső: Olaszország és a NATO – 2000. 3. sz. 15–24. p.
109. *Pirityi* Sándor: Ibéria: NATO-kompozíció három hangszerre – 2000. 4. sz. 9–18. p.
110. *Bognár* Károly: A hidegháború megszűnésének főbb okai és körülményei – 2000. 4. sz. 19–28. p.
111. *Szabó* A. Ferenc: A migráció biztonságpolitikai jelentősége az EU-bővítés tükrében – 2000. 4. sz. 29–38. p.
112. *Deák* János: A 21. században lehetséges fegyveres konfliktusok és háborúk főbb jellemzői – 2001. 2. sz. 3–20. p.
113. *Bognár* Károly: A biztonsági és a katonai helyzet fontosabb változásai a '90-es években – 2001. 2. sz. 21–32. p.
114. *Rózsa* Tibor: A NATO budapesti tanácskozásáról – 2001. 3. sz. 3–8. p.
115. *Csabai* György: Transznacionális és aszimmetrikus kihívások – 2001. 3. sz. 9–20. p.
116. *Bognár* Károly: A biztonságpolitika és a képesség alapú haderő – 2001. 4. sz. 3–18. p.
117. *Horváth* István: Honvédelemért a magyar tudomány napján – 2001. 4. sz. 123–124. p.
118. *Varga* Mihály: Hadtudományi szabadegyetem – 2001. 4. sz. 126. p.
119. MHTT elnökség: A Magyar Honvédség átalakításának politikai, szakmai-gyakorlati és közigazgatási vonatkozásai – Kerekasztal-konferencia 2001. április 6. A konferencia teljes anyaga kéziratban
120. *Simicskó* István: A Magyar Honvédség átalakításának politikai vonatkozásai – MHTT konferencia 2001. április 6. (kézirat)
121. *Havril* András: A Magyar Honvédség átalakításának szakmai, gyakorlati vonatkozásai – MHTT konferencia 2001. április 6. (kézirat)
122. *Bognár* Károly: A jövőkép szükségessége – MHTT konferencia 2001. április 6. (kézirat)
123. *Lőrincz* Kálmán: A Magyar Honvédség várható feladatai és képességei közzötti összhang szükségessége – MHTT konferencia 2001. április 6. (kézirat)

HADTUDOMÁNY-HADÜGY

124. *Ács* Tibor: „Az olyan végtelenül bonyolult hadtudomány" 1991. 1. sz. 37–47. p.
125. *Bokor* Imre: Új utakon a magyar hadtudomány – 1991. 1. sz. 48–51. p.
126. *Pekó* József: A biztonsági stratégia elvi alapjainak néhány kérdése – 1991. 1. sz. 52–62. p.
127. *Kállai* László: A területvédelem új lehetséges szervezetéről – 1991. 1. sz. 63–68. p.
128. *Kovács* Jenő: A hadtudomány és a hadászat kapcsolata (Az első országos hadtudományi konferencián elhangzott referátum) – 1991. 2. sz. 35–40. p.
129. *Simon* Sándor: Az ország honvédelmi felkészítésének követelményei és feladatai – 1991. 2. sz. 41–52. p.
130. *Babos* András: Az új honvédelmi koncepció és az európai kooperatív biztonság összefüggései – 1991. 2. sz. 53–58. p.
131. *Csabai* Károly – *Móricz* Lajos: Tények és adatok az 1945 és 1955 közötti évek magyar hadtörténetéhez (I. rész) – 1991. 2. sz. 59–72. p.
132. *Bognár* Károly – *Móricz* Lajos – *Mórocz* Lajos: A hadtudomány értelmezése és helye a magyar tudományos életben – 1992. 1. sz. 41–48. p.
133. *Kurta* Gábor: A hierarchikus körzetvédelem, mint az új védelmi koncepció egy lehetséges változata – 1992. 1. sz. 49–62. p.
134. *Szabó* József: Egy haderőnem bukdácsolásai – 1992. 1. sz. 63–71. p.
135. *Csabai* Károly – *Móricz* Lajos: Tények és adatok az 1945–1956 közötti magyar hadtörténethez, II. rész: Az 1956-os esztendő – 1992. 1. Sz. 72–82. p.
136. *Simon* Sándor: A hadtudomány értelmezéséről – 1992. 2. sz. 49–55. p.
137. *Kovács* Jenő: A stratégiaalkotásról – 1992. 2. sz. 56–63. p.
138. *Kovács* Attila: A hadtudomány rendszerelméleti értelmezéséről – 1992. 2. sz. 64–75. p.
139. *Bíró* Béla – *Császár* József: Területvédelmi csapatok és a honvédelem – 1992. 2. sz. 76–83. p.
140. *Csabai* Károly – *Móricz* Lajos: Tények és adatok az 1945–1990 közötti magyar hadtörténethez, III. rész: A magyar hadsereg szervezeti változásai 1957–1990 – 1992. 2. sz. 84–98. p.
141. *Kiss* Lajos: A Magyar Köztársaság honvédelmi elveiről – 1992. 3–4. sz. 49–59. p.
142. *Gáspár* Tibor: A fegyverzeti, a technikai és az anyagi szolgálatok integrációjáról – 1992. 3–4. sz. 60–69. p.
143. *Galovicz* János: Légvédelem és/vagy légierő – 1992. 3–4. sz. 70–79. p.
144. *Bimbó* József: Az Öböl-háború légvédelmi és repülőtapasztalatai – 1992. 3–4. sz. 80–86. p.
145. *Deák* Mihály: Kövessük elődeink katonai erényeit – 1992. 3–4. sz. 87–98. p.
146. *Kovács* Jenő: A hadtudomány és a hadművészet – 1993. 1. sz. 37–40. p.
147. *Pekó* József: A Magyar Köztársaság honvédelmi rendszerének elvi alapjairól – 1993. 1. sz. 41–49. p.
148. *Vasvári* Vilmos: A hadügy honvédelem-közigazgatási jellege – 1993. 1. sz. 50–58. p.
149. *Király* György: Az elektronikai harc fejlesztésére vonatkozó elgondolásról – 1993. 1. sz. 59–68. p.
150. *Pekó* József: A honvédelmi rendszer felépítése, tartalma és a katonai védelem néhány kérdése 2. – 1993. 2. sz. 25–31. p.
151. *Csabai* Károly – *Móricz* Lajos: Csökkenthető-e a sorkatonai szolgálati idő? – 1993. 2. sz. 32–37. p.
152. *Geller* István: A Magyar Honvédség haditechnikai korszerűsítésének megtervezése – 1993. 2. sz. 38–50. p.
153. *Hajma* Lajos: A hadtudomány kérdései Nyugaton – 1993. 2. sz. 51–61. p.
154. *Mészáros* Gyula: A szárazföldi csapatok légimozgékonyságáról – 1993. 2. sz. 62–70. p.

155. *Nagy* Tibor: A gyakorlatokhoz kapcsolódó kutatómunkáról – 1993. 2. sz. 71–79. p.
156. *Krizbai* János: Az egyén és a szervezet kapcsolata, humánfeladatok a Magyar Honvédségben – 1993. 2. sz. 80–88. p.
157. *(Meglécz* Tibor): A védelmi hadművelet elméleti és gyakorlati kérdései (Az SZCSP tudományos konferenciájának alapgondolatai és a hozzászólások lényege) – 1993. 3. sz. 19–50. p.
    157/1. *Tóth* Ferenc: A Magyar Köztársaság biztonságpolitikájának és honvédelmének alapelvei, követelményrendszere – p. 19–21.
    157/2. *Kozma* Endre: Magyarország katonaföldrajzának és hadszíntéri előkészítésének néhány kérdése – p. 22–23.
    157/3. *Gyuricza* Béla: A tábori hadsereg védelmi hadműveletének alapjai – p. 24–29.
    157/4. *Tóth* Sándor: A légvédelmi és harcászati repülőcsapatok alkalmazása a védelmi hadművelet során – p. 30–32.
    157/5. *Wekerle* József: A vezetés és az együttműködés kérdései – p. 33–34.
    157/6. *Rába* Imre: A védelmi hadművelet anyagi-technikai biztosítása – p. 35–38.
    Hozzászólások
    157/7. *Kőszegvári* Tibor: Új kihívások – p. 39.
    157/8. *Lőrincz* Kálmán: Az 1995 utáni haderőfejlesztés alapjai – p. 40–41.
    157/9. *Gyuricza* Béla: A katonai gondolkodás önállósága – p. 42.
    157/10. *Kővágó* Pál: A honvédelmi dandár harcászati gyakorlatának tapasztalatairól – p. 42–43.
    157/11. *Egri* József: A honvédelmi dandár kiképzése – p. 43–44.
    157/12. *Mezei* Gábor: A honvédelmi dandár harcának műszaki biztosítása – p. 45.
    157/13. *Dobó* Péter: Az anyagi-technikai biztosítás – p. 45–46.
    157/14. *Óvári* Attila: Elektronikai harc a védelemben – p. 46–48.
    157/15. *Fricz* Sándor: Felderítés a védelmi hadműveletben – p. 49–50.
158. *Király* György: A rádióelektronikai harc fejlődése és jelenlegi helyzete – 1993. 3. sz. 51–59. p.
159. *Pintér* István: A vezetés információs rendszeréről – 1993. 3. sz. 60–69. p.
160. *Gáspár* Tibor: A válságkezelési feladatok anyagi-technikai biztosítása – 1993. 3. sz. 70–80. p.
161. *Pekó* József: A magyar honvédelmi stratégia néhány időszerű elvi kérdése – 1993. 4. sz. 27–39. p.
162. *Hajma* Lajos: A hírszerzés múltja, jelene, jövője – 1993. 4. sz. 40–54. p.
163. *Munk* Sándor: A Magyar Honvédség informatikai rendszerének modellje – 1993. 4. sz. 55–65. p.
164. *Takáts* Kornél: A vegyi, a sugár- és a tűzhelyzet előzetes értékeléséről – 1993. 4. sz. 66–76. p.
165. *Lakatos* György: A hadműveleti munkáról az új honvédelmi törvény tükrében – 1994. 1. sz. 33–36. p.
166. *Kállai* László: Néhány gondolat a hadászati védelmi hadműveletről – 1994. 1. sz. 37–39. p.
167. *Tóth* Ferenc – *Szentes* László: A gépesített hadtest és az összfegyvernemi dandár feladatai és harctevékenysége védelmi hadműveletben (A 3. KKP konferenciája alapján) – 1994. 1. sz. 41–53. p.
168. *Galovicz* János: Egy tudományos konferencia tanulságai és továbbgondolása (Az LP konferenciája alapján) – 1994. 1. sz. 54–61. p.
169. *Simon* Ákos: Területvédelem és az önkormányzatok – 1994. 1. sz. 62–65. p.
170. *Ács* Tibor: Kossuth Lajos hadtudományi aforizmái és maximái – 1994. 1. sz. 66–72. p.
171. *Mórocz* Lajos: A manőver és az idő – 1994. 2. sz. 21–31. p.
172. *Varga* Mihály: Magyarország katonai stratégiája – 1994. 2. sz. 32–38. p.

173. *Magyar* László: Sorozott, zsoldos, hivatásos, önkéntes, professzionalista? – 1994. 2. sz. 39–49. p.
174. *Török* László: Az ENSZ-feladatokra való felkészítésről – 1994. 2. sz. 50–64. p.
175. *Bognár* Károly: A fegyveres erők funkcióinak, feladatainak változásai – 1994. 3. sz. 25–32. p.
176. *Csabai* Károly – *Móricz* Lajos: A Magyar Honvédség önkéntes haderővé történő átalakításának lehetőségei – 1994. 3. sz. 33–39. p.
177. *Mészáros* László: Az alegységparancsnokok pedagógiai képességeiről – 1994. 3. sz. 40–44. p.
178. *Bognár* Botond: Környezetvédelem a NATO hadseregeiben – 1994. 3. sz. 45–52. p.
179. *Csabai* György: A multinacionális NATO-erők logisztikai támogatása – 1994. 3. sz. 53–58. p.
180. *Kállai* László: A konfliktushelyzetek kezeléséről – 1994. 4. sz. 25–32. p.
181. *Pekó* József: A rendkívüli helyzetek doktrinális elvi alapjairól – 1994. 4. sz. 33–45. p.
182. *Hajma* Lajos: A hadviselés kérdései a 21. században – 1994. 4. sz. 46–53. p.
183. *Bak* Antal: Katonaföldrajz, védelmi földrajz – 1994. 4. sz. 54–60. p.
184. *Lakatos* György: Gondolatok a honvédség átalakításáról – 1995. 1. sz. 15–18. p.
185. *Horváth* István: A haderőrendszerek modelljei és a honvédség átalakítása – 1995. 1. sz. 19–28. p.
186. *Simon* Sándor: Hadászat és a hadtudományi kutatás – 1995. 1. sz. 29–38. p.
187. *Kőszegvári* Tibor: A jövő fegyverei és harceljárásai – 1995. 1. sz. 37–49. p.
188. *Jakus* János: A harccsoportok alkalmazása a dandár harctevékenységi körzetében – 1995. 1. sz. 50–56. p.
189. *Vasvári* Tibor: A légvédelmi és repülőcsapatok anyagi-technikai biztosítása – 1995. 1. sz. 57–60. p.
190. *Pekó* József: A katonai védelem és a haderőreform – 1995. 2. sz. 13–30. p.
191. *Berek* Lajos: Az atomfegyver hatása a katonai gondolkodásra és harctevékenységre – 1995. 2. sz. 31–39. p.
192. *Szentes* László: A légvédelmi rendszer struktúrája kialakításának elméleti megalapozása – 1995. 2. sz. 40–46. p.
193. *Bak* Antal: Védelem – környezetvédelem – 1995. 2. sz. 47–54. p.
194. *Szabó* János: A hadsereg átalakulása és a háborúmentes társadalom kialakulásának lehetőségei – 1995. 3. sz. 35–48. p.
195. *Horváth* István: A védelem néhány aktuális kérdése – 1995. 3. sz. 49–58. p.
196. *Szabó* János: A haderőreform néhány szociológiai aspektusa – 1996. 1. sz. 27–35. p.
197. *Vámosi* Zoltán – *Várhegyi* István: A jövő század hadseregének képe a társadalmi-gazdasági fejlődés tükrében – 1996. 1. sz. 36–47. p.
198. *Turcsányi* Károly: A honvédség és a környezetvédelem összefüggésének néhány aktuális kérdése – 1996. 1. sz. 48–53. p.
199. *Szombati* Gyula – *Pozsgai* Attila – *Grósz* Andor: Betegek és sebesültek légi szállítása – 1996. 1. sz. 54–60. p.
200. *Háber* Péter: A haderőépítés néhány általános elvi kérdése – 1996. 2. sz. 19–38. p.
201. *Pekó* József: Az alkotmánykoncepció szabályozási elveiről az ország biztonsága és védelme tükrében – 1996. 2. sz. 39–52. p.
202. *Matus* János: A védelmi reformok Közép-Európában és a civil–katonai kapcsolatok – 1996. 2. sz. 53–62. p.
203. *Molnár* Károly: Volt, van s lesz magyar katonai gondolkodás – 1996. 2. sz. 63–74. p.
204. *Bognár* Károly: Új szemléletet, gondolkodást a honvédelem néhány kérdésében – 1996. 3. sz. 53–58. p.
205. *Móricz* Lajos: A megváltozott hadászati nézetek és a területvédelem – 1996. 3. sz. 59–66. p.

206. *Ungvár* Gyula: A technikai biztosítás rendszerének nagyságát meghatározó tényezők – 1996. 4. sz. 47–54. p.
207. *Simon* Sándor: A hadászati tervezés egy lehetséges modelljéről – 1996. 4. sz. 69–74. p.
208. *Mórocz* Lajos: A katonai doktrínáról – 1996. 4. sz. 69–74. p.
209. *Haig* Zsolt: Az elektronikai harc térinformatikai adatbázisa – 1996. 4. sz. 75–83. p.
210. *Pekó* József: A védelmi doktrínánk modernizációjáról – 1997. 1. sz. 25–35. p.
211. *Csabai* Károly: A haderő modelljéhez igazodó hadkiegészítést! – 1997. 1. sz. 36–48. p.
212. *Kőszegvári* Tibor: Az amerikai szárazföldi haderő reformja és tanulságai – 1997. 1. sz. 49–58. p.
213. *Molnár* Károly: Miért, mennyiben tudomány és miért művészet a hadtudomány? – 1997. 1. sz. 59–68. p.
214. *Bognár* Károly: Új problémák előtt a védelmi filozófia – 1997. 2. sz. 43–53. p.
215. *Pekó* József: A magyar nemzeti katonai stratégia alapkérdései – 1997. 2. sz. 54–64. p.
216. *Hajma* Lajos: Negyven év a doktrínák változásainak tükrében – 1997. 2. sz. 65–74. p.
217. *Móricz* Lajos: A tudományok egésze és a hadtudomány – 1997. 3. sz. 31–40. p.
218. *Szternák* György: Stratégiák és doktrínák – 1997. 3. sz. 41–47. p.
219. *Koháry* István: Légtérrendészet ellátása katonai repülőgépekkel – 1997. 3. sz. 48–59. p.
220. *Zsigovits* László: Gondolatok a határőrizeti törvényről – 1997. 3. sz. 60–70. p.
221. *Szántó* Mihály: A hadászat tartalmának fejlődése – 1997. 4. sz. 23–31. p.
222. *Kormos* László: A légierő építésének néhány tanulsága az európai országokban – 1997. 4. sz. 32–44. p.
223. *Kőszegvári* Tibor: A jövő század hadviselése és a különleges erők – 1997. 4. sz. 45–58. p.
224. *Pekó* József: Ajánlások a Magyar Köztársaság katonai stratégiájához – 1998. 1. sz. 33–57. p.
225. *Bognár* Károly: A hadsereg a demokratikus társadalomban – 1998. 1. sz. 58–67. p.
226. *Opál* Sándor: Új irányzatok a lélektani hadviselésben – 1998. 1. sz. 68–73. p.
227. *Nagy* Pál: A virtuális valóság és a távérzékelés katonai aspektusai – 1998. 1. sz. 74–78. p.
228. *Szabó* János: Az állampolgári tudat és honvédelmi szocializáció – 1998. 2. sz. 31–40. p.
229 *Bognár* Károly: A veszélyek, fenyegetések újszerű értelmezése – 1998. 2. sz. 41–49. p.
230. *Léka* Gyula: A válságövezetekben hagyott taposóaknák felszámolásáról – 1998. 2. sz. 56–62. p.
231. *Ványa* László: A hadviselés különleges eszközei, a nem halálos fegyverek – 1998. 2. sz. 56–62. p.
232. *Nagy* Tibor: A hadtudományi kutatómunka 1997. évi eredményeiről – 1998. 2. sz. 63–68. p.
233. *Szabó* János: A NATO-csatlakozás kihívásai – 1998. 3. sz. 23–36. p.
234. *Bognár* Károly: A haderő változó rendeltetése, funkciói és feladatai – 1998. 3. sz. 37–47. p.
235. *Pataky* Iván: A polgári védelem a honvédelem rendszerének alkotóeleme – 1998. 3. sz. 48–56. p.
236. *Krajnc* Zoltán – *Tatorján* István: A légierő doktrínájának néhány kérdéséről – 1998. 3. sz. 57–65. p.
237. *Kormos* László: A helikopterek katonai alkalmazásának tapasztalatai – 1998. 3. sz. 66–78. p.
238. *Bognár* Károly: A honvédelem az egész társadalom ügye – 1998. 4. sz. 31–36. p.
239. *Héjja* István: A hadtudomány rendszerszemléletű elemzése – 1998. 4. sz. 37–46. p.
240. *Szabó* András: Az információs hadviselés és a hadtudomány – 1998. 4. sz. 47–58. p.
241. *Nagy* Pál: A mikrohullámú távérzékelés és a Nyitott Égbolt katonai-technikai aspektusai – 1998. 4. sz. 59–68. p.
242. *Simon* Ákos–*Grósz* Zoltán–*Cziva* Oszkár: A vegyivédelmi támogatásról – 1998. 4. sz. 67–74. p.

243. *Végh* Ferenc: A haderőreform folytatásának koncepciója az ezredforduló után – 1999. 1. sz. 25–40. p.
244. *Kőszegvári* Tibor: Hadviselés a 21. században – 1999. 1. sz. 41–54. p.
245. *Pekó* József: A katonai doktrína-korszerűsítés elvi hátteréről – 1999. 1. sz. 55–66. p.
246. *Vasvári* Vilmos: A fegyveres erők tevékenységének támogatása – 1999. 1. sz. 67–72. p.
247. *Peták* György: A MiG–29 repülőgépek korszerűsítése – 1999. 1. sz. 73–79. sz.
248. *Ács* Tibor – *Horváth* István – *Munk* Sándor – *Móricz* Lajos – *Nagy* Tibor – *Simon* Sándor: A Hadtudományi Bizottság jelentése 1999. 2. sz. 15–27. p.
    248/1. A hazai hadtudomány változásainak, helyzetének és fejlődésének jellemzői – p. 15–16.
    248/2. A hadtudomány változásai az elmúlt évtizedben és mai helyzete – p. 17–20.
    248/3. A hadtudományi kutatás intézmény- és feltételrendszerének átalakulása – p. 21–23.
    248/4. A hadtudományi kutatások lehetőségei és főbb irányai az ezredfordulón – p. 24–47.
249. *Hajma* Lajos: A hadügy forradalmának fontosabb jellemzői – 1999. 2. sz. 28–37. p.
250. *Héjja* István: Válságok, válságkörzetek hadtudományi kutatása – 1999. 2. sz. 38–43. p.
251. *Kozma* Endre: Quo vadis, katonaföldrajz? – 1999. 2. sz. 44–49. p.
252. *Ungvár* Gyula: A fegyverek hatékonyságának és gazdaságosságának összefüggései – 1999. 2. sz. 50–60. p.
253. *Magyar* István: A NATO jugoszláviai légi támadó-hadművelete – 1999. 3–4. sz. 35–44. p.
254. *Nagy* Sándor – *Zakariás* Győző: A katonai doktrínák kidolgozásának helyzetéről – 1999. 3–4. sz. 45–53. p.
255. *Magyar* István: A honvédség lehetséges feladatai válságok kezelésében – 1999. 3–4. sz. 54–61. p.
256. *Ruttai* László: A légvédelmi rakétaegység ballisztikus rakéták elleni harcrendjének megtervezése – 1999. 3–4. sz. 62–74. p.
257. *Kis* Csaba: A légierő alkalmazásával kapcsolatos NATO-elvekről – 1999. 3–4. sz. 75–86. p.
258. *Rádli* Tibor: A hadtudomány értelmezésének és struktúrájának alakulásáról – 2000. 1. sz. 27–36. p.
259. *Pekó* József: A katonai védelem stratégiai alapkérdéseiről – 2000. 1. sz. 37–51. p.
260. *Lükő* Dénes: A légierő szerepe a béketámogató műveletekben – 2000. 1. sz. 52–62. p.
261. *Simon* Sándor: A hadtudomány mai és holnapi feladatai – 2000. 2. sz. 39–54. p.
262. *Ács* Tibor: Hadászati gondolkodásunk gyökereiről – 2000. 2. sz. 55–60. p.
263. *Bimbó* József: A NATO Jugoszlávia elleni légi tevékenysége – 2000. 2. sz. 61–71. p.
264. *Magyar* István: A koszovói válságkezelés katonai tapasztalatai – 2000. 2. sz. 72–79. p.
265. *Horváth* Mihály – *Krajnc* Zoltán – *Tatorján* István: A földi telepítésű légvédelem NATO-elvek szerinti tervezése – 2000. 2. sz. 80–92. p.
266. *Kunos* Bálint: A haderőreform haditechnikai aspektusai – 2000. 3. sz. 25–37. p.
267. *Gőcze* István: A hadtudományi kutatás helyzete és lehetőségei az ezredfordulón – 2000. 3. sz. 38–46. p.
268. *Szigeti* Lajos: A hadkiegészítés rendszere – 2000. 3. sz. 47–57. p.
269. *Csabai* György: A NATO fegyveres erői fejlesztésének irányai – 2000. 3. sz. 58–67. p.
270. *Szentesi* György: START-szerződések – 2000. 3. sz. 68–76. p.
271. *Deák* János: További gondolatok a nemzeti katonai stratégiáról – 2000. 4. sz. 39–52. p.
272. *Szigeti* Lajos: A nemzetőrség megalakításának kérdései – 2000. 4. sz. 53–64. p.

273. *Varga* Ferenc: A NATO-integráció magyar légierőt érintő kulcsfontosságú területei – 2000. 4. sz. 65–73. p.
274. *Felházi* Sándor – *Mlinárik* László: A tüzérségi tűztámogatás napjainkban – 2000. 4. sz. 74–83. p.
275. *Halász* László – *Solymárné* Szőcs Andrea – *Solymosi* József: A biológiai és a vegyi fegyverek leszerelésének ellenőrzése (verifikációja) – 2001. 1. sz. 49–56. p.
276. *Solymosi* József: A meddő urán hasznosításának katonai-műszaki áttekintése – 2001. 1. sz. 57–68. p.
277. *Krejgyin,* Sz.V.: Globális és regionális nukleáris elrettentés – 2001. 1. sz. 69–78. p.
278. *Csabai* György: Katonai technológiai trendek a 21. század elején – 2001. 1. sz. 78–81. p.
279. *Kovács* László: Az elektronikai hadviselés helye és szerepe a jövő információs hadviselésében – 2001. 2. sz. 33–40. p.
280. *Ványa* László: Az elektronikai hadviselési csapatok: hogyan tovább? – 2001. 2. sz. 41–51. p.
281. *Krajnc* Zoltán – *Berkovics* Gábor – *Horváth* Mihály: A magyar légierő-doktrína determinánsai – 2001. 2. sz. 52–62. p.
282. *Gelsei* András: Béketámogató műveletek – 2001. 2. sz. 63–74. p.
283. *Pirityi* Sándor: Marketing és hadtudomány – „akadémiai öltözetben" – 2001. 2. sz. 75–83. p.
284. HM Tudományszervező Tanács: Pályázati felhívás – 2001. 2. sz. 84. p.
285. *Nagy* László: A hadtudomány és a Magyar Hadtudományi Társaság – 2001. 3. sz. 21–32. p.
286. *Kőszegvári* Tibor: Katonai műveletek a nagyvárosokban és a megapolisokban – 2001. 3. sz. 33–42. p.
287. *Munk* Sándor: Az információs fölényről – 2001. 3. sz. 43–52. p.
288. *Kovács* Ferenc: A NATO biztonsági beruházási program jogi feltételrendszerének létrehozása Magyarországon – 2001. 3. sz. 53–62. p.
289. *Háber* Péter: A haderő-átalakítás néhány aktuális kérdése – 2001. 4. sz. 19–29. p.
290. *Lakatos* László: Megváltozó sorkatonai szolgálat, vagy csak szolgálati idő-csökkenés – 2001. 4. sz. 30–37. p.
291. *Ruzsás* Lajos: A hadsereg feletti civil kontroll megvalósulásának gyakorlati kérdései – 2001. 4. sz. 38–53. p.
292. *Bak* Antal: A magyar katonai térképészet 80 éve – 2001. 4. sz. 54–64. p.
293. *Horváth* István: A társaság 2001. évi díjasai – 2001. 4. sz. 124–125. p.
294. *Pekó* József: A hadművészeti szakosztály vitafórumáról – 2001. 4. sz. 129–130. p.

VEZETÉS–KIKÉPZÉS

295. *Pintér* István: A háborús és a békevezetésről – 1994. 2. sz. 65–74. p.
296. *Szabó* András: Szemléletváltozás az informatika katonai alkalmazásában – 1994. 2. sz. 75–82. p.
297. *Holló* József: Az erdős-hegyes terepen folytatott harctevékenységekre való felkészítésről – 1994. 2. sz. 83–92. p.
298. *Szilárd* István: A katonai felsőoktatás reformjáról – 1994. 3. sz. 59–66. p.
299. *Bolgár* Judit: A képessé tevő vezetői magatartás pszichológiai és pedagógiai vonatkozásai – 1995. 1. sz. 61–70. p.
300. *Martinkó* József: Arányok és hangsúlyok a tisztképzésben – 1995. 1. sz. 71–81. p.
301. *Munk* Sándor – *Várhegyi* István: Az informatika szerepe és hatása a katonai vezetésre – 1995. 2. sz. 55–64. p.
302. *Simon* Ákos: A környezetvédelmi kiképzés és nevelés feladatai – 1995. 2. sz. 65–69. p.

303. *Jeney* Géza: Az új katonai egyetemi képzési rendszer előkészítéséről – 1995. 3. sz. 59–70. p.
304. *Bak* Antal: A digitális térkép és a földrajzi információs rendszer – 1995. 3. sz. 71–82. p.
305. *Seebauer* Imre – *Szabó* József: Vezetőképzés a hadsereg jövőjének záloga – 1996. 1. sz. 61–72. p.
306. *Bognár* Károly: A parancsnoki állomány képzését motiváló néhány fontosabb tényező – 1996. 1. sz. 73–80. p.
307. *Haralyi* László: Tisztképzés – másképp – 1996. 2. sz. 75–84. p.
308. *Szabó* József – *Seebauer* Imre: A vitorlán állítani kell! (A haderő-átalakítás új filozófiája) – 1996. 3. sz. 67–82. p.
309. *Tompa* János: Az IFOR magyar kontingens felállításának tapasztalatai – 1996. 3. sz. 83–89. p.
310. *Bak* Antal: A Magyar Köztársaság első digitális topográfiai térképe – 1996. 3. sz. 90–98. p.
311. *Jeney* Géza: A katonai felsőoktatást átfogó képzési rendszer szükségességéről – 1996. 4. sz. 84–91. p.
312. *Czékus* János – *Jarecsni* Miklós: A szárazföldi haderőnemi tisztképzés az Amerikai Egyesült Államokban – 1996. 4. sz. 92–100. p.
313. *Szántó* Mihály: A hadtörténelem tanulmányozásának buktatói – 1997. 1. sz. 69–75. p.
314. *Zimits* Rezső: A vezérkari képzésről – 1997. 1. sz. 76–80. p.
315. *Szabó* János: A Nemzetvédelmi Egyetem kiépítésének és működtetésének stratégiájáról – 1997. 2. sz. 75–89. p.
316. *Bíró* József – *Czoller* Ernő – *Dóri* József – *Háber* Péter – *Ruzsás* Lajos – *Sárkány* István: A Honvéd Vezérkarnak a Honvédelmi Minisztérium szervezetébe integrálásáról (Szerzői munkaközösség) – 1997. 3. sz. 71–86. p.
317. *Major* László: A honvédség kommunikációs kihívásaira adható válaszok – 1997. 3. sz. 87–98. p.
318. *Mráz* István – *Hanuszka* János: A katonai vezetés fejlesztéséről – 1997. 4. sz. 59–61. p.
319. *Seebauer* Imre: Az önvezetés képessége a vezetői kreativitás feltétele – 1997. 4. sz., 62–74. p.
320. *Jeney* Géza: Képezzünk-e logisztikai tiszteket egyetemi szinten? – 1998. 1. sz. 79–94. p.
321. *Ács* Tibor: A vezérkar intézményéről – 1998. 2. sz. 69–74. p.
322. *Rádli* Tibor: A Bolyai János Katonai Műszaki Főiskola múltjáról és képzési rendszeréről – 1998. 2. sz. 75–83. p.
323. *Kőszegvári* Tibor: A Magyar Tudományos Akadémia közgyűléséről – 1998. 2. sz. 84. p.
324. *Török* Lajos: A tudományszervezés rendszere – 1998. 3. sz. 79–86. p.
325. *Lánszky* János: A doktori képzésről – 1998. 3. sz. 87–89. p.
326. *Ács* Tibor: Az első honvédvezérkar főnöke: *Vetter* Antal – 1998. 3. sz. 90–98. p.
327. *Rádli* Tibor – *Zsigmond* Gyula: Villamosmérnök-képzés a BJKMF-n – 1998. 4. sz. 75–81. p.
328. *Horváth* Gábor: A tisztek összhaderőnemi képzéséről – 1999. 1. sz. 80–92. p.
329. *Turcsányi* Károly – *Vasvári* Ferenc: A biztonságtudományról és szerepéről a korszerű menedzserszemlélet kialakításában – 1999. 1. sz. 93–100. p.
330. *Varga* Ferenc: A harcászati repülők kiképzéséről – 1999. 2. sz. 61–67. p.
331. *Cserjési* Ferenc: Egy NATO-gyakorlat tapasztalatairól – 1999. 2. sz. 68–70. p.
332. *Gál* Anna: A hivatásos katona társadalmi szerepéről – 1999. 3–4. sz. 87–93. p.
333. *Kassai* László: A vezetés ellenőrzési funkciójának érvényesüléséről – 1999. 3–4. sz. 94–106. p.
334. *Kiss* Sándor: A biztonságtechnikai képzésről – 1999. 3–4. sz. 107–112. p.
335. *Zellei* Gábor: A polgári védelmi vezetők felkészítéséről – 1999. 3–4. sz. 113–118. p.
336. *Kassai* Károly: A vezetés korszerűsítésének technikai feladatai – 2000. 1. sz. 63–71. p.
337. *Magyar* Ferenc: A hálózatszervezés biztonsági szempontjai – 2000. 1. sz. 72–82. p.

338. *Rádli* Tibor: A katonai felsőoktatás minőségbiztosításának néhány aktuális kérdése – 2000. 2. sz. 93–103. p.
339. *Jakab* László: A légierő részére szervezett NATO-tanfolyamokról – 2000. 2. sz. 104–108. p.
340. *Turcsányi* Károly – *Mikula* László: A katonai minőségügy helyzete – 2000. 3. sz. 77–86. p.
341. *Tóth* György: A légvédelmi rakétacsapatok vezetésének néhány kérdése – 2000. 3. sz. 87–94. p.
342. *Magyar* Ferenc: Globalizáció és információbiztonság – 2000. 3. sz. 95–102. p.
343. *Kiss* Sándor: A biztonságtechnikai mérnöktisztképzésről – 3. sz. 103–106. sz.
344. *Szántó* Mihály: A katonai felső vezetéssel szembeni követelmények – 2000. 4. sz. 84–91. p.
345. *Szabó* Mária: A civil kontroll az olasz demokrácia első évtizedeiben – 2000. 4. sz. 92–104. p.
346. *Rácz* Elemér: Az ASOC alkalmazásának lehetősége a légvédelmi eszközök harc- és fegyverzetirányítási rendszerében – 2000. 4. sz. 105–112. p.
347. *Kuti* Ferenc: A civil kontroll és gyakorlatának egyes kérdései a rendvédelmi szerveknél – 2001. 1. sz. 89–91. p.
348. *Kassai* Károly: A híradó és informatikai rendszer korszerűsítése és védelme – 2001. 1.sz. 92–98. p.
349. *Mlinárik* László – *Felházi* Sándor: A tüzértiszti és -tiszthelyettesi képzés új követelményei – 2001. 2. sz. 85–91. sz.
350. *Gál* Anna: Az emberi igények és a szervezeti követelmények összhangja – 2001. 3. sz. 63–70. p.
351. *Kassai* Károly: Biztonságpolitika és információvédelem – 2001. 3. sz. 71–76. p.
352. *Turcsányi* Károly – *Gáspár* Tibor – *Lengyel* János: A kanadai haderő mérnök-műszaki szolgálatainak képzési rendszere – 2001. 4. sz. 65–74. p.
353. *Kovács* Tibor: A biológiai anyaggal fertőzött körzetek veszélyességének értékelése – 2001. 4. sz. 75–81. p.
354. *Tóth* György: A vezetéstámogató rendszerek fejlesztéséről – 2001. 4. sz. 82–88. p.
355. *Szentesi* György: Grippen repülőgép a magyar légierőben – 2001. 4. sz. 89–95. p.
356. *Erdélyi* Lajos: A honvédség átalakításának közigazgatási összefüggései – MHTT konferencia 2001. április 6. (kézirat)
357. *Pekó* József: Az MH NATO-konform szervezetté válik – MHTT konferencia 2001. április 6. (kézirat)

VÉDELEMGAZDASÁG

358. *Csabai* György: A volt szovjet védelmi (hadi) ipar és a konverzió – 1992.3–4. sz. 99–101. p.
359. *Bagóné* Jehoda Rozália – *Szternák* György Mihály: Hazánk gazdasági biztonságáról – 1992. 3–4. sz. 106–112. p.
360. *Szűcs* László: A katonai logisztika értelmezése és feladatai – 1993. 1. sz. 67–76. p.
361. *Turák* János: A katonai gazdálkodás néhány aktuális kérdése – 1993. 3. sz. 81–90. p.
362. *Csikós* István: A COCOM export-ellenőrzési rendszer és a magyar katonai kutatás-fejlesztés – 1993. 4. sz. 77–86. p.
363. *Kovács* Attila: A biztonság, a gazdaság, a védelem és az információ összefüggéseiről – 1994. 1. sz. 73–78. p.
364. *Gazda* Pál: A gazdaságmozgósítás néhány elméleti kérdése – 1994. 4. sz. 61–70. p.
365. *Turák* János: A katonai-politikai és gazdasági feltételek hatása a védelemgazdaságra – 1995. 1. sz. 82–88. p.
366. *Turák* János: Támogassuk a hadiipart? – 1995. 3. sz. 83–89. p.

367. *Thürmer* Gyula: A hadiipari potenciálról új megközelítésben – 1996. 2. sz. 85–92. p.
368. *Turák* János: A védelmi tervezés reformjának szükségességéről és lehetőségeiről – 1997. 1. sz. 81–90. p.
369. *Turák* János: A védelmi tervezés reformjának lehetőségei – 1997. 3. sz. 97–109. p.
370. *Szelezsán* Norbert: Marketingkoncepció a honvédelemben – 1997. 4. sz. 75–80. p.
371. *Turák* János: A védelemgazdasági stratégia főbb elvi kérdéseiről – 1998. 2. sz. 85–92. p.
372. *Balla* Attila: A védelmi kiadások nemzetközi összehasonlítása a a vásárlóerőparitás-elmélet segítségével – 1999. 3–4. sz. 119–125. p.
373. *Lénárt* Ferenc: A hadiipar hatalmi komplexummá szerveződése – 2000. 2. sz. 109–115. p.
374. *Turák* János: Védelmi ipar – védelemgazdaság – 2001. 2. sz. 92–97. p.
375. *Király* György: A védelemgazdasági szakosztály ülése – 2001. 4. sz. 132. p.
376. *Csabai* Károly: A haderő-átalakítás költségvonzatai – MHTT konferencia 2001. április 6. (kézirat)

HADITECHNIKA

377. *Ungvár* Gyula: Az MH fegyverzetének korszerűsítése, rendszerben tarthatósága és váltása – 1994.3. sz. 67–81. p.
378. *Óvári* Gyula: Régi gondok új közelítésben: vadászrepülőgép-beszerzés 2000 után – 1999. 3–4. sz. 126–141. p.

RENDVÉDELEM

379. *Opál* Sándor: Hadtudomány és a rendvédelem (Az első országos hadtudományi konferencián elhangzott referátum) – 1991. 2. sz. 73–75. p.
380. *Prókai* Béla: A hadtudomány és a határőrizet (Az első országos hadtudományi konferencián elhangzott referátum) 1991. 2. sz. 76–80. p.
381. *Komáromi* István: A magyar rendőrség reformjának gyakorlati kérdései (a megyei főkapitány szemével) – 1991. 2. sz. 81–90. p.
382. *Kónya* József: A határvédelemről – 1992.1. sz. 83–90. p.
383. *Máramarosi* Zoltán: Agresszív terrorizmus – sérülékeny demokrácia – 1992. 1. sz. 91–100. p.
384. *Pintér* Sándor: Rendőrség, rendészet, közbiztonság – 1992. 2. sz. 99–104. p.
385. *Czégény* Julianna: A migráció hatása a közrendre és a közbiztonságra – 0992. 2. sz. 105–110. p.
386. *Bleszity* János: A katasztrófavédelemről – 1992. 3–4. sz. 113–122. p.
387. *Salgó* László: A biztonság új típusú megközelítésének néhány kérdése, különös tekintettel a magyar rendőrség helyzetére, perspektíváira – 1993. 1. sz. 77–84. p.
388. *Kiss* Kálmán: A határőrség időszerű feladatai – 1993. 3. sz. 91–96. p.
389. *Komáromi* István: Polgárőrség és önkormányzat – 1993. 4. sz. 87–90. p.
390. *Opál* Sándor: A háborúk és a bűnözőszindikátusok szerepe a kábítószerek tömeges elterjesztésében – 1994. 1. sz. 79–94. p.
391. *Lukács* László: Robbantásos merényletek elkövetésének lehetősége Magyarországon – 1994. 3. sz. 82–90. p.
392. *Kőhalmi* Dezső: Az ENSZ embargós-határozatainak érvényesítéséről – 1994. 4. sz. 71–77. p.
393. *Opál* Sándor: Különleges hadviselési eszközök a terrorizmusban – 1994. 4. sz. 78–84. p.
394. *Komáromi* István: Az elkövetkező évek egyik nagy kihívása a bűnözés – 1995. 1. sz. 89–91. p.
395. *Nádor* István: Milyen a magyar közlekedési morál? – 1995. 1. sz. 92–94. p.

396. *Gergely* Attila: Terrorizmusról, terrorcselekményekről –1995. 2. sz. 70–80. p.
397. *Szabó* Gyula: A rendőrtiszthelyettes-képzés ötven éve (1945–1995) – 1995. 3. sz. 90–100. p.
398. *Zellei* Gábor: A katasztrófapszichológia helyzete és időszerű feladatai hazánkban – 1996. 1. sz. 81–89. sz.
399. *Gergely* Attila: A terrorizmus bővülő eszköztára – 1996. 1. sz. 90–94. p.
400. *Pataky* Iván: Gondolatok a katasztrófatörvény szükségességéről – 1996. 3. sz. 99–107. p.
401. *Gelencsér* Gyula: Matematikai modell a bűncselekményi latencia minimumának meghatározására – 1996. 3. sz. 108–112. p.
402. *Gergely* Attila: Fontos közügy a biztonság – 1997. 1. sz. 91–95. p.
403. *Szabó* Gyula: A rendfenntartó erők háború utáni megszervezéséről – 1997. 1. sz. 96–98. p.
404. *Varga* Péter Miklós: A polgári védelem és a környezetvédelem együttműködésének néhány kérdése – 1997. 2. sz. 90–95. p.
405. *Nagy* György: A határforgalom ellenőrzését meghatározó és befolyásoló főbb tényezők – 1997. 4. sz. 81–92. p.
406. *Kiss* Lajos: Az éjszakai határőrizet tapasztalatai – 1998. 1. sz. 95–100. p.
407. *Gelencsér* Gyula: Bűnfelderítés és bűncselekményi latencia hazánkban (1977–1996) – 1998 2. sz. 93–98. p.
408. *Zsigovits* László: A multimédia alkalmazása a rendvédelmi képzésben – 1998. 4. sz. 82–92. p.
409. *Gelencsér* Gyula: A bűncselekményi latencia csökkentésének lehetőségei – 1998. 4. sz. 93–97. p.
410. *Kiss* Lajos: Az amszterdami szerződés hatása a magyar határőrizeti rendszer fejlesztésére – 1999. 1. sz. 101–110. p.
411. *Szabó* Gyula: Gondolatok a közbiztonságról és a rendőrség helyzetéről – 1999. 2. sz. 71–75. p.
412. *Szerkesztőség:* Tájékoztató a HM Oktatási és Tudományszervező Főosztály új kiadványairól – 1999. 2. sz. 76. p.
413. *Cziva* Oszkár: A katasztrófák elleni védekezés feladatai – 1999. 3–4. sz. 142–152. p.
414. *Gergely* Attila: A lelkiismereti terrorizmus – 1999. 3–4. sz. 153–160. p.
415. *Kuti* Ferenc: A katonai titkosszolgálatok civil kontrolljának néhány kérdése – 2000. 1. sz. 83–95. p.
416. *Gergely* Attila: A bűnözés alakulása a rendszerváltás óta – 2000. 1. sz. 96–106. p.
417. *Pataky* Iván: A katasztrófavédelem kiindulópontja egy országos stratégia – 2000. 4. sz. 113–123. p.
418. *Szabó* Miklós: Leszállás Mogadishuban – 2000. 4. sz. 123–127. p.
419. *Zsigovits* László: A leendő határrendészeti rendszer elemei – 2001. 1. sz. 90–107. p.
420. *Nagy* Pál: Tudásalapú adatfeldolgozás határaink biztonságáért – 2001. 1. sz. 108–116. p.
421. *Izsa* Jenő: A biztonsági tisztek pályaválasztási motívumai – 2001. 4. sz. 111–118. p.
422. *Szabó* József: A tömegpusztító fegyverek elterjedésével együttjáró veszélyek elleni védelem... című, az MHTT 2001. november 29-én rendezett konferenciájának megnyitója és zárszava (kézirat)
423. *Deák* Péter: Az aszimmetrikus kihívásokban megbúvó veszélyforrások természete – Előadás a fent hivatkozott konferencián (kézirat)
424. *Szternák* György: A tömegpusztító fegyverek elterjedésének veszélye – Előadás a fent hivatkozott konferencián (kézirat)
425. *Bognár* Botond–*Faludi* Gábor: Milyen veszályesek lehetnek a terroristák kezébe került vegyi, biológiai fegyverek és anyagok – Előadás a fent hivatkozott konferencián (kézirat)
426. *Klocka* Mihály: A BM Országos Katasztrófavédelmi Igazgatóság feladata minősített időszakban – Előadás a fent hivatkozott konferencián (kézirat)

FÓRUM

427. *Harcz* Tibor: A Magyar Hadtudományi Társaság első pályázatáról – 1991. 2. sz. 91. p.
428. *Galovicz* János: Gondolatok az MHTT első országos tudományos konferenciája kapcsán – 1992. 1. sz. 104–106. p.
429. *Simon* Sándor: A hadművészet, hadvezetés fogalmáról – 1992. 2. sz. 119–120. p.
430. *Balogh* Gyula: Tények és adatok – 1992. 2. sz. 121–126. p.
431. *Horváth* István: Néhány gondolat a hadtudományi pályázatokhoz – 1992. 3–4. sz. 123–127. p.
432. *Vasvári* Vilmos: A tudományos fokozatosok értekezletéről – 1992. 3–4. sz. 128–131. p.
433. *Székelyhidi* István: Hozzászólás Az agresszív terrorizmus–sérülékeny demokrácia című cikkhez – 1992. 3–4. sz. 132–133. p.
434. *Pataky* Iván: Dr. *Bencze*: Königgrätz. A testvérháború vége – 1992. 3–4. sz. 134–135. p.
435. *Móricz* Lajos: *Gosztonyi*: A Magyar Honvédség a második világháborúban – 1992. 3–4. sz. 136. p.
436. *Fogarassy* László: Bevezető és jegyzetek *Julier* Ferenc „Ellenforradalmi lélekkel a Vörös Hadsereg élén (1919-ben)" című memoárjából vett részletekhez – 1993. 1. sz. 85–99. p.
437. *Bognár* Károly: Még egyszer a háború szerepének változásáról (reflexió) – 1993. 1. sz. 100–103. sz.
438. *Dombrády* Loránd: Légi háború Magyarország felett, I. kötet (könyvkritika) – 1993. 1. sz. 104–106. sz.
439. *Ács* Tibor: A hadtudomány emancipációjáért – 1993. 2. sz. 89–91. p.
440. *Csapody* Tamás: A katonai szolgálatmegtagadás helyzete Magyarországon – 1993. 2. sz. 92–96. p.
441. *Barna* Géza: A tudomány igényességével – 1993. 2. sz. 97–99. p.
442. *Fogarassy* László: Bevezető és jegyzetek... II. rész – 1993. 2. sz. 100–114. p.
443. *Ács* Tibor: Csata Sziszeknél – 1993. 3. sz. 97–99. p.
444. *Fogarassy* László: Bevezető és jegyzetek... III. rész – 1993. 3. sz. 100–118. p.
445. *Balaton* Károly: A vezetéstudományról – 1993. 4. sz. 91–104. p.
446. *Szabó A.* Ferenc: Magyarország és szomszédai határvédelméről – 1993.4. sz. 105–106. p.
447. *Madaras* Péter – *Dr. Pataky* Iván: A Magyar Polgári Védelem (légoltalom) története 1935–1992 – 1993. 4. sz. 107–108. p.
448. *Szabó* János: A tisztikar vezetővé válásának fontosabb kondíciói – 1994. 1. sz. 95–109. p.
449. *Kozma* Endre: Közép-Európa „védelmében" – 1994. 1. sz. 110–111. p.
450. *Kecskeméthy* Klára – *Nagy* Miklós: Az önálló magyar katonaföldrajz-tudomány jeles művelője: Somogyi Endre – 1994. 1. sz. 112–115. p.
451. *Móricz* Lajos: A hadtudományi kutatások főbb irányairól – 1994. 2. sz. 93–94. p.
452. *Molnár* István: A Magyar Hadtudományi Társaság II. országos konferenciájához – 1994. 2. sz. 95–98. p.
453. *Hautzinger* Gyula: Jobb és olcsóbb, de kisebb hadsereget! – 1994. 2. sz. 99–104. p.
454. *Várhegyi* István: Az elektronikai infrastruktúra fogalma, helye és szerepe az országvédelemben – 1994. 2. sz. 105–109. p.
455. *Szendy* István: A tüzérség fejlesztéséről – 1994. 2. sz. 110–112. p.
456. *Balló* István: Emlékezés egy régi fegyvernemre – 1994. 2. sz. 113–115. p.
457. *Ács* Tibor: A Magyar Tudományos Akadémia és a hadtudomány, 1949–1992 – 1994. 3. sz. 91–101. p.
458. *Radványi* Lajos: Környezet és nyilvánosság – 1994. 3. sz. 102–105. p.

459. *Szabó* A. Ferenc: Gondolatok Közép-Európáról és az interdiszciplinaritásról – 1994. 3. sz. 106–108. p.
460. *Szanati* József: Meglepés és váratlanság – 1994. 3. sz. 109–111. p.
461. *Majer* István: Értelmezési problémák a csapatok harctevékenységének megnevezése körül – 1994. 3. sz. 112–114. p.
462. *Nagy* Miklós: Új korszak kezdete a katonaföldrajzban – 1994. 3. sz. 115–117. p.
463. *Móricz* Lajos: Egy utászszázad hadiútja – 1994. 3. sz. 118–119. p.
464. *Nagy* László: Az amerikai–szovjet (orosz) kapcsolatok néhány aspektusa – 1994. 4. sz. 85–96. p.
465. *Nagy* Sándor: Az ideiglenes hadműveleti utasításról – 1994. 4. sz. 97–102. sz.
466. *Mórocz* Lajos: Hozzászólás A háborús és a békevezetésről című cikkhez – 1994. 4. sz. 103–106. p.
467. *Perjés* Géza: Hivatástudat és szakmaiság vitéz *Szombathelyi* Ferencnél – 1994. 4. sz. 107–117. p.
468. *Molnár* Károly: Az erkölcsi-fegyelmi helyzet és megítélésének nehézségei – 1995. 1. sz. 95–102. p.
469. *Vámosi* Zoltán: Egy konferencia üzenete (Jalta 1945–1995) – 1995. 1. sz. 103–105. p.
470. *Gyaraki* Károly: A katonai elhárítás történetéből – 1995. 1. sz. 106–114. p.
471. *Harsányi* László: A honvédség fogorvosi ellátásának régi és új gazdasági rendje – 1995. 1. sz. 115–119. p.
472. *Szilárd* István: A NATO-hoz való felzárkózás egyik feltétele a szellemi kompatibilitás – 1995. 2. sz. 81–89. p.
473. *Hajma* Lajos: Az afganisztáni háború – 1995. 2. sz. 90–98. p.
474. *Kovácsné Nábrádi* Márta: Közérthetően az amerikai angol nyelvi kurzusról – 1995. 2. sz. 99–104. p.
475. *Gosztonyi* Péter: Berlin ostroma és az európai háború vége – 1995. 2. sz. 105–118. p.
476. *Szternák* György: A szellemi kapcsolódás lehetősége a NATO-hoz – 1995. 3. sz. 101–103. p.
477. *Nagy* Miklós: A mai német geostratégia szakirodalma – 1995. 3. sz. 104–114. p.
478. *Ravasz* István: A M. Kir. 1. Hadsereg kapcsolata az ukrán nemzeti partizánokkal – 1995. 3. sz. 115–118. p.
479. *Borus* József: Néhány hadtörténelmi megjegyzés – 1995. 3. sz. 119–123. p.
480. *Szabó* Ildikó: A helyzetjátéki módszer alkalmazása a katonai nyelvoktatásban – 1995. 3. sz. 124–128. p.
481. *Ács* Tibor: *Mészáros* Lázár, az első hadügyminiszter – 1996. 1. sz. 95–99. p.
482. *Reményi* Gyula: Döntés csak a nemzeti érdek prioritása alapján szülessen! – 1996. 1. sz. 100–104. p.
483. *Gosztonyi* Péter: Válasz egy kritikus megjegyzéseire – 1996. 1. sz. 105–107. p.
484. *Borus* József: Vitatkozzunk – és tartsuk tiszteletben a tényeket! – 1996. 1. sz. 108–109. p.
485. *Harsányi* László – *Vass É.* Zsuzsanna: A sorállomány fogazatának állapotáról és az egészségügyi reform tükrében – 1996. 1. sz. 110–116. p.
486. *Nagy* Miklós – *Siposné Kecskeméthy* Klára: Könyv egy nagyhatalomról – 1996. 1. sz. 117–119. p.
487. *Zimits* Rezső: Fórum a geopolitikáról és a geostratégiáról (Összeállítás) – 1996. 2. sz. 93–105. p.
    487/1. *Göncz* Árpád: Megnyitó – p. 93–96.
    487/2. *Kovács* Jenő: Geopolitikai elméletek, valamint Magyarország stratégiájának geopolitikai, geostratégiai alapjai – p. 96–98.

487/3. *Lánszki* János: Magyarország katonaföldrajzi helyzetének legfontosabb jellemzői – p. 99.

487/4. *Siposné Kecskeméthy* Klára: Magyarország és a kelet-közép-európai régió nem katonai jellegű válságai – p. 100–101.

487/5. *Nagy Miklós:* A jugoszláv utódállamok történelmének rövid áttekintése – p. 102–103.

487/6. *Bobvos* György: A nagyszerb államesme kialakulásának elméleti és történelmi alapjai – p. 104–105.

488. *Móricz* Lajos: A hadtudomány értelmezéséről – 1996. 2. sz. 106–111. p.

489. *Pirityi* Sándor: Geopolitológia és variációk négy eurótémára – 1996. 2. sz. 112–116. p.

490. *Mórocz* Lajos: Hozzászólás a Vezetőképzés... című cikkhez – 1996. 2. sz. 117–121. p.

491. *Csabai* György: A demokratikus civil kontrollról (A haderő polgári vezérlése) – 1996. 3. sz. 122–125. p.

492. *Szternák* György: A NATO bővítésének lehetőségeiről – 1996. 3. sz. 113–117. p.

493. *Nagy* Miklós – *Siposné Kecskeméthy* Klára: Az angolszász geostratégiáról – 1996. 3. sz. 118–122. p.

494. *MTA IX. Osztály Hadtudományi Bizottsága*: Az ujjáválasztásról – 1996. 4. sz. 101–105. p.

495. *Krizbai* János: A fegyveres erők a munkaerő piacán – 1996. 4. sz. 106–117. p.

496. *Mucsi* József: A társadalomba való újra beilleszkedés modelljeiről – 1996. 4. sz. 118–129. p.

497. *Szabó* Gyula: Az 1948-as Rendőrakadémiáról – 1996. 4. sz. 130–132. p.

498. *Ács* Tibor: A hadtudományi pályázatok történetéből – 1997. 1. sz. 99–105. p.

499. *MTA IX. Osztály Hadtudományi Bizottsága*: Állásfoglalás az első akadémiai hadtudományi pályázati kiírás 150. évfordulója emlékére meghírdetett pályázatról és a Tudomány Napjáról – 1997. 1. sz. 106–108. p.

500. *Kovács* Lajos: Az önkormányzatok szerepének növelése a katonai közigazgatásban – 1997. 1. sz. 109–112. p.

501. *Turcsányi* Károly: Hazai gyártású katonai terepjáró gépjárművek a Magyar Honvédségnél –1997. 1. sz. 113–118. p.

502. *Vasvári* Vilmos: Magyarország a második világháborúban című lexikonról – 1997. 1. sz. 119–121. p.

503. *Nagy* Tibor: A Honvédelmi Minisztériumban folyó hadtudományi munkáról – 1997. 2. sz. 96–98. p.

504. *Léka* Gyula: A műszaki csapatok helye, szerepe, katasztrófahelyzetekben –1997. 2. sz. 100–108. p.

505. *Pataky* Iván: A magyar katonai nyelv védelméért – 1997. 2. sz. 109–113. p.

506. *Duchaj* István: A katonai közlekedési rendszer felkészítéséről – 1997. 2. sz. 114–120. p.

507. *Oroszi* Antal: Adalékok a vezérkari tisztképzésről (1868–1918) – 1997. 3. sz. 110–117. p.

508. *Molnár* Károly: A katonai öngyilkosságokról – 1997. 3. sz. 118–125. p.

509. *Gergely* Attila: A hírszerzés és az elhárítás 1945 utáni történetéből – 1997. 3. sz. 126–134. p.

510. *Deák* Mihály: Írás- és beszédkultúránkról – 1997. 3. sz. 135–138. p.

511. *Bak* Antal: A katonai objektumok geoinformatikai rendszere – 1997. 4. sz. 93–104. p.

512. *Váncsa* Julianna – *Vágó* Ferenc: A katonai informatikai rendszerek matematikai védelme – 1997. 4. sz. 105–114. p.

513. *Kozma* Péter: Nyelvében él a nemzet! – 1997. 4. sz. 115. p.

514. *Móricz* Lajos – *Kiss* Jenő: Az Önkéntes Tudományos Köröktől a Hadtudományi Intézetig – 1998. 1. sz. 101–108. p.

515. *Deák* Mihály: Napirenden a kutatói utánpótlás felkészítése – 1998. 2. sz. 99–102. p.
516. *Seebauer* Imre: Gondolatok a hadtudomány és hadművészet kapcsolatáról – 1998. 2. sz. 103–105. p.
517. *Koháry* István: NATO-tanácskozás a béketámogató műveletekről – 1998. 2. sz. 106–112. p.
518. *Zimits* Rezső: Pályázatok ismertetése – 1998. 2. sz. 113–117. p.
519. *Léka* Gyula: Atomerőművi balesetek elhárítása – 1998 3. sz. 97–102. p.
520. *Barna* Géza: A vegyi- és sugárfelderítő-rendszer fejlesztésének irányai – 1998. 3. sz. 103–112. p.
521. *Szabó* Gyula: A biztonságot szolgáló személy- és vagyonvédelemről – 1998. 3. sz. 113–115. p.
522. *Deák* Mihály: „Múlt nélkül nincs jövő" – 1998. 3. sz. 116–117. p.
523. *Nagy* László: Hozzászólás Konéta György „Biztonság..." című cikkéhez – 1998. 3. sz. 118–119. p.
524. *Lánszki* János: A katonaföldrajz néhány elméleti és gyakorlati kérdése – 1998. 4. sz. 98–107. p.
525. *Szép* László – *Felházi* Sándor: A terület-ellenőrzés, mint a szárazföldi csapatok tevékenységének új eleme – 1998. 4. sz. 108–117. p.
526. *Bognár* Károly: Hozzászólás a „Biztonság, nemzetbiztonság, biztonságpolitika" című cikkhez – 1998. 4. sz. 118–120. p.
527. *Nick* Ferenc: „Iránytű" a tudományos kutatásban – 1999. 1. sz. 111–114. p.
528. *Daróczy* Ferenc: Gondolatok a készülő katasztrófatörvényhez – 1999. 1. sz. 115–121. p.
529. *Török* Lajos: A hadtudomány művelésének néhány kérdése – 1999. 2. sz. 77–79. p.
530. *Csabai* György: A jövő hadviselésének helyzetei és eredményei 1998-ban –1999. 2. sz. 77–79. p.
531. *Bimbó* József: Gondolatok „A haderőreform jövője..." című cikkhez – 1999. 2. sz. 84–88. p.
532. *Pataky* Iván: A mohi atomerőmű biztonsági kérdéseinek mérlegelése – 1999. 2. sz. 89–95. p.
533. *Solymosi* József – *Vincze* Árpád – *Frigyesi* Ferenc – *Ormai* Péter: Radioktív hulladékok kezelése és végleges elhelyezése – 1999. 2. sz. 96–103. p.
534. *Léka* Gyula: A műszaki zár- és erődrendszer (vasfüggöny) felszámolása, 1948–1989 – 1999. 3–4. sz. 161–166. p.
535. *Nagy* Pál: Az információs felderítésről és az elektronikai hadviselésről – 1999. 3–4. sz. 167–170. p.
536. *Felházi* Sándor – *Szép* László: Az MH tüzérsége az ezredforduló után – 1999. 3–4. sz. 171–175. p.
537. *Fabinyi* József: Néhány gondolat egy hozzászóláshoz – 1999. 3–4. sz. 176–178. p.
538. *Csabai* György: A cseh kormány elfogadta a biztonsági és a katonai stratégiát – 1999. 3–4. sz. 179–182. p.
539. Sarah *García* – *Siposné Kecskeméthy* Klára: Katonanők a NATO-tagállamok fegyveres erőiben – 2000. 1. sz. 107–114. p.
540. *Ács* Tibor: *Hollán* Ernő, az MTA Hadtudományi Bizottságának első elnöke – 2000. 1. sz. 115–120. p.
541. *Babos* Tibor: Egy magyar tudományos világtalálkozó – 2000. 1. sz. 121–124. p.
542. *Pataky* Iván: Figyelemre méltó körkép hadseregünkről – 2000.1. sz. 125. p.
543. *Szerkesztőség:* A társaság 1999. évi pályázatának eredményei – 2000. 1. sz. 126. p.
544. *Padányi* József: A menekültek és a hontalanok visszatelepítése Bosznia-Hercegovinába – 2000. 2. sz. 116–121. p.
545. *Szabó* József: Egy magyar találmány margójára – 2000. 2. sz. 122–126. p.
546. *Csabai* György: A Lengyel Köztársaság biztonsági stratégiája – 2000. 2. sz. 127–128. p.
547. *Szabóné* Szabó Andrea: A Magyar Honvédség arculati elemei – 2000. 3. sz. 107–113. p.

548. *Mészáros* Margit: Az Európai Biztonsági Charta – 2000. 3. sz. 114–119. p.
549. *Pataky* Iván: Mikor európai valaki? – 2000. 3. sz. 120–122. p.
550. *Csapody* Tamás: A második világháborús aknamezők és azok mentesítése (1943–1986) – 2000. 3. sz. 123–128. p.
551. *MTA IX. Osztály Hadtudományi Bizottsága:* Tájékoztató az ülésről és állásfoglalásáról – 2000. 4. sz. 128–130. p.
552. *Virágh* Béla: Az ISO 9000 alkalmazása a katonai felsőoktatásban – 2000. 4. sz. 131–134. p.
553. *Barta* János:Millenniumi konferencia Torontóban – 2000. 4. sz. 135–136. p.
554. *Zachar* József: A Magyar Tudományos Akadémia utolsó katonatagja: *Markó* Árpád ezredes, 1885–1966. – 2001. 1. sz. 117–121. p.
555. *Gubicza* József: A menekültügy nemzetközi és hazai történetéből – 2001. 1. sz. 122–126. p.
556. *Ács* Tibor: A katonai szellem ébresztése (*Pilch* Jenő tudományos hagyatéka) – 2001. 2. sz. 98–102. p.
557. *Kovács* Tibor: A szegényített urántól származó toxikus- és sugárterhelések az Öböl-háború résztvevőinél – 2001. 2. sz. 103–109. p.
558. *Piros* Ottó: A gépjárművek fejlesztésének követelményei – 2001. 2. sz. 1010–115. p.
559. *Bolgár* Judit–*Siposné Kecskeméthy* Klára: Nőket a hadseregbe – 2001. 3. sz. 77–91. p.
560. *Ács* Tibor: *Korponay* János honvéd ezredes, az MTA legfiatalabb katonatagja – 2001. 3. sz. 92–102. p.
561. *Juhász* Dezső: A szerződéses katonai szolgálat új formája – 2001. 3. sz. 103–107. p.
562. *Gergely* Attila: Felfedező vagy tudós? – 2001. 3. sz. 108–115. p.
563. *Pataky* Iván: Hogyan, miként írjunk egyszerűen, magyarul? – 2001. 3. sz. 116–121. p.
564. *Szabó* Mária: Katonás-e még a férfiideál? – 2001. 4. sz. 96–105. p.
565. *Felházi* Sándor: A NATO-kompatibilis magyar tüzérség – 2001. 4. sz. 106–110. p.
566. *Felházi* Sándor: A tüzérszakosztály üléséről – 2001. 4. sz. 131. p.
567. *Szabó* József: Az MHTT által szervezett konferencia megnyitója és zárszava – Budapest, 2001. április 6. (kézirat)
568. *Jakobinyi* Béla: Új helyzetnek megfelelő szemléletet és katonafilozófiát – MHTT konferencia, 2001. április 6. (kézirat)
569. *Varga* Mihály: A honvédség gyökeres átalakítása több, mint reform – MHTT konferencia, 2001. április 6. (kézirat)

TÁRSASÁGI ÉLET

570. *MHTT elnökség:* Bemutatjuk a Magyar Hadtudományi Társaságot – 1991. 1. sz. 69–71. p.
571. *MHTT elnökség*: A Magyar Hadtudományi Társaság alapszabálya – 1991. 1. sz. 72–80. p.
572. *Szerkesztőség:* A rovatvezetők bemutatják rovataikat – 1991. 1. sz. 81–86. p.
573. *Szerkesztőség:* Az űrtechnika felhasználásának tapasztalatai az Öböl-háborúban (tudományos ankét) – 1991. 2. sz. 96. p.
    - 573/1. *Bokor* Imre: Megnyitó – p. 96.
    - 573/2. *Almár* Iván: Megnyitó – p. 96.
    - 573/3. *Széplaki* János: Az Öböl-háború és a háború viszonyai között folytatott katonai felderítés főbb kérdései – p. 96.
    - 573/4. *Sárhidai* Gyula: A katonai űrfelderítés műszaki-technikai kérdései – p. 96.
    - 573/5. *Winkler* Péter: Az űrfényképezés technikai kérdései – p. 96.
    - 573/6. *Nagy* Pál: Az Öböl-háborúban folyó elektronikai hadviselés elméleti kérdései – p. 96.
    - 573/7. *Szabó* Gyula – *Szentpéteri* László: Az űrnavigáció főbb kérdései – p. 96.

573/8. *Amaczi* Viktor: A témára vonatkozó fontosabb angol és magyar nyelvű szakirodalom – p. 96.

574. *Szerkesztőség:* Az MHTT 1991. évi hadtudományi pályázata díjainak sajtótájékoztató keretében történt átadása – 1991. 2. sz. 96. p.

574/1. *Móricz* Lajos: Megnyitó – p. 96.

574/2. *Bíró* József: Értékelés és díjátadás – p. 97.

574/3. *Szenes* Zoltán: A Hadtudomány c. folyóirat bemutatása – p. 97.

574/4. *Szabó* József: Tájékoztató az I. Országos Hadtudományi Konferenciáról – p. 97.

575. *Szerkesztőség:* A pápa magyarországi látogatása rendőri biztosításának tapasztalatai – 1991. 2. sz. 97. p.

576. *Szerkesztőség:* A magyar katonai repülés helye és jövője – 1991. 2. sz. 98–99. p.

576/1. *Kormos* László: A honvéd légierő szükségessége és alkalmazásának lehetséges tartalma a Magyar Köztársaság területének és légterének védelmében

576/2. *Kositcky* Attila: Az átmeneti időszak problémái és megoldásuk lehetőségei

576/3. *Baksa* Kálmán: A csapatrepülő repülőtechnikai eszközök üzemeltetésének és üzemben tartásának kérdései

576/4. *Óvári* Gyula: A régi és az új repülőgéptípusok együttes üzemeltetésének repülő mérnök-műszaki szakmai kérdései

576/5. *Weigel* Endre: A katonai repülőtér-karbantartás a tények és a lehetőségek tükrében.

576/6. *Mészáros* Gyula: A repülőtiszt-képzés szükségessége

576/7. *Horváth* János: A repülő-műszaki tisztek és üzemmérnök-képzés, a repülés előtt álló feladatok és a négyéves képzési forma

576/8. *Németh* Miklós: A közös polgári és katonai hajózó- és repülésirányító képzés mai helyzete

576/9. *Tobak* Tibor: A repülőhagyományok ápolása

577. *Berek* Lajos – *Héjja* István – *Kónya* József – *Ladányi* László – *Török* Béla – *Vojnits* Pál: Gondolatok a honvédelmi hadművelet elveiről és végrehajtásának legfontosabb kérdéseiről (tudományos konferencia) – 1991. 2. sz. 99–100. p.

578. *Szerkesztőség:* Alpesi kirándulás – 1991. 2. sz. 100. p.

579. *Szerkesztőség:* A Kiss Károly hadtudományi klub rendezvényei – 1992. 1. sz. 103. p.

580. *Szerkesztőség:* Az MHTT elnökség ülése – 1992. 1. sz. 101. p.

581. *Szerkesztőség:* Megalakult a Magyar Katonai Katasztrófa-orvostani Társaság – 1992. 1. sz. 102. p.

582. *Szerkesztőség:* Hadtudományi pályázati kiírások – 1992. 2. sz. 111. p.

583. *Ács* Tibor: Javaslat Tanárky-díj alapítására – 1992. 2. sz. 112. p.

584. *Szerkesztőség:* Rendezvények – 1992. 2. sz. 113–118. p.

585. *Vasvári* Vilmos: Beszámoló a Kiss Károly hadtudományi klub életéről, rendezvényeiről – 1992. 3–4. sz. 137–138. p.

586. *Mátyás* Mihály: A Védelemgazdasági szakosztály rendezvénye – 1992. 3–4. sz. 139. p.

587. *Mészáros* Tibor: Megalakult a Társaság Kiképzési szakosztálya – 1992. 3–4. sz. 140. p.

588. *Horváth* István: A Hadtudomány szerkesztőbizottságának üléséről – 1993. 1. sz. 107. p.

589. *Szerkesztőbizottság:* Az 1992. évi pályázatok eredményei – 1993. 1. sz. 108. p.

590. *Szerkesztőbizottság:* Pályázati felhívás – 1993. 1. sz. 109. p.

591. *Vasvári* Vilmos: A Kiss Károly hadtudományi klub őszi rendezvényeiről – 1993. 1. sz. 110. p.

592. *Belügyi szakosztály*: A budapesti expo biztonsági kérdéseiről – 1993. 1. sz. 111. p.

593. *Móricz* Lajos: Az Ideiglenes Nemzeti Kormány és az új hadsereg kiépítése – 1993. 1. sz. 112. p.

594. *Berek* Lajos: A Hadműveleti szakosztály évzáró közgyűlése – 1993. 1. sz. 113. p.
595. *Kormos* László: A légvédelmi és repülőszakosztály vitafóruma – 1993. 1. sz. 114. p.
596. *Pataky* Iván: Küldöttértekezlet után – 1993. 2. sz. 115–120. p.
597. *Vasvári* Vilmos: Tízéves a Kiss Károly hadtudományi klub – 1993. 2. sz. 121–124. p.
598. *MHTT elnökség*: Központi pályázati felhívás – 1993. 2. sz. 125. p.
599. *Horváth* István: A szerkesztőbizottság üléséről – 1993. 2. sz. 126–127. p.
600. *Horváth* István: Az MHTT második országos hadtudományi konferenciájára készül – 1993. 3. sz. 119. p.
601. *MHTT titkárság*: Tájékoztató a pályázatokról – 1993. 3. sz. 120. p.
602. *MHTT titkárság*: A Társaság rendezvényei – 1993. 3. sz. 121. p.
603. *Szerkesztőség:* Kandidátusi értekezések védése és a fokozatok odaítélése – 1993. 3. sz. 122–123. p.
604. *Horváth* István: A hadtudomány a honvédelemért (A Társaság II. országos konferenciájáról) (részletesen lásd a Különkiadványok fejezetben) – 1993. 4. sz. 109. p.
605. *MHTT Titkárság*: Az MHTT második közgyűlésére készül – 1993. 4. sz. 110. p.
606. *Móricz* Lajos: A hadtudományi munka helyzetéről és feladatairól – 1993. 4. sz. 111–112. p.
607. *Balló* István: A tisztképzés négy évtizedes történetéből – 1993. 4. sz. 113–115. p.
608. *Zimits* Rezső: Az MHTT légvédelmi és repülő konferenciája – 1993. 4. sz. 116–117. p.
609. *Szerkesztőbizottság:* A Társaság folyóiratának feladatairól – 1994. 1. sz. 116. p.
610. *MHTT elnökség*: A szakosztály-vezetőségek újjáválasztása – 1994. 1. sz. 117. p.
611. *Hadtáp szakosztály*: Beszámoló és vitafórum – 1994. 1. sz. 118. p.
612. *Szerkesztőség:* Az 1993. évi szakosztályi pályázatok eredményei – 1994. 1. sz. 119. p.
613. *Vasvári* Vilmos: A Kiss Károly hadtudományi klub 1993. évi rendezvényeiről – 1994. 1. sz. 120. p.
614. *Horváth* István: Az MHTT közgyűléséről – 1994. 2. sz. 116–117. p.
615. *Szombati* Gyula – *Pozsgai* Attila – *Csengery* Attila – *Kada* Sarolta: A Magyar Honvédség repülőállományának egészségi állapotáról (repülőorvosi konferencia) – 1994. 2. sz. 118–127. p.
616. *Turcsányi* Károly: A Haditechnikai szakosztály konferenciájáról – 1994. 2. sz. 128–130. p.
617. *Szerkesztőség:* Pályázati felhívás – 1994. 2. sz. 20. p.
618. *Szerkesztőség:* Pályázati felhívások – 1994. 3. sz. 120–121. p.
619. *Ács* Tibor: Első konferenciájára készül a Tudománytörténeti és elméleti szakosztály – 1994. 3. sz. 122. p.
620. *Gáspár* Tibor: A technikai kiszolgálás, a csapatjavítás feladatairól és lehetőségeiről (vitafórum) – 1994. 3. sz. 122–126. p.
621. *Báthy* Sándor: Konferencia Veszprémben – 1994. 3. sz. 127. p.
622. *Zimits* Rezső: A Légvédelmi és repülőszakosztály vitafóruma – 1994. 3. sz. 128. p.
623. *Vasvári* Vilmos: A Kiss Károly hadtudományi klub rendezvényei – 1994. 3. sz. 128. p.
624. *MHTT elnökség*: Az MHTT központi pályázati felhívása – 1994. 4. sz. 118. p.
625. *Ács* Tibor: Megalakult az MTA keretében a IX. Osztály Hadtudományi Bizottsága – 1994. 4. sz. 119. p.
626. *Szerkesztőség:* A Honvédelmi Bizottság és a Társaság első nyilvános vitafórumáról – 1994. 4. sz. 120. p.
627. *Szerkesztőség*: A szakosztályok rendezvényeiről – 1994. 4. sz. 121–122. p.
628. *Szerkesztőség:* Könyvszemlék – 1994. 4. sz. 123. p.
629. *Horváth* István: Hadtudományi nyilvános fórum – 1995. 1. sz. 120. p.
630. *Szerkesztőség*: Az 1994. évi pályázatok eredményeiről – 1995. 1. sz. 121. p.

631. *Hadművészeti szakosztály*: Pályázati felhívás – 1995. 1. sz. 122. p.
632. *Lukács* László: A Műszaki szakosztály februári rendezvényéről – 1995. 1. sz. 122. p.
633. *Vass* Rezső: Ipari bázisú kutatási-fejlesztési csoport megalakulása – 1995. 1. sz. 123. p.
634. *Holló* József: A Honvédelmi Minisztérium pályázati felhívása – 1995. 1. sz. 124. p.
635. *Vasvári* Vilmos: A Kiss Károly hadtudományi klub őszi rendezvényeiről – 1995. 1. sz. 94. p.
636. *Barna* Géza: A szakértőkről – 1995. 2. sz. 119–120. p.
637. *Simon* Ákos: Pályázati eredmények – 1995. 2. sz. 121–122. p.
638. *Szerkesztőség:* Bemutatjuk az MHTT új elnökét, *Szabó* Józsefet – 1995. 3. sz. 129. p.
639. *Zimits* Rezső: Elnökségünk legutóbbi üléséről – 1995. 3. sz. 129–131. p.
640. *Vasvári* Vilmos: A Kiss Károly hadtudományi klub rendezvényei – 1995. 3. sz. 132. p.
641. *Szerkesztőség:* Az elnökség legutóbbi üléséről – 1996. 1. sz. 120. p.
642. *MHTT elnökség*: A Társaság központi pályázatairól – 1996. 1. sz. 120. p.
643. *Barna* Géza: Az MHTT kapcsolódási lehetőségei az internethálózatba – 1996. 1. sz. 121–123. p.
644. *Zimits* Rezső: A Társaság küldöttgyűléséről – 1996. 2. sz. 126–127. p.
645. *Szerkesztőség:* Tudományos tanácskozásról – 1996. 2. sz. 128. p.
646. *Szerkesztőbizottság:* A Társaság 1996. évi pályázatára beküldött témajavaslatok – 1996. 2. sz. 128. p.
647. *Szabó* A. Ferenc: Emlékülés az 1956. évi forradalom és szabadságharc 40. évfordulója alkalmából – 1996. 3. sz. 123–125. p.
648. *Vasvári* Vilmos: A Kiss Károly hadtudományi klub rendezvényeiről – 1996. 3. sz. 126–127. p.
649. *Sándor* Vilmos: Emlékezés a határőr elődökre – 1996. 3. sz. 128. p.
650. *MHTT elnökség*: Emlékezzünk dr. *Kovács* Jenőre! – 1996. 4. sz. 133. p.
651. *Zimits* Rezső: Millecentenáriumi emlékülés – 1996. 4. sz. 133. p.
652. *Zimits* Rezső: A magyar légierő múltja, jelene, jövője – 1996. 4. sz. 134–135. p.
653. *Hadtudomány-elméleti és történeti szakosztály*: Szakosztályi ülés – 1996. 4. sz. 135. p.
654. *Pekó* József: A Hadművészeti szakosztály megújításáról – 1997. 1. sz. 122. p.
655. *Csery* Péter: A Biztonságpolitikai szakosztály hírei – 1997. 1. sz. 123. p.
656. *Vasvári* Vilmos: A Hadtudományi klub 1997. évi munkaterve – 1997. 1. sz. 123–124. p.
657. *Zimits* Rezső: A Társaság küldöttgyűléséről – 1997. 2. sz. 121–124. p.
658. *Szabó* József: Az Országgyűlés Honvédelmi Bizottságának tájékoztatásáról – 1997. 2. sz. 125. p.
659. *Zimits* Rezső: Fórum a repülőtisztképzésről – 1997. 2. sz. 126. p.
660. *Tanyik* József: Tudományos konferencia Győrben – 1997. 2. sz. 127. p.
661. *Szerkesztőség*: Az MTA 1997. évi májusi rendes közgyűlése – 1997. 2. sz. 128. p.
662. *Szerkesztőség:* Az MHTT 1997. évi Tanárky-díjasai – 1997. 3. sz. 139. p.
663. *Szerkesztőség*: A pályázatokról – 1997. 3. sz. 139. p.
664. *Szerkesztőség*: A soron következő közgyűlésről – 1997. 3. sz. 140. p.
665. *Turák* János: Védelemgazdasági konferencia – 1997. 4. sz. 127. p.
666. *Pekó* József: A Hadművészeti szakosztály tevékenységéről – 1997. 4. sz. 127. p.
667. *Horváth* István: A Társaság pályázatairól – 1997. 4. sz. 128. p.
668. *MHTT elnökség*: A Társaság tudományos konferenciára és közgyűlésre készül – 1998. 1. sz. 121. p.
669. *Szerkesztőbizottság:* A Társasági élet rovat a tagság szolgálatában – 1998. 1. sz. 122. p.

670. *Zimits* Rezső: A szakosztályok beszámoló és vezetőségválasztó közgyűléseiről – 1998. 1. sz. 123–126. p.
671. *MHTT elnökség*: Pályázati felhívás az 1998. évre – 1998. 1. sz. 127. p.
672. *Szerkesztőség*: A klubok programjairól – 1998. 1. sz. 128. p.
673. *Szerkesztőség*: Az 1997. évi pályázatok díjazása – 1998. 1. sz. 94. p.
674. *Szerkesztőség*: Az MHTT tisztségviselői – 1998. 2. sz. 121–122. p.
675. *MHTT elnökség*: Elhunyt *Reményi* Gyula – 1998. 2. sz. 123. p.
676. *Zimits* Rezső: Megemlékezés *Kápolnai Pauer* István akadémikusról – 1998. 2. sz. 124. p.
677. *Móricz* Lajos: A doktori képzéssel foglalkozó konferencia – 1998. 2. sz. 124. p.
678. *Lengyel* János: A haditechnikai klub rendezvényéről – 1998. 2. sz. 125. p.
679. *Csery* Péter: A Biztonságpolitikai szakosztály ülése – 1998. 2. sz. 126. p.
680. *Zimits* Rezső: A légierő szakosztály fóruma – 1998. 2. sz. 127. p.
681. *Szerkesztőség:* Közös pályázati kiírás – 1998. 2. sz. 127–128. p.
682. *Nagy* László: Köszöntő – 1998. 3. sz. 120. p.
683. *Szerkesztőség:* Az 1998. év Tanárky-díjasa – 1998. 3. sz. 121. p.
684. *Zimits* Rezső: Az elnökség üléseiről – 1998. 3. sz. 121–122. p.
685. *Iván* Dezső: Konferencia a harcászati repülőgép-fejlesztés lehetőségeiről – 1998. 3. sz. 123–124. p.
686. *Gáspár* Tibor: Haditechnikai konferencia – 1998. 3. sz. 125–126. p.
687. *Vasvári* Vilmos: A Kiss Károly hadtudományi klub fóruma – 1998. 3. sz. 127. p.
688. *Pataky* Iván: A Lahner György haditechnikai klub tanulmányi kirándulása – 1998. 3. sz. 127. p.
689. *Bertalan* György: A humánerőforrás-fejlesztési szakosztály tisztújító közgyűlése – 1998. 3. sz. 127. p.
690. *Vasvári* Vilmos: *Kossuth* Lajos-emlékfutás – 1998. 3. sz. 127. p.
691. *Szerkesztőség:* Az MHTT 1998-ra kiírt szerződéses pályázatára beküldött témajavaslatok – 1998. 3. sz. 128. p.
692. *Szabó* József: A Társaságunk előtt álló feladatokról – 1998. 4. sz. 121–123. p.
693. *Horváth* István: A Magyar Tudomány Napja – 1998. 4. sz. 124. p.
694. *Szerkesztőség*: Szakosztálytitkárok értekezlete – 1998. 4. sz. 125. p.
695. *Csery* Péter: A Biztonságpolitikai szakosztály rendezvénye – 1998. 4. sz. 125–126. p.
696. *Pekó* József: A Hadművészeti szakosztály rendezvénye – 1998. 4. sz. 126. p.
697. *Simon* László: A Védelemgazdasági szakosztály konferenciája – 1998. 4. sz. 127. p.
698. *Vegyi és környezetbiztonsági szakosztály elnöksége*: Szakmai konferencia – 1998. 4. sz. 127. p.
699. *MHTT elnökség*: Tájékoztató a tagsági díj befizetéséről – 1998. 4. sz. 128. p.
700. *Szerkesztőség:* A Hadtudomány folyóirat megrendelése – 1998. 4. sz. 128. p.
701. *Zimits* Rezső: Az MTA IX. Osztály Hadtudományi Bizottságának évzáró ülése – 1999. 1. sz. 122. p.
702. *Zimits* Rezső: Az elnökség üléseiről – 1999. 1. sz. 123–124. p.
703. *Zimits* Rezső – *Iván* Dezső – *Mátyás* Mihály – *Pekó* József: A szakosztályok 1998.évi munkájáról és 1999. évi terveiről – 1999. 1. sz. 125–130. p.
704. *MHTT elnökség*: Az 1998. évi pályázatok értékelése – 1999. 1. sz. 131. p.
705. *MHTT elnökség*: Pályázati felhívás az 1999. évre – 1999. 1. sz. 132. p.
706. *Zimits* Rezső: A rendkívüli közgyűlésről – 1999. 2. sz. 122–123. p.
707. *Horváth* István: A doktoranduszok fóruma – 1999. 2. sz. 124. p.
708. *Ványa* László: Országos elektronikai hadviselési konferencia a jövőről – 1999. 2. sz. 125. p.

709. *Felházi* Sándor: A Tüzérszakosztály ülése – 1999. 2. sz. 126. p.
710. *Nagy* László: Váltás az MHTT titkárságának élén – 1999. 2. sz. 127. p.
711. *MHTT elnökség*: Kegyelettel adózunk – 1999. 2. sz. 128. p.
712. *Szerkesztőség*: Pályázati felhívások – 1999. 3–4. sz. 182. p.
713. *MHTT elnökség*: Az 1999. év Tanárky-díjasa – 1999. 3–4. sz. 183. p.
714. *Szerkesztőség*: Az MHTT 1999. évi pályázatára benyújtott jeligés pályaművek – 1999. 3–4. sz. 184. p.
715. *Szerkesztőség:* Újjáalakult az MTA IX. Osztály Hadtudományi Bizottsága – 1999. 3–4. sz. 185. p.
716. *Szerkesztőség:* A Magyar Tudomány Napja – 1999. 3–4. sz. 185. p.
717. *Csery* Péter – *Felházi* Sándor – *Magyar* István – *Zimits* Rezső: A szakosztályok rendezvényeiről – 1999. 3–4. sz. 186–187. p.
718. *MHTT elnökség*: Tájékoztató a tagsági díj befizetéséről – 1999. 3–4. sz. 188. p.
719. *Szerkesztőség:* A Hadtudomány folyóirat megrendelése – 1999. 3–4. sz. 188. p.
720. *Szerkesztőség:* Az MTA IX. Osztály Hadtudományi Bizottságának ülése – 2000. 1. sz. 127. p.
721. Szerkesztőség: Az MHTT elnökségének üléséről – 2000. 1. sz. 128. p.
722. *Zimits* Rezső – *Lánszki* János – *Págány* István – *Simon* Ákos – *Számvéber* Róbert: A szakosztályok rendezvényei – 2000. 1. sz. 129–132. p.
723. *Zimits* Rezső: Minőségoktatók IV. országos konferenciája – 2000. 1. sz. 133. p.
724. *Báthy* Sándor: A Védelemgazdasági és a Logisztikai szakosztály közös fóruma – 2000. 1. sz. 134. p.
725. *Ványa* László: Vezetési hadviselési konferencia – 2000. 1. sz. 135–136. p.
726. *Zimits* Rezső: Az MHTT küldöttgyűlése – 2000. 2. sz. 135–136. p.
727. *Buknicz* Ferenc – *Felházi* Sándor – *Pekó* József – *Zimits* Rezső: A szakosztályok életéből – 2000. 2. sz. 137–140. p.
728. *Nagy* Pál: A katonai felderítők konferenciájáról – 2000. 2. sz. 141. p.
729. *Ványa* László: Konferencia a korszerű katonai technológiák jegyében – 2000. 2. sz. 142–143. p.
730. *Szerkesztőség:* Az MTA IX. Osztály Hadtudományi Bizottságának üléséről – 2000. 2. sz. 144. p.
731. *Szerkesztőbizottság*: Kegyelettel adózunk: = *Zimits* Rezső (1930–2000) – 2000. 3. sz. 133. p.
732. *Békési* Bertold: Megújuló magyar repülőszakember-képzés – 2000. 3. sz. 134. p.
733. *Kádas* Géza: Nyelv és az információs társadalom – 2000. 3. sz. 135. p.
734. *Felházi* Sándor: A Tüzérszakosztály ülése – 2000. 3. sz. 136. p.
735. *MHTT elnökség*: A Magyar Tudomány Napja – 2000. 4. sz. 137. p.
736. *Barna* Géza: Doktoranduszok cikkeinek értéke folyóiratunkban – 2000. 4. sz. 138–140. p.
737. *Pekó* József: A Hadművészeti szakosztály vitafóruma – 2000. 4. sz. 141. p.
738. *Mlinárik* László: A Tüzérszakosztály ülése – 2000. 4. sz. 142. p.
739. *Csery* Péter: Társaságunk új vezetőség választására készül – 2000. 4. sz. 143. p.
740. *Csery* Péter: A Monostori-erődben jártunk – 2000. 4. sz. 143–144. p.
741. *Szerkesztőség:* Közlemény és helyesbítés – 2000. 4. sz. 144. p.
742. *Padányi* József: Tíz év a hadtudomány szolgálatában – 2001. 1. sz. 135–136. p.
743. *Pekó* József: A Hadművészeti szakosztály évzáró ülése – 2001. 1. sz. 137. p.
744. *Ványa* László: Az Elektronikai-informatikai szakosztály beszámoló-vezetőségválasztó üléséről – 2001. 1. sz. 138. p.

745. *MHTT elnökség*: Pályázati eredmények – 2001. 1. sz. 139. p.
746. *MHTT elnökség:* A Társaság beszámoló és vezetőség-választó küldöttgyűlése – 2001. 1. sz. 139. p.
747. *Szerkesztőség:* Az MTA IX. Osztály Hadtudományi Bizottságának üléséről – 2001. 1. sz. 140. p.
748. *Szerkesztőség:* Pályázati felhívások – 2001. 1. sz. 141–143. p.
749. *Szerkesztőség:* A doktoranduszok V. világtalálkozója – 2001. 1. sz. 144. p.
750. *Horváth* István – *Varga* Mihály: Tisztújító küldöttgyűlés – 2001. 2. sz. 121. p.
751. *Varga* Mihály: A Magyar Hadtudományi Társaság április 6-án rendezett konferenciájáról – 2001. 2. sz. 122–124. p.
752. *Turcsányi* Károly: A haditechnikai szakterület humánerőforrás-gazdálkodásának aktuális kérdései – 2001. 2. sz. 125–126. p.
753. *Ványa* László: Robothadviselés-konferencia a nemzetvédelmi egyetemen – 2001. 2. sz. 127–129. p.
754. *Pekó* József – *Szabó* Tibor – *Király* László: A szakosztályok életéből – 2001. 2. sz. 130–132. p.
755. *Szabó* József: A katonaakadémikus – 2001. 3. sz. 130–131. p.
756. *Pekó* József: A Hadművészeti szakosztály vitafóruma – 2001. 3. sz. 132. p.
757 .*Jakobinyi* Béla: Tanácskozás Debrecenben – 2001. 3. sz. 133. p.
758. *Felházi* Sándor: Korszerű automatizált tűzvezetési rendszer a magyar tüzérség részére – 2001. 3. sz. 134–138. p.
759. *Szerkesztőség:* Nekrológok – 2001. 3. sz. 139. p.
760. *Váncsa* Julianna: Holland PhD-ösztöndíj – 2001. 3. sz. 140. p.
761. *Nagy* László: Tájékoztató a társaság intézőbizottságának üléséről – 2001. 4. sz. 127–128. p.
762. *Várhegyi* István: Információvédelem – Előadás az MHTT 2001. november 29-én rendezett konferenciáján (kézirat)
763. *Bertalanics* Szilárd: A katasztrófavédelmi információs rendszer –Előadás az MHTT 2001. november 29-én rendezett konferenciáján (kézirat)
764. *Bíróné Ősz* Julianna: A katasztrófavédelmi információs rendszer működése – Előadás az MHTT 2001. november 29-én rendezett konferenciáján (kézirat)
765. *Fehérvári* Pál: Az ország lakossága kollektív védelmének helyzete – Előadás az MHTT 2001. november 29-én rendezett konferenciáján (kézirat)
766. *Farkas* József: Az egészségügyi ellátás problémái a tömegesen jelentkező sérülések ellátása esetén – Előadás az MHTT 2001. november 29-én rendezett konferenciáján (kézirat)
767. *Bobák* Pál: Egyéni védőeszközök a lakosság védelmében – Előadás az MHTT 2001. november 29-én rendezett konferenciáján (kézirat)
768. *Pataky* Iván: A lakosság felkészítése a tömegpusztító fegyverek elleni védekezésre – Előadás az MHTT 2001. november 29-én rendezett konferenciáján (kézirat)

SZEMLE

769. *Szenes* Zoltán: Az MHTT 1991. évi pályázatára beérkezett tanulmányok – 1991. 1. sz. 87–89. p.
770. *Herz*, H.: A „hadtudomány" tartalma Keleten és Nyugaton (fordítás) – 1991. 1. sz. 90–99. p.
771. *Däniker*, G.: Átalakulóban a svájci biztonságpolitika, az alpesi erőd megnyitása (fordítás) – 1991. 1. sz. 100–104. p.
772. *Bakos* Klára: Bibliográfia (biztonságpolitika és hadtudomány) – 1991. 1. sz. 105–110. p.
773. *Gosztonyi* Péter: Szovjet csapatok Magyarországon I. rész (1945–1955) – 1991. 2. sz. 101–105. p.

774. *Bakos* Klára: Bibliográfia a biztonságpolitika, a hadtudomány-hadügy és a hadászat témaköréből – 1991. 2. sz. 106–110. p.
775. *Gosztonyi* Péter: A szovjet csapatok Magyarországon II. rész: 1956–1991 – 1992. 1. sz. 107–122. p.
776. *Hecht,* Rudolf: Hadászati alapkutatás a Védelmi Akadémián – 1992. 3–4. sz. 141–154. p.
777. *Clayton,* R.: A hadműveleti művészet értelmezése az amerikai hadseregben – 1993. 1. sz. 115–122. p.
778. *Bakos* Klára: Bibliográfia a hadműveleti művészet témaköréből – 1993. 1. sz. 123–124. p.
779. *Glorius,* R.: Néhány gondolat a védelem fejlesztéséről – 1993. 3. sz. 124–127. p.
780. *Bakos* Klára: Bibliográfia a harcászat témaköréből – 1993. 3. sz. 128. p.
781. Szerkesztőség: Osztrák nézetek a fegyveres konfliktusok fogalmáról, a haderő korszerűsítéséről és alkalmazásáról (cikkismertetés) – 1993. 4. sz. 118–127. p.
781/1. *Gustenau,* G.E.: A fegyveres konfliktusok fogalmáról – 118–121. p.
781/2. *Hochauer,* G.: A hadseregreform: alkalmazási eljárások – 122–127. p.
782. *Malasenko* E.J.: A különleges hadtest Budapest tüzében – 1994. 1. sz. 121–124. p.
783. *Gerhardus,* M. – *Krabe,* W. – *Seizert* H.: A hadseregnek új harcászatra van szüksége! (Az erő, a tér és az idő: felderítés–irányítás–megállítás–csapásmérés: késleltetés) – 1994. 1. sz. 125. p.
784. *Móricz* Lajos – *Pataky* Iván: 1968 forró nyara – 1994. 2. sz. 131. p.
785. *Holczer* Ferenc – *Nagy* Miklós – *Siposné Kecskeméthy* Klára: *Kozma–Héjja–Stefancsik*: Katonaföldrajzi kézikönyv – 1994. 2. sz. 132. p.
786. *Souchon* Lennart: Biztonságpolitika és stratégia a 21. század kezdetén – 1995. 2. sz. 123–128. p.
787. *Nagy* Miklós: Reális jövőnk könyve – 1997. 4. sz. 116–119. p.
788. *Ravasz* István: *Pataky* Iván: A vonakodó szövetséges című könyvéről – 1997. 4. sz. 120–124.. p.
789. *Lenkefi* Ferenc: Hadtudományi nyomtatványok régi könyvjegyzékeinkben (recenzió) – 1997. 4. sz. 125–126. p.
790. *Nagy* Miklós: A Vlaszov-kötet margójára – 1998. 1. sz. 109–118. p.
791. *Pataky* Iván: Tanulmány, amelyet el kell olvasni – 1998. 1. sz. 117–120. p.
792. *Pataky* Iván: *Ravasz* István: Erdély, mint hadszíntér – 1944 – 1998. 2. sz. 118–120. p.
793. *Nick* Ferenc: Tudományos konferencia a vezérkarnál – 1999. 2. sz. 104. p.
794. *Mátyás* Mihály: A védelemgazdasági konferenciáról – 1999. 2. sz. 105. p.
795. *Szabó* A. Ferenc: Világpolitika a hidegháború után – 1999. 2. sz. 106–110. p.
796. *Deák* Mihály: Közérzetünk időskori éveinkben – 1999. 2. sz. 111–116. p.
797. *Mészáros* Margit: A 21. század európai biztonsági modellje felé – 1999. 2. sz. 117–121. p.
798. *Pataky* Iván: A mai magyar katonai repülés megszületése – 2000. 2. sz. 129–131. p.
799. *Pataky* Iván: Az élet tapasztalatai – 2000. 2. sz. 132–134. p.
800. *Szabó* József: A Magyar Királyi Honvéd Légierő története – 129–131. p.
801. *Szerkesztőbizottság*: A haderőreform szolgálatában – 2000. 3. sz. 132. p.
802. *Pataky* Iván: Széljegyzetek a civil kontroll témájához – 2001. 1. sz. 127–129. p.
803. *Móricz* Lajos: Katonapolitika és hadsereg, 1920–1944 – 2001. 1. sz. 130–131. p.
804. *Varga* Mihály: Egy könyv margójára – 2001. 1. sz. 132–134. p.
805. *Pataky* Iván: A magyar huszár – 2001. 2. sz. 116–118. p.
806. *Csabai* György: Információs korszak, információs háború – 2001. 2. sz. 119–120. p.
807. *Pataky* Iván: Katonai repülés – 1956–1980 – 2001. 3. sz. 122–124. p.

KÖZLEMÉNYEK

808. *Kántorné Soós* Vera: A Hadtudomány 1994. évi számainak összesített tartalomjegyzéke – 1995. 1. sz. 125–128. p.
809. *Szerkesztőség:* A Hadtudomány 1995. évi számainak összesített tartalomjegyzéke 1996. 1. sz. 124–128. p.
810. *Szerkesztőség:* Jubileumi hadtudományi pályázat – 1997. 1. sz. 125. p.
811. *MHTT elnökség*: Pályázati felhívás az 1997. évre – 1997. 1. sz. 126. p.
812. *Határőrszakosztály*: Pályázati felhívás – 1997. 1. sz. 127. p.
813. *Szerkesztőség*: A hadtudományi pályázatokról – 1997. 1. sz. 127. p.
814. *Szerkesztőség*: Az MTA köztestületi tagságáról – 1997. 1. sz. 128. p.
815. *Szerkesztőség:* Kormányrendelet a Magyar Tudomány Napjáról – 1997. 2. sz. 20. p.
816. *Szerkesztőség*: Cikkek, tanulmányok közlési feltételei – 1997. 3. sz. 140. p.
817. *Ács* Tibor: Függelék (Tagajánlások 1935-ben a II. osztály B/alosztályába rendes tagnak) – 2001. 2. sz. 102. p.

ROVATOKON KÍVÜLI ANYAGOK

818. *Zimits* Rezső: Híreink – 1992. 2. sz. 127. p.
819. *Balta* Ferenc: Megalakult a Társaság 17. szakosztálya – 1992. 2. sz. 128. p.
820. *Szerkesztőség* (felkérésre G. J.): Bemutatjuk a Biztonságpolitikai és Honvédelmi Kutatások Központját – 1992. 2. sz. 128–129. p.
821. *Szerkesztőség:* In memoriam *Molnár* István – 1992. 3–4. sz. borító 2. p.
822. *MHTT elnökség*: Tájékoztató a tagdíjfizetési határozatról – 1992. 3–4. sz. borító 3. p.
823. *MHTT titkárság*: Tájékoztató az 1993.évi tagsági díj befizetéséről és a Hadtudomány című folyóirat megrendeléséről – 1993. 1. sz. borító 4. p.
824. *MHTT elnökség*: Tájékoztató a Hadtudományi lexikon készüléséről – 1993. 3. sz. borító 4. p.
825. *MHTT titkárság*: Tájékoztató a tagsági díj befizetéséről – 1993. 4. sz. borító 4. p.
826. *MHTT elnökség*: Tájékoztató a Tanárky-díj alapításáról – 1994. 3. sz. borító 4. p.
827. *MHTT elnökség:* Tájékoztató a Hadtudományi lexikon megvásárolhatóságáról – 1995. 1. sz. borító 4. p.
828. *Szerkesztőség* (felkérésre P. S.): Orosz Katonai Enciklopédia – 1995. 3. sz. 28. p.
829. *Szerkesztőség:* Cikkek, tanulmányok közlési feltételei – 1995. 3. sz. 70. p.
830. *Szerkesztőség*: Öt éve alakult az MHTT – 1995. 3. sz. borító 4. p.
831. *Tájékoztató* a tagsági díj befizetéséről (MHTT titkárság) – 1995. 4. sz. borító 4. p.
832. *MHTT titkárság*: Tájékoztató a tagsági díj befizetéséről – 1996. 1. sz. borító 4. p.
833. *MHTT titkárság*: Tájékoztató a tagsági díj befizetéséről – 1996. 4. sz. borító 4. p.
834. *MHTT elnökség*: Tájékoztató az MHTT 3. Országos konferenciájára való készületekről – 1997. 2. sz. borító 4. p.
835. *MHTT elnökség*: Tájékoztató a Magyar Tudomány Napja központi megünnepléséről – 1997. 3. sz. borító 4. p.
836. *MHTT tikárság*: Tájékoztató a tagsági díj befizetéséről – 1998. 2. sz. borító 4. p.
837. *MHTT elnökség*: Tájékoztató a Tanárky-díj adományozásának szabályairól – 1998. 3. sz. borító 4. p.
838. *Szabó* József: Felhívás a személyi jövedelemadó 1%-ának a felajánlására – 1998. 4. sz. borító 4. p.

839. *Szerkesztőség:* Tájékoztató a Hadtudományi Lexikon CD változata megjelenéséről – 1999 1. sz. borító 4. p.
840. *MHTT intézőbizottság*: Az interneten is olvashatja a Hadtudományt – 1999. 2. sz. borító 4. p.
841. *Szabó* József: Felhívás a személyi jövedelemadó 1%-ának a felajánlására – 1999. 3–4. Sz. borító 4. p.
842. *Szerkesztőség*: Kutatás–2000 pályázati felhívás közzététele – 2000. 1. sz. borító 4. p.
843. *Szerkesztőség:* Tájékoztató a HM 1999. évi kutatási eredményeit összegző tanulmányokból készült Tanulmánygyűjtemény megjelenéséről – 2000. 2. sz. borító 4. p.
844. *Szerkesztőség*: Tízéves az MHTT – 2000. 3. sz. borító 4. p.
845. *Szabó* József: Felhívás a személyi jövedelemadó 1%-ának a felajánlására – 2000. 4. sz. borító 4. p.
846. *MHTT titkárság*: Tájékoztató a tagsági díj befizetéséről – 2001. 1. sz. borító 4. p.
847. *Szerkesztőség:* Tanulmánygyűjtemény – 2001 (HM OTF-ra beérkezett tudományos művek kötete) – 2001. 2. sz. borító 4. p.
848. *Varga* Mihály: Tudósítás az MHTT 2001. november 29-i konferenciájáról – 2002. évi 1. sz.
849. *Sztanek* Endre: Az MHTT és a társaság polgári védelmi szakosztálya által 2001. november 29-én rendezett konferencia teljes anyaga – kéziratban, szerkesztés alatt.

II. rész: Különkiadványok címleírása

A HADTUDOMÁNY MELLÉKLETEI, KÜLÖNKIADVÁNYAI

850. MHTT elnökség, titkárság: ***A hadtudomány hazai értelmezéséről*** (Szerkesztette: *Iván* Dezső – *Horváth* István), Budapest, 1992. 3–134. p.

850/1. *Móricz* Lajos: Előszó – p. 5–6.

850/2. *Czékus* János: Megnyitó – p. 7–10.

850/3. *Bognár* Károly: Gondolatok a hadtudomány hazai értelmezéséhez – p. 13–23.

850/4. *Ágh* Attila: A politikatudományok és a hadtudomány kapcsolatrendszere – p. 24–39.

850/5. *Farkas* János: A modern tudományok rendszerének alapelvei – p. 40–45.

850/6. *Kovács* Jenő: Hadászati irányzatok, hadikultúrák és a hadművészet értelmezése – p. 46–62.

850/7. *Ács* Tibor: A hadtudomány magyarországi értelmezésének történetéhez – p. 63–82.

850/8. *Kovács* Attila: Változások kora – p. 85–89.

850/9. *Szenes* Zoltán: Két problémakör – p. 90–98.

850/10. *Pekó* József: Néhány észrevétel – p. 99–104.

850/11. *Szentes* László: Milyen legyen a hadtudomány? – p. 105–110.

850/12. *Kozma* Endre: A magyar hadtudomány újrateremtése – p. 111–113.

850/13. *Szabó* Miklós: Tudományos tevékenység – alkotás – p. 114–119.

850/14. *Ács* Tibor: A hadtudomány lehetőségei – p. 120–122.

850/15. *Czékus* János: A hadtudomány professzionalizációja – p. 123–132.

850/16. *Móricz* Lajos: Zárszó – p. 133–134.

851. *MHTT elnökség*: Meghívó az MHTT II. Országos Tudományos Konferenciájára, Balatonkenese 1993. November 17–19. – 1993., sorszám nélküli, 1–10. p.

852. *Kántorné Soós* Vera: A Hadtudomány folyóirat 1991–1993 között megjelent cikkeinek repertóriuma – Budapest, 1993., sorszám nélküli, 2–24. p.

853. MHTT: ***A katonai gondokodásunk története az újabb kutatások tükrében*** (Az 1994. október 4-i tudományos konferencia anyaga.) Szerkesztette: *Ács* Tibor. Budapest, 1994. sorszám nélküli 1–72. p.

853/1. *Ács Tibor*: Előszó – p. 5–6.

853/2. *Móricz* Lajos: A katonai gondolkodás a társadalmi gondolkodás része – p. 7–8.

853/3. *Veszprémy* László: A katonai gondolkodás a Mohács előtti magyarországi latin nyelvű forrásokban – p. 9–12.

853/4. *Kelenik* József: Egy jeles katonai teoretikus Magyarország szolgálatában: lovag Lazarus *Schwendl* ezredes – p. 13–17.

853/5. *Hausner* Gábor: *Zrínyi* Miklós hadtudományi gondolatainak könyvészeti forrásai – p. 28–32.

853/6. *Czigány* István:*Forgách* Simon hadtudományi gondolatai – p. 28–32.

853/7. *Hermann* Róbert: *Görgei* Artúr hadügyi gondolatai – p. 33–39.

853/8. *Szabó* József János: *Hazai* Samu szerepe a magyar katonai gondolkodás fejlesztésében – p. 40–45.

853/9. *Dombrády* Loránd: *Werth* Henrik a jövő háborújáról – p. 45–48.

853/10. *Szabó* József: Egy új haderőnem, a légierő megjelenésének hatása katonai gondolkodásunkra – p. 49–53.

853/11. *Kovács* Jenő: A katonai gondolkodás főbb tendenciái (1957–1990) – p. 54–57.
853/12. *Deák* Péter: Konzervatizmus és modernizmus a katonai gondolkodásban – p. 58–62.
853/13. *Ács* Tibor: A magyar hadtudomány-történeti kutatások szükségessége és jelentősége – p. 63–67.
853/14. *Kántorné Soós* Vera: Válogatott bibliográfia a hadtudomány története és elmélete témaköréből – p. 68–72.

854. MHTT: ***A gazdaság és a védelem kapcsolata*** (Az Országgyűlés Honvédelmi Bizottsága és az MHTT által 1995. május 10-én Budapesten rendezett második nyilvános vitafórum anyaga.) Szerkesztette: *Horváth* István. MHTT, Budapest, 1995, sorszám nélküli, 3–85. p.
854/1. *MHTT elnökség*: Előszó – p. 5–6.
854/2. *Móricz* Lajos: Megnyitó – p. 7–8.
854/3. *Turák* János: A hadügy és a gazdaság általános összefüggései – p. 9–18.
854/4. *Janza* Károly: A védelem és a gazdaság kölcsönhatásának aktuális kérdései – p. 19–30.
854/5. *Hollósi* Nándor: A haderőreform gazdasági vonzatai – p. 31–34.
854/6. *Kárász* János: Az államháztartási reform hatása az MH költségvetési gazdálkodására – p. 35–38.
854/7. *Gyuricza* Béla: A védelem és a gazdaság összefüggései – p. 39–40.
854/8. *Báthy* Sándor: A nemzetgazdaság erőforrásainak igénybevétele – p. 41–43.
854/9. *Pekó* József: A védelmi szükségletek és a gazdasági lehetőségek összhangjáról – p. 44–45.
854/10. *Király* László: A gazdaság háborús felkészítéséről – p. 46.
854/11. *Harsányi* László: A fogorvosi szolgálat néhány gazdasági vonatkozása – p. 47.
854/12. *Sebők* János: A haderőreformra vonatkozó javaslatok politikai és szakmai vonatkozásairól – p. 48–49.
854/13. *Csabai* Károly: A haderő nagyságát meghatározó tényezők – p. 50–51.
854/14. *Matus* János: A politika mondja meg: mit vár el a hadseregtől – p. 52.
854/15. *Móricz* Lajos: Vitazáró – p. 53–54.
854/16. *Suhajda* István: A vitafórum támogatójának bemutatkozása – p. 55.

855. MHTT: ***Környezetünk biztonságára ható veszélyforrások, valamint az azokra való reagálási lehetőségek*** (az Országgyűlés Honvédelmi Bizottsága és az MHTT által 1994.november 18-án Budapesten rendezett nyilvános vitafórum anyaga.) Szerkesztette: *Horváth* István. MHTT, Budapest, 1995. sorszám nélküli, 3–78. p.
855/1. *MHTT elnöksége*: Előszó – p. 5–6.
855/2. *Móricz* Lajos: Megnyitó – p. 7–8.
855/3. *Gyuricza* Béla: A fórum céljáról – p. 9–10.
855/4. *Hajma* Lajos: A lehetséges veszélyforrások és a biztonsági garanciák kialakításának lehetőségei – p. 11–18.
855/5. *Szabó* József: A katonai erő helye, szerepe és lehetséges feladatai az ország biztonságának garantálásában – p. 19–28.
855/6. *Szabó* Miklós: A biztonságpolitikai követelmények érvényesítése a hallgatók felkészítésében a ZMKA-n – p. 29.
855/7. *Rostás* Ákos: A védelmi költségvetés növeléséről, a hadiipar támogatásáról és a hivatásos hadseregről – p. 30.
855/8. *Bognár* Károly: A NATO és az Európai Unió változásai és a magyar fegyveres erők feladatai – p. 31–34.

855/9. *Mórocz* Lajos: A honvédség irányítási és vezetési rendszerének korszerűsítése – p. 35–36.

855/10. *Gyuricza* Béla: A politikai és katonai integrációról, a korszerű haderőstruktúráról és az együttgondolkodás szükségességéről – p. 37–38.

855/11. *Szternák* György: A veszélyek és konfliktusok értékelésének módszereiről – p. 39.

855/12. *Siposné Kecskeméthy* Klára: Katonaföldrajzi tényezők és vizsgálati módszerek – p. 40.

855/13. *Tálas* Péter: Az európai intézményeket ismertető kiadványokról – p. 41.

855/14. *Opál* Sándor: A közbiztonsági helyzet, mint potenciális veszélyforrás – p. 42.

855/15. *Pekó* József: Hogyan vigyük át a honvédséget a 21. századba? – p. 43–45.

855/16. *Deák* János: A honvédség átalakításánál számítunk a hadtudományi kutatók közreműködésére – p. 46–48.

855/17. *Holló* József: Aktivizáljuk a tudományos közéletet – p. 49.

855/18. *Horváth* István: Néhány gondolat a veszélyek értelmezéséről – p. 50–51.

855/19. *Jakobinyi* Béla: A haderőreform tervezése, ütemezése – p. 52.

855/20. *Kovács* Attila: A biztonsággal, a védelemmel összefüggő feladatok és az információ – p. 53–54.

855/21. *Kovács* Jenő: Veszélyforrások, biztonsági esélyek és garanciák – p. 55–56.

855/22. *Pataky* Iván: A katasztrófaelhárítás néhány biztonságpolitikai kérdése – p. 57–60.

855/23. *Szabó* János: A társadalomtudományi kutatások főbb irányai és területei – p. 61–64.

855/24. *Ungvár* Gyula: A honvédség fegyverzeti fejlesztése, korszerűsítése – p. 65–66.

855/25. *Vámosi* Zoltán: A globális, a regionális és a nemzeti biztonság összefüggései – p. 67–69.

855/26. *Várhegyi* István: A hadtudományi kutatás néhány kérdése – p. 70–72.

855/27. *Móricz* Lajos: Vitazáró – p. 73–74.

855/28. *Kovács* Attila: A nyilvános vitafórum támogatóinak bemutatkozása – p. 75–78.

856. *MHTT elnökség*: *Az MHTT alapszabálya és etikai kódexe* – MHTT, Budapest, 1995. sorszám nélküli, 1–12. p.

857. MHTT: ***A tízéves Magyar Hadtudományi Társaság 1990–2000***
(Megjelent az MHTT fennállásának tizedik évfordulója alkalmából.) Szerkesztőbizottság: *Nagy* László (elnök), *Horváth* István, *Turák* János, *Varga* Mihály (tagok). Összeállították: *Szabó* József, *Horváth* István, *Iván* Dezső, Budapest, 2000, sorszám nélküli, 3–202. p.

857/1. *Szabó* Miklós: Születésnapra – p. 3.

857/2. *Móricz* Lajos–*Szabó* József: Bevezetés – p. 5–6.

857/3. *Nagy* László: Előszó – p. 7–8.

857/4. *Szabó* József – *Horváth* István – *Iván* Dezső: Az MHTT tízéves tevékenységének áttekintése (1990–2000) – p. 9–59.

857/5. *Turák* János: A Felügyelőbizottság tevékenysége – p. 59–60.

857/6. *Várhegyi* István: Az Etikai Bizottság tevékenysége – p. 61–62.

857/7. *Horváth* István: Bemutatjuk a Társaság Tanárky-díjasait – p. 63–75.

857/8. *Horváth* István: A Társaság folyóirata a hadtudomány szolgálatában – p. 77–87.

857/9. *Vasvári-Nagy* Vilmos – *Berek* Lajos: Kiss Károly hadtudományi klub – p. 91–97.

857/10 *Turcsányi* Károly – *Lengyel* János: Lahner György haditechnikai klub – p. 98–103.

857/11. *Szabó* Gyula – *Opál* Sándor – *Bartha* Vámos László: Belügyi szakosztály – p. 105–112.

857/12. *Hajma* Lajos – *Csery* Péter: Biztonságpolitikai szakosztály – p. 113–117.

857/13. *Jakobinyi* Béla – *Viczián* József: Az MHTT Debreceni tagozata – p. 118–119.
857/14. *Nagy* Pál – *Ványa* László: Elektronikai-Informatikai szakosztály – p. 120–14.
857/15. *Ráth* Tamás–*Szabó* Miklós: Haditechnikai szakosztály – p. 125–129.
857/16. *Pekó* József–*Magyar* István: Hadművészeti szakosztály – p. 130–134.
857/17. *Hajdú* István–*Horváth* András: Hadműveleti-harcászati szakosztály – p. 135–137.
857/18. *Beregnyei* József–*Korpácsi* Ferenc: Határőrszakosztály – p. 138–141.
857/19. *Szakály* Sándor–*Számvéber* Norbert: Hadtörténelmi szakosztály – p. 142–145.
857/20. *Ács* Tibor–*Oroszi* Antal: Hadtudomány-történeti és -elméleti szakosztály – p. 146–151.
857/21. *Krizbai* János–*Bertalan* György: Humánerőforrás-fejlesztési szakosztály – p. 152–154.
857/22. *Galovicz* János–*Óvári* Gyula: Légierő-szakosztály – p. 155–158.
857/23. *Báthy* Sándor–*Nebehaj* József: Logisztikai szakosztály – p. 159–162.
857/24. *Bodrogi* László–*Horváth* Tibor: Műszaki szakosztály – p. 163–171.
857/25. *Sztanek* Endre–*Pataky* Iván – *Tóth* Rudolf: Polgári védelmi szakosztály – p. 172–174.
857/26. *Lánszki* János–*Für* Gáspár: Térképészeti és katonaföldrajzi szakosztály – p. 175–178.
857/27. *Kálmán* Ferenc–*Felházi* Sándor: Tüzérszakosztály – p. 179–184.
857/28. *Simon* Ákos–*Pogány* István: Vegyivédelmi és környezetbiztonsági szakosztály – p. 185–191.
857/29. *Mátyás* Mihály–*Turák* János: Védelemgazdasági szakosztály – p. 192–194.
857/30. *MHTT:* Képek a Társaság életéből – p. 197–200.

A TÁRSASÁG KÖZÖS RENDEZVÉNYEIRŐL KÉSZÜLT KIADVÁNYOK

858. MHTT: ***A hadtudomány a honvédelemért (biztonság–védelem–emberi magatartás).*** Az MHTT 1993.november 17–18. között Balatonkenesén megtartott II. Országos Tudományos Konferenciájának anyaga I. kötet. Szerkesztette: *Horváth* István. HVK Tudományos Munkaszervezési Osztály kiadványa, Budapest, 1994, Hadtudományi Tájékoztató 1994/1. I. kötet. 1–301. p.

858/1. *Benke* Gyula: Előszó – p. 3–6.
858/2. *Móricz* Lajos: Elnöki megnyitó – p. 7–10.
858/3. *Cseh-Szombathy* László: Az állampolgárok és a fegyveres testületek – p. 11–21.
858/4. *Kőszegvári* Tibor: Az ország védelmének elvi alapjai és az európai biztonsági rendszerekhez történő kapcsolódásuk problémái – p. 22–38.
858/5. *Bakondi* György: A megújuló határőrség – p. 37–45.
858/6. *Margitai* Domokos: Magyarország közbiztonságának, az MK rendőrségének helyzete, a rendőrség fejlesztésének fő irányai – p. 46–59.
858/7. *Krajzinger* Tibor: Vámpolitikánk hatása a gazdaságra, mint a gazdaságvédelem része – p. 60–76.

I. szekció: A biztonsági stratégia

858/8. *Pirityi* Sándor: Hadtudomány és biztonságpolitika – p. 77–89.
858/9. *Ács* Tibor: Biztonság és történelem – p. 90–97.
858/10. *Deák* Péter: Biztonság és garancia Közép-Európában – p. 98–110.
858/11. *Kovács* Attila: Biztonság, mint a védelem, a gazdaság és az információs rendszerek eredője – p. 111–120.
858/12. *Cserepes* Tibor: A védelmi felkészítés és az országmozgósítás aktuális elvi kérdései – p. 121–129.

858/13. *Pataky* Iván: A katasztrófák elleni küzdelem biztonságpolitikai kérdései - p. 130–139.

858/14. *Sztvorecz* András: A KBH feladatai a nemzetbiztonság területén - p. 140–149.

858/15. *Török* László: Alacsony intenzitású konfliktusok a '90-es években - p. 150–157.

858/16. *Csabai* György: Az észak-atlanti együttműködés jövőjének néhány kérdéséről - p. 158–162.

858/17. *Náray* Lajos: Magyarország alternatív biztonságpolitikájának tézisei - p. 163–166.

858/18. *Simon* Ákos: Egy új realitás: a biztonságtechnikai tiszt - p. 167–172.

858/19. *Schubert* Katalin: Utópiák és realitások biztonságpolitikánkhoz - p. 173–181.

858/20. *Padányi* József: A Magyar Honvédség lehetőségei a katasztrófák kezelésében - p. 182–185.

858/21. *Kozma* Péter: Szükséges-e egyetemes, egységes nyelv a nemzeti hadseregek közötti érintkezés megkönnyítésére - p. 186–190.

II. Szekció: Katonai stratégia

858/22. *Bíró* Béla: A hadászati védelmi hadműveletek kérdései - p. 193–198.

858/23. *Kovács* Jenő: Magyarország katonai stratégiája - p. 199–208.

858/24. *Dombrády* Loránd: A huszas-harmincas évek magyar katonai stratégiájának vázlatos áttekintése - p. 208–212.

858/25. *Gyuricza* Béla: A szárazföldi csapatok jövőbeni lehetséges feladatai - p. 213–221.

858/26. *Kormos* László: A légvédelmi és repülő haderőnem helye, szerepe az MK légterének és területének védelmében - p. 222–233.

858/27. *Szenes* Zoltán: A katonai logisztikai rendszer kialakítása - p. 234–245.

858/28. *Várhelyi* István: A haderőreform gazdasági kérdései - p. 246–251.

858/29. *Turák* János: Az MH kilátásai a közvetlen katonai kiadások növekedési sajátosságának tükrében - p. 252–257.

858/30. *Galovicz* János: A biztonságpolitikai és a honvédelmi alapelvek követelményei a fegyveres erőkkel szemben - p. 258–265.

858/31. *Hegedűs* Róbert: Radikális haderőreform - „2000" - p. 266–271.

858/32. *Kolossa* Sándor: A Magyar Köztársaság honvédelmi felkészítésének alapjai és legfontosabb feladatai - p. 272–277.

858/33. *Jakus* János: A manőver jelentősége a gépesített lövészdandár védelmi harcában - p. 278–287.

858/34. *Király* György: Az elektronika szerepe a hadsereg átalakításában és hosszú távú fejlesztésében - p. 288–290.

858/35. *Keserű* István: Határőrizet, határvédelem és határvadász-alakulatok a második világháború éveiben - p. 291–295.

858/36. *Lőrincz* Kálmán: Érdekeinket összevetni a változó körülményekkel - p. 296–298.

859. MHTT: ***A hadtudomány a honvédelemért (biztonság-védelem-emberi magatartás).*** Az MHTT 1993.november 17–18. között Balatonkenesén megtartott II. Országos Tudományos Konferenciájának anyaga II. kötet. Szerkesztette: *Horváth* István. HVK Tudományos Munkaszervezési Osztály kiadványa, Budapest, 1994, Hadtudományi Tájékoztató 1994/1. II. kötet. 1–224. p.

859/1. *Benke* Gyula: Tájékoztató - p. 1–2.

III. szekció: Rendvédelem

859/2. *Bökönyi* István: A közrend és a közbiztonság aktuális problémái – p. 5–25.
859/3. *Krőzsel* Károly: A szervezett bűnözés megjelenési formái – p. 26–32.
859/4. *Lukács* László: Robbantásos merényletek elkövetésének lehetősége Magyarországon – p. 33–39.
859/5. *Czégény* Julianna: A migráció és várható hatása – p. 40–45.
859/6. *Zámbó* Péter: A délszláv polgárháború hatásai a határőrség tevékenységére és a határterületi lakosságra – p. 46–55.
859/7. *Ernyes* Mihály: A déli határ menti helyzet hatása Baranya megye közrendjére – p. 56–59.
859/8. *Barta Vámos* László: A katasztrófák elleni védelem általános elvei – p. 60–72.
859/9. *Kiss* Géza: A közrendvédelmi és a közlekedésrendészeti állomány helyzetének pszichológiai elemzése – p. 73–80.
859/10. *Hajdú* József: A kommunikációs kultúra helye és szerepe a rendőrtisztek képzésében – p. 81–84.
859/11. *Ipacs* László: A gyors bevetésekre szakosodott, speciális reális rendészeti munkára történő kiválasztásról – p. 85–87.
859/12. *Szakály* Sándor: A magyar királyi csendőrség, 1881–1945 – p. 88–100.
859/13. *Kiss* István Géza: A magyar királyi vámőrség, mint fegyveres őrtestület – p. 101–110.

IV. szekció: Állampolgár és biztonság

859/14. *Szabó* János: A hadsereg társadalmi környezete – p. 111–128.
859/15. *Kovács* István: Az állampolgári jogok és kötelességek az új honvédelmi törvény szellemében – p. 129–141.
859/16. *Sásik* László: Humánszolgálat a Magyar Honvédségben – p. 142–152.
859/17. *Simon* Gábor: Érték–erkölcs–katonai kihívások – p. 153–159.
859/18. *Varga* József: A valláserkölcsi nevelés elemei a két világháború közötti időszakban – p. 160–168.
859/19. *Arany* Zoltán: A katonai lelki gondozás, a tábori lelkészi szolgálat bevezetésével kapcsolatos elgondolások – p. 169–174.
859/20. *Harai* Dénes: A világnézeti nevelés, az oktatás és a hadtudományi kutatás összefüggései – p. 175–180.
859/21. *Szabó* A. Ferenc: Demográfiai problémák, biztonságpolitikai kockázatok – p. 181–186.
859/22. *Mátyás* Mihály: A közgazdasági gondolkodás szükségessége a parancsnoki tevékenységben – p. 187–191.
859/23. *Bolgár* Judit: Pszichológiai tanácsadás, mint a katonai vezetést támogató tevékenység – p. 192–198.
859/24. *Harsányi* László: Az egészségügy reformjának hatása a Magyar Honvédség egészségügyi ellátására – p. 197–200.
859/25. *Péter* László: Érdekképviselet és érdekvédelem a hadseregnél – p. 201–209.
859/26. *Farkas* Ferenc: A térinformatikai rendszerek, mint a védelmi tevékenységek egyik alapja – p. 210–215.
859/27. *Kollai* József: A Generali Biztosító szerepe a magyar biztosítási piacon – p. 216–221.
859/28. *Móricz* Lajos: Zárszó – p. 220–222.

860. *MHTT: A fegyveres erők és a társadalom kapcsolata* (Az Országgyűlés Honvédelmi Bizottsága és a Magyar Hadtudományi Társaság által 1995.február 10-én Budapesten rendezett második nyilvános vitafórum anyaga). Szerkesztette: *Horváth* István. A HM Oktatási és Tudományszervező Főosztály kiadványa, Budapest, 1995, sorszám nélküli, 3–68. p.

860/1. *MHTT elnökség*: Előszó – p. 5–6.

860/2. *Mécs* Imre: Megnyitó – p. 7–10.

860/3. *Szabó* János: A társadalom és a fegyveres erők közötti kapcsolatok konfliktusai a társadalmi átalakulás időszakában – p. 11–20.

860/4. *Fehér* József: A civil kontroll jogi alapjai a magyar jogrendszerben és a fejlődés irányai – p. 21–28.

860/5. *Baraczka* Róbertné: A társadalom és a rendvédelmi szervek viszonya – p. 29–34.

860/6. *Barabás* Miklós: Kapcsolat és párbeszéd a társadalommal – p. 35.

860/7. *Gyuricza* Béla: Időben kell kapcsolódni az átalakulás folyamataihoz – p. 36.

860/8. *Matus* János: Az információellátás és a civil kontroll gyakorlati problémái – p. 37–38.

860/9. *Czékus* János: A tisztképzésről, az egyetemi képzésről – p. 39–42.

860/10. *Nagy* Sándor: A rendőrség három kulcsszava: jogszerűség, szakszerűség, kultúráltság – p. 43–44.

860/11. *Deák* Péter: A polgári politikai kontroll kritériumai – p. 45–46.

860/12. *Molnár* István: A tiszthelyettesek helye és szerepe a honvédségnél – p. 47–49.

860/13. *Nagy* László (mk.): A külföldi tapasztalatok alkotó alkalmazására van szükség – p. 50.

860/14. *Tobak* Tibor: Hazaszeretet és hagyománytisztelet – p. 50–51.

860/15. *Ács* Tibor: A hadtörténelmi kutatások segíthetik a civil kontroll kialakítását – p. 52–53.

860/16. *Schubert* Katalin: A társadalmi átmenet problémái – p. 54.

860/17. *Barta Vámos* László: A biztonság integrált rendszeréről – p. 55–58.

860/18. *Reményi Gyula* A politika és a fegyveres erő kölcsönhatása a biztonság elérésében – p. 59.

860/19. *Simon* Sándor: A lojalitás és a katonai szakértelem tartalmi eltorzulásából keletkező konfliktusok – p. 60–62.

860/20. *Vasvári* Vilmos: A védelemközigazgatás jövőjéről – p. 63–64.

860/21. *Móricz* Lajos: Vitazáró – p. 65–66.

860/22. *Kovács* Attila: A vitafórum támogatóinak bemutatkozása – p. 67–68.

861. *MHTT Légvédelmi, repülő- és űrhajózási szakosztály: **A magyar repülőharcászat múltja, jelene és jövője*** című, 1994. november 4-i konferenciájának anyaga. Szerkesztette: *Kormos* László. HM Oktatási és Tudományszervező Főosztály kiadványa, Budapest, 1995, sorszám nélküli, 1–146. p.

861/1. *HM Oktatási és Tudományszervező Főosztály*: Tájékoztató – p. 5.

861/2. *Szabó* József: Megnyitó – p. 7–8.

861/3. *Kormos* László: A magyar repülőharcászat aktuális kérdései – p. 9–21.

861/4. *Szabó* Miklós: A Magyar Királyi Honvéd Légierő létrehozásával és továbbfejlesztésével kapcsolatos elméleti tevékenység – p. 23–52.

861/5. *Iván* Dezső: A néphadseregi légierő hadműveleti-harcászati alkalmazásának kérdései az 1948–1960-as időszakban – p. 53–63.

861/6. *Szabó* József: A néphadseregi repülőcsapatok hadműveleti-harcászati kiképzésének kérdései az 1960–1990 közötti időszakban – p. 64–70.

861/7. *Mészáros* Gyula: A Magyar Honvédség repülőcsapatai hadműveleti-harcászati alkalmazásának kérdései napjainkban (1990–1994) – p. 71–88.

861/8. *Petróczi Farkas* Gábor: Az Egyesült Államok légiereje hadműveleti-harcászati alkalmazásának kérdései – p. 89–94.

861/9. *Grőb* János: A német légierő hadműveleti-harcászati alkalmazásának kérdései – p. 95–103.

861/10. *Benyó* György: Az USA szárazföldi csapatok csapatrepülő-erői hadműveleti-harcászati alkalmazásának kérdései – p. 105–112.

861/11. *Tobak* Tibor: A Magyar Királyi Honvéd légierő harcászati alkalmazása a második világháborúban – p. 113–115.

861/12. *Pálos* Géza: A Magyar Királyi Honvéd Légierő harcászati alkalmazása a második világháborúban – p. 116–121.

861/13. *Kositczky* Attila: Harcászati repülőink alkalmazásának problémái – p. 122.

861/14. *Szentes* László: A légvédelem és a légierő néhány strukturális kérdése – p. 124–128.

861/15. *Németh* Miklós: A tisztjelöltek harcászati felkészítéséről – p. 129.

861/16. *Bencsik* András: Repülésbiztonság – p. 130–135.

861/17. *Szilágyi* Tivadar: A repülőcsapatok harcászata mint tudomány-rendszertan – p. 136–139.

861/18. *Czövek* László: A repülőtechnika üzemeltetési problémái – p. 140.

861/19. *Vígh* Rezső – *Nagy* Ernő: A harcászati repülők felkészítéséről – p. 141–143.

861/20. *Kormos* László: Zárszó – p. 145–146.

862. *Gazdálkodási Tudományos Társaság – MHTT*: ***Új kihívások a hon- és rendvédelmi szervek gazdálkodásában. Feladatfinanszírozás és költséggazdálkodás.*** A GTT és az MHTT közös rendezésében 1997.június 12-én megtartott védelemgazdasági konferencia anyaga. Szerkesztette: *Turák* János. Kiadta a Gazdálkodási Tudományos Társaság, Budapest, 1997, sorszám nélküli, 1–81. p.

862/1. *Turák* János – *Tóth* János: Előszó – p. 5–6.

862/2. *Tóth* János: Elnöki megnyitó – p. 7–8.

862/3. *Janza* Károly: Az új kihívások értelmezése – p. 9–14.

862/4. *Lajtár* József: Csak egy kihívás van: a gazdálkodás – p. 15–18.

862/5. *Pete* Péter: A feladatfinanszírozásra épülő államháztartás – p. 19–30.

862/6. *Horváth* László: A feladatfinanszírozás és a költséggazdálkodás tapasztalatai az egészségügyben – p. 31–39.

862/7. *Halasi* Zoltán: A költséggazdálkodás lehetőségei és szükségessége a honvédségnél – p. 40–44.

862/8. *Dobos* István: Feladatfinanszírozás és költséggazdálkodás a büntetés-végrehajtás területén – p. 45–49.

862/9. *Pálfi* Ferenc: A művelődési és az oktatási feladatok finanszírozásának tapasztalatai, a költséggazdálkodás új lehetőségei – p. 50–58.

862/10. *Jenei* Zoltán: A költséggazdálkodás lehetőségei a BM-szerveinél – p. 59–65.

862/11. *Kővári* Gáborné: A feladatfinanszírozás főbb összetevőinek értelmezése – p. 66–70.

862/12. *Ágoston* Mihály: Új kihívások! Hagyományos gazdálkodás? – p. 71–75.

862/13. *Gruber* Nándor: Szerepvállalások, feladatok és garanciák – p. 76–78.

III. rész: Szerzői névmutató

Almár Iván 573/2
Amaczi Viktor 573/8.
Arany Zoltán 859/19.
Ács Tibor 4., 6., 14., 20., 24., 34., 124., 170., 248., 262., 321., 326., 439., 443., 457., 481., 498., 540., 556., 560., 583., 619., 625., 850/7., 850/14., 853., 853/1., 853/13., 857/20., 858/9., 860/15.
Ágh Attila 850/4.
Ágoston Mihály 862/12.
Babos András 130.
Babos Tibor 541.
Bagóné Jehoda Rozália 359.
Bak Antal 183., 193., 292., 304., 310., 511.
Bakondi György 858/5.
Bakos Klára 123., 772., 774., 778.,.780.
Baksa Kálmán 576/3.
Balaton Károly 445.
Balla Attila 372.
Balló István 456., 607.
Balogh András 78/3., 90.
Balogh Gyula 430.
Balta Ferenc 819.
Barabás Miklós 860/6.
Baraczka Róbertné 860/5.
Barna Géza 441., 520., 636., 643., 736.
Barta János 553.
Bartha Vámos László 9/15., 857/11., 859/8., 860/17.
Bányász Rezső 78/2.
Báthy Sándor 621., 724., 854/8., 857/23.
Békési Bertold 732.
Belügyi szakosztály 592.
Bencsik András 861/16.
Benke Gyula 858/1., 859/1.
Benyó György 861/10.
Beregnyei József 857/18.
Berek Lajos 191., 577., 594., 857/9.
Berkovics Gábor 281.
Bertalan György 689., 857/21.
Bertalanics Szilárd 763.
Bimbó József 144., 263., 531.
Bíró Béla 139., 858/22.
Bíró József 316., 574/2.
Bíróné Ősz Julianna 764.
Bleszity János 386.
Bobák Pál 767.
Bobvos György 487/6.
Bodrogi László 857/24.
Bognár Botond 178., 425.
Bognár Károly 46., 69., 73., 75., 86., 104., 113., 116., 122., 132., 175., 204., 214., 225., 229., 234., 238., 306., 437., 526., 850/3., 855/8.
Bokor Imre 125., 573/1.
Bolgár Judit 299., 559., 859/23.
Borsits László 2.
Borus József 479., 484.
Botz László 98.
Bököny István 859/2.
Buknicz Ferenc 727.
Cioflina, Dimitru 49/2.
Clayton, R. 777.
Czégény Julianna 385., 859/5.
Czékus János 32., 312., 850/2., 850/15., 860/9.
Czigány István 853/6.
Cziva Oszkár 242., 413.
Czoller Ernő 30., 316.
Czövek László 861/18.
Csabai György 40., 45., 58., 60., 77., 95., 115., 179., 269., 278., 358., 491., 530., 538., 546., 806., 858/16.
Csabai Károly 9/13., 131., 135., 140., 151., 176., 211., 376., 854/13.
Csapody Tamás 85., 440., 550.
Császár József 139.
Cseh-Szombathy László 858/3.
Csengery Attila 615.
Cserepes Tibor 858/12.
Cserjési Ferenc 331.
Csery Péter 655., 679., 695., 717., 739., 740., 857/12.
Csikós István 362.
Däniker, G. 771.
Daróczy Ferenc 528.
Deák János 19., 43/1., 112., 271., 855/16.
Deák Mihály 145., 510., 515., 522., 796.
Deák Péter 423., 853/12., 858/10., 860/11.
Dobos István 862/8.
Dobó Péter 157/13.
Dombrády Loránd 438., 853/9. 858/24.
Dóri József 316.
Duchaj István 506.
Egry József 157/11.
Endresz Ernő 80.
Erdélyi Lajos 356,
Ernyes Mihály 859/7.
Fabinyi József 537.
Farkas Ferenc 859/26.
Farkas János 850/5.
Farkas József 766.

Fehér József 860/4.
Fehérvári Pál 765.
Felházi Sándor 274., 349., 525., 536., 565., 566., 709., 717., 727., 734., 758., 857/27.
Fenyves Péter 9/20.
Fodor István 9/3.
Fogarassy László 436., 442., 444.
Forgács András 103.
Frank, Hans 43/3.
Fricz Sándor 157/15.
Frigyesi Ferenc 533.
Fülöp Imre 36., 48., 66.
Für Gáspár 827/26.
Galovicz János 143., 168., 428., 857/22., 858/30.
García, Sarah 539.
Gazda Pál 364.
Gál Anna 332., 350.
Gáspár Tibor 142., 160., 352., 620., 686.
Gelencsér Gyula 401., 407., 409.
Geller István 152.
Gelsei András 282.
Gergely Attila 396., 399., 402., 414., 416., 509., 562.
Gerhardus, M. 783.
Glorius, R. 779.
Gosztonyi Péter 475., 483., 773., 775.
Göncz Árpád 487/1.
Gőcze István 267.
Grósz Zoltán 242.
Grózs Andor 199.
Grőb János 861/9.
Gruber Nándor 862/13.
Gubicza József 555.
Gustafsson, Bengt 53/2.
Gustenau, G.E. 781/1.
Gyaraki Károly 470.
Gyarmati István 16., 27., 69., 74.
Gyuricza Béla 87., 157/3., 157/9., 853/3., 854/7., 855/10., 858/25., 860/7.
Hadművészeti szakosztály 631.
Hadtápszakosztály 611.
Hadtudomány-elméleti és -történeti szakosztály 653.
Haig Zsolt 209.
Hajdú István 857/17.
Hajdú József 859/10.
Hajma Lajos 9/6., 50., 100., 153., 162., 182., 216., 249., 473., 855/4., 857/12.
Halasi Zoltán 862/7.
Halász László 275.
Hanuszka János 318.
Harai Dénes 9/17., 859/20.
Haralyi László 307.
Harcz Tibor 427.
Harsányi László 471., 854/11., 859/24.
Hassler, Heinz 53/1.
Határőrszakosztály 812.
Hausner Gábor 853/5.
Hautzinger Gyula 453.
Havril András 121.
Háber Péter 20., 200., 289., 316.
Hecht, Rudolf 776.
Hegedűs Róbert 858/31.
Hermann Róbert 853/7.
Herz, H. 770.
Héjja István 70., 239., 250., 577.
HM Oktatási és Tudományszervező Főosztály 861/1.
HM Tudományszervező Tanács 284.
Hochauer, G. 781/2.
Holczer Ferenc 785.
Holló József 297., 634., 855/17., 860.
Hollósi Nándor 854/5.
Horváth András 857/17.
Horváth Gábor 328.
Horváth István 21., 117., 185., 195., 248., 293., 431., 588., 599., 600., 604., 614., 629., 667., 693., 707., 750., 850., 854., 855., 855/18., 857., 857/4., 857/7., 857/8., 858., 859., 860.
Horváth János 576/7.
Horváth László 862/6.
Horváth Mihály 265., 281.
Horváth Tibor 857/24.
Ipacs László 859/11.
Iván Dezső 5., 685., 703., 850., 857., 857/4., 861/5.
Izsa Jenő 421.
Jakab László 349.
Jakobinyi Béla 568., 757., 855/19., 857/13.
Jakus János 188., 858/33.
Janza Károly 854/4., 862/3.
Jarecsni Miklós 312.
Jávor Endre 106.
Jenei Zoltán 862/10.
Jeney Géza 303., 311., 320.
Juhász Dezső 108., 561.
Kada Sarolta 615.
Kassai Károly 333., 336., 348., 351.
Kádas Géza 733.
Kállai László 127., 166., 180.
Kálmán Ferenc 857/27.
Kántorné Soós Vera 808., 852., 853/14.
Kárász János 854/6.
Kecskeméthy Klára (lásd. Siposné)
Kelenik József 853/4.
Keserű István 858/35.
Király György 149., 158., 375., 858/34.
Király László 754., 854/10.

Kis Csaba 257.
Kiss Géza 859/9.
Kiss István Géza 859/13.
Kiss Jenő 514.
Kiss Kálmán 388.
Kiss Lajos 141., 406., 410.
Kiss Sándor 334., 343.
Klenberg, Jan 53/3.
Klocka Mihály 426.
Koháry István 129., 517.
Kollai József 859/27.
Kolossa Sándor 858/32.
Komáromi István 381., 389., 394.
Konéta György 92.
Kónya József 382., 577.
Kormos László 222., 237., 576/1. 595., 858/26., 861., 861/3., 861/20.
Korpácsi Ferenc 857/18.
Kositzky Attila 576/2., 861/13.
Kovács Attila 138., 363., 850/8., 855/20., 855/26., 858/11.
Kovács Ferenc 288.
Kovács István 859/15.
Kovács Jenő 9/9., 128., 137., 146., 487/2., 850/6., 853/11., 855/21., 858/23.
Kovács Lajos 500.
Kovács László 279.
Kovácsné Nábrádi Márta 474.
Kovács Tibor 353., 557.
Kozma Endre 157/2., 251., 449., 850/12.
Kozma Péter 513., 858/21.
Kőhalmi Dezső 392.
Kőszegvári Tibor 35., 61., 64., 81., 157/7., 187., 212., 223., 244., 286., 323., 858/4.
Kővágó Pál 157/10.
Kővári Gáborné 862/11.
Krabe, W. 783.
Krajnc Zoltán 236., 265., 281.
Krajzinger Tibor 858/7.
Krausz Tamás 78/4.
Krejgyin, Sz.V. 277.
Krizbai János 156., 495., 857/21.
Krőzsel Károly 859/3.
Kulcsár Kálmán 11., 13.
Kunos Bálint 266.
Kurta Gábor 133.
Kuti Ferenc 347., 415.
Ladányi László 290., 577.
Lakatos György 165., 184.
Lakatos László 290.
Lajtár József 862/4.
Lánszky János 325., 487/3.
Lengyel János 352., 678., 857/10.
Lenkefi Ferenc 789.
Léka Gyula 230., 504., 519., 534.
Lénárt Ferenc 373.
Lőrincz Kálmán 7., 123., 157/8., 858/36.
Lukács László 391., 632., 859/4.,
Lükő Dénes 260.
Madaras Péter 447.
Magyar István 83., 253., 255., 264., 717., 857/16.
Magyar László 173.
Magyar Ferenc 337., 342.
Majcen, Karl 49/3.
Major István 461.
Major László 317.
Malasenko, E. J. 782.
Margitai Domokos 858/6.
Martinkó József 300.
Martinusz Zoltán 17.
Matus János 78/1., 102., 202., 854/14., 860/8.
Máramarosi Zoltán 383.
Mátyás Mihály 586., 703., 794., 857/29., 859/22.
McCarthy, Janus P. 43/2.
Meglécz Tibor 157.
Mezei Gábor 157/12.
Mécs Imre 860/2.
Mészáros Gyula 154., 576/6., 861/7.
Mészáros László 177.
Mészáros Margit 548., 797.
Mészáros Tibor 587.
MHTT elnökség 22., 23., 119., 570., 571., 598., 610., 624., 642., 650., 668., 671., 675., 699., 704., 705., 711., 713., 718., 735., 745., 746., 811., 822., 824., 826., 827., 833., 834., 835., 837., 851., 853., 854., 854/1., 855., 855/1., 856., 857., 857/30., 860/1., 862.
MHTT intézőbizottság 840.
MHTT Légvédelmi, repülő- és űrhajózási szakosztály 861.
MHTT titkárság 601., 602., 605., 823., 825., 831., 832., 836., 846.
Mikula László 340.
Mlinárik László 274., 349., 738.
Molnár István (ezredes) 452., 860/12.
Molnár Károly 203., 213., 468., 508.
Móricz Lajos 8., 9/13., 140., 151., 176., 205., 217., 248., 435., 451., 463., 488., 514., 574/1., 593., 606., 677., 784., 803., 850/1., 850/16., 853/2., 854/2., 864/15., 855/2., 855/9., 855/27., 857/2., 858/2., 859/28., 860/21.
Mórocz Lajos 171., 208., 466., 490.
Mráz István 318.
MTA IX. Osztály Hadtudományi Bizottsága 494., 499., 551.
Mucsi József 496.
Munk Sándor 163., 248., 287., 301.

Nagy Ernő 861/19.
Nagy György 405.
Nagy László 41., 55., 65., 76., 89., 94., 101., 285., 464., 523., 682., 710., 761., 857., 857/3., 860/13., 863.
Nagy Miklós 9/18., 450., 462., 477. 486., 487/5., 493., 785., 787., 790.
Nagy Pál 227., 241., 420., 535., 573/6., 728., 857/14.
Nagy Sándor 254., 465.
Nagy Sándor (r. ezredes) 860/10.
Nagy Tibor 68., 155., 232., 248., 503.
Nádor István 395.
Náray Lajos 858/17.
Nebehaj József 857/23.
Németh Miklós 576/8., 861/15.
Nick Ferenc 527., 793.
Nyári Dezső 51.
Opál Sándor 226., 379., 390., 393., 855/14., 857/11.
Ormai Péter 533.
Oroszi Antal 507., 857/20.
Óvári Attila 157/14.
Óvári Gyula 378., 576/4., 857/22.
Padányi József 544., 742., 858/20.
Pataky Iván 235., 400., 417., 434., 505., 532., 542., 549., 596., 688., 768., 791., 792., 798., 799., 802., 805., 807., 855/22., 857/25., 858/13.
Págány István 722.
Pálfi Ferenc 862/9.
Pálos Géza 861/12.
Pekó József 31., 126., 147., 150., 161., 181., 190., 201., 210., 215., 224., 245., 259., 294., 357., 654., 666., 696., 703., 727., 737., 743., 754., 756., 850/10., 854/9., 855/15., 857/16.
Perjés Géza 467.
Perl, Karel 49/1.
Peták György 247.
Pete Péter 860/5.
Petróczi Farkas Gábor 861/8.
Péter László 859/25.
Pintér István 9/16., 159., 295.
Pintér Sándor 384.
Pirityi Sándor 9/4., 38., 52., 54., 71., 91., 96., 99., 109., 283., 489., 858/8.
Piros Ottó 558.
Pogány István 857/28.
Pozsgai Attila 199., 615.
Prókai Béla 380.
Radványi Lajos 37., 458.
Ravasz István 478., 788.
Rába Imre 157/6.
Rácz Elemér 346.
Rácz Lajos 105.
Rádli Tibor 258., 322., 327., 338.
Ráth Tamás 857/15.
Reményi Gyula 88., 482., 860/18.
Rostás Ákos 855/7.
Rózsa Tibor 114.
Ruttai László 256.
Rúzsás Lajos 291., 316.
Salgó László 387.
Sándor Vilmos 9/14., 649.
Sárhidai Gyula 573/4.
Sárkány István 316.
Sásik László 859/16.
Schubert Katalin 858/19., 860/16.
Sebők János 854/12.
Seebauer Imre 305., 308., 319., 516.
Seizert, H. 783.
Siklósi Péter 87.
Simicskó István 120.
Simon Ákos 169., 242., 302., 637., 722., 857/28., 858/18.
Simon Gábor 859/17.
Simon László 697.
Simon Sándor 1., 9/10., 67., 72., 129., 136., 186., 207., 248., 261., 429., 860/19.
Siposné Kecskeméthy Klára 9/12., 450., 486., 487/4., 493., 539., 559., 785., 855/12.
Somogyi Ferenc 9/2.
Solymárné Szőcs Andrea 275.
Solymosi József 275., 276., 533.
Souchon, Lennart 786.
Suhajda István 854/16.
Szabó András 240., 296.
Szabó A. Ferenc 111., 446., 459., 647., 795., 859/21.
Szabó Gyula 397., 403., 411., 497., 521., 573/7., 857/11.
Szabó Ildikó 480.
Szabó János 9/8., 18., 82., 194., 196., 228., 233., 315., 448., 855/23., 859/14., 860/3.
Szabó József 9/1., 29., 134., 305., 308., 422., 545., 567., 574/4., 658., 692., 755., 800., 838., 841., 845., 853/10., 855/5., 857., 857/2., 857/4., 861/2., 861/6.
Szabó József János 853/8.
Szabó Mária 345., 564.
Szabó Miklós (Haditechnikai szakosztály) 857/15.
Szabó Miklós (nyá. alez.) 850/13.
Szabó Miklós 418., 855/6., 857/1., 861/4.
Szabóné Szabó Andrea 547.
Szabó Tibor 754.
Szakály Sándor 857/19., 859/12.
Szanati József 460.

Számvéber Róbert 722., 857/19.
Szántó Mihály 221., 313., 344.
Szelezsán Norbert 370.
Szendy István 455.
Szenes Zoltán 33., 574/3., 769., 774., 850/9. 858/27.
Szentpéteri László 573/7.
Szentesi György 270., 355.
Szentes László 167., 192., 850/11. 861/14.
Szerkesztőbizottság 589., 590., 609., 646., 731., 801.
Szerkesztőség 43., 47., 49., 53., 56., 57., 62., 97., 412., 543., 572., 576., 578–582., 584., 603., 612., 617–618., 626., 628., 630., 638., 645., 661–664., 669., 672–674., 681., 683., 691., 694., 700., 712., 714., 715., 716., 719., 720., 721., 730., 747–749., 759., 781., 809., 810., 813–816., 820., 821., 828., 829., 830., 839., 842., 843., 844., 863.
Székelyhidi István 433.
Szép László 525., 536.
Szigeti Lajos 268., 272.
Szilágyi Krisztina 79., 84.
Szilágyi Tivadar 861/17.
Szilárd István 298., 472.
Szilvágyi Tibor 107.
Szombati Gyula 199., 615.
Sztanek Endre 849., 857/25.
Szternák György (lásd. még Szternák György Mihály) 9/11., 39., 42., 59., 218., 359., 424., 476., 492., 855/11.
Sztvorecz András 858/14.
Szűcs László 360.
Takács Kornél 164.
Tanyik József 660.
Tatorján István 236., 265.
Thürmer Gyula (idősb.) 367.
Tobak Tibor 576/9., 860/14., 861/11.
Tompa János 309.
Tóth Ferenc 157/1., 167.
Tóth György 341., 354.
Tóth János 862/1–2.
Tóth Rudolf 857/25.
Tóth Sándor 157/4.
Török Lajos 324., 529.
Török László 174., 858/15.
Tőke Béla 577.
Turák János 9/7., 361., 365., 366., 368., 369., 371., 374., 665., 854/3., 857., 857/5., 857/29., 858/29., 862., 862/1., 862/14.
Turcsányi Károly 198., 329., 340., 352., 501., 616., 752., 857/10.
Ungvár Gyula 206., 252., 377., 855/24.
Varga Ferenc 273., 330.
Varga József 44., 859/18.
Varga Mihály 118., 172., 569., 750., 751., 804., 848., 857.
Varga Péter Miklós 404.
Vass É. Zsuzsanna 485.
Vass Rezső 633.
Vasvári Ferenc 329.
Vasvári Tibor 189.
Vasvári Vilmos 148., 246., 432., 502., 585., 597., 613., 623., 635., 640., 648., 656., 687.,690., 857/9., 860/20.
Vágó Ferenc 404.
Vámosi Zoltán 9/5., 197., 469., 855/25
Váncsa Julianna 512., 760.
Ványa László 231., 280., 708., 725., 729., 744., 753., 857/14.
Várhegyi István 9/19., 25., 197., 301., 454., 762., 857/6., 858/28.
Vegyi és környezetbiztonsági szakosztály elnöksége 698.
Veszprémy László 853/3.
Végh Ferenc 12., 243.
Viczián József 857/13.
Vincze Árpád 533.
Virágh Béla 552.
Vígh Rezső 861/19.
Vojnits Pál 577.
Weigel Endre 576/5.
Wekerle József 157/5.
Winkler Péter 573/5.
Zachar József 10., 554.
Zakariás Győző 254.
Zámbó Péter 859/6.
Zellei Gábor 335., 398.
Zimits Rezső 78., 314., 487., 518., 608., 622., 639., 644., 651., 652., 657., 659., 670., 680., 684., 701., 702., 703., 706., 717., 722., 723., 726., 727., 818.
Zsigmond Gyula 327.
Zsigovits László 220., 408., 419.

Cikkekben szereplők (hivatkozottak) névmutatója

Adenauer 67., 487.
Agee, Philip 162.
Ahromejev marsall 216.
Ailianos 853.
Andrássy Gyula 540.
Andropov 775.
Anonymus 853.
Antonov hadseregtábornok 131., 140.
Arany János 540., 855.
Arbatov 76.
Apró Antal 134.
Asbóth Lajos 457.
Attila 487.
Aulich Alajos 145.
Ács Tibor 9/21., 203., 431., 808.
Álmos vezér 145.
Árpád fejedelem 10., 145., 377.
Babits Mihály 145.
Baker, J. 54.
Balassi Bálint 145., 308., 505.
Bali József 192.
Balladúr 69.
Bandera 478.
Baraczka Róbertné 629.
Baricz György 6.
Barnard, Chester 445.
Basta, G. 853/5.
Bartha Albert 131., 436.
Bartók Béla 20.
Bata István 131., 430.
Batthyány Boldizsár 853/4.
Batthyány Lajos 4., 14., 457., 481.
Battista 75.
Báthori István 145.
Beck tábornagy 507.
Begin 396.
Belizar 38. (Belisarios-ból)
Bellona 6.
Bem József 145.
Bencze László 434.
Bercsényi László 10.
Bercsényi Miklós 145.
Berki Mihály 470.
Bernstein, Alvin 476.
Berzsenyi Dániel 505.
Bessenyei György 505.
Bethlen Gábor 10.
Béri Balogh Ádám 145.
Bibó István 11.
Birkenfeld 479.
Bismarck 46., 434.
Bocskai István 10., 145.
Bognár Botond 623.
Bognár Károly 431., 481.
Bojko, V. R. 131.
Bolgár Judit 138.
Bolyai János 20., 145., 305., 498.
Boog altábornagy 436.
Bormann 475., 479.
Bornemissza Gergely 145.
Bornemisza Péter 145.
Boross Péter 67.
Borus József 483.
Botond 6., 145.
Bottyán János (vak) 145.
Boyd, John 171.
Bőhm Vilmos 436., 444.
VI. (Bölcs) Leo 136., 429., 853.
Breit József 457.
Brzezinski 9/9., 54., 153.
Brill, H. 477.
Bruszilov 436.
Buffon 193.
Bush (elnökök) 6., 52., 54., 270., 358.
Busse tábornok 790.
Bülov (Bülow) 153.
Caesar, Julius 213., 221., 853.
Caforio tábornok 345.
Canaris, Wilhel admirális 162.
Carter 52., 173.
Cassandra (Kasszandra) 399.
Castro, Fidel 54., 75., 223.
Ceaucescu 46.
Cheney 9/3., 54., 67.
Child, John 445.
Christopher, Warren 70.
Churchill 39., 469., 475., 543., 802.
Cicero 40., 854.
Clausewitz 3., 9/7., 46., 128., 137., 153., 172., 186., 213., 221., 262., 429., 437., 853.
Clayton, R. N. 777.
Clemenceau 444., 776.
Clinton 73., 75., 99., 173., 342.
Colomb 9/9.
Comte 194.
Craig 46.
Czecz József 4.
Czékus János 192.

Czinege Lajos 140.
Csabai György 360.
Csánki Dezső 457.
Csiby Árpád 162.
Csicserin 444.
Csujkov marsall 475., 479., 483.
Damjanich János 145.
Davis őrnagy 308.
Deák Ferenc 79., 434., 540., 853.
Deák János 431.
Deák Péter 437.
Delbrück 213.
Descartes 203.
Dessewffy Emil 20.
Dinnyés Lajos 131.
Dobó István 145.
Dobrigyin 60.
Dombrádi Loránd 172., 808.
Dorfman 301.
Douhet 128., 134., 171., 800., 853.
Döbrentei Gábor 6.
Dönitz 475.
Dubcek 75.
Dugovics Titusz 145.
Dulles, Allen (CIA) 162., 475.
Egmont (Egmond) gróf 853.
Einstein 46., 52., 300., 305.
Eisenhower 153., 475., 775., 853.
Eismanberger 128.
Engels 437.
Enzsöl Gyula 274.
Eötvös József 20.
Eötvös Loránd 20.
Epameinondasz 171.
Erdei Ferenc 440., 497.
Erdődy Tamás 443.
Esze Tamás 145.
Farkas Ferenc (kisbarnaki) 478.
Farkas Mihály 131., 430.
Fawkes, Gey 391.
Fayol, Henry 445.
Fehér József 629.
Fejér Lipót 20.
Ferdinánd főherceg 6.
Ferenc József 434.
Festetich György 20.
Festetics László 6., 20, 498.
Festetics Sándor 436.
Flavius 308.
Flerov, Georgij 52.
Foch 129., 776., 853.
Fodor Lajos 274.
Forgách Simon 619., 853.
Forgó József 274.
Franco 109.
Frontinus 853.
Fuller 46., 128., 171., 853.
Fülöp Imre 808.
Für Lajos 802.
Gabányi János 457.
Gali, Butrosz 74.
Galland, A. 134., 479.
Garejev, Mahmut 249., 283., 463/b,
Garibaldi 262.
De Gaulle, C. A. 171.
Gál Sándor 4.
Gehlen tábornok 162. 509.
Genscher 63.
Gerő Ernő 134.
Géza magyar fejedelem 10.
Ghillányi János 853.
Giczy Tihamér 800.
Glenn, John 796.
Goebbels 475.
Gomulka 775.
Gorbacsov 46., 54., 63., 75., 87., 99., 110., 270., 358., 437., 473.
Gosztonyi Péter 479., 790.
Gömbös Gyula 436., 444.
Gömöry Gusztáv 443.
Göncz Árpád 9.
Görgey Artúr 203., 436., 619., 853.
Göring marsall 134., 475., 853.
Graaf, Jan 60., 70.
Gracsov 54.
Grecsko marsall 141.
Gromiko 52.
Guderian 128., 171., 475.
Guevara, Che 223.
Gyalókay Jenő 20., 457.
Gyarmati István 808.
Gyulai Pál 20., 481.
Gyuricza Béla 192., 591., 596., 623.
Hajma Lajos 623.
Hadik András 10., 145.
Hammarksjöld, Dag 74.
Hannibál 54., 171., 221.
Harsányi János 20.
Harsányi László 623.
Hasszán pasa 443.
Haushofer (apa és fia) 128., 477., 487.
Hazai Samu 619., 853.
Háry László 134., 800.
Hegel 487., 776.
Hegyi László 440.
Heinrici, G. 475.
Heltai Gáspár 10.
Herder 505.

Héjja István 808.
Himmler 475.
Hitler 46., 69., 81., 131., 134., 171., 345., 475., 479., 487., 790., 853.
Hollán Ernő 262., 457., 540.
Holló József 623.
Hoover, Edgar 162.
Horn Gyula 73.
Horthy István 436.
Horthy Miklós 172., 792.
Horváth István 185., 682., 713., 736., 863.
Horváth Mihály 20., 326.,
R. Horváth Jenő 457.
Hruscsov 216., 775.
Hötzendorf, Conrad von 20., 457.
Hunfalvy János 20., 457.
Hunyadi János 145., 853.
Huntington 795.
Imre Jenő 274.
Illy Gusztáv 131.
I. István király 10., 145., 555.
I. Jakab 391.
Janza Károly (idősb) 134.
X. János pápa 39.
II. János Pál pápa 131.
Jány Gusztáv 430.
Jefferson, Thomas 11.
Jelcin 52., 54., 62., 67., 399.
Jeney Lajos Mihály 853/6.
Jodl 475.
Johnson elnök 153., 172.
Jókai Mór 20.
Jomini, Henri 157., 221., 776., 853/10; 13., 854/3.
József királyi herceg 457.
Julier Ferenc 436., 442., 444.
Jurisics Miklós 145.
Kalmár Gusztáv 128.
Kandó Kálmán 20.
Kant 6., 194., 299.
Kapica 283.
Kazinczy Lajos 145.
Kádár Gyula 162.
Kádár János 134.
Kálazi József 456.
Kállay Ferenc 4., 457.
Kállay Miklós 172.
Kálmán Ferenc 274.
Kápolnai Pauer István 262., 457., 540., 676.
Károly főherceg 6., 34., 153., 457., 776., 853.
Károlyi György 20.
Károlyi Mihály 436.
Károlyi Sándor 203.
Károly Róbert 10.
Keitel 475.
Kekkonen 55.
Kelemen József 173.
Keleti György 802.
Keleti Károly 457.
Kemény (Kamonyai) Simon 145.
Kenese Waldemár 800.
Kennedy elnök 70., 153., 162.
Kerekess Jószef 436., 442., 444.
Kesselring 134.
Keynes 9/7.
Kéri Kálmán 308., 593.
King, Martin Luther 162.
Kinizsi Pál 6., 145.
Király Béla 134., 430.
Király György 281.
Kissinger, Henry 9/12., 54. 67., 153., 216.
Kiss Károly 4., 6., 9/1., 20., 145., 308., 326., 439., 457., 459., 481., 498., 505., 585., 597., 635.
Kiss Zoltán 542.
Kjellen, Rudolf 128.
Klapka György 145.
Kodály Zoltán 20.
Kohl 75.
Kondratov 131.
Konovalov 76.
II. Konrád 10.
Konyev marsall 131., 134., 440., 475., 775., 790.
Korein Mihály 456.
Kormos László 192.
Korponay János 4., 457., 498., 540., 860.
Korvin Ottó 442.
Kozirev 54.
Kossuth Lajos 14., 145., 203., 540., 853.
Kovács István 131.
Kovács Jenő 9/21., 172., 186., 462.
Kovácsi Sándor 134.
Kovátsay István 128., 487.
Kölcsey Ferenc 40., 145.
Kőrösi Csoma Sándor 20.
Kőszegvári Tibor 70.
Kray Pál 10.
Krebs 475.
Kubinyi Ferenc 470.
Kun Béla 436., 442., 444.
Kuthy László 131., 430.
Küküllei János 6., 20.
Lajtos Béla 623.
Lakatos György 308.
Lakos János 6., 20.
Lakos László báró 6.
Landler Jenő 436., 442., 444.
Laird 52.
Lange 46.
I. László magyar király 10.

Lehel 145.
Lenin 46., 437., 444., 483., 776.
Lenkey János 145.
Leonidasz spártai király 540.
Léka Gyula 623.
Liddel-Hart 137., 171., 249.
Linder Béla 436.
Lipsius 853.
Liu Sao Csi 775.
Lockhart, Charles 70.
Loyd, H. 153.
Lőrincz Kálmán 3., 452.
Ludendorff, Eric 81.
Lukachich Géza 442.
Machiavelli 46., 481., 853.
Mackensen 436.
Mackinder 9/9.
Machan admirális 9/9.
Managarov 479.
Magyary Zoltán 445.
Maléter Pál 134. 440.
Malinyin hds. tábornok 134., 430.
Malinovszkij marsall 216.
Marcellinus Ammiánus 429.
Markó Árpád 20., 457., 554.
Marsch 193.
Marshall, G. tábornok 58., 134., 476., 853.
Marx 194., 437., 776.
Matroszov 172.
Maurikiosz bizánci császár 136., 429.
Mária Terézia 434.
Mártony Károly 4., 457.
Mátyás magyar király 145., 173., 853.
McNamara 52., 70., 153., 172., 216.
Mecséri János 134.
Melnik 478.
Mécs Imre 192., 629.
Mészáros Lázár 4., 20., 145., 203., 308., 457., 481., 505., 653.
Milch 134.
Miltiadész 221.
Mikojan 54., 134.
Miksche 46.
Mitchell, W. 134.
Mitterrand 63.
Model 475.
Molnár Pál 131.
Moltke (idősb) 171., 213., 434.
Moltke (unokaöcs) 171.
Montecuccoli 129., 853.
Montgomery 475., 792., 853.
Montesquieu 387.
Móricz Lajos 431., 799.
Mórocz Lajos 486., 855.
Moakos 194.
Mussolini 345., 475.
Münnich Ferenc 134., 140., 442., 444.
Nagy Frigyes porosz király 213., 262., 434., 475.
Nagy Géza 457.
Nagy Imre 55., 134., 775.
Nagy Lajos király 10.
Nagy László 486.
Nagy Miklós 281.
Nagy Péter orosz cár 54.
Nagy Sándor makedón király 221., 853.
Napóleon 81., 776., 953.
Nasszer 175.
Nádasdy Ferenc 805.
Nádasdy Péter 853.
Neumann János 20.
Nixon 52., 70., 75.
Oláh István 203., 505.
Orániai Vilmos 853.
Orbán Viktor 69.
Ozorai Pipo 853.
Ölvedi Ignác 172., 853.
Paasakivi 55.
Pataky Iván 9/21., 585.
Pauler Gyula 457.
Paulus, Lucius A. 171.
Pavelics, Ante 39.
Pálffy György 131., 191., 430.
Pekó József 186.
Perczel Mór 145.
Periklész 860.
Perjés Géza 332., 853.
Perry, W. 476.
Petőfi Sándor őrnagy 10., 505., 549.
Petróczy István 800.
Picht, W. 46.
Pick Róbert 623.
Pilch Jenő 20., 162., 457., 556.
Pintér István 308.
Pintér Sándor 387.
Pirityi Sándor 9/21.
Pirumov 249.
Platón 213.
Pogány József 436., 442.
Polübiosz 129., 429., 853.
Popper 213.
Powers tábornok 173.
Primakov 54.
Projektor 46.
Prokofjev 131.
Prokopiusz 308.
Prométheusz 162.
Putyin elnök 109.

Rab Ákos 442., 444.
Radetzky 481.
Radó Sándor (Dóra) 162.
Rajk László 131.
Raksányi Imre 4.
Ratzel, F. 128., 487.
Ravasz István 792.
II. Rákóczi Ferenc 3., 145., 203., 442., 456., 853.
Rákosi György 800.
Rákosi Mátyás 131.
Rátz Jenő 9/9., 128.
Reagan 75., 110., 162., 187., 270.
Reed, John 9/12.
Reguly Antal 20.
Reimann 305.
Rétvári László 70.
Révész Géza 140.
Rokosszovszkij marsall 475.
Romanus 853.
Rommel 308.
Roosevelt 51., 67., 73., 162., 469., 475.
Rotmisztrov marsall 141.
Rousseau 6.
Rőder Vilmos 963.
Ruckoj 54.
Rudolf trónörökös 547.
II. Sándor orosz cár 54.
I. Sándor szerb király 39.
Schellenberg (SS-tábornok) 162.
Schlieffen, Alfred 171., 776.
Schwendi Lázár 619., 853.
Schumann kapitány 418.
Scipio 221.
Seebauer Imre 490.
Von Seeckt 172., 853.
Sevardnadze 54.
Shalikashvili 54., 60., 173., 476.
Siemienowitz 853.
Simon, Herbert 445.
Simonyi József óbester 145.
Siposné Kecskeméthy Klára 9/11.,18,
Smith, Adam 194.
Sólyom László 131.
Sorge, Richard 162.
Speer, A. 479., 790.
Speidel, Hans 153.
Spencer 194.
Spykman 9/9.
Steinbrück Ottó 436., 444.
Steiner (SS) 475.
Stomm Marcell 436.
Stromfeld Aurél 436., 442., 507.
Stumpf, H-I.. 134.
Szabó János 629.
Szabó József 9., 192., 431., 490.
M. Szabó Miklós 800.
Szaddám Huszein 54., 144.
Szalay László 20.
Szalay Tibor 131.
Szamuely Tibor 444.
Szálasi Ferenc 773., 800.
Szántó Imre 431., 462.
Szász Móric 213.
Szekfü Gyula 20.
Szenes Zoltán 360., 623.
Szent-Györgyi Albert 20.
Szent Imre herceg 145.
Szergejev marsall 113.
Szerov altábornagy (KGB) 430.
Széchenyi István 3., 6., 20., 145., 300., 308., 481., 498., 540.
Székely László 131.
Szokolovszkij marsall 46., 61., 216.
Szokoly Viktor 481.
Szombathelyi Ferenc 172., 467., 537.
Szontágh Gusztáv 4., 6., 20., 326., 457., 498.
Sztálin 3., 51., 54., 131., 134., 216., 456., 469., 475., 483., 509., 534., 752., 790.
Szternák György 808.
Sztrabón 462.
Sztyepanov tábornok 54.
Szun Ce 46.
Szuszlov 134., 430.
Szuvorov 475.
Tacitus 429.
Takáts Sándor 457.
Tanárky Sándor 6., 9., 20., 136., 505., 583., 604., 858/2.
Taylor tábornok 153., 216.
Taylor, W. 445.
Teleki József 6.
Teleki Pál 9., 128., 487., 773.
Thaly Kálmán 457., 860.
Thatcher 63.
Thököly Imre 145.
Thury György 145.
Thuróczy János 853.
Tinódi (Lantos) Sebestyén 145.
Tito marsall 3.
Tombor Jenő 131., 436.
Tonuslav herceg 39.
Tóth Ágoston 145.
Tóth Lajos 131.
Tóth Sándor 192.
Triandafillov 128.
Trockij 9/12.
Truman 162., 475., 482., 534.
Tuhacsevszkij marsall 128.

Tyihonov,. M. F. 131.
Udet 134.
Uffano 853.
Ugrai Ferenc 191.
Ullein-Reviczky 79.
Uszta Gyula 134., 440.
Usztyinov marsall 216.
Vance 52.
Varga József tábornok 192.
Varga Mihály 186., 623., 808.
Variházy Oszkár 131.
Varro, G. T. 171.
Vas Zoltán 134.
Vaszilevszkij marsall 790.
Vay Ábrahám 20.
Vágó Béla 436.
Váradi Gyula 134., 430.
Vásárhelyi Pál 20.
Vegetius 429., 853.
Veesenmayer 172., 773.
Veres Péter 131.
Vetter Antal 326.
I. Vilmos császár 434.
Virág József 6.
Vitruvius 853.
Vix 436.
Voltaire 360.
Vorosiliv marsall 131.
Vörös Géza 800.
Vörös János 131.
Vörösmarty Mihály 10., 20.
Walzer 46.
Wassel Károly 800.
Weber, Max 387., 445.
Wegener, Ulrike dd. tbk. 418.
Weidling 475.
Weindl Gáspár 391.
Weizsäcker 46.
Wenck 475.
Werner Pál 10.
Werth Henrik 3., 172., 429., 800.
Wilson 54.
Wolff (SS-tábornok) 475.
Wollák Jenő 128.
Wörner 42., 45.
Xenophon 429.
Xerxész 213.
Zachar József 805.
Zimits Rezső 731.
Zotmund (Búvár Kund) 10.
Zrínyi Miklós (szigetvári hős) 145.
Zrínyi Miklós (költő, hadvezér) 3., 10., 60., 162., 203., 308., 457., 505., 509., 540., 554., 853.
Zubenko 478.
Zsigmond király, császár 619., 853.
Zsukov marsall 134., 283., 430., 475., 479., 483., 790., 853.

Contents

Tibor Kőszegvári — Military tasks of the international battle against terrorism . . . 3
József Pekó — Basic questions of the modernization of home defence . . . 15
Miklós Jároscsák — Trends of improvement of consumer's logistics system . . . 30
Sándor Munk — Types and models of informational operations . . . 45
Lászlóné Kanyó — Some typical of cadets' choice of career . . . 57
Károly Kassai — Protection of classified information and data . . . 64
István Endrődi — The information system of disaster relief . . . 71
Lajos Móricz — Military science has its past and future! . . . 79
József Bimbó — Air operation against Afghanistan . . . 81
Ferenc A. Szabó — Academic symposium on the significance of the Hungarian '56 . . . 86
Gyula Zsigmond — About the quality-oriented analysis of complex electric systems . . . 91
Zsuzsa Vasóczki — NATO Defence College . . . 100
Academic inaugural . . . 105
Military scientific conference . . . 106
Repertory of the publications of the Military Science Society 1991–2001 . . . 113

Inhalt

Tibor Kőszegvári — Die militärischen Aufgaben des internationalen Kampfs gegen Terrorismus . . . 3
József Pekó — Die Grundfragen der Modernisation von militärischer Verteidigung der Heimat . . . 15
Miklós Jároscsák — Die Richtungen der Entwicklung vom verbraucherorientierten logistischen Systems . . . 30
Sándor Munk — Die Typen und Modelle der informationellen Operationen . . . 45
Lászlóné Kanyó — Einige Eigentümlichkeiten der Berufswahl der Offiziersanwärter . . . 57
Károly Kassai — Der Schutz von qualifizierten Informationen und Daten . . . 64
István Endrődi — Das Informationssystem des Katastrophenschutzes . . . 71
Lajos Móricz — Die Wehrwissenschaft hat Vergangenheit und Zukunft! . . . 79
József Bimbó — Die Luftoperation gegen Afghanistan . . . 81
Ferenc A. Szabó — Wissenschaftliches Symposium über die internationale Bedeutung vom ungarischen '56 . . . 86
Gyula Zsigmond — Über die qualitätorientierte Analyse der komplexen Elektrosysteme . . . 91
Zsuzsa Vasóczki — NATO Defence College . . . 100
Akademische Antrittsrede . . . 105
Wehrwissenschaftliche Konferenz . . . 106
Das Repertorium der Veröffentlichungen der Gesellschaft für Wehrwissenschaft 1991–2001 . . . 113

Содержание

Тибор Кёсегвари: — Военные задачи борьбы с международным терроризмом . . . 3
Йожеф Пеко: — Основные вопросы модернизации военной защиты родины . . . 15
Миклош Ярощак: — Направления развития системы потребительской логистики (материально-технического обеспечения) . . . 30
Шандор Мунк: — Типы и модели информационных операций . . . 45
Ласлоне Каньо: — Некоторые характеристики выбора профессии офицерских кадетов . . . 57
Карой Кашшаи: — Защита секретных данных и информаций . . . 64
Иштван Эндрэди: — Информационная система по чрезвычайным ситуациям . . . 71
Лайош Мориц: — Военная наука имеет не только прошлое, но и будущее . . . 79
Йожеф Бимбо: — Воздушная операция против Афганистана . . . 81
Ференц А. Сабо: — Научный симпозиум о международном значении событий 1956-ого года в Венгрии . . . 86
Дюла Жигмонд: — О качетсвенном подходе к анализу комплексных электрических систем . . . 91
Жужа Вашоцки: — Академия обороны при НАТО . . . 100
Инаугурация (речь Миклоша Сабо при вступлении в члены Академии Наук ВР) . . . 105
Военно-научная конференция . . . 106
Библиография изданий Венгерского Общества Военной Науки, опубликованных в 1991–2001 годы 113

Tájékoztató

a tagsági díj befizetéséről

Az MHTT Elnöksége kéri a tagság tagjait, hogy

2002. április 30-ig fizessék be a 2002. évi tagdíjat.

A küldöttgyűlés határozata alapján az éves tagsági díj a munkaviszonyban lévőknek 1200 Ft, diákoknak és nyugdíjasoknak 800 Ft.

Akik a megjelölt időpontig rendezik tagdíjukat, a Hadtudomány című folyóirat 2002. évi számait térítésmentesen megkapják. A tagdíjat a megküldött készpénz-átutalási megbízáson kérjük feladni.

A társaság folyóiratát, a Hadtudományt azok az állampolgárok is megrendelhetik, akik nem tagjai a társaságnak. Egy szám ára 300 Ft, az éves előfizetési díj 1200 Ft. Megrendelés esetén a befizetést az MHTT Titkársága által megküldött „Készpénz-átutalási megbízás" nyomtatványon kell eszközölni. A társaság számlászáma: 10200854-32570715-00000000

A tagdíj befizetésével, a belépéssel és a folyóirat megrendelésével kapcsolatos kérdéseivel forduljon az MHTT Titkárságához:

1101 Budapest X., Hungária krt. 9–11.
Levélcím: 1581 Budapest, Pf.: 15.
Telefon: 432-9000/29-384 mellék.